

БАДР АД-ДИН ИБРĀХИМ
ФАРХАНГ-И ЗАФĀНГҮЙĀ
ВА ДЖАХĀНПҮЙĀ

بد والدین ابراہیم
فرہنگ زفان گویا و جہان پویا

АКАДЕМИЯ НАУК СССР
ОТДЕЛЕНИЕ ИСТОРИИ
ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

**ПАМЯТНИКИ
ПИСЬМЕННОСТИ
ВОСТОКА**

XLVI

**ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ**

БАДР АД-ДИН ИБРАХИМ
ФАРХАНГ-И ЗАФАНГУЙА
ВА ДЖАХАНПУЙА
(СЛОВАРЬ ГОВОРЯЩИЙ
И МИР ИЗУЧАЮЩИЙ)

ФАКСИМИЛЕ РУКОПИСИ
ИЗДАНИЕ ТЕКСТА, ВВЕДЕНИЕ,
СПИСОК ТОЛКУЕМЫХ СЛОВ,
ПРИЛОЖЕНИЯ С.И.БАЕВСКОГО

МОСКВА • 1974

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ СЕРИИ
"ПАМЯТНИКИ ПИСЬМЕННОСТИ ВОСТОКА"

А.Н. Болдырев, Ю.Е. Борщевский (ответственный секретарь),
И.С. Брагинский (заместитель председателя), *Б.Г. Гафуров* (председатель),
П.А. Грязневич, И.М. Дьяконов, Г.А. Зограф, Г.Ф. Ильин, У.И. Каримов,
А.Н. Кононов (заместитель председателя), *Л.Н. Меньшиков, А.М. Мирзоев,*
М.С. Султанов, Л.С. Качикян, С.С. Цельникер

Ответственный редактор
А.Т. Тагирджанов

Издание представляет собой публикацию персидского толкового словаря XIV в., считавшегося утраченным и обнаруженного издателем в редкой рукописи Фундаментальной библиотеки Ташкентского государственного университета. Словарь является ценным лексикографическим сочинением, составившим в свое время новый этап в развитии персидской лексикографии. Помимо персидских слов он содержит также лексику арабскую, тюркскую, греческую, отдельные индийские слова. При издании учтена вторая известная рукопись словаря, хранящаяся в Индии.

Б. 70105-182 141-74
013(02)-74

Бадр ад-Дин Ибраҳим

ФАРХАНГ-И ЗАФАНГҒҮЙЌ ВА ДЖАХАНПҮЙЌ
(Словарь говорящий и мир изучающий)

Утверждено к печати
Институтом востоковедения
Академии наук СССР

Редактор В.В. Волгина. Младший редактор Р.Г. Канторович.
Технический редактор Е.А. Пронина. Корректор О.Л. Шигорева.

Сдано в набор 20/УЩ-1973 г. Подписано к печати 6/1Х-1974 г.
Формат 60x90 1/16. Бум. № 1. Печ. л. 19,5. Уч.-изд. л. 13,93.
Тираж 1.800 экз. Изд. № 3334. Зак. № 440. Цена 1 руб. 63 коп.

Главная редакция восточной литературы
издательства "Наука"
Москва, Центр, Армянский пер., 2.

Офсетное производство 3-й типографии
изд-ва "Наука"
Москва, Армянский пер., 2

Список опечаток

Стр.	Строка	Напечатано	Следует читать
43	8 сн.	Бузарги	Бузурги
50	16 св.	Камангар	Камангар
87	8 св.	کوه	کوه
92	3 сн.	منه	منه
108	5 св.	افراختن	افراختن افزودن
119	7 св.	هزبر	هزبر
131	8 сн.	اورلوج	اورکوج
137	8 сн.	قلج	قلیح
157	10 сн.	اورلوج	اورکوج
161	3 сн.	نیزه	نیزه
163	10 сн.	ناف	ناف
"	11 сн.	نمود	سمود
164	5 сн.	عرشت	عشرت

СЕРИЯ "ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ
НАРОДОВ ВОСТОКА"

Тексты. Большая серия

- I. Ким Бусик, *Самхук саги*. Издание текста, перевод, вступительная статья и комментарии М.Н. Пака, М., 1959.
- II. Фирдоусӣ, *Шāх-нāме*. Критический текст.
- Т. I, под редакцией Е.Э. Бертельса, М., 1960 (изд. 2, стереотипное, М., 1963; изд. 3, стереотипное, М., 1966).
- Т. II, под редакцией Е.Э. Бертельса, составители текста А.Е. Бертельс, Л.Т. Гюзальян, О.И. Смирнова, М.-Н.О. Османов, А.Т. Тагирджанов, М., 1962 (изд. 2, стереотипное, М., 1963; изд. 3, стереотипное, М., 1966).
- Т. III, составитель текста О.И. Смирнова, под редакцией А. Нушина, М., 1965.
- Т. IV, составители текста Р.М. Алиев, А.Е. Бертельс и М.-Н.О. Османов, под редакцией А. Нушина, М., 1965.
- Т. V, составитель текста Р.М. Алиев, под редакцией А. Нушина, М., 1967.
- Т. VI, составитель текста М.-Н. О. Османов, под редакцией А. Нушина, М., 1967.
- Т. VII, составитель текста М.-Н.О. Османов, под редакцией А. Нушина, М., 1968.
- Т. VIII, составитель текста Р.М. Алиев, под редакцией А. Азера, М., 1970.
- Т. IX, составитель текста А.Е. Бертельс, под редакцией А. Нушина, М., 1971.
- III. Са^сдӣ, *Гулистан*. Критический текст, перевод, предисловие и примечания Р.М. Алиева, М., 1959.
- IV. *Путешествие Ун-Амуна в Библ.* Египетский иератический папирус № 120 Государственного музея изобразительных искусств им. А.С. Пушкина в Москве. Издание текста и исследование М.А. Коростовцева, М., 1960.

- V. Зайн ад-Дин Вāсифӣ, *Бадāйи ал-вақайй*. Критический текст, введение и указатели А.Н. Болдырева, т. I-II, М., 1961.
- VI. *Арабский аноним XI века*. Издание текста, перевод, введение и изучение памятника и комментарии П.А. Грязневича, М., 1960.
- VII. Амӣр Хусрау Дихлавӣ, *Маджнӯн и Лайлӣ*. Критический текст и предисловие Т.А. Магеррамова, М., 1964.
- VIII. *Юань-чао би-ши (Секретная история монголов)*. 15 цзюаней. Т. I. Текст. Издание текста и предисловие Б.И. Панкратова, М., 1962.
- IX. Мухаммад ибн Хиндӯшāх Нахчивāни, *Дастӯр ал-ка̄тиб фӣ та'ййи ал-марāтиб (Руководство для писца при определении степеней)*. Критический текст, предисловие и указатели А.А. Али-заде. Т. I, ч. 1, М., 1964; т. I, ч. 2, М., 1971.
- X. Мухаммад ибн Наджиб Бакрāн, *Джазйн-нāме (Книга о мире)*. [Ч. I.] Издание текста, введение и указатели Ю.Е. Борщевского, М., 1960.
- XI. Мухаммад ал-Хамавӣ, *Ат-Та'рйх ал-мансӯрӣ (Мансурова хроника)*. Издание текста, предисловие и указатели П.А. Грязневича, М., 1960 (изд. 2, стереотипное, М., 1963).
- XII. Усāма ибн Мункиз, *Китāб ал-манāзил ва-д-дийār (Книга стоянок и жилищ)*. Издание текста, предисловие и указатели А.Б. Халидова, М., 1961.
- XIII. Мухаммад-Кāзим, *Нāме-йи 'āламārā-йи нāдирӣ (Мироукрашающая надирова книга)*. Т. I. Издание текста и предисловие Р.Д. Миклухо-Маклая. Указатели Г.В. Шитова, М., 1960 (изд. 2, стереотипное, М., 1962). Т. II. Издание текста, предисловие и общая редакция Н.Д. Миклухо-Маклая. Указатели и аннотированное оглавление О.П. Шегловой, М., 1965. Т. III. Издание текста, предисловие и общая редакция Н.Д. Миклухо-Маклая. Указатели и аннотированное оглавление Н.В. Елисейвой, М., 1966.
- XIV. Хюсейн, *Беда'и ул-века'и (Удивительные события)*. Издание текста, введение и общая редакция А.С. Тверитиновой. Аннотированное оглавление и указатели Ю.А. Петросяна. Ч. 1-2, М., 1961.
- XV. *Китайские рукописи из Дуньхуана. Памятники буддийской литературы сувэньсюэ*. Издание текстов и предисловие Л.Н. Меньшикова, М., 1963.
- XVI. Оцуки Сигэтакэ и Симура Кокё, *Канкай ибун (Удивительные сведения об окружающих морях)*. Тетрадь восьмая. Словарь. Издание текста и предисловие В.Н. Горегляда, М., 1961.
- XVII. Низāми Ганджавӣ, *Лайлӣ и Маджнӯн*. Критический текст А.А. Алескер-заде и Ф. Бабаева, М., 1965.

- I. Фидай, *Китоб би хидоят ал-му'минин ат-талибин (История исмаилизма)*. По таджикской рукописи издал, предисловием и примечаниями снабдил А.А. Семенов, М., 1959.
- II. Омар Хаййам, *Рубай'айт*. Подготовка текста, перевод и предисловие Р.М. Алиева и М.-Н.О. Османова, под редакцией Е.Э. Бертельса. Ч. 1-2, М., 1959.
- III. Омар Хаййам, *Трактаты*. Перевод Б.А. Розенфельда. Вступительная статья и комментарии Б.А. Розенфельда и А.П. Юшкевича, М., 1961.
- IV. Хорезми, *Мухаббат-наме*. Издание текста, транскрипция, перевод и исследование Э.Н. Наджипа, М., 1961.
- V. *Вторая записка Абӯ Дулафа*. Издание текста, перевод, введение и комментарии П.Г. Булгакова и А.Б. Халидова, М., 1960.
- VI. *Пэкрён чхохэ*. Антология лирических стихотворений рён-гу с корейским переводом. Издание текста, перевод и предисловие Д.Д. Елисеева, М., 1960.
- VII. *Нишань самани битхэ (Предание о нишанской шаманке)*. Издание текста, перевод и предисловие М.П. Волковой, М., 1961.
- VIII. *Бяньвэнь о Вэймоцзе. Бяньвэнь "Десять близких знамений" (Неизвестные рукописи бяньвэнь из Дуньхуанского фонда Института народов Азии)*. Издание текста, предисловие, перевод и комментарии Л.Н. Меньшикова, М., 1963.
- IX. Михри Хатун, *Диван*. Критический текст и вступительная статья Е.И. Маштаковой, М., 1967.
- X. Гомбоджаб, *Ганга-ийн урусхал (История золотого рода владыки Чингиса. — Сочинение под названием "Течение Ганга")*. Издание текста, введение и указатель Л.С. Пучковского, М., 1960.
- XI. *Оросиякоку суймудан (Сны о России)*. Издание текста, перевод, вступительная статья и комментарии В.М. Константинова. Под редакцией академика Н.И. Конрада, М., 1961.
- XII. Амйр Хусрау Дихлавй, *Шйрйн и Хусрау*. Критический текст и предисловие Г.Ю. Алиева, М., 1961 (изд. 2, стереотипное, М., 1966).
- XIII. Ахмед Хани, *Мам и Зин*. Критический текст, перевод, предисловие и указатели М.Б. Руденко, М., 1962.
- XIV. Мйрзэ Абдал'азим Сәмй, *Та'рйх-и салътйн-и мангйтййа (История мангьтских государей)*. Издание текста, предисловие, перевод и примечания Л.М. Епифановой, М., 1962.
- XV. *Ссянчхон кыйбонэ (Удивительное соединение двух браслетов)*. Издание текста, перевод и предисловие М.И. Никитиной и А.Ф. Троцевич, М., 1962.

- XVI. Камалашила, *Бхавснахрама (Трактат о созерцании)*. Факсимиле с предисловием Е.Е. Обермиллера, М., 1963.

Переводы

- I. Мухаммад-Казим, *Поход Надир-шаха в Индию (Извлечение из Та'рих-и 'Алам-Ар-Йи Надир)*. Перевод, предисловие и примечания П.И. Петрова, М., 1961.
- II. *Законы Ману*. Перевод С.Д. Эльмановича, проверенный и исправленный Г.Ф. Ильиным, М., 1960.
- III. *Дхаммапада*. Перевод с пали, введение и комментарии В.Н. Топорова, М., 1960 (Bibliotheca Buddhica, XXXI).
- IV. 'Абд ар-Рахман ал-Джабартй, *'Адж'иб ал-ас'р фй-т-тар'джим ва-л-асб'ар (Удивительная история прошлого в жизнеописаниях и хронике событий)*.
Т. III, ч. 1. *Египет в период экспедиции Бонапарта (1798-1801)*. Перевод, предисловие и примечания И.М. Фильштинского, М., 1962.
Т. IV. *Египет под властью Мухаммада 'Али (1806-1821)*. Перевод, предисловие и примечания Х.И. Кильберг, М., 1963.
- V. *Брихадараньяка упанишада*. Перевод, предисловие и примечания А.Я. Сыркина, М., 1964.
- VI. Эвлия Челеби, *Книга путешествия (Извлечения из сочинения турецкого путешественника XVII века)*. Перевод и комментарии. Выпуск I. Земли Молдавии и Украины, М., 1961.
- VII. Арья Шура, *Гирлянда джатак, или Сказания о подвигах Бодхисаттвы*. Перевод А.П. Баранникова и О.Ф. Волковой. Предисловие и примечания О.Ф. Волковой, М., 1962.

СЕРИЯ "ПАМЯТНИКИ ПИСЬМЕННОСТИ ВОСТОКА"

Вышли в свет

- I. *Сказание о Бхадре (новые листы сакской рукописи "E")*. Факсимиле текста. Транскрипция, перевод, предисловие, вступительная статья, глоссарий и приложения В.С. Воробьева-Десятовского и М.И. Воробьевой-Десятовской, М., 1965.
- II, 1. *Эпиграфические памятники Северного Кавказа на арабском, персидском и турецком языках*. Часть 1. Надписи X-XVII вв. Тексты, переводы, комментарии, вступительная статья и приложения Л.И. Лаврова, М., 1966.

2. *Эпиграфические памятники Северного Кавказа на арабском, персидском и турецком языках. Часть 2. Надписи XVIII-XX вв.* Издание текстов, переводы, комментарий, статья и приложения Л.И. Лаврова, М., 1968.
- III. *Документы на половецком языке XVI в. (судебные акты Каменец-Подольской армянской общины).* Транскрипция, перевод, грамматический комментарий, словарь и предисловие Т.И. Грунина. Под редакцией Э.В. Севортяна. Вступительная статья Я.Р. Дашкевича, М., 1967.
- IV. *Китайская классика в тангутском переводе (Лунь юй, Мэн цзы, Сяо цзин).* Факсимиле текстов. Предисловие, словарь и указатели В.С. Колоколова и Е.И. Кычанова, М., 1966.
- V. *Сәхйиб, Дафтар-и дилкушй ("Сочинение, радующее сердца").* Факсимиле текста. Предисловие, аннотированное оглавление, краткий текстологический комментарий и указатели Р. Хади-заде, М., 1965.
- VI. *Чхандогья упанишада.* Перевод с санскрита, предисловие и комментарии А.Я. Сыркина, М., 1965.
- VIII, 1. *Документы по истории японской деревни.* Часть 1. Конец XVII — первая половина XVIII в. Перевод, предисловие и приложения О.С. Николаевой, М., 1966.
- IX. Симеон Лехаци, *Путевые заметки.* Перевод с армянского, предисловие, примечания и указатели М.О. Дарбинян, М., 1965.
- XI. *История халифов анонимного автора XI века.* Факсимиле рукописи. Предисловие и краткое изложение содержания П.А. Грязневича. Указатели М.Б. Пиотровского и П.А. Грязневича, М., 1967.
- XII. Мухаммад Захир ад-Дйн Бабур, *Трактат об "аръзе".* Факсимиле рукописи. Издание текста, вступительная статья и указатели И.В. Стеблевой, М., 1972.
- XIII. *Идзумо-фудоки.* Перевод с японского, предисловие и комментарий К.А. Попова, М., 1966.
- XIV. *Клинописные тексты из Кюль-тене в собраниях СССР (Письма и документы торгового объединения в Малой Азии XIX в. до н.э.).* Автографические копии, транскрипция, перевод, вводная статья, комментарий и глоссарий Н.Б. Янковской, М., 1968.
- XV. *Повеествование вардапета Аристаксеса Ластивертци.* Перевод с древнеармянского, вступительная статья, комментарий и приложения К.Н. Юзбашяна, М., 1968.
- XVI. *Упанишады.* Перевод с санскрита, предисловие и комментарий А.Я. Сыркина, М., 1967.
- XVII. Рашид ад-Дйн, *Переписка.* Перевод, введение и комментарий А.И. Фалиной, М., 1971.

- XVIII. *Чхоэ чхун джон* ("Повесть о верном Чхоэ"). Факсимиле корейской рукописи, перевод, предисловие и комментарий Д.Д. Елисеева, М., 1971.
- XIX. *Чхунхянджон квонджитан* ("Краткая повесть о Чхунхяне"). Факсимиле ксилографа, перевод, предисловие и комментарий А.Ф. Трощевич, М., 1968.
- XX. *Книга правителя области Шан* ("Шан цзюнь шу"). Перевод, предисловие и комментарий Л.С. Переломова, М., 1968.
- XXI. *Шараф-ухан ибн Шамсаддин Бидлйсь, Шараф-наме*. Перевод, предисловие, примечания и приложения Е.И. Васильевой, Т. 1, М., 1967.
- XXII. *Абӯ-л-Фазл Байхақӣ, История Мас'уда (1030-1041)*. Перевод с персидского, введение, комментарий и приложения А.К. Арендса. Изд. 2, дополненное, М., 1969.
- XXIII. *Йӯсуф ибн Закарыйй' ал-Мағрибӣ, Даф' ал-иср 'ан каләм ахл Миср* (Удаление бремени с речи жителей Египта). Факсимиле арабской рукописи. Предисловие и указатели А.С. Аввада, М., 1968.
- XXIV. *Закарий Канакерци, Хроника*. Перевод с армянского, предисловие, комментарий и указатели М.О. Дарбинян-Меликян, М., 1969.
- XXV. *Море писем*. Факсимиле тангутских ксилографов. Перевод с тангутского, вступительные статьи и указатель К.Б. Кепинг, В.С. Колоколова, Е.И. Кычанова и А.П. Терентьева-Катанского, М., 1968.
- XXVIII. *Древние фудоки* (Хитати, Харима, Бунго, Хидзэн). Перевод, предисловие и комментарий К.А. Попова, М., 1969.
- XXIX. *Кэнко-хоси, Записки от скуки* ("Цурэдзурэгуса"). Перевод с японского, вступительная статья, комментарий и указатель В.Н. Горегляда, М., 1970.
- XXX. *Мас'уд ибн Нәмдәр, Сборник рассказов, писем и стихов*. Факсимиле текста. Предисловие и указатели В.М. Бейлиса, М., 1970.
- XXXI. *Самаркандские документы XV-XVI вв. (О владениях Ходжи Ахрара в Средней Азии и Афганистане)*. Факсимиле, критический текст, перевод, введение, примечания и указатели О.Д. Чехович, М., 1974.
- XXXII, 1. *Сыма Цянь, Исторические записки* ("Ши цзи"). Том 1. Перевод с китайского и комментарий Р.В. Вяткина и В.С. Таскина под общей редакцией Р.В. Вяткина. Вступительная статья М.В. Крюкова, М., 1972.
- XXXIII, 1. *Тексты Кумрана*. Вып. 1. Перевод с древнееврейского и арамейского, введение и комментарий И.Д. Амусина, М., 1971.
- XXXIV. *Бяньвэнь о воздаянии за милости* (рукопись из Дуньхуанского фонда Института востоковедения). Ч. 1. Факсимиле рукописи. Исследование, перевод с китайского, комментарий и таблицы

Л.Н. Меньшикова. Ч. 2. Грамматический очерк и словарь И.Т. Зограф, М., 1972.

- XXXVI. Махмуд ал-Хусайни ал-Мунши ибн Ибрахим ал-Джамий, *Та'рих-и Ахмад-шахи* ("Ахмадшахова история"). Факсимиле рукописи. Введение, аннотированное оглавление, хронология и указатели Д. Сайдмурадова, кн. 1-2, М., 1974.
- XXXVII. Аракек Даврижеци, *Книга историй*. (Перевод с армянского, предисловие и комментарий Л.А. Ханларян, М., 1973.
- XXXIX. Анандавардхана, *Дхваньялока (Свет дхвани)*. (Перевод с санскрита, введение и комментарий Ю.М. Алихановой, М., 1974.
- XL. *Вновь собранные драгоценные парные изречения*. Факсимиле ксилографа. Издание текста, перевод с тангутского, вступительная статья и комментарий Е.И. Кычанова, М., 1974.
- XLII. *Та'рих-и Сйстан ("История Сйстана")*. (Перевод с персидского, введение и комментарий Л.П. Смирновой, М., 1974.
- XLIII. Ал-Хасан ибн Мусай ан-Наубахтй, *Шиитские секты*. (Перевод с арабского, исследование и комментарий С.М. Прозорова, М., 1973.
- XLIV. Цзи Юнь, *Заметки из тижини "Великое в Малом"*. (Перевод с китайского, предисловие, комментарий и приложения О.Л. Фишман, М., 1974.

Готовятся к изданию

- XXI, 2. Шараф-хан ибн Шамсаддин Бидлисй, *Шараф-наме*. (Перевод с персидского, предисловие, примечания и приложения Е.И. Васильевой. Т. 2.
- XXVI. *Мэн-да бэй-лу ("Полное описание монголо-татар")*. Факсимиле ксилографа. Перевод с китайского, введение, комментарий и приложения Н.Ц. Мункуева.
- XXVII. Фазлаллах ибн Рузбихан Исфаханй, *Михмйн-наме-и Бузурр* (Записки бухарского гостя). Факсимиле рукописи. Перевод с персидского, введение, комментарий и указатели Р.П. Джалиловой. Под редакцией А.К. Арендса.
- XXXII, 2. Сыма Цянь, *Исторические записки ("Ши цзи")*. Том 2. Перевод с китайского и комментарий Р.В. Вяткина и В.С. Таскина под общей редакцией Р.В. Вяткина.
- XXXII, 3. Сыма Цянь, *Исторические записки ("Ши цзи")*. Том 3. Перевод с китайского, вступительная статья и комментарий Р.В. Вяткина.
- XL I. Кацурагава Хосю, *Хокуса монряку (Краткие вести о скитаниях в северных водах)*. Перевод с японского, комментарий и приложение В.М. Константинова.

- XLV. Шāх Махмūd ибн Мйрзā Фāзил Чурās, *Хроника*. Критический текст, перевод с персидского, комментарий и исследование О.Ф. Акимушкина.
- XLVIII. *Ним чангун джон* ("Повесть о полководце Ниме"). Факсимиле ксилографа. Издание текста, перевод с корейского, предисловие и примечания Д.Д. Елисеева.
- XLIX. "Сунь цзы" в тангутском переводе. Факсимиле ксилографа. Издание текста, перевод с тангутского, введение, комментарий, грамматический очерк и словарь К.Б. Кепинг.

СОДЕРЖАНИЕ

	Стр.
Введение в изучение памятника	15
1. Упоминания о словаре "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā". Дата его составления	15
2. Описание рукописи	20
3. Рукопись словаря, обнаруженная в Индии	24
4. Объем словаря "Зафāнгуйā". Его построение	30
5. Характеристика лексического состава словаря	31
6. Подтвердительные стихотворные цитаты	39
7. Источники словаря "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā"	47
8. Использование словаря "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā" в трудах последующих лексикографов	53
9. Словарь "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā" как этап в истории персидской лексикографии	58
Список толкуемых слов	69
Бахш I. Персидские слова (односоставные)	71
Бахш II. Персидские слова (сложные)	99
Бахш III. Персидские слова (инфинитивы)	108
Бахш IV. Арабские слова	113
Бахш V. Арабские, персидские и набатейские слова	120
Бахш VI. "Румийские" слова	129
Бахш VII. Тюркские слова	131
Приложения	141
Приложение 1. Предисловие Бадр ад-Дйна Ибрāхима к словарю "Фарханг-и Зафāнгуйā ва джахāнпуйā"	143
Приложение 2. Текстовая расшифровка	147
Бахш III. Персидские инфинитивы	147
Бахш VII. Тюркские слова	157
Авторское приложение к словарю "О некоторых персидских словах, которые имеют яносказательное значение"	164

Приложение 3. Список толкуемых слов бахша I по индийской
рукописи, восполняющий лакуны ташкентской рукописи:

гўне алиф – гўне дāл, гўне дāл – гўне рā,

гўне сйн – гўне шйн 168

Summary 193

Текст 201

ВВЕДЕНИЕ В ИЗУЧЕНИЕ ПАМЯТНИКА

1. Упоминание о словаре "Зафāнгу́йā ва джахāнпӯйā".

Дата его составления

Ранняя персидская лексикографическая литература (XI–XIV вв.) представлена в наше время единичными памятниками. Первым толковым словарем персидского языка, который дошел до нас, является, как известно, "Лугат-и фурс" Асади́ Тӯси́, составленный приблизительно в 457/1065 г.¹ Из персидских фархангов XII и XIII вв., к сожалению, не сохранилось ни

¹ Существует три издания словаря: Asadi's neupersisches Wörterbuch Lughat-i Furs nach einzigen vaticanischen Handschrift herausgegeben von Paul Horn, Berlin, 1897;

لغت فرس تالیف ابو منصور علی ابن احمد اسدی طوسی
باهتمام عباس اقبال، طهران، ۱۳۱۹؛ لغت فرس منسوب
به اسدی طوسی بکوشش محمد دبیر سیاقی، تهران، ۱۳۳۶

См. специальную работу о словаре: В.А. Капранов, "Лугати фурс" Асади Туси и его место в истории таджикской (фарси) лексикографии, Душанбе, 1964. В 1959 г. в статье Аскара Хукуки, напечатанной в журнале Тегеранского университета, упоминалось, что в тегеранской библиотеке медресе Сипахсалар хранится рукопись словаря поэта XI в. Қатрāна. Факт обнаружения рукописи этого словаря, считающегося утраченным, был бы, бесспорно, чрезвычайно интересен для науки, так как Қатрāн был предшественником Асади́ Тӯси́ в составлении толковых словарей, о чем сохра-

одного². От XIУ в. дошло несколько персидских толковых словарей, как правило, в редких списках. Из них изданы два: "Ми'я̄р-и Джамāлӣ", составленный поэтом Шамс-и Фахрӣ Исфахāнӣ в 744/1343-44 г.³, и "Ҷиҳāх ал-фурс" Муҳаммада ибн Хиндӯшāха Наҳҷивāнӣ (дата составления - 728/1328 г.⁴). Среди неиз-

нилось свидетельство самого Асадӣ Тӯсӣ в его словаре "Луғат-и фурс" (عسکر حقوقی، لغات و ترکیبات) رودکی، مجله دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، سال ششم، ۱۳۳۸، ۳ - ۴، شماره ۲).
 ۱۳۳۸، ۳ - ۴، شماره ۲).

Однако иранский филолог проф. М. Му'ин в докладе на Всемирном конгрессе иранистов в Тегеране в 1966 г. высказал мнение, что упомянутая А. Хукуки рукопись не является словарем Қатрāна, а представляет собой сокращенный вариант словаря "Луғат-и фурс" Асадӣ Тӯсӣ. М. Му'ин отмечает, что и в других рукописных хранилищах встречаются списки сокращенных вариантов "Луғат-и фурс" Асадӣ Тӯсӣ под названием "Фарханг-и Қатрāн" محمد معین، فرهنگهای فارسی [б.м.], [б.г.], стр. 1 (далее - М. Му'ин, Доклад).

² Эта лакуна в некоторой степени восполняется рядом арабско-персидских словарей, дошедших до нашего времени от XII и XIII вв., в которых можно найти старую персидскую лексику. Об арабско-персидских словарях см.: С.И. Баевский, Описание персидских и таджикских рукописей Института народов Азии, вып. 5. Двужычные словари, М., 1968.

³ Два издания словаря: Shams i Fachrīi lexicon persicum id est libri Mi'jār i Gamālī pars quatra, ed. C. Salemann, Casani, 1887; واژه نامه فارسی بخش چهارم معیار جمالی از شمس فخری اصفهانی ویراسته صادق کیا، تهران، ۱۳۳۷

⁴ Издание: صحاح الفرس تالیف محمد بن هندوشاه نخجوانی باهتمام عبدالعلی طاعتی، تهران، ۱۳۴۱

данных словарей, известных только по рукописям, можно назвать: "Фарханг-и Фахр-и Қаввās" (701/1301 г.) и "Дастūr ал-афāзил" (743/1343 г.).

Вместе с тем по ссылкам, упоминаниям и цитатам в сочинениях последующих лексикографов можно получить сведения о том, что существовали и другие ранние персидские фарханги, пользовавшиеся в свое время известностью. Одним из таких фархангов, считавшимся до последнего времени утраченным, является словарь "Зафāнгūйā ва джахāнпūйā", ставший предметом настоящей работы⁵.

Словарь этот часто упоминается в лексикографических сочинениях XV, XVI и последующих веков, например: в "Фарханг-и Ибрāхīmī" (878/1473 г.), "Туҳфат ас-са'ādат" (916/1510 г.), "Му'аййид ал-фузалā" (925/1519 г.), "Мадār ал-афāзил" (1001/1593 г.), "Маджма' ал-фурс" (1008/1599-1600 г.), "Фарханг-и Джахāнгīрī" (1017/1608-09 г.), "Шарҳ-и Гулистан" (1073/1662 г.), "Фарā'ид ал-фавā'ид" (не ранее 984/1576 и не позднее 1088/1677 г.).

Упомянув словарь "Зафāнгūйā" в качестве одного из своих источников, восточные лексикографы кратко характеризуют его словами: "...из старых книг" или "...из авторитетных сочинений". Так, автор словаря "Мадār ал-афāзил" пишет: "В словаре "Зафāнгūйā", который является одним из авторитетных персидских

Рец. на изд.: С.И. Баевский, "Сихах ал-фурс", изд. 'Абд ал-Али Таэти, - "Народы Азии и Африки", 1964, № 5, стр. 202-203.

⁵ Словарь "Зафāнгūйā ва джахāнпūйā" упоминается как не дошедший до нашего времени и в специальной работе, посвященной составлению персидских словарей в Индии и Пакистане, автором которой является Шахрийар Накави: فرهنگ نویسی فارسی در هند و پاکستان (предисловие, стр. 4, также стр. 66).

сочинений, употребляется в значении...⁶. Перечисляя свои источники, автор "Мадār ал-афāзил" ставит "Зафāнгуйā" в рубрику "кутуб-и мутақаддимйн" ("предшествующих книг") и помещает перед известными фархангами "Адāt ал-фузалā" (составлен в 822/1419 г.) и "Фарханг-и Ибрāхймй" (составлен в 878/1473-74 г.). Эту рубрику "предшествующих книг" автор противопоставляет рубрике "кутуб-и мутааххирйн" ("сочинений последнего времени"), куда относит такие словари, как "Тухфат ас-са'адат" (916/1510 г.) и "Му'айид ал-фузалā" (925/1519 г.)⁷.

Наиболее полное название словаря приведено в сочинении начала XVII в. "Фарханг-и Джахāнгирй", а именно: "Словарь говорящий и мир изучающий, известный под названием "Семичастный", сочинение Бадр ад-Дйна"⁸. До обнаружения рукописи словаря "Зафāнгуйā" это сообщение было единственным сохранившимся свидетельством, в котором приводится имя автора "Зафāнгуйā".

⁶ См. рукопись Института востоковедения АН СССР С 1411, л. 110б: ... و در فرهنگي زفانگويا که یکی از

کتب معتبره فرس است بمعنی...

⁷ Там же, лл. 2а-2б. Автор "Мадār ал-афāзил" приводит и другое название словаря "Зафāнгуйā" - "Панджбахшй" ("Пятичастный"):

و آنچه از کتب متقدمین پیدا شدند چنانچه زفانگويا که
او را پنج بخشی گویند و اداتالفضلا... و شرفنامه
ابراهیمی و از کتب متاخرین تحفة السعادة و مويدالفضلا

⁸ См. рукопись С 307 собрания Института востоковедения АН СССР (один из старейших списков "Фарханг-и Джахāнгирй"), л. 4а: فرهنگ زفانگويا و

جهان بویا مشهور بهفت بخشی تصنیف بدرالدین

Сведения об этом словаре в европейской науке ограничиваются краткими упоминаниями в работах Х.Блочмана⁹ и К.Г.Залемана¹⁰, приводивших на основании "Фарханг-и Джахангйри" название словаря "Зафангуйа" и имя его автора. При этом К.Г.Залеман полагал, что словарь "Зафангуйа" был составлен до 822/1419 г., а Х.Блочман был склонен отнести его составление к более раннему периоду.

Индийский филолог профессор Алигархского университета Назир Ахмад в статьях, посвященных ранним персидским фархангам "Фарханг-и Фахр-и Қаввас"¹¹ и "Дастур ал-афазил"¹², отмечает, что словарь "Зафангуйа ва джаханпуйа" был составлен до 837/1433 г., основываясь на том, что словарь "Зафангуйа" послужил одним из источников для персидского фарханга "Бахр ал-фазаил", датой составления которого Назир Ахмад называет 837/1433 г.¹³.

⁹ H. Blochmann, Contributions to Persian Lexicography, - "Journal of the Asiatic Society of Bengal", 1869, vol. XXXVII, pt I, стр. 5, № 21.

¹⁰ C. Salemann, Bericht über die Ausgabe des Mi'jari Jamāli, - "Mélanges Asiatiques", 1888, t. IX, стр. 514, № 17 (далее - Bericht).

¹¹ هندوستان کا قدیم ترین فارسی لغت یعنی فرهنگنامہ،
قواس مولفہ، فخرالدین مبارک غزنوی، مجلہ فکر و نظر،
نمبر ۲۴، سال ششم، ۱۹۶۶ ماہ اکتبر
(далее - Назир Ахмад, Фарханг-и Фахр-и Қаввас).

¹² Nazir Ahmad, The Dastur ul afazil, - "Indo-Iranica", Calcutta, 1967, vol. XX, № 4, December, стр. 30.

¹³ Некоторые авторы датируют составление "Бахр ал-фазаил" даже более ранним временем. Например, М. Му'ин в докладе на Всемирном конгрессе ирани-

Словарь "Зафāнгуйā" упоминается в качестве источника в словаре "Фарханг-и Ибрāхймй", составленном в 878/1473 г. Можно заметить также, что некоторые лексикографы, ссылаясь на труды своих предшественников, приводят, как правило, примеры толкования из словаря "Зафāнгуйā" прежде, чем из "Адāt ал-фузālā" (составлен в 822/1419 г.), как это можно видеть, например, в словаре "Му'аййид ал-фузālā"¹⁴.

Изучение рукописи публикуемого словаря показало, что "Фарханг-и Зафāнгуйā" не мог быть составлен ранее 701/1301 г., поскольку в нем имеются ссылки на персидский словарь "Фарханг-и Фахр-и Қаввās", законченный в 701/1301 г. (рукопись, лл. 2а, 5а, 6б и т.д.).

2. Описание рукописи

Во время 1У Всесоюзной научной конференции по иранской филологии, проходившей в Ташкенте в сентябре 1964 г., я знакомился с фондом персидских рукописей, хранящихся в Фундаментальной библиотеке Ташкентского государственного университета. Мое внимание привлекла одна из рукописей, о которой в инвентарной книге была сделана следующая запись: "Сборная рукопись. Фарханг-наме. Ас-Сурах мин ас-Сихах. Инв. № 214014. Шифр В 09/292".

"Ас-сураҳ мин ас-сиҳāх" — название хорошо известного арабско-персидского словаря XIII в., рукописи которого весьма распространены. Что касается названия первого сочинения — "Фарханг-нāме", приводимого в инвентарной книге, то оно было явно условным названием какого-то неопознанного словаря. В колофоне "Фарханг-нāме" было написано следую-

стов в Тегеране в 1966 г. время составления "Бахр ал-фазāйл" относит к концу VIII в. хиджры, т.е. к концу XIУ в. (М. Му'ин, Доклад, стр. 2).

¹⁴ См., например, рукопись Института востоковедения АН СССР С 1800, л. 144а:

درای بالکسر و الفتح جرس کذافی زفانگویا و در ادات

щее: "Закончена книга словаря "Зафāнгӯйā ва джа-
хāнпӯйā" двадцать первого [дня], месяца джумāдā
второго, года [1/123] рукою ничтожного неимущего
раба 'Араба Насафī из местности Хитай"¹⁵.

Из содержания колофона и ознакомления со списком
стало ясно, что неопознанный фарханг - это один из
ранних персидских толковых словарей "Зафāнгӯйā ва
джахāнпӯйā", о котором в науке до настоящего вре-
мени не было известно ничего, кроме его названия и
неполного имени его автора¹⁶.

Текст словаря "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā" зани-
мает лл. 1а-54а¹⁷ сборного рукописного тома, вклю-

¹⁵ Рукопись, л. 54а: تمام شد کتاب فرهنگنامه زفان گویا
و جهان پویا بیست و یکم ماه جمادی الثانی سنه ۱۳۳
بنده حقیر بی بضاعت عرب نسفی من موضع خطای

¹⁶ Первые печатные сообщения об обнаружении
рукописи словаря с характеристикой его состава см.:
С.И. Баевский, Уникальная рукопись персидского
словаря XIУ в. "فرهنگ زفانگویا و جهانپویا", -
"Письменные памятники и проблемы истории культуры на-
родов Востока. Тезисы докладов 1 годичной научной
сессии ЛО ИНА, март 1965 года", Л., 1965, стр. 49-
51; его же, Уникальная рукопись персидского тол-
кового словаря "Фарханг-и Зафангуйа ва джаханпуйа", -
"Народы Азии и Африки", 1965, № 3, стр. 118-121.
Опубликован перевод последней статьи на персидский
язык: س. ای. بایفسکی، نسخه خطی منحصر بفرد لغت نامه،

تفسیری فارسی «فرهنگ زفان گویا و جهان پویا»، پیام
نویس، شماره ۹، تهران، ۱۳۴۴، ص ۵۴ - ۵۹

¹⁷ В европейской пагинации рукописи была допу-
щена ошибка: следующий после л. 43 лист был обо-
значен как 45, вследствие чего последний лист тек-
ста словаря был пронумерован как 55. Эта ошибка в
пагинации исправлена в настоящем издании.

чающего 239 листов. Начальные листы утеряны; соответственно сохранившейся на отдельных листах восточной пагинации л. 1а обозначен как 12, следовательно, утеряны, как можно предполагать, одиннадцать начальных листов, т.е. одна шестая часть сочинения. Кустоды сохранились лишь на отдельных листах.

Текст словаря переписан черными чернилами в 18 строк некаллиграфическим скорописным настальи́ком (размер букв - 5 мм; алиф достигает 7 мм) с элементами шикасте. Второе сочинение - словарь "Ас-сурāх мин ас-сихāх" переписан другим почерком, мелким насхум, в 29 строк; по-видимому, списки механически объединены одним переплетом.

Названия глав и разделов словаря "Зафāнгуйā" (гўне, бахр) написаны киноварью; иногда эти названия пропущены (см., например, л. 42б). Толкуемые слова (не везде) надчеркнуты волнистой линией киноварью. Киноварью также выписаны слова: назм, бейт, мисра. Размер текста 19х11,5 см. Бумага восточная, волокнистая, слаболощенная, потемневшая от времени, размером 25х19 см.

На полях отдельных листов отмечаются исправления переписчика и приписки читателей к основному тексту. Диакритические знаки часто отсутствуют, не проставлены переписчиком; иногда проставлены не полностью: одна точка вместо двух или трех. В тексте объяснения вокабул наблюдаются искажения отдельных слов, по-видимому не понятых переписчиком, а также изредка орфографические ошибки. Явные опечатки в словах на лл. 48б, 49б, 51а. На л. 45а написано толкуемое слово, текст толкования пропущен. На л. 47а пропущено слово, обозначающее порядковый номер гўне, а на л. 41а - весь заголовок ("гўне семнадцатое"). На л. 12а в заголовке гўне шестнадцатого указано, что гўне содержит двадцать бахров, однако в нижеследующем тексте их двадцать два; в заголовке бахша (части) седьмого (на л. 51а) значится четырнадцать гўне, в тексте же их семнадцать.

Из особенностей графики можно отметить раз-

личный рисунок в написании букв к̄аф и г̄аф¹⁸, когда этими буквами переписчик обозначает названия бахров.

Рукопись дефектна: утеряны начальные листы списка, в которых содержалось авторское предисловие и начало первого баҳша (части), т.е. утрачены семь первых гўне (глав) полностью и первый и второй бахр (раздел) восьмого гўне. Остальной текст словаря, начиная с третьего бахра восьмого гўне первого баҳша, представлен полностью, за исключением следующих лагун, образованных в результате утраты листов в середине списка: после л. 16 утрачено начало гўне девятого, а именно бахры 1-14 (до бахра пятнадцатого - г̄аф); после л. 56 утрачен конец гўне двенадцатого, т.е. бахры 11-21, и начало гўне 13, т.е. бахры 1-7 и начало бахра 8 - р̄а.

Рукопись пострадала от сырости, на листах подтеки и разводы. От времени во многих местах текст стерся и выпвел. Список частично реставрирован, при реставрации в некоторых местах поврежден текст: верхняя строка л. 44а заклеена при реставрации поля. Края бумаги обветшали, обрезаны или оборваны по самому краю поля у лл. 2-5, 17, 19-20, 23, 34, 35, 44.

Переплет восточный, размером 24,5х18 см., плотный, картонный, обтянутый коричневой кожей; крышка переплета толщиной 6 мм. Корешок матерчатый, коричневый, приклеен, по-видимому, при реставрации. Переплет потерт, кожаный верх нижней крышки на три четверти оборван. Верхняя крышка в отдельных местах поточена червем.

На л. 1а оттиск небольшой прямоугольной печати: "Узбекский государственный университет (г. Самарканд)"¹⁹; внутри отпечатка проставлен инвентарный

¹⁸ К̄аф обозначается графемой , г̄аф - .

¹⁹ О факте поступления в 1942 г. восточных рукописей из Самаркандского университета в Ташкентский университет сообщается в статье А.А.Семенова. Возможно, что настоящая рукопись поступила в Ташкентский университет в те же годы (см.: А.А.Семенов,

номер 127366. На лл. 1а и 239б оттиски овальной печати Фундаментальной библиотеки Среднеазиатского государственного университета с инвентарным номером 214014. На полях л. 1а записаны имена арабской графикой: "Муллā Мухаммад Шарйф", "Муллā Мухаммад Лаṭйф", "Муллā Бāбā Раḥйм" и др.; на внутренних сторонах крышек переплета — арабской графикой посторонние записи владельцев или читателей. На л. 1а дата 49 г. и штамп "Описано".

Датой переписки, приведенной на л. 54а, в колофоне списка, указано 21 джумāдā II 123 г., т.е. пропущена одна из четырех цифр, обозначающих год. С учетом палеографических особенностей рукописи ее можно датировать 1123 г.х., т.е. 6 августа 1711 г.²⁰ Переписчик называет себя "Арабом Насафй из местности Хитай"²¹. Нисба Насафй показывает, что переписчик был родом из среднеазиатского города Несефа, ныне Карши.

3. Рукопись словаря, обнаруженная в Индии

В 1962 г. в индийском журнале "Фикр ва назар"²², издающемся Алигархским университетом, была опубликована

О среднеазиатском (бухарском) термине "агалык", — "Доклады Академии наук ТаджССР", вып. III, Сталинабад, 1952, стр. 4).

²⁰ Не исключена возможность, что приведенные цифры можно читать как 1023, тогда соответственно датой переписки будет 29 июля 1614 г.

²¹ В средней Азии можно найти несколько селений, имеющих название Хитай. Например, в Кашкадарьинской области Узбекской ССР, в Бешкентском районе, километрах в двадцати южнее Карши, находится селение Хитай.

²² Журнал в библиотеках СССР отсутствует. Оттиск статьи прислан автору настоящей работы по его просьбе из Индии в 1966 г.

ликована на языке урду статья проф. Сайид Хасана "Старейший персидский словарь "Зафāн-гӯйā" ²³.

Автор статьи, руководитель исследовательского центра в области арабского и персидского языков в Патне, сообщил о поступлении в Востоковедную публичную библиотеку в Банкипуре за № 3570 уникальной, по его мнению, рукописи словаря "Зафāн-гӯйā ва джа-хāнпӯйā" и дал краткое ее описание.

Индийский список словаря не имеет даты переписки, но, основываясь на палеографических данных, Сайид Хасан относит его изготовление к IX в.х., т.е. к XV в. н.э.

Статья Сайид Хасана дала возможность судить о полноте текста словаря в индийской рукописи, о количестве толкуемых слов по баҳшам. В статье было полностью приведено авторское предисловие к словарю и бōльшая часть стихотворных цитат, а также достаточно полное формальное описание индийского списка.

В мае 1971 г. я получил возможность ознакомиться с фотокопией индийского списка ²⁴. Это позволило со-

²³ فارسی کی ایک قدیم فرهنگ زبان گویا از سید حسن

مجله "فکر و نظر"، ۱۹۶۲، نمبر ۳، ص ۸۰ - ۹۰

(далее - Сайид Хасан, Старейший персидский словарь). О статье Сайид Хасана автор настоящей работы узнал из рецензии Назира Ахмада на упомянутую выше книгу Шахрийара Накави "Персидская лексикография в Индии и Пакистане" (Тегеран, 1963). Рецензия помещена в иранском журнале "Rāxnāma-йи китāb" (Тегеран, 1964, т. VII, № 1, стр. 69-78). Назир Ахмад, ссылаясь на статью Сайид Хасана о "Зафāн-гӯйā", с удовлетворением отметил, что в Индии найдена рукопись этого словаря, "одного из важных источников лексикографических сочинений IX и последующих веков" (стр. 78), и тем самым поправил автора рецензируемой книги, считавшего фарханг "Зафāн-гӯйā" не дошедшим до нашего времени.

²⁴ Неоднократные официальные обращения - Библиотеки АН СССР, ЛО Института востоковедения АН

ставить более подробное и четкое представление о полноте текста индийской рукописи и о некоторых особенностях текста.

Рукопись крайне дефектна, насквозь проточена книжным червем. Червоточинной разрушены многие строки текста, например на лл. 41-46, 56-70, 88-91, 105-109, 124-146. Значительно поврежден текст на лл. 1-3, 7, 9-19, 22-31, 37-40, 77-85, 119-129, 155-166. Конечные листы списка утрачены.

Индийский список включает 169 листов размером 22x12 см. Текст переписан в 17-19 строк крупным жирным на сѣом, некаллиграфическим, с некоторыми элементами на сѣлїѣка. Толкуемые слова надчеркнуты. Кустоды проведены не последовательно. Пагинация европейская, полистная. Листы 16-2а занимает фихрист, дающий названия семи бахшей и последовательность их расположения в списке с указанием занимаемых листов; для каждого из бахшей отмечено количество гѣне.

Сравнение двух списков словаря "Зафѣнгѣйѣ" по их фотокопиям показывает следующее.

Индийская рукопись восполняет лауну, образовавшуюся в ташкентском списке в результате утраты начальных листов. Она содержит (лл. 26-46) авторское предисловие к словарю, отсутствующее в ташкентском списке. Текст этого предисловия, к сожалению, читается не весь в результате разрушений рукописи книжным

СССР и Государственной публичной библиотеки им. М.Е. Салтыкова-Щедрина - в Востоковедную публичную библиотеку в Пѣтне с просьбой изготовить микрофильм рукописи "Фарханг-и Зафѣнгѣйѣ ва джахѣнпѣйѣ", необходимый для настоящей работы, не имели положительного результата. Дирекция библиотеки сообщила о невозможности изготовить микрофильм ввиду крайне плохой сохранности рукописи. В 1971 г. старший научный сотрудник ЛО ИВ АН СССР Г.А. Зограф по нашей просьбе привез микрофильм словаря из Индии и передал его в Рукописный отдел ЛО ИВ АН СССР. Пользуюсь случаем, чтобы поблагодарить Г.А. Зографа за эту ценную помощь в работе.

червем. В предисловии автор словаря называет себя Бадр ад-Дйн Ибрāхїм (л. 3а); название словаря приведено в форме "Зафāнгўйāн-и джахāнпўйāн" (л. 4а).

Баҳш I, представленный в ташкентском списке лишь частично, с третьего бахра, восьмого гўне, т.е. со слов, начинающихся на дāл и кончающихся на тā (первое толкуемое слово ташкентского списка — дāрāт), в индийской рукописи приведен полностью, за исключением небольших, хотя и многочисленных лакун, образованных червоточиной. Начало баҳша I по индийской рукописи (л. 4б):

بخش نخست در سخنان پهلوی و دری که جداگانه است و
پیوند با سخنی دیگر ندارد و آن بر نهاد حرفهای عجمی
ببست و نه گونه است گونه نخست در سخنانی که آغاز آن
الف است بر بیست و دو بهره بهره نخست در سخنانی
که پایان آن الف است آسا

Баҳш II начинается в индийском списке на л. 109б, баҳш III — на л. 126б, баҳш IV — на л. 134а, баҳш V — на л. 143а, баҳш VI — на л. 158б, баҳш VII — на л. 161а.

Начало ташкентской рукописи соответствует л. 41б индийского списка, строка седьмая сверху. Индийская рукопись восполняет еще две лакуны в тексте первого баҳша ташкентского списка: текст лл. 43б-47а индийской рукописи восполняет лакуну ташкентского списка после л. 1б; текст лл. 55б-61б индийского списка восполняет лакуну ташкентской рукописи после л. 5б.

Первый баҳш в индийской рукописи включает 2947 вокабул. В ташкентском списке в сохранившейся части первого баҳша 1614 толкуемых слов.

Отмечаются некоторые расхождения в количестве толкуемых слов и в остальных шести баҳшах слова-

ря, представленных полностью в обоих списках. Ниже приводим таблицу сравнения:

Баҳш (часть)	Количество вокабул		Количество гўне (глав)	
	в индийском списке	в ташкентском списке	в индийском списке	в ташкентском списке
I	2947	1614	23	23 ²⁵
II	484	505	21 ²⁶	21
III	269	246	23	23
IV	332	408	28	28
V	410	464	29	29
VI	51	54	16	16
VII	572	486	17	14

Сравнение текста ташкентской рукописи с небольшими отрывками из индийского списка, опубликованными в статье Сайид Хасана, а также с фотокопией индийской рукописи показывает совпадение основного текста. Отмечаются лишь незначительные редакционные отличия, выражающиеся в ином порядке слов внутри фразы, в опущении или добавлении отдельных служебных слов, тех или иных грамматических формантов, например:

ташкентский список, л. 5а: سارنج مرغیست ضعیف و کوچک

индийский список, л. 53а: سارنج مرغیکی است ضعیف و کوچک

В ташкентском списке наблюдается изредка более пространный текст толкования. Например, в ташкентском списке на л. 46:

²⁵ В списке содержится текст шестнадцати гўне, начиная с гўне восьмого.

²⁶ Статья Сайид Хасана не содержит данных о количестве гўне в баҳшах III-VII. Относительно баҳша I в статье ошибочно указано количество гўне как 29.

زاله سنگ باران یعنی تترك و قطره باشد که بامداد از
خنکی بر چیزها نشیند و مشک باد دمیده که در وقت آشنا
کردن در آب بر خود گیرند و آنرا شنا میخوانند

Соответственно в индийском списке на л. 526:

زاله سنگ باران یعنی تترك و قطره باد دمیده که در
وقت آشنا کردن در آب بر خود گیرند و آنرا شنا
میخوانند

В ташкентском списке можно отметить наличие во-
кабул, отсутствующих в индийском, например л. 1a:

دادر برادر و دوست بزبان ماورالنهر دستور بفتح دال
وزیر و اعتماد جانی و بضم در عربی استعمال کنند
دستیار یاری دهنده

Сравни индийский список, л. 42a:

دادر برادر و دوست بزبان ماورالنهر دستیار یاری دهنده

Отмечается последовательное отличие в обозначении гӯне и бахров словаря. В ташкентской рукописи фактически каждый из гӯне и бахров имеет свой пространный заголовок, в то время как в индийском списке гӯне и бахры вводятся только соответствующими литерами; например, в ташкентском списке на л. 4a:

گونه یازدهم که در آغاز آن زاپرسی است بهر نخست
در آنک خا است

В индийском списке соответственно на л. 52a:

گونه ژ خ

Кроме того, отмечаются отличия в приведении под-
твердительных стихотворных цитат (об этом см. ни-
же).

4. Объем словаря "Зафāнгӯйā".

Его построение

Словарь "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā" был, по-видимому, одним из первых в персидской лексикографии опытов создания толковых словарей с широким кругом лексики. Он включает, учитывая данные обеих известных в настоящее время рукописей, приблизительно 5170 вокабул. Для сравнения можно привести данные других ранних персидских фархангов: "Лугат-и фурс" содержит 1700 вокабул, "Сихāх ал-фурс" - 2300, "Ми'йār-и Джамāлӣ" - около 1600.

Словарь "Зафāнгӯйā" выделяется среди ранних персидских словарей оригинальностью своего внутреннего построения. Ранние персидские фарханги приводили весь лексический материал, как правило, в составе одного общего словаря с делением на главы (бāб) согласно последней букве толкуемого слова; главы следовали в порядке арабско-персидского алфавита. Арабская, тюркская и греческая лексика, представленная очень незначительно, была вкраплена в общий перечень персидских слов.

Словарь "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā" делится на семь больших частей (баҳшай); каждый из баҳшей представляет собой по существу отдельный словарь, особо озаглавленный автором. Баҳши в свою очередь делятся на главы (гӯне). Эти главы выделены соответственно первой букве вокабул, т.е. каждая из глав (гӯне) включает толкуемые слова, начинающиеся на одну и ту же букву. Гӯне внутри баҳшей следуют в порядке арабско-персидского алфавита. Гӯне делятся на разделы (бахры); эти разделы внутри гӯне выделены соответственно последней букве толкуемого слова.

По-видимому, составитель "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā" заимствовал терминологию для обозначения частей, глав и разделов от предшествовавшего ему словаря "Фарханг-и Фаҳр-и Қаввās", составленного в Индии в 701/1301 г. Однако "Фарханг-и Фаҳр-и Қаввās" включал только персидскую лексику; в основу распределения в нем персидского лексического материала по

частям, главам и разделам был положен тематический принцип.

5. Характеристика лексического состава словаря

Бахш 1 (лл. 1а-28б). Название бахша, как оно восстанавливается по индийской рукописи, — "О словах пехлевийских и дарийских, односоставных, не связанных с другим словом"²⁷. Первый бахш, самый объемистый по лексике, представляет собой персидский толковый словарик, включающий общий круг персидской лексики. Дает толкование отдельным однокорневым словам, в основном наиболее употребительным, обозначающим термины родства, предметы домашнего обихода, части тела, названия болезней, предметы одежды и украшения, земледельческие орудия, названия месяцев, мер веса и др. Наряду с этим поясняются имена собственные — правителей и литературных персонажей, также географические наименования, этнические понятия, военные термины.

Здесь же толкуются многие редкие, устаревшие слова, в основном из "Шах-наме", малопонятные, по видимому, уже и во времена Фирдауси, стремившегося заменить употребительные арабские слова архаичными, старыми иранскими.

Текст первого бахша начинается в нашей рукописи с *гūне дāl*, которое по счету является восьмым, с третьего бахра. Первое толкуемое слово —

دارات داب کردن

Несколько наиболее характерных примеров толкования:

²⁷ در سخنان پهلوی و دری که جداگانه است و پیوند
با سخن دیگر ندارد و آن بر نهاد حرفهای عجمی بیست و نه
گونه است (Сайид Хасан, Старейший персидский
словарь, стр. 85).

- غارچ شرابی که بوقت بامداد خوردند و بتازی
صبح گویند (л. 8a)
- فروردین نام ماهی که آفتاب در حمل بود
(л. 11a)
- مرزبان زمین‌دار و شهردار که شهریار گویند
(л. 22a)
- منیژه نام دختر افراسیاب عشیقه بیژن
هوات نام شهری از خراسان که آنرا هری و
هریو گویند (л. 23a)
- هامون دشت و زمین همواره و گویند زمین
سخت که باران قبول نکند
(л. 27a)
- رستی حلوا و نیز نان را گویند
دروش آنچه بدان جسم را سوراخ کنند برای
دوختن (л. 26)
- زوار خدمت‌کاران بندیان
زراغنگ زمین ریگ و زراغن بغیر کاف نیز
گویند (л. 16)
- (л. 3a)
- (л. 36)

Наряду с объяснением действительно редких, малоупотребительных и архаичных слов, например:

- زکان از خود رمیده (л. 36)
- کهد مرد کوه نشین (л. 13a)
- میزد مجلس خانه و عشرتگاه و مهمانی (л. 216)

в словаре приводятся зачастую самые простые слова с кратким толкованием, как, например:

- (л. 256) نامه کتاب و نبشته
 (л. 1a) دوست یار
 (л. 196) گوساله گاوبچه
 (л. 24a) ناهار ناشتا یعنی گرسنه از آغاز روز

Эти примеры можно рассматривать как сознательное стремление составителя словаря обратить внимание на наличие синонимов и оказать практическую помощь поэтам. Иногда автор строит толкование на применении антонимов, как, например:

- (л. 3a) زنده ضد مرده و بعضی بضم زا گویند
 (л. 56) سیر ضد گرسنه

Бахш II (лл. 286-36a). Называется "О словах дарийских". Индийская рукопись дает более пространное название: "О словах пехлевийских и дарийских, которые составлены из двух слов и смысл которых достигается соединением этих двух слов"²⁸.

Содержит двадцать одно гүне. Включает двукорневые персидские слова, имеющие употребление преимущественно в литературе. Как и в первом бахше, это слова самого широкого лексического круга: названия орудий труда и домашней утвари, болезней и лекарств, наименования стран и областей, названия, относящиеся к флоре и фауне, названия минералов, имена литературных персонажей и т.п.

- اهون بر کسی را گویند که در دیوار و یا
 (л. 29a) زمین نقب زند یعنی نقب زن

²⁸ در سخنان پهلوی و دری که از دو سخن پیوند یافته است و از پیوستن هر دو رازی انجامیده بر بیست و یک گونه است (там же)

- آهن ربا سنگی است معروف بتازی مقناطیس
(л. 29a) بهندوی کاسک گویند
- تنگنای میان دو کوه یعنی دره کوه
(л. 306)
- دستار خوان سفره که بدان طعام خورند
(л. 326)
- شب بوی گلیست زرد
(л. 34a)
- شاه بوی عنبر
(л. 34a)
- نیمروز ولایتی است در میان خراسان و فارس
(л. 356)
- راه کهکشان راهی است که در آسمان شب نماید
آنرا عرب مجره خوانند و پارسیان آسمان دره
وره روسالك گویند
(л. 326)
- دوست گانی پیاله شراب که دوست از دور خود
بدوست ایثار کند
(л. 326)
- هفتخوان راهی است که هفت منزل میان ایران
زمین و توران زمین در آن راه جز دو کس
نرفته اند یکی رستم دوم اسفندیار
(л. 36a)
- گاو دوشه اوندی که در او شیر دوشند
(л. 35a)

Баҳш III (лл. 36a-396). Называется "О словах пехлевийских и дарийских, из которых образуются и происходят имена действия, то есть о тех, что подобны масдарам". Индийская рукопись дает несколько сокращенное название: "О словах пехлевийских и дарийских, из которых образованы имена действия, то есть о масдарах"²⁹.

²⁹ در سخنان پهلوی و دری که از آن کردارها بیرون
(там же) آمد یعنی مصادر

افراشتن بمعنی افراختن است در بنیاد افرازدن
بود و نیز همزه از هر دو حذف کنند و فا را
کسر دهند

(л. 36б)

Иногда автор словаря считает полезным привести в тексте толкования примеры употребления глагола в личной форме. Так:

شخیدن لغزیدن و از جای فرو خزیدن و گناه
کردن گویند فلان شخید یعنی از خویش فرو خزید
و بلغزید

(л. 38а)

نیوشیدن سخن در گوش کردن یعنی شنیدن کو بنیوش یعنی

بشنو و شناییدن و بکسر نون نیز گویند

(л. 39а)

Баҳш 1У (лл. 39б-43б). Называется (так же как и в индийской рукописи) "О словах тазийских, то есть арабских". Содержит двадцать восемь гӯне. Словарь дает пояснения к арабским словам, которые находили употребление в персидском языке. Это в основном слова сельскохозяйственного обихода, географические наименования и названия небесных тел, термины из области мер веса и объемов, некоторые бытовые реалии, военная терминология.

توجمان بیان کننده زبانی بزبانی دیگر

(л. 40а)

تخمین گمان

(л. 40а)

منشور فرمان بادشاه

(л. 42б)

نسیم باد نرم و خوش که از آخر شب تا طلوع

آفتاب بزد

(л. 43а)

عراق ولایتی معروف و آن ایران زمین است و عراق

العرب که از آن سوی دجله است یعنی دجله بغداد

و عراق عجم که از این سوی است یعنی شیراز

(л. 41б)

Бахш У (лл. 436-50а). Называется "О словах разных: арабских, набатейских и дарийских". В индийской рукописи приведено то же название, но слово "набатейских" заменено на "тюркских", по-видимому ошибочно³⁰.

Бахш содержит двадцать девять гӯне. В этой части автор поясняет в основном вошедшие в персидский язык арабские слова и несколько набатейских (арамейских), которые служат для обозначения разного рода реалий и предметов домашнего обихода, одежды, украшений, музыкальных инструментов. Словарь толкует некоторые этнические термины, названия болезней и лекарств, названия животных и птиц, растений, плодов, минералов, имена собственные исторических лиц и литературных персонажей, географические наименования, термины военного снаряжения.

- (л. 436) اصطخر نام شهرست در بلاد پارس
ملون در روم بافند او این دیباة منقش است که
- (л. 436) هر زمان رنگی دیگر نماید
ترقین خلی که محرران میان دو خط دراز میکشند
- (л. 446) و این بزبان نبطی است
- (л. 466) صنبر دوم روز ایام عجز
- (л. 496) وامق نام مردی عاشق عذرا
- (л. 45а) جمازه شتر با قوت که بر آن قاصدی کنند
- (л. 49а) نظرون بوره سرخست بعضی گویند نمک دریاست

Бахш У1 (лл. 50а-51а). Называется "О словах румийских". То же название в индийской рукописи. Содержит шестнадцать гӯне. Бахш представляет

30.

در سخنان آمیخته از تازی و ترکی و عجمی

(там же, стр. 86)

собой краткий словарь греческих, латинских и сирийских слов. Здесь приведены титулатура церковной иерархии, имена ученых и крупных деятелей христианской церкви, упоминания известных храмов и монастырей, предметы христианского культа, названия месяцев сирийского календаря, а также названия растений, животных и птиц, некоторых реалий и понятий, имеющих отношение к древней Греции и Византии.

Некоторые примеры:

- (л. 50а) اسطقات ارکان یعنی طبایع اربعه
 (л. 50а) افلاطون نام حکیمی یونانی
 (л. 50а) جاثلیق عالم و عابد ترسیان
 (л. 50а) سکویا نام مردی از رومیان که دیر او معروفست
 (л. 50б) شباط ماه رومیان و آن آخرین ماه زمستانست

Баҳш VII (лл. 51а-53б). Называется "О словах тюркских". То же название в индийской рукописи. Содержит семнадцать гўне. Словарь толкует круг элементарной тюркской лексики - слова староузбекского языка. Это в основном термины родства, числительные, названия предметов домашнего обихода, названия животных и птиц, отдельные глаголы. Как можно заметить, это слова преимущественно не литературного употребления, а живой, разговорной речи.

- (л. 51а) ата پدر
 (л. 51а) ана مادر
 (л. 51а) آغا برادر بزرگ
 (л. 51б) اینی برادر کهتر
 (л. 52а) تورت چهار
 (л. 53а) قوق چهل
 (л. 53а) یتمن هفتاد

(л. 52a)	توز نمك
(л. 516)	بشماق كفش
(л. 52a)	تاغ كوه
(л. 52a)	تل زبان
(л. 516)	التونجى زرگر
(л. 52a)	بورى گرگ
(л. 526)	ستمق فروختن
(л. 53a)	كلدى آمد

Последние листы словаря (лл. 536–54a) занимает небольшое приложение, носящее название "О некоторых персидских словах, имеющих метафорическое значение". То же название в индийской рукописи. В этом приложении автор раскрывает значение некоторых персидских слов и словосочетаний, имеющих иносказательный смысл. Толкуемые идиомы расположены в алфавитном порядке соответственно первой букве.

Некоторые примеры толкования:

(л. 54a)	ساده دل نادان و کم دان
(л. 54a)	يك چشم ظاهربين و کم بين و منافق
(л. 54a)	سيماب شدن ناپديد شدن و دريدن است

6. Подтвердительные стихотворные цитаты

Ранние персидские фарханги составлялись преимущественно как словари редких и трудных слов, встречающихся в поэтическом тексте. Словари создавались как пособия для чтения персидских стихов, являясь по существу словарями редких, рекомендуемых рифм,

словари могли служить поэтам своего рода учебником для овладения поэтическим мастерством.

Небезынтересно отметить, что ранние персидские толковые словари составлялись в основном поэтами. Известно, что крупнейшие поэты Рӯдакӣ, Фарруҳӣ, Қатрӯн были авторами толковых словарей, не сохранившихся, к сожалению, до нашего времени. Среди известных нам лексикографов, трудами которых мы располагаем, также можно назвать много поэтов: это Асадӣ Тӯсӣ, Шамс-и Фаҳрӣ, лексикографы XV в.: Маҳмӯд ибн шейх Зийа ад-Дин - автор большого словаря "Тухфат ас-са'адат", Ҳафиз Убихӣ - автор словаря "Тухфат ал-аҳбāб", Мйрзā Ибрāхӣм - составитель словаря "Фарханг-и Мйрзā Ибрāхӣм", Илāхдād-и Файзӣ - автор словаря "Мадār ал-афāзил" и др.

Введение в словарную статью подтвердительных стихотворных цитат (не прозаических!) стало прочной традицией в персидской лексикографии с самого раннего периода ее развития. Так, в первом дошедшем до нас словаре - "Луғат-и фурс" - уже много стихотворных цитат. Эта традиция почти не знает исключений для персидской лексикографии на протяжении всей ее истории.

Включение стихотворных примеров с указанием имени поэта, изредка и названия произведения придает исключительную ценность персидским лексикографическим сочинениям, особенно наиболее ранним среди них, так как именно фарханги, как показала наука, оказались в ряде случаев единственными источниками, сохранившими фрагменты из утраченных литературных произведений наиболее раннего этапа развития поэзии на новоперсидском языке. Литературоведы (П. Хорн, Е.Э. Бертельс) успешно использовали персидские фарханги при собирании и восстановлении литературного наследия, дошедшего до нашего времени лишь частично, таких крупных персоязычных поэтов, как Шахид Балхӣ, Рӯдакӣ, Унсӯрӣ, Ам'ақ и др.

Метод подтвердительного цитирования персидских стихов весьма важен и с точки зрения языкознания. Приведение подтвердительных цитат, документирую-

щих пример того или иного употребления слова, дает возможность проследить наиболее четко смысловые оттенки толкуемого слова в его литературном употреблении, особенно в его редком, не всегда явном, метафорическом, иносказательном значении.

Автор словаря "Зафāngūyā" приводит стихотворные цитаты, хотя у него их сравнительно немного. В данной рукописи, в которой отсутствует часть первого бахша, приведены десять стихотворных цитат: в первом, втором, третьем и пятом бахшах, т.е. в основном в частях словаря, посвященных персидской лексике.

Ниже следует перечень стихотворных цитат.

1. Бахш 1, л. 2а. В словарной статье к слову رنده: "Ранда - весенняя трава; инструмент, которым строгают дерево. Муштранда - то же, что ранда. Бейт:

کرد گار امشب رندی ده جهان را خوش تراش
تا که از قومی که هم ایشان و هم ماتیشدایم

Бейт приведен без указания имени автора³¹.

2. Бахш 1, л. 11а. В словарной статье к слову فروردین: "Фарвардйн - название месяца, когда солнце находится в знаке Зодиака Овен. Стихи:

³¹ М. Му'ин в примечаниях к изданию словаря "Бурхāн-и қāти'", где слово "муштранда" толкуется без подтверждающей цитаты, приводит этот же бейт с указанием, что он принадлежит Анварй: برهان قاطع

تالیف محمد حسین بن خلف تبریزی متخلص ببرهان باهتمام
دکتر محمد معین، جلد ۱ - ۵، چاپ دوم، تهران، ۱۳۴۲،
۲۰۱۱ (далее - Бурхāн-и қāти'). Этот же

бейт с некоторыми разночтениями приведен в словаре "Фарханг-и Джахāнгйрй" (см. литограф. изд., Лакнау, 1293/1876, т. 1, стр. 493).

ز فروردین جو بگذشتی مه اردی بهشت آید
همان خرداد و تیر آنگه که مردادت همی آید
پس از شهریور مهر و ابان آذر و دی دان
چو بهمن جز اسفندارمذ ماهی بیفزاید
ز فروردین ربیعی دان تا شهریورش آنگه
ز مهرش تا باسفندار جمله از خریفش دان

Стихи приведены без указания имени автора³².

3. Баҳш 1, л. 19а. В словарной статье к слову
کشن: "Кашан – многочисленный, обильный. Бейт:

ماهم بجمع خویش یکی کشن لشکریم
یک سو پیاده و یک قدح سوار

Бейт приведен без указания имени автора³³.

4. Баҳш 1, л. 24а. В словарной статье к слову

³² Эти же стихи, без последнего бейта, приведены в широко распространенном арабско-персидском стихотворном словаре XIII в. "Ниṣāb aṣ-ṣibḡān" (см.: ۳۶ (نصاب الصبایان، تهران، ۱۳۴۵، ص ۳۶). Эти же стихи, также без последнего бейта, даны при указанном толкуемом слове в персидско-турецком словаре XVII в. "Luḡat-i Šāh-nāme" 'Abd al-Qādira Baḡdādī (см.: Abdulqadiri Bagdadensis Lexicon Sahnāmianum ... ed. C. Salemann, Petro-poli, 1895, стр. 7).

³³ В словаре "Бурхāн-и қāṭи" при этой вокабуле стихов нет. Другую цитату, из Абӯ Шукӯра Балхӣ, в примечаниях к этому толкуемому слову приводит М. Му'ин (см.: Бурхāн-и қāṭи, т. III, стр. 1820).

نيمور : "Най мӯр - закар-и мардум й'анӣ кӣр. Так, Сӯзанӣ говорит³⁴ :

من اين نيمور خود را وقف کردم
على صبيانكم ايها الناس

5. Баҳш 1, л. 28а. В словарной статье к слову *يوز* : "Йӯз - известное хищное животное, которое по-индийски называют *حته*. Также [значит] прыгать и убегать. Так, некий великий говорит. Бейт³⁵ :

يوز از جسم اهواند او
گر کند عاشقی بود آهو

³⁴ В "Бурхāн-и қāти'" приведены эти стихи при том же толкуемом слове (т. 1У, стр. 2237), так же как и в другом фарханге ХУІІ в. - "Маджма' ал-фурс" Сурӯрӣ (см. примечания М. Му'ина к "Бурхāн-и қāти'", т. 1У, стр. 2237).

В словаре ХУ в. "Данишнāме-йи Қадар-хāн" на-стоящая словарная статья дана в том же виде, что в словаре "Зафāнгӯйā". Можно высказать предполо-жение, что составители этих словарей при толковании указанного слова следовали за фархангом "Зафāнгӯйā".

³⁵ В словарях "Фарханг-и Джахāнгйрӣ" и "Бур-хāн-и қāти'" при этом толкуемом слове подтвердитель-ные стихи не приводятся. Цитата вводится словами *گوید چنانکه بزرگی*. Некоторые авторы склонны чи-тать это как имя собственное некоего поэта Бузарги (см., например: Ш. Хусейнзода и Р. Хошим, "До-нишномаи Қадархон" ва аҳамияти он дар омӯхтани мероси адабии мо ва осори Рӯдакӣ, - "Сухансарои Панҷрӯд", Сталинобод, 1958, стр. 82). В действитель-ности, как показало сравнительное изучение ряда сред-невековых фархангов, многие из бейтов, которые в словарях даются со ссылкой на "Бузарги", принадле-

6. Баҳш II, л. 29б. В словарной статье при слове **بادفردين** : "Бадфардйн - [так] называют западный ветер. Поэт говорит так. Мисрā³⁶:

باد فروردينست كس خواند عرب ریح الدبوره

7. Баҳш II, л. 34а. В словарной статье к толкуемому слову **شبستان** : "Шабистāн - место, где проводят ночь, так же называют спальню (постель). Бейт:

من ناله كنان زغم همه شب

او خفته بناز در شبستان

Бейт приведен без указания имени автора³⁷.

8. Баҳш II, л. 35а. В словарной статье к слову **گوئخبه** : "Гӯшхаба - это сороконожка. Поэт говорит так. Бейт³⁸:

жат авторству многих известных поэтов; следовательно, в этом случае мы имеем дело с анонимной ссылкой на стихи "некоего великого [поэта]".

Равным образом и следующую стихотворную цитату, вводимую словами **چنانکه قایل گوید**, следует рассматривать как анонимную ссылку: "Поэт (букв.: "говорящий") говорит так". В связи с подобным методом цитирования в специальную литературу тоже вкралась неточность. В указанной выше статье Ш. Хусейнзаде и Р. Хашима - в результате ошибочного чтения - упоминается поэт под именем Кабил, которого никогда не существовало (там же, стр. 83).

³⁶ В "Фарханг-и Джахāнгйрї" и "Бурхāн-и қāти" при этом толкуемом слове подтвердительных стихов нет.

³⁷ В "Фарханг-и Джахāнгйрї" и "Бурхāн-и қāти" при этом толкуемом слове подтвердительных цитат нет.

³⁸ В "Бурхāн-и қāти" это слово толкуется без подтвердительных стихов. В "Фарханг-и Джахāнгйрї"

گرچه صد پا بیش دارد ای برادر گوش خر
لیک اندر گوش کس یک پاننواند نهاد

9. Баҳш III, л. 366. В словарной статье к слову **افشاندن** : "Афшāндан - отбрасывать, например рукав или полу. А когда хамзу сокращают, то [произносятся] фā скесрой. Бейт:

اگر دستم دهد روزی که انصاف از تو بستانم
قضاء عهد ماضی را شبی دستی بر افشانم

Бейт приведен без указания имени автора³⁹.

10. Баҳш У, л. 50а. В словарной статье к слову **تشرین** : "Ташрйн - название месяца. Есть два ташрйна: ташрйн ал-аввал и ташрйн ал-ахир. А собрание их месяцев вошли в стихи. Рубā'й:

دو تشرین و دو کانون و پس آنکه
شباط و آذار و نیسان و ایار است

при толковании данного слова приводится этот же бейт; автором его назван некий Баҳшӣ (см. литограф. изд., т. II, стр. 231). В "Зафāнгӯйā" при цитировании этого бейта, так же как и при цитировании бейта на л. 296 (см. выше, цитата № 6), говорится: چنانک

فایل کوید. Ссылка в "Фарханг-и Джахāнгйрӣ" при этом бейте на Баҳшӣ может быть понята как ссылка на автора словаря "Зафāнгӯйā", так как этот фарханг имел обиходное сокращенное название "Хафтбахшӣ".

³⁹ В "Фарханг-и Джахāнгйрӣ" этого слова нет, так же как и в "Бурхāн-и қāти'".

حزيران و تموز و آب و ايلول
نكهدارش كه از من يادگار است

Руба'йи приводится без указания имени автора⁴⁰.

Характеризуя индийскую рукопись словаря "Зафāн-гўйā", Сайид Хасан уделяет некоторое внимание и цитатам – стихотворным примерам к толкуемым словам. Сайид Хасан приводит в статье девять цитат, всего в индийском списке их одиннадцать. Сравнение подтвердительных цитат ташкентского списка и индийской рукописи показывает заслуживающие внимания отличия.

Пять стихотворных цитат, обозначенных выше номерами 1, 2, 4, 6 и 7, т.е. к словам "ранда", "фарвардйн", "наймўр", "бāдфардйн" и "шабистāн", полностью совпадают в обеих рукописях; в индийском списке они находятся на лл. 48а, 72б, 99а, 111б, 121б.

Цитата № 10 – четверостишие к вокабуле "таш-рйāн" – приведена в индийской рукописи лишь частично (л. 159а), только первый бейт руба'йи.

Четыре цитаты нашего списка (номера 3, 5, 8, 9) к толкуемым словам "кашан", "йўз", "гўшҳаба", "аф-шāндан" отсутствуют среди примеров, приведенных в индийском списке.

В индийской рукописи вместе с тем приведены пять стихотворных примеров, отсутствующих в ташкентском списке.

К толкуемому слову "бйд"⁴¹:

⁴⁰ Этот стих полностью приведен в словаре "Нисāб ас-сибйāн" (см. изд., стр. 26). В словарях "Фарханг-и Джахангйрй" и "Бурхāн-и қāти" цитата отсутствует.

⁴¹ Цитата, как и следующие четыре, приведена без указания имени автора. Цитата к вокабуле "бйд", которая вводится словами "Қāил гўйад", т.е. "Поэт говорит", в действительности принадлежит Рўдакй (см.: "Луғат-наме-йи Диххуда", т. "пā" – "палāте", Тегеран, 1328, стр. 135).

این پنج درختست که می نآرد بار

(л. 126) بید و بده و سرو و سپندان و چنار

К толкуемому слову "ҳатанбар":

با فراخی ست ولی تنگ همی زید

(л. 366) آنجاست که چنو هیچ ختنبر

К толкуемому слову "ҳйнавар":

بهول خینور که جو تیغ تیز

(л. 366) که داست هم نام و هم رستخیز

К толкуемому слову "дастгāх"⁴²:

(л. 446) زمانه بخشش و کان دستگاه و بحر نوال

К толкуемому слову "залйфан"⁴⁸:

از لب تو مر مرا هزار امید است

(л. 51a) و از سر زلف تو مرا هزار زلیفن

7. Источники словаря "Зафāнгүйā ва джахāнпуйā"

В предисловии к словарю, насколько можно судить по тексту предисловия, опубликованному в статье Сайид Хасана, автор "Зафāнгүйā" не перечисляет использованных им источников. Однако он вводит в свое

⁴² Эта цитата, так же как и цитата к слову "бād-фардйн", в статье Сайид Хасана не приводится.

⁴³ Толкуемое слово "залйфан" в тексте ташкентской рукописи имеется (л. 36). Четырех предшествующих толкуемых слов, относящихся к началу баҳша 1, в нашем списке нет.

предисловие определенные суждения, оценивающие накопленный к его времени опыт лексикографической работы. Автор "Зафāнгуйā" отмечает недостатки распространенных в его время фархангов, которые он называет обобщенно "некоторые словари" или "сочинения некоторых лексикографов".

О задачах своего словаря и связи его с существующей в его время практикой лексикографической работы он говорит следующее в разделе, озаглавленном "О [правилах] составления и приведения в порядок [слов]":

" Так говорит раб низайший, как прах земли, Бадр Ибрāхīm.

Да будет бог помощником в его делах и его речах и да будет он хранителем от ошибок и заблуждений. Ибо много есть словарей языков пехлеви, дари, парси и прочих, и каждый из них изобилует ошибками оттого, что в них в большинстве случаев отсутствуют при словах знаки, обозначающие произношение. Они хаотичны и беспорядочны и не достигают должного устройства оттого, что языки даны все вместе, имена героев не пояснены и персидские и арабские авторы перемешаны; [пояснения слов] не были отлиты в нужную форму, как сие подобает и как следует делать.

Так что многие писатели, как раньше, так и теперь, дни проводили как ночи, а ночь превращали в день, вычитывая всюду слова, но смысла их не постигая. И смотрели в словари и пытались понять. Но ищущий не достигал искомого.

И вот у одной группы людей появилось желание прочесть и понять каждое слово так, как оно есть. И все свое внимание они обратили к достижению этой цели и всей душой предали этому делу. Один к другому бегали и спрашивали друг у друга, но никто не мог открыть дверь [к пониманию], и крики о помощи в толковании слов не приносили пользы.

Группа близких мне друзей поначалу не подозревала, что я могу быть им в этом полезен. Но [однажды] пришли, у меня спросили, и когда получили ответ, то решили: "Помогите людям и составьте словарь! И

так его постройте, чтобы был полезен: чтобы от каждого языка была в нем часть и для слов каждого языка был бы отдельный словарь. И продумайте тщательно смысл каждого слова. Части (бахши) и главы (гўне) выделите, чтобы любой человек имел от этого выгоду: и сильные умом, и близкие великих, и их советники, дабы много словарь этот содержал ответов, необходимых и пространных”.

Просьбу их я принял к исполнению. Взяв перо и не боясь утомления, собирал слово за словом. Я имел твердое намерение собрать воедино все словари и слова разбросанные воссоединить. И все, что есть в языках араби, парси, пехлеви, дари, йунани, тюрки и других, все это по отдельности я рассмотрел и по одному в особом месте разместил. Все, что я постиг и смог /найти/, все, что услышал и увидел, я привел в порядок; каждый словарик составил отдельно, разделив фарханг на бахши, гўне и бахры. И каждому слову нашел при размещении наиболее подходящее место. Стремился я к краткости, а не к пространности и к пользе, а не к развлечению.

И название этой словарной книге я положил “Зафāн-и гўйāн-и джахāнпўйāн” (“Говорящий язык следующих по миру”).

Бог лучше знает, и да хранит он от неправильности, от заблуждения и неведения и даст силы для написания⁴⁴.

В самом тексте словаря “Зафāнгўйā” имеются многочисленные ссылки на четыре персидских лексикографических сочинения: “Луғат-и фурс” Асадī Тўсī, “Фарханг-наме-йи Фахр-и Қаввās”, “Рисāла-йи Насīр-и Аҳмад” и “Фарханг-и Фирдаусī”.

Приводим основные сведения об этих источниках.

“Луғат-и фурс”, составленный известным поэтом Асадī Тўсī во второй половине XI в., — самый ранний, как уже было сказано, из персидских толковых

⁴⁴ Персидский текст предисловия, опубликованный в статье Сайид Хасана (стр. 82–84), приводится в приложении к настоящему изданию.

словарей, сохранившихся до нашего времени. Словарь был использован большинством последующих персидских лексикографов. "Лугат-и фурс" имеет три полных издания, указанных выше; словарю посвящено упомянутое ранее специальное исследование В.А. Капранова, анализирующее лексический состав словаря.

В тексте "Зафәнгӯйә ва джахәнпӯйә" ссылки на "Лугат-и фурс" имеются на следующих листах: 3а, 5б, 9а, 12а, 13а, 13б, 14а, 18б, 20б, 23б, 25б, 33а.

"Фарханг-и Фаҳр-и Қаввās" дошел до нашего времени в уникальной рукописи, хранящейся в Индии, в библиотеке Азиатского общества в Калькутте⁴⁵. Словарь составлен в 701/1301 г. в Индии известным поэтом и литератором Мауләнә Фаҳр ад-Дином Мубәрак Газнавӣ Қаввāsом, по прозвищу Камангар. Это старейший после "Лугат-и фурс" толковый словарь из числа дошедших до нашего времени персидских фархангов. "Фарханг-и Фаҳр-и Қаввās", иначе называемый "Панджбахшӣ" ("Пятичастный"), разделен на пять больших частей (бахшей), выделенных по тематическому принципу: бахш I включает лексику, связанную с небесной сферой; бахш II поясняет понятия, имеющие отношение к земле; бахш III посвящен флоре; бахш IV - фауне; бахш V - человеку. Части (бахши) делятся на главы (гӯне) также по тематическому принципу, равно как и бахры (разделы).

В словаре содержатся многочисленные цитаты из ранних персоязычных поэтов: Рӯдакӣ, Дақӣқӣ, Асадӣ Тӯсӣ, Фирдаусӣ, Унсурӣ, Фаррухӣ, Сӯзанӣ, Низәмӣ, Хаканӣ и др.⁴⁶

⁴⁵ Основные сведения в научной литературе об этом словаре содержатся в каталоге: W. Ivanow, Concise descriptive catalogue of the Persian manuscripts in the Curzon Collection, Asiatic Society of Bengal, Calcutta, 1926, № 516, и в статье Назира Ахмада "Фарханг-и Фаҳр-и Қаввās".

⁴⁶ Индийский филолог Назир Ахмад готовит в настоящее время издание этого словаря по единственной рукописи.

В тексте "Зафӑнӑуйӑ ва джахӑнпуйӑ" ссылки на "Фарханг-и Фахр-и Қаввӑс" даны на следующих листах: 2а, 5а, 6б, 7а, 8а, 9а, 10б, 13а, 14а, 14б, 15а, 16а, 16б, 19а, 22а, 24б, 25б, 27а, 32б, 34а, 45а, 45б, 48а. Иногда в ссылках приводится второе, обиходное название "Фарханг-и Фахр-и Қаввӑс" - "Фарханг-наме".

Третий источник "Зафӑнӑуйӑ" - "Рисӑла-йи Наҫир-и Ахмад", как его называет автор "Зафӑнӑуйӑ", - до нашего времени не дошел. Он известен только по упоминаниям в более поздних фархангах, например: "Адӑт ал-фузалӑ" (XV в.), "Кашф ал-луғат" (XVI в.), "Маджма⁶ ал-фурс" Сурӯрӣ (конец XVI в.), "Фарханг-и Джахӑнҫирӣ" (XVII в.).

"Рисӑла-йи Наҫир-и Ахмад" был составлен не позже 822/1419 г. (т.е. года составления "Адӑт ал-фузалӑ"). Автор его - Наҫир Қӑзӣ ад-Дин Гунбазӣ. Словарь этот зафиксирован в известном библиографическом труде XVI в. Хӑджӣ Халфы под названием "Рисӑлат ан-Наҫирийа фӣ луғат ал-фурс"⁴⁷.

Более полными сведениями об этом раннем лексикографическом труде наука в настоящее время не располагает.

Ссылка на "Рисӑла-йи Наҫир-и Ахмад" в тексте "Зафӑнӑуйӑ" приведена на л. 23а. Словарь "Рисӑла-йи Наҫир", утраченный для науки, был использован и другими, более поздними лексикографами, возможно, не в оригинале, а через посредство "Зафӑнӑуйӑ", как об этом свидетельствует совпадение цитируемого материала.

Четвертая ссылка на источник дана, как правило, в форме "дар Фирдаусӣ" (см. на лл. 3а, 3б, 4б, 10б, 12б, 13а, 13б, 17а, 18б, 19а, 21б, 30а, 33а, 34б, 36а). Характер этих ссылок (сравним здесь же, на лл. 5б, 9а, 12а, 13а, 13б, 14а, 20б и др., ссылки на словарь "Луғат-и фурс" в той же форме: "дар Асадӣ аст")

⁴⁷ Haji Khalifa, Lexicon bibliographicum et encyclopaedicum. Edidit G. Flügel, t. III, стр. 450, № 6394; см. также: Bericht, стр. 512, № 11.

дает основание полагать, что автор "Зафāngūyā" цитирует материалы какого-то словаря, дающего толкование тех или иных слов.

Сайид Хасан в статье, посвященной индийской рукописи "Зафāngūyā", называет этот источник без каких-либо оговорок "Фарханг-и Фирдаусī"⁴⁸.

В научной литературе не встречается упоминаний о лексикографическом сочинении под таким названием — "Фарханг-и Фирдаусī". Словарь под таким названием не упоминается ни в хронологическом указателе персидских фархангов, составленном К.Г. Залеманом⁴⁹, ни в предисловии Са'ида Нафиси к изданию словаря "Бурхāн-и қāти"⁵⁰, содержащем большой список персидских толковых словарей.

Вместе с тем известно, что к "Шāх-нāме" Фирдаусī составлялись специальные толковые словари уже с самых ранних периодов персидской лексикографии. О существовании некоторых из этих ранних словарей, не дошедших до нашего времени, нам известно только по упоминаниям в различных фархангах. Так, известен такой ранний словарь к "Шāх-нāме", как "Фавā'ид-и Бурхāн ва Фирдаусī", составленный до 822/1419 г. (упомянут в числе источников "Адāt ал-фузалā")⁵¹. Среди более поздних можно упомянуть "Лугат-и Шāх-нāме" некоего Мухаммада Тūsī Алавī, составленный около 950/1543—44 г.⁵²

В списке персидских фархангов, опубликованном Са'идом Нафиси, приводятся без указания даты составления и имени авторов названия нескольких словарей к "Шāх-нāме"⁵³.

⁴⁸ Сайид Хасан, Старейший персидский словарь, стр. 86.

⁴⁹ Bericht, стр. 505—590.

⁵⁰ Бурхāн-и қāти^с, т. 1, стр. 71—77.

⁵¹ См. о нем: Bericht, стр. 512, № 12.

⁵² См. о нем: там же, стр. 524, № 52.

⁵³ См. Бурхāн-и қāти^с, т. 1, стр. 73—75.

Следует отметить и тот факт, что в некоторых старых манускриптах поэмы Фирдауси встречаются небольшие, на несколько листов, глоссарии, толкующие устаревшую лексику "Шах-наме"⁵⁴.

8. Использование словаря "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā"

в трудах последующих лексикографов

Фарханг "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā" был, по-видимому, одним из наиболее авторитетных лексикографических сочинений, содержащих ценный словарный материал, удобным в пользовании благодаря своему четкому построению. Признанная его авторитетность подтверждается тем фактом, что "Зафāнгуйā" был многократно использован последующими лексикографами в качестве одного из основных источников.

Первым по времени словарем, использовавшим "Зафāнгуйā", был персидский толковый словарь "Баҳр ал-фазайл", составленный в 837/1433-34 г.⁵⁵ Мухаммадом ибн Қаввāсом Балҳи. Перу последнего принадлежит также законченный много ранее, в 795/1392-93 г., литературный комментарий (шарҳ) на поэму Низāми "Маҳзан ал-асрār". Словарь "Баҳр ал-фазайл" дошел до нашего времени в нескольких списках⁵⁶, до настоящего времени не издан.

⁵⁴

См., например, рукописи Института востоковедения АН СССР С 51 и С 2373; о них: С.И. Баевский, Описание персидских и таджикских рукописей Института народов Азии, вып. 4, М., 1962, №№ 38 и 39 (далее - Баевский, 1У), также рукопись Британского музея, датированную 1438 г. - см. Ch. Rieu, Catalogue of the Persian manuscripts in the British Museum, II, London, 1881, стр. 534, Or. 1403 (лл. 7а-10а).

⁵⁵

О дате составления этого словаря см.: Назир Ахмад, Фарханг-и Фаҳр-и Қаввāс, стр. 3, 17; Nazir Ahmad, The Dastur ul afazil, стр. 30.

⁵⁶

О рукописях этого словаря см.: E. Blochet, Cata-

Затем "Зафāнгӯйā" был привлечен в качестве источника Ибрāхїмом Қавāм ад-Дїном Фāруқї при составлении словаря "Фарханг-и Ибрāхїмї"; написание последнего датируется 878/1473-74 г. Этот словарь, составленный в Индии, толкует широкий круг общей лексики, выбранной в основном из произведений ранних персидских поэтов. Тюркские (староузбекские) слова выделены в словаре особо и размещены в конце каждого из разделов (фа с л); можно предположить, что это выделение тюркской лексики было проведено автором по примеру "Зафāнгӯйā".

"Фарханг-и Ибрāхїмї" дошел до нашего времени в многочисленных рукописях⁵⁷; не издан.

Следующим по времени словарем, для которого "Зафāнгӯйā" послужил одним из основных источников, был большой фарханг "Тухфат ас-са'адат" Искандарї. Словарь составлен в 916/1510-11 г. в Индии Маулāнā Махмӯдом ибн шейх Зїйā ад-Дїн Муҳаммадом.

"Тухфат ас-са'адат" толкует пространный круг персидской лексики, главным образом в ее употреблении в поэзии; частично представлены в нем арабские и тюркские слова.

Влияние "Зафāнгӯйā" можно проследить в проведенном последовательно разделении толкуемых слов на отдельные слова (муфрадāt) и термины и сложные слова (истїлāхāt ва мураккабāt). Рукописи "Тухфат ас-са'адат", не имеющего издания, весьма редки⁵⁸.

logue des manuscrits persans de la Bibliothèque Nationale, t. II, Paris, 1912, № 960; Каталог арабских, тюркских и персидских рукописей Института рукописей им. К.С.Кекелидзе (коллекция К). Составители: Ц.А.Абуладзе, Р.В.Гварамия, М.Г.Мамацашвили, Тбилиси, 1969, стр. 107.

⁵⁷ О рукописях этого словаря см.: Баевский, 1У, №№ 3-5.

⁵⁸ О рукописях этого словаря см.: там же, № 6; также: С.И.Баевский, Редкая рукопись персидского

Близким по времени к предыдущему словарю был словарь "Му'аййид ал-фузала", законченный в 925/1519 г. в Индии шейхом Мухаммадом ибн Лад ибн Абд ал-Ваххаб ад-Дихлавй.

Составитель "Му'аййид ал-фузала" включил в текст своего сочинения в большей степени по сравнению с другими фархангами многочисленные ссылки и цитаты из "Зафангуйа". Можно проследить определенную общность между "Зафангуйа" и "Му'аййид ал-фузала" в характере подачи толкуемой лексики. В обоих словарях персидская, арабская и тюркская лексика дана отдельно, в трех специальных подразделах. Нередко, как и "Зафангуйа", "Му'аййид ал-фузала" приводит индийские эквиваленты для толкуемых слов. Определенное внимание, как и автор "Зафангуйа", составитель "Му'аййид ал-фузала" уделяет метафорическому употреблению слов и толкованию идиом.

Рукописи словаря "Му'аййид ал-фузала" зафиксированы в ряде хранилищ мира; имеется литографированное издание 1899 г.⁵⁹

Персидский поэт и лексикограф Мухаммад Қасим Сурӯри Кашанй при составлении известного словаря "Маджма' ал-фурс" (первая редакция закончена в Исфахане в 1008/1599-1600 г., вторая - в Индии в 1028/1619 г.) привлек "Зафангуйа" в качестве одного из шестнадцати источников. Словарь Сурӯри толкует широкий круг персидской лексики, в основном в ее литературном употреблении, в том числе слова мало распространенные в его время и архаичные. Можно проследить некоторые общие черты в словаре Сурӯри и в "Зафангуйа", как-то: расположение лексического материала по первой букве толкуемого слова; указание на произношение отдельных слов, особенно диа-

толкового словаря "Тухфат ас-саадат", - "Краткие сообщения Института народов Азии", № 67. Иранская филология, М., 1963, стр. 160-162.

⁵⁹ Му'аййид ал-фузала, Канпур, 1899. О рукописях словаря см.: Баевский, 1У, №№ 7-9.

лектных; выделение в качестве приложения списка метафорических выражений с их толкованием.

Словарь Сурӯӣ был, по-видимому, широко распространен, дошел до нашего времени в многочисленных списках, имеет издание⁶⁰.

Один из самых известных средневековых персидских толковых словарей "Фарханг-и Джахангирӣ", законченный в Индии при дворе Великих Моголов в 1017/1608-09 г., в основу которого автор - Фахр ад-Дин Ҳасан Шйрәзӣ-положил, по его словам, сорок четыре источника, содержит ряд прямых заимствований из "Зафәнгӯйә". Приложение к словарю отдельного списка метафорических выражений, выделение (хотя и малочисленное в словаре "Джахәнгирӣ") иноязычных заимствований - тюркских, греческих, описательное обозначение происхождения вокабул - все эти черты структурного построения словаря и характер подачи лексического материала сближают "Фарханг-и Джахангирӣ" со словарем "Зафәнгӯйә ва джахәнпӯйә".

Популярный в средние века, "Фарханг-и Джахангирӣ" сохранился в значительном количестве списков, имеющих во многих рукописных хранилищах мира, однако издан только литографским способом⁶¹.

⁶⁰ Тегеранское издание: *مجمع الفرس تالیف محمد قاسم*

سروری کاشانی بتصحیح دبیر سیاقی، تهران، ۱۳۳۸ - ۱۳۴۱

О некоторых рукописях этого словаря см.: Баевский, 1У, №№ 17-23.

⁶¹ Фарханг-и Джахангирӣ, Лакнау, 1293/1876. О некоторых рукописях словаря см.: Баевский, 1У, №№ 24-30. Словарь "Фарханг-и Джахангирӣ" послужил темой кандидатской диссертации Х. Раупова "Фарханг-и Джахангирӣ" как источник таджикско-персидской лексикографии" (автореф.), Душанбе, 1966; его же, Сарчашмаҳои "Фарханги Ҷахангирӣ", - "Известия Академии наук ТаджССР", отд. обществ. наук, 1966, № 4, стр. 73-85; 1967, № 4, стр. 31-37; см. также: Б. Кулиев, Значение "Фарханг-е Джахангирӣ" в изучении

Персидский фарханг первой половины XVIII в. "Фарā'ид ал-фавā'ид", известный нам по единственной рукописи собрания Института востоковедения АН СССР⁶², также называет "Зафāнгūйā" своим источником. В тексте "Фарā'ид ал-фавā'ид" имеются многочисленные ссылки на "Зафāнгūйā" с приведением цитат из последнего. Можно предположить, что именно под прямым влиянием "Зафāнгūйā" автор "Фарā'ид ал-фавā'ид" включил в состав своего фарханга небольшую обособленную главу, посвященную персидским инфинитивам.

Материалы "Зафāнгūйā ва джахāнпūйā" вошли, несомненно, как убеждает текстологический анализ, в состав и наиболее авторитетного и самого полного из средневековых фархангов — неоднократно изданного словаря "Бурхāн-и қāти'", составленного в Индии в 1062/1652 г. Муҳаммадом Табрїзї, хотя в кратком перечне своих источников составитель "Бурхāн-и қāти'" не называет "Зафāнгūйā".

Последнее критическое издание словаря подготовлено проф. М. Му'ином; издание включает большое предисловие с разносторонней характеристикой фарханга⁶³.

Использование лексикографами "Зафāнгūйā" в качестве источника можно проследить вплоть до конца XVIII в. Так, например, большой персидско-турецкий словарь "Фарханг-и Шу'урї", составленный в 1075/1665 г. в Турции Хасаном Шу'урї, упоминает "Фар-

персидско-таджикской литературы, — "Вопросы иранской филологии", Баку, 1966, стр. 267-278.

⁶² См.: Баевский, 1У, № 33.

⁶³ Бурхāн-и қāти', Тегеран, 1963. Предисловие к изданию включает статьи: Али Аскар Хикмат, "Бурхāн-и қāти'"; М. Му'ин, Языки и диалекты в "Бурхāн-и қāти'"; его же, Рукописи и печатные издания "Бурхāн-и қāти'"; его же, Настоящее издание, т. 1, стр. 78-158.

ханг—и Зафāнгūyā” в ряду других ранних персидских фархангов, использованных в работе⁶⁴.

9. Словарь “Зафāнгūyā ва джахāнпūyā”
как этап в истории
персидской лексикографии

Словарь “Зафāнгūyā ва джахāнпūyā” составил в свое время, как показывает его исследование, определенный этап в развитии персидской лексикографии.

Широкий охват лексики с учетом иноязычных заимствований и соответственное деление словаря на части представляют значительный интерес и дают основание рассматривать фарханг как один из первых в истории персидской лексикографии опытов классификации словарной лексики с выделением в обособленные словарики как персидской, так и арабской, тюркской, греческой лексики, имевшей употребление в персидском языке. Примечательно, что и собственно персидская лексика подвергается автором своеобразной классификации по трем разделам. По словообразовательному признаку выделены разделы однокорневых (баҳш I) персидских слов и слов двукорневых (баҳш II); в особую часть (баҳш III) выделены персидские инфинитивы.

Следует отметить, что в трудах предшествующих лексикографов глаголы присутствовали, как правило, в личной форме (например, мйкунад, мйравад и т.п.); инфинитивы встречались крайне редко, и нигде не было попытки выделить инфинитивы особо, в специальном разделе, так же как это, впрочем, не практиковалось и в словарях более позднего времени. Инфинитивы в “Зафāнгūyā”, преимущественно старые, даны обычно в двух—трех формах, основной и производных, часто с пометой составителя, выделяющей основную форму (см. выше, стр. 14).

Несомненный интерес представляет и Приложение к словарю, в котором автор собрал персидские выра-

жения и словосочетания, имеющие иносказательный, переносный смысл. Выделение фразеологических элементов персидского языка в особый раздел не имело места, как можно судить по дошедшим до нас памятникам, в трудах предшествующих лексикографов, но получило развитие в персидской лексикографии более позднего времени.

Бахш IУ и частично У автор отводит толкованию арабской лексики, нашедшей употребление в персидском языке. Арабские слова в некотором, обычно незначительном, объеме присутствовали и в более ранних персидских фархангах, но только в общем перечне вокабул, без какого-либо выделения.

Как новое для своего времени явление в истории персидской лексикографии можно рассматривать и введение в состав персидского фарханга обособленного словарика "румийской" лексики. Включение отдельных греческих слов имело, правда, место уже в словаре XI в. "Лугат-и фурс", но автор "Зафāнгуйā" значительно расширил круг этой лексики и создал своего рода первый "румийско"-персидский словарь.

Культурные связи Ирана и Греции существовали, как известно, с древнейших времен; еще в эпоху Ахеменидов греческая культура, искусство, язык проникали на Восток. Значительная часть лексических заимствований, пришедших в персидский язык с Запада — из греческого, латинского и др., вошла в персидский язык — после арабского завоевания — через посредство арабского языка и часто в арабизованной форме. Заимствования же из сирийского и арамейского языков проникали в основном непосредственно.

Подразумевая под Румом Византийскую империю, автор словаря "Зафāнгуйā" под названием "румийские" объединяет, как показывает текст бахша У1, слова, вошедшие в раннюю персидскую литературу с Запада. Интересен сам отбор лексики, введенной составителем в словарь, как показатель определенного круга терминов и реалий христианства, которые находили наибольшее употребление в персидской литературе — как в прозе, так и в поэзии. Можно предположить, что в значительной части материалом для

этого словаря послужили автору произведения известного поэта Хākānī (514/1120 - 595/1198-99), в которых часто встречаются мотивы и термины христианства.

В более ранних памятниках персидской лексикографии многие из этих слов не нашли отражения.

Словарь "Зафāнгўйā" - в своем баҳше УІІ - является, по-видимому, первым опытом толкования в составе персидского фарханга тюркской лексики. В персидских фархангах предшествующего периода мы не можем отметить случаев включения тюркских слов для толкования наряду с персидскими. В трудах последующих лексикографов между тем мы обычно наблюдаем включение тюркской лексики в словарный состав персидских фархангов. Акад. В.В. Бартольд отмечал, что "уже в ХІІІ веке мы встречаемся с понятиями о трех литературных языках мусульманского мира"⁶⁵, имея в виду арабский, персидский и тюркские языки.

Органическое взаимодействие этих трех языков можно проследить на примере почти любого персидского фарханга начиная с ХУ в., в котором наряду с персидскими словами толковалось большое количество арабских, а также тюркских слов. Исторически тесно переплелись к этому времени и хорошо развитые лексикографические традиции этих трех языков.

Включить тюркскую лексику в свой словарь, отдавая ей один из семи баҳшей, по-видимому, побудили автора "Зафāнгўйā ва джахāнпўйā" заметно оживившиеся контакты с соседствующей тюркоязычной средой, особенно ощутимые в областях Северной и Центральной Индии, к которым мы относим место составления настоящего фарханга.

Эта часть словаря "Зафāнгўйā", названная автором "Дар сузанāн-и туркї", особенно интересна, так как может быть рассмотрена как самый ранний опыт создания тюркско-персидского словаря. Если мы можем

⁶⁵ В.В. Бартольд, [Рец. на:] Христианский Восток. СПб., 1912, - Сочинения, т. УІ, М., 1966, стр. 384.

говорить о хорошо развитой к XIV в. традиции составления арабско-персидских словарей, традиции, ведущей свое начало от XI в. (например, известный словарь Заузани "Маṣādir", также "Ас-сāми фй-л-асāми" и др.)⁶⁶, то практику составления тюркско-персидских словарей можно проследить лишь с XV-XVI вв., когда отмечено появление ряда словарей к произведениям 'Алишйра Навāй, написанных на староузбекском языке (например, один из самых ранних из них - "Бадā'и' ал-луғат", составленный в XV в.)⁶⁷.

Следует отметить, что составитель "Зафāнгūyā" достаточно часто приводит индийские эквиваленты для тех или иных толкуемых слов с пометой "на языке хиндуvй"; по-видимому, это лексика языка урду. Например:

(л. 216) موزه میوه معروف بتازی طالح و بهندوی کیله

(л. 24a) نیلوفر گیاهیست در آب و آفتاب پرست نیز
گویند بهندوی کنول

(л. 46a) شب زاک سپید که بهندوی بهتکری گویند

В общей сложности "Зафāнгūyā" включает более сотни индийских слов (в индийской рукописи, по подсчетам Сайид Хасана, 133 слова⁶⁸). Эти индийские слова могут представить интерес для индолога и заслуживают специального анализа.

Словарь "Зафāнгūyā ва джахāнпūyā", таким образом, предстает перед нами еще в одном важном для персидской лексикографии качестве - как первый опыт

⁶⁶ ع . منزوی، فرهنگنامه های عربی بفارسی، تهران، ۱۳۳۷
и Баевский, У.

⁶⁷ "Бадā'и' ал-луғат". Словарь Tāli' Ймāнй Гератского к сочинениям Алишера Навои. Издание А.К.Боровкова, М., 1961.

⁶⁸ Сайид Хасан, Старейший персидский словарь, стр. 90 и 95.

составления многоязычного словаря. Тип многоязычного словаря не получил, как известно, большого развития в персидской лексикографической традиции. Последующие лексикографы включали в состав персидских фархангов большое количество арабской, а также тюркскую лексику, но давали ее, как правило, в общем перечне толкуемых слов, примешивали к лексике персидской, вводя буквенное обозначение: возле арабских слов ставилась буквенная помета 'айн ('арабӣ), возле тюркских - т̄а (тюркӣ), возле персидских (не всегда) - ф̄а (ф̄арсӣ). Немногие авторы персидских словарей давали, впрочем, тюркскую, а иногда и арабскую лексику обособленно, в конце глав или разделов, как это можно видеть на примерах упомянутых выше фархангов "Фарханг-и Ибра̄хїмї" и "Му'айид ал-фузала̄".

Те данные, которыми мы располагаем в настоящее время, позволяют сделать вывод, что "Заф̄ангӯй̄а ва джах̄анпӯй̄а" был первым в истории персидской лексикографии толковым словарем, который отступил от сложившейся традиции расположения вокабул по последней букве и взял за основу первую букву толкуемых слов в расположении лексического материала. В дальнейшем этот структурный принцип как более удобный в пользовании получил широкое распространение в персидской лексикографии. Такие известные и крупные средневековые словари, как "Фарханг-и Ибра̄хїмї", "Тух̄фат ас-са'адат", "Му'айид ал-фузала̄", "Тух̄фат ал-ах̄баб", "Мад̄ар ал-аф̄азил", "Маджма' ал-фурс" и другие, построены по первой букве вокабул.

Широкий охват лексики по языкам, выделение иноязычной лексики - арабской, тюркской, "румийской" - в отдельные словарики для удобства пользования и расположение вокабул по первой букве, включение наряду с лексикой литературного языка слов разговорного и делового языка - все это позволяет говорить, что автор "Заф̄ангӯй̄а ва джах̄анпӯй̄а" принципиально отступает от прежних ограниченных целей - служить пособием при чтении персидской поэзии, которые ставили перед собой ранние персидские фарханги,

являвшиеся по преимуществу словарями рифм. Автор "Зафāнгūyā" ставит перед собой другие, более широкие задачи - приспособить свой словарь, в частности, и для непосредственного общения с иноязычными соседями.

В связи с этим, как можно предположить, он вводит в персидский фарханг новшество - дает описательное обозначение произношения некоторых толкуемых слов, иногда отмечая даже их варианты. Например:

- (л. 37б) خسیدن بفتح و کسر خا خائیدن
 (л. 44б) بلس بضم با و لام عدس
 (л. 47а) طرخون بفتح را درختی است
 ققنس بضم قاف و نون و بعضی بقاف و واو ققنوس
 (л. 48а) گویند و بلفتی ققنس است بفتح قاف جانوری است
 (л. 45б) ذب بفتح ذال نگاهداشت

Словарю "Зафāнгūyā ва джахāнпūyā" присуща также не имевшая ранее места характеристика некоторых гласных, входящих в состав толкуемых слов, по их происхождению и, следовательно, произношению. Автор отмечает "мааруфные" и "маджхульные" гласные, давая им свое название: соответственно "вāv-и 'арабй" и "йā-йи 'арабй", "вāv-и фāрсй" и "йā-йи фāрсй".

В словаре "Зафāнгūyā" более широко, чем в предшествующих фархангах, отражена диалектальная лексика. В тексте словаря упоминается диалектальная лексика Бухары, Ширази, Нишапура, Ферганы, Мавераннахра, Гиляна, Азербайджана. Иногда автор приводит эти диалектальные слова в качестве вокабул, но в большей части случаев упоминает их в тексте толкования как эквиваленты. Некоторые примеры:

- فغ دوست و ممشوق و بت تراشیده و فردوسی بت رنگین
 (л. 10б) را فغ گوید و بزبان فرغانه صنم و بت باشد

فرخنده نانهای که از شناسته بجهت لوزینه بر سنگ
میپزند و آنرا بزبان ماوراء النهر قطایف
گویند

(л. 116)

كاك بلفت ماوراءالنهر مرد و قوص و مردم چشم

(л. 146)

هیطال حوض بزرگ و بزبان بخارا مردی بانیره

(л. 496)

کیبا بزبان شیرازیان عصیب را گویند

(л. 126)

کلو بزرگ بزبان شیرازی

(л. 19a)

کیا دهقان و خرما را گویند و بزبان دیلمیان

(л. 176)

پهلوان

x

x

x

Лексикография составляла одну из важных областей богатой письменной персоязычной культуры средневековья. Ранняя персидская лексикографическая традиция, которая прослеживается дошедшими до нас памятниками начиная с XI в., уходит своими корнями в еще более отдаленные времена.

Фарханги играли большую роль в культурной жизни персоязычных народов. Значительное число лексикографических сочинений, создаваемых из века в век, само по себе свидетельствует о большом спросе и широкой распространенности этого рода научной литературы. Наука располагает сведениями, что персидских средневековых фархангов было более двухсот. Так, аннотированный хронологический список толковых персидских словарей, как дошедших до нашего времени, так и известных только по упоминаниям, который акад. К.Г.Залеман составил в 1887 г., насчитывал свыше 160 названий. Список фархангов, опубликованный Са'идом Нафиси в 1951 г., упоминал уже 202 сочинения; сейчас это число может быть увеличено.

Сам факт, что до нашего времени дошло сравнительно большое количество рукописей персидских фархангов, говорит о большом спросе на этого рода рукописные книги и их широком бытовании. В крупных рукописных хранилищах мира мы обычно можем видеть целые коллекции персидских фархангов.

Сравнительное изучение персидских фархангов XI-XIV вв. ("Лугат-и фурс", "Фарханг-и Фахр-и Қаввās", "Сихāх ал-фурс", "Ми'йār-и Джамāли", "Дастūr ал-афāзил") позволяет выявить некоторые общие черты, характеризующие ранний этап персидской лексикографии. Ранние фарханги, которые принято квалифицировать как толковые словари, в действительности представляли собой особый жанр научной литературы, сложно сочетавшей и другие аспекты: лингвистический, литературоведческий, энциклопедический.

Показательно, что для такого рода трудов был применен термин фарханг, изначальное значение которого: образованность, разум, знание, наука, просвещенность, школа. Этот старый термин применялся, как известно, не только для словарей новоперсидского языка. Этим же словом, в форме фраханг, названы и такие лексикографические сочинения, как авестийско-среднеперсидский глоссарий "Фраханг-и Оим"⁶⁹ и среднеперсидский словарь идеограмм "Фраханг-и пахлавик"⁷⁰.

Ранние персидские фарханги представляли собой не только пособия для чтения поэтических текстов, но и своего рода учебники литературного мастерства. Они совмещали в себе словари трудных рифм, словари синонимов, пособия для построения метафор. Они служили и своего рода справочниками: словарями-ономастиконами (именниками), энциклопедическими пособиями.

⁶⁹ H. Reichelt, *Der Frahang i oīm*, - "Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes", Wien, 1900, Bd XIV, 3; 1901, Bd XV.

⁷⁰ *Das Frahang i pahlavik in zeichengemässer Anordnung*, hrsg. von Heinrich F.J. Junker, Leipzig, 1955.

Ранние фарханги играли, несомненно, значительную роль в сложении и обогащении литературного языка. Они закрепляли правильную терминологию и орфографию, фиксировали новое метафорическое словоупотребление в литературе и тем самым способствовали совершенствованию полисемантических и фразеологических возможностей персидского языка.

Фарханги были своеобразными учебниками образованности в средние века. Лексикография входила в качестве одной из обязательных дисциплин в комплекс наук, обозначаемый термином "улум-и адаб", который был необходим для образованного человека, в частности для поэта.

Словарь "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā", подобно предшествующим ему персидским фархангам, также сложно сочетает в себе разнообразные аспекты учебника средневековой образованности, однако в нем, несомненно, значительно большее внимание уделено уже языковедческому, лексикологическому аспекту словарной работы.

Все это дает возможность говорить о том, что "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā" составил в свое время новый этап в развитии словарной традиции, завершив в известной мере начальный период персидской лексикографии.

Фототипическая публикация текста словаря дополнена списком слов, толкуемых в словаре, предисловием автора словаря, текстовой расшифровкой двух бахшей, выделение которых в особые части представляет собой новое явление в ранней персидской лексикографии: бахша III — Персидские инфинитивы и бахша VII — Тюркские слова. Текст бахша УI — "Румийские" слова (факсимиле, текстовая расшифровка, перевод) — опубликован в отдельной статье⁷¹.

⁷¹ С.И. Баевский, "Румийские" слова в персидском толковом словаре "Зафангуя", — "Палестинский сборник", вып. 21 (84). Ближний Восток и Иран, Л., 1970, стр. 91-99.

Приведен также текст авторского приложения к словарю "Зафāнгўйā" - "О некоторых персидских словах, которые имеют иносказательное значение".

Кроме того, по индийской рукописи дан список толкуемых слов баҳша 1, восполняющих лакуны ташкентского манускрипта.

С.И. Баевский

СПИСОК ТОЛКУЕМЫХ СЛОВ

Баҳш 1
 ПЕРСИДСКИЕ СЛОВА
 (односоставные)

демсаз	дирнд	л. 1а
дз	дод	дарат
л. 1б	дмаوند	дхт
дриюас	даур	дост
дас	дадар	дрст
дйс	дсмер	дшт
дрхш	дадр	дст
дрфш	дстур	даж
дрوش	дстяр	држ
даш	дбяр	држ
дзوش	дяр	дох
дхш	днбр	дроах
дوش	дхтндр	доzx
дрош	дз	днд
дағ	деаз	данад

رده	رام	دغ
رنده	رام	دریغ
п.2б	روان	درخف
روده	ریمن	دسوك
رشاشه	رزین	دروك
روه	رخپین	دك
رخنه	ریون	دیلمك
رخساره	رویون	دشاك
رودابه	رخشان	دژك
رزمه	رهبان	دوك
روی	راسن	دیوك
روسپی	رشن	دیگ
رهی	ران	دشنك
ركوی	رومه	درنگ
روشنی	ریكاسه	داهل
رسی	ریوخه	دنكل
زیبا	رمیده	دغل
زیب	رافه	п.2a
زکاب	ریده	رنگ
زهاب	رفوشه	رحگ
زفت	رنبه	رسیل

زمچك	زندر	زفت
زرنگ	زاوار	زهشت
زنگ	زغار	زخت
زغنگ	زنبور	زردشت
زراغنگ	زاود	زاج
زكال	زير	زىج
زاويل	زر	زاج
زال	زنجير	زىج
زاول	زاغر	زيچ
زنبل	زينهار	п.3а
زاخلى	زاستر	زىخ
نم	زار	زيخ
زينان	زغير	زند
زغن	زير	زوهمند
زبين	زيور	زغند
زليفن	زيكسر	زرنباد
زكان	п.3б	زباد
زيبان	زاوش	زامياد
زوپين	زيغ	زر
п.4а	زاغ	زفر
زبون	زاك	زوار

سکبا	زجه	زرفتن
سميرا	زواره	زنجرو
سارا	زی	زرو
ستب	ژخ	زمو
سرشت	л. 46	زبلو
سیت	ژرد	زبوده
سوت	ژند	زله
سوست	ژکور	زکاسه
سوغات	ژغار	زموده
سفت	ژار	ژغاره
ساخت	ژوف	ژگونه
л.5a	ژیان	ژکاره
سارج	ژاله	ژاولانه
سارنج	ژنده	ژنگله
ساج	ژولیده	ژاره
سج	ژی	ژرافه
سنج	سروا	ژواله
سنخج	سینا	ژروه
سفع	سا	ژخاره
سپنج	سنا	ژهره
سوج	سودا	زه

سدکيس	سمر	ستيخ
سيپوس	سنگور	سرواد
سپاس	سمندر	سرنند
ساوس	سپار	سفرود
سيس	سرير	سا بود
سندروس	سفر	سند
سوس	ستير	سپهبد
سر ماس	سير	سجد
п.6a	سيستر	ستاوند
شکر	سوفار	سنجد
شفر	سپيدار	ستود
شيار	ستور	سپرد
شاوغر	سالار	سمند
شمر	ساغر	سبيد
شديار	سفر	ساد
شهر	سپرز	سپهر
شبا نور	ستيز	سکار
شهور	سرز	سنار
شار	سيز	п.56
شلوار	سويس	ساسر
شومستر	سالوس	سار

شالك	شكاف	شخار
شرنګ	شلك	شور
شنګ	شفك	شا پور
شتالزنگ	شنګ	شهر
شهلنگ	شولك	شوميز
п.7a	شبتك	شومز
شنكل	شوسك	شوريز
شاخل	شاشك	شنګويز
شمل	شكانك	شيراز
شلول	شاك	شندوس
шал	شللكك	شفش
شم	شاماك	شفش
شجام	شجك	شخش
شيم	شرك	شش
شران	شيشك	п.66
شان	شيشك	شغ
شا يگان	شرك	شوغ
شن	شنلك	شنګرف
شون	شناك	شف
шмен	شوالك	شكرف
شاهين	شرفاك	شندف

شمسه	شبدانه	شیان
شیشه	شکوخیده	شکون
شاه	شته	شیروان
شاه	شفه	شکن
л.8a	شمغنده	شوتن
شخوده	شاهیده	شایران
شکر فیده	شمیده	شادروان
شیرینه	شلسه	شیشو
شیرازه	شيفته	شاشو
شمنده	شانه	شکافه
شاریه	شمسه	شفانه
شاما کجه	شنگله	شخولیده
شوی	شركله	شکوه
شیبی	شاره	شکوه
شکبوی	شکاه	شوده
شخکی	شناه	شیشله
شیروی	شوشه	شتوشه
غوغا	شرزه	شرشندانه
غرب	شکافته	л.76
غاب	شکاوینه	شخکاسه
غبغب	شکوفه	شسته

غرويون	غار	غيب
غسن	غز	غوشت
غليون	غرس	غلت
غرو	غراش	غرشت
غريو	غاش	غفج
غو	غوش	غنج
غيو	غاوش	غارچ
غالو	غيش	غلغليج
غمنده	غالوك	غللمليج
غيشه	غرنگ	غريبع
غوشنه	غسак	غليواج
غوره	غسك	گلچ
غلبه	غدرک	л.86.
غنده	غذنگ	غوشتاد
غمزه	غذنگ	غريد
غنفره	غورنگ	غند
غراشیده	غول	غرد
غذاره	л.9a	غر
غراوه	غنم	غنچار
غراره	غنم	غر
غزاره	غلبکن	غبار

فلخود	فرتوت	غباره
فلخند	فخت	غازه
فترد	فرنج	غنچه
فرواند	فنج	غوره
فرسود	فلج	غونبه
فروود	فج	п.96
فرهمند	فرنج	غرواشه
فر	فرهانچ	غوته
فرغر	فرخچ	غناده
فرغار	فرغانچ	غرچه
فرخار	п.10a	غنوده
فروار	فخ	غيبه
فريр	فرخ	غوشای
فيسر	فرکامخ	غارچی
فريور	فرزد	غرنيچی
فرفور	فرغند	فادا
فغفور	فسرد	فراخا
فوفر	فسرکند	فنجا
فغياز	فلغند	فرا
فراز	فغند	فرسب
فويز	فنود	فرهست

فرجام	فرنجك	п.106
فخم	فراشنگ	فراویز
فروردین	فراخواک	فرویز
فروردیان	فراک	فراز
п.116	п.11a	فلرز
فسان	فراشتوک	فریبز
فرکن	فدرونک	فراپرز
فرزان	فیلک	فرامرز
فغان	فرموک	فرژ
فلاخن	فلنجک	فسوس
فراکن	فранк	فرغیش
فشان	فلادنگ	فرویش
فوردین	فرهنگ	فаш
فراشیون	فلدرنگ	فش
فرفیون	فرسنگ	فرویش
فراوان	فرخال	فرنگیش
فرزین	فرغول	فغ
فریدون	فرتال	فراغ
فغان	فل	فروغ
فزون	فصم	فضاک
فاسرستین	فام	فرنجک

کبیتا	فکانه	فریغون
کمخا	فرسوده	فراشتو
کفا	فراسوده	فرسته
کردنا	فرومایه	فسیله
کیانا	فشرده	فرهخته
کمارا	فاژه	فراهخته
کیدا	فسله	فرزانه
п. 126	فرشته	فره
کترا	فسرده	فداوه
کیبا	فلخوده	فردره
کبا	فاغره	فرواره
کنا	فاغنه	فرخته
کسیدا	فیدافیه	فلانه
کونیا	فیروزی	فسه
کنب	فرومانئی	فریه
کمخواب	کندا	فرخنده
کلب	کریبا	فره
کب	کیا	فلسه
کنشت	کانا	فرفره
کبست	کلیسا	فانه
کلست	کمرا	п. 12a

کید	کلاج	کوہست
کلوند	کرنج	کبت
کرمند	کاچ	کلات
کافد	کیچ	کفیت
п. 136	کوچ	کاشت
کمند	کالوچ	کافت
کرد	کلخج	کوت
کرود	کوچ	کت
کلند	کریج	کاست
کر	کلوچ	کیمخت
کبودر	کلپواچ	کونج
کوار	کنخ	کلوچ
کزار	کالوخ	کنج
کدیود	کیرخ	کولنج
کویر	کنخ	کنج
کیفر	کاخ	کولانج
کریود	کوخ	کزج
کشور	کوکنخ	п. 13a
کوکنار	کلوخ	کلج
کسو	کهبد	کج
کراکر	کراد	کنج

кереш	кикіз	кэнкар
кереш	кериз	кэнар
п. 146	көз	керир
кдбаш	кэнیز	кэнор
кראوش	кراز	кэнار
көш	кз	кלאود
کیغ	کاژ	کاشغر
кнаغ	кз	کارغر
کاغ	крс	кندر
крг	калрс	крксар
клаг	көс	каخر
کاغ	кабөс	کردر
көф	кмас	кариз
кشف	кбөс	п. 14a
кدف	ксіс	каз
кан	кркс	көیز
کاواک	кс	кراز
کاک	кیش	кیز
کابک	көаш	кшаорз
کالوک	каөیش	кروز
کلنک	кэндш	каназ

كول	كپاك	كوك
п. 156	كودك	كلنك
كنجال	كركرانك	كلنك
كل	كزك	كراك
كابل	كببتك	كربشك
كوبل	كزلك	كربشك
كم	كارنجك	كشتك
كم	كلونك	كرك
كام	كناك	كلك
كنام	كوزانوڪ	كوجك
كم	كلنگ	كتينك
كمكم	كرنگ	п. 15a
كمكام	كوهنگ	كتينك
كيوان	كرنگ	كورك
كنودان	كنارنگ	كردك
كران	كول	كبك
كوكن	كشاخ	كبك
كلان	كاكل	كلك
كشغان	كلال	كيك
كراران	كاجال	كچك
كپان	كپل	كيك

кандиро	кзан	кун
кшлу	крдан	кӯстун
каҳ	крмавон	кӯзн
кӯкӯ	кпкн	кшкн
кӯиле	кӯнпн	клн
кӯиле	кӯһн	кӯзӯн
п. 166	кӯсн	кӯһн
кман	кпкн	кӯкн
кнғал	кн	кпхн
картне	кпӯ	кнӯн
казпуре	кнӯ	кӯпн
кнҗе	кншӯ	кӯдпн
какр	кнӯ	клтан
кф	кнӯ	кпн
кӯалпде	кӯ	п. 16a
кӯлсе	кӯпшӯ	кӯдн
кӯзе	кнншӯ	кпн
кӯте	кппӯ	кӯпн
кӯрап	кнӯ	кӯпн
кӯз	кәһ	кнпн
кағне	кардӯ	крн

козире	ксре	кошхбне
коре	л. 17a	креше
ка биле	крбе	крбаше
капне	клате	клте
копне	кпбте	клоте
коваре	кнде	ка лпде
кше	ксре	клндере
каоте	кмасе	ка лпве
консе	кпдولة	кнжпбре
копше	клнбе	кпбле
ковасе	коваше	ка торе
клнке	кше	ковазе
коваве	ковшане	кле
кнпсе	кпснне	ковпаре
кпбе	кпбе	кпбже
кдаве	кнпбре	кнде
кште	квашнде	кде
ка мле	каме	кашане
кове	кршме	ковпле
кнатне	кфпде	кнде
кнатне	кфте	кре

п. 18a	кнкрه	кф
кurst	кштн	кн
кшт	крамн	клаг
кунч	канурн	п. 176
кч	кн	крас
кстак	кунан	кшт
кшт	кн кн	кз
крд	кнанн	клптр
крд	кнанн	кн
крд	кн	кман
крд	кналунн	кндвал
крд	крдкнн	каскн
крд	крд	кшкн
крд	крдба	кобяз
крд	кн	ксрд
крд	кннн	кал
крд	крдн	клн
крд	крдн	кнн
крд	крдб	кнн
крд	крдб	калфт
крд	кшт	кат

گوزمان	گش	گوگر
گودکان	گريش	گود
گون	گرايش	گر
گرمان	گريغ	گنگر
گيرمان	گراف	گراز
گزدون	گزين	گوز
گوزن	گنجشک	گراز
گوان	گلنگ	گراز
گردون	گوپک	گراز
گشن	گلشاک	گوپز
گلخن	گنگ	گریز
گو	گنگ	گوز
گلو	گريشنگ	л. 186
گیو	گوبال	گاز
گیسو	کسیل	گواز
گریوه	کول	گشنیز
گازه	کال	گنز
گازه	گوم	گنز
گان	گم	گودرز
گاه	л. 19a	گاودس
کره	گیهان	کش

п.20а	گستی	گواره
لاخ	گوسی	گله
لخ	لغا	گهواره
لاد	لکا	گروهه
لوند	لالا	گله
لوید	لبلاب	گزه
لاجورد	لهراسپ	گوله
لر	لیوت	گوزه
لود	لخت	گاله
لتنبر	لت	گوزینه
لود	لت لت	گرده
لزیر	لعت	گومه
لنگر	لوت	п.196
لغز	لنج	گاوه
لیر	لهنج	کوبه
لوسی	لج	کوساله
لاس	لنج	کیتی
لوش	لنج	کشی
لاش	لنج	گرنی
لغ	لوچ	گرامی
لوغ	لچ	گیلی

مروا	لوبشه	لاف
مرغوا	لكانه	لك
ماتا	لوره	لمشك
مينا	لغره	л.206
مكيب	لامه	لك
ماست	لاسه	لورك
مست	لانه	لاك
مفت	لخشه	لعك
مشنج	لوشانه	لنك
منج	لاله	لنبك
مج	л.21a	لگ
ملخج	لغونه	لگلگ
مفلاج	لادنه	لبان
مخ	لاغيه	لگن
ماخ	لوزينه	لادن
ملخج	لبيشه	لشن
مرداد	لاى	لهفتان
مند	لايى	لوهنين
موبد	لورى	لان
л.216	لولى	لمغان
ميسرد	لوى	لنبه

مانگ	مز	مستمند
منگ	مزمز	مانید
منجگ	مس	مورد
مجزگ	مهراس	مد
مدنگ	مرس	مهر
مشنگ	مترس	مر
مشنگ	منش	مندور
مل	منوش	مناور
منکل	میغ	مورغزار
مشکل	ماغ	مهار
ماکول	مغ	ماخورد
مندل	مرغ	مستار
مرغول	مغ	مادندر
منبل	مشلك	مرز
ملغم	п.22a	مرز
مرهم	مینک	ماز
مریشم	مانورک	مهماز
مهرگان	مسکنک	میز
موژان	مک	موز
مرزبان	مفак	مهوز
میهن	مركز	موابز

мазياره	ماشه	مسكن
مسكه	ماشوره	ميتين
مهينه	مزیده	ماکيان
ماله	مرخشه	مسن
مايه	موسيجه	مازريون
مخنده	مشخشه	л.226
مشکوی	مخنده	مايون
مانی	مشغله	مان
مانوی	ماهه	ماشو
مژدگانى	مراغه	مازو
ميشاپتى	ماه	مينو
مودى	ماره	ماکو
ماخچى	مژه	مرو
موميايى	مژه	موسه
موى	مويه	مخنده
نہا	مژده	ملازه
ناشنا	л.23a	ميره
نفوشا	ميزه	مرزه
نوا	مجره	متسه
ناب	مته	ميلاوه
л.236	ماربره	ميانه

نخبیز	نواند	نهییب
نماز	نهارید	نشیب
نیاز	نوید	نماخت
نغز	نوшад	نست
ناز	نشید	ناخواست
نواز	نواد	نشلنج
ناژ	نسر	نسج
نوژ	نهمار	نمچ
نس	ناگوار	نوچ
ناموس	п.24a	نخ
نسناس	ناهار	ناچنج
نکلس	نهار	ناهید
نرگس	نگار	نرد
نااوس	نخجیر	نارد
نتاس	نویر	ناورد
نش	نیلوفر	نوند
نیایش	نیمور	نبرد
نایمن	نوار	نرند
نوش	نشتر	نژند
نیوش	نوکر	نهاد
п.24б	نهاز	نورد

نپاكان	نفاك	نكوهش
نسان	نپرننگ	نفاغ
نخچوان	نال	نغنغ
نسرین	نشل	نوف
ناردین	نخجل	نكاف
نگون	نغول	ناف
نوو	نشپیل	نسك
نیرو	نول	نغوشاك
نیو	п.25a	نشك
نشتو	نهال	نشك
نیسو	نم	نمسك
نوشه	نغام	نساك
ناوه	نیم	نلشك
نبیره	نسترن	نكیشك
نوده	نركان	نیلك
نیوه	نشیم	نموشك
نوحه	نفرین	ناك
نزّه	نون	نلك
نواسته	نوان	نمشك
п.25б	نارون	ناوك
نبرده	نهین	نوك

ولج	نفوشه	نیوشه
وازنج	نرموده	نوسته
ورخج	نوی	نیسته
ولج	نی	نره
والاد	نارای	نکرده
ورسناد	نامی	ناره
وید	نای	نورده
وسناد	نرسی	نورده
ورد	والا	نپاله
واتکسر	ویدا	نسپله
وحشور	ورا	نمونه
وزیر	وستما	نخکله
وار	وریب	نوجبه
ورز	ورت	نامه
ورس	ورغت	نشتوه
ویس	وخت	نشکرده
وغیش	ورتاج	نفایه
وش	п.26a	نشره
ورغ	ولوج	نرکسه
وراغ	ویرج	نایزه
ولاغ	وریج	نواخته

وخشینه	ووم	واف
ولوله	واستان	ورکاک
وسمه	واران	وردوک
وسه	ورفان	وشرك
п.27a	وارون	ويندائك
واسه	والان	ويك
وسنى	واديان	وپردک
هرا	ورخين	وشمک
هویدا	وشکله	ويچک
همانا	ولانه	п.266
هنگفت	ورنوшنه	ورنگ
هملخت	وشنگه	ورنگ
هرات	وشکروه	ورنگ
هچ	وشينه	ورنگ
هيج	ولفونه	وال
هچ	ويژه	ويل
هرمزد	ويره	وزول
هورمزد	ورده	وشکول
هنگار	وله	وکال
هيربد	ويره	وشم
هد	ورواره	وام

هان	هنك	هور
هرين	هريك	هير
هومان	هكان	هلندور
هو	هنگ	هزير
هليو	هوشنگ	هودر
هستو	هال	هياگر
هويه	همال	هجير
هده	هيكل	هنجار
هروانه	هروم	هرمز
هركاره	هنگام	هيز
هيمه	هروتوم	هنيز
هزينه	هامون	هاز
همازه	هيون	هراس
п.28a	هارون	هراش
همواره	هايون	هوش
هاينه	هاون	هشتويش
هاله	هون	هف
هرزه	هين	هباك
هرره	هرمان	п.276
هراسه	هميدون	هراك
هياسه	همدون	هواك

یزدان	یاکند	هریوه
یون	یلور	هزگامه
یاسمین	یادر	هراینه
یونان	یوز	هکری
یکران	л.286	هیلوی
یریان	یاز	هلوی
یخچه	یفز	هواری
یاوه	یوغ	همای
یهوده	یشک	یفما
یشمه	یوک	یکتا
یلمه	یورک	یارا
یوبه	یزک	یب
یله	یلک	یفتنج
یاف	ینگ	یوج
یاره	یال	یح
یاخته	یل	یفچ
یمروه	یشم	یاسنچ
یارکی	یحکم	یح
یاوری		یارد

Баъш II
 ПЕРСИДСКИЕ СЛОВА
 (сложные)

آستين رفیده	آبگیر	л.29a
آسمان دره	ايشترخار	افدستا
ابرمرده	ارمان خور	آهن ربا
л.29б	آذرافروز	آذرکشب
اردهاله	اشترغاز	اردیبهشت
ابکامه	آهوی فلك	آفتاب پرست
باد بورا	استخوان رنگ	آهن جفت
بدخشی مذاб	آبدستان	آبکند
بوی پرست	آذرگون	استخوان زند
باد آورد	استورگان	آبرود
برومند	ایگستان	افریدگار
به آفرید	آذربادگان	آماره گیر
باربد	آمیزه	آرزه گر
بادغر	ایرمان خانه	اندایشگر
بادسار	آبشگاه	اسکدار
		آهون بر

برمانه	باد فردین	بوزگر
بهارخانه	باد برین	باد سر
بادروبویه	برزین	بلادور
برپیچیده	л.30a	بو تیمار
باد هرزه	باد خون	بو افزار
برچین گاه	بادیان	باد انجیر
برحولی	بومادران	بید انجیر
پایاب	بازدان	بایکار
پهوراسب	باردان	بوستان افروز
л.30б	بادرو	باد کش
پایمزد	باد آفراه	بید موش
پیل امرود	بافره	بو فروش
پیشار	بهمنجنه	بدکیش
پرورندار	برزه	پیل کش
پرستار	برنامه	پلنگ مشک
پای افزار	بورسته	بادرنگ
پرمگس	بورسته	بستر آهنگ
پیلگوش	باد آبله	برخول
پیشکش	بادروزه	بادژنام
پیازموش	بادآوله	برندکام
پنج نوش	بادریسه	بادبیزن

چورد پور	وگردانه	پای باف
چاه یوز	تابخانه	پارصال
چهارمغز	تنگنای	پاپیل
چاربالش	п.31a	پپیل سم
چوب کش	نهر ماهی	پنجه مریم
چکمیزک	جوز بویا	پاردم
چیرچنگ	جاماسب	پرسیاوشان
چشم آغل	جگراکند	پاشنامه
چشم آغول	جانوسپارد	پاجامه
چشم پنام	جمدبند	پیشگاه
چشمآرو	چهره پرداز	پنجپایه
چوب پاره	جو برش	پیشکاره
چرده پیسه	جامه غوک	پوستگاله
چنگلاهی	جوش بره	پشتمازه
چاه جوی	جاودان سرای	پژمرده
خارپشت	جهان جوی	پاجاوه
п.316	جوانوی	تخته سپار
خرمنج	جوزه لوا	تارمیغ
خودخروج	چلوچوب	تونگبین
خانه عرد	چنگال خوست	تب باده
خار سپید	چهار آخشیج	ترزده

خامپاره	خرچنگ	خك ارد
خيرگاه	خرغول	خرشيد
خيش خانه	خرچال	خكار
خرجينه	خله چشم	خوار بار
ده كيا	خلم چشم	خنياگر
ديه غوريا	خوش دامن	خرگر
ديمين چوب	خورخجون	خوالیگر
دولاب	خوب كلان	خيارخر
ديوسهست	خارمغیلان	خرهوار
دزهرج	خون سپاوشان	خرگوار
ديوكلوج	خرانگبین	خانه بردار
ديولاخ	خودخرده	خرخيز
درا باد	خرزهره	خانه ديس
دربند	п.32a	خمده خرش
دام ودد	خوامزه	خرکش
دوبهکر	خابگينه	خرگوش
دبودار	خرپشته	خايه مرغ
ديك افزار	خربنده	خرچوك
دی بمهر	خراسه	خبردوك
دربراز	خرمهره	خوگوشك
دندان آفریز	خارجيته	خالكم

رنگ فروش	دنگ لاله	دال بوز
رود کشف	دوداله	داس
ریش خوک	دهان دره	دست آس
رودنم	دال پوره	دندان بریش
راه کهکشان	درخت سنبه	دوداهنگ
راوماده	درکامه	دم کریگ
روان خواه	داس کاله	دزاهنگ
روزمره	داس در پیرایه	п.326
ریشبچه	دزآگاه	دارخال
п.33a	دست انبویه	داربام
روغن خوشی	دمغزه	دزخیم
رهاوردی	دهنه	دارپرنیان
زیربا	دیوپای	دسمدین
زربفت	داربوی	درآسمان
زادخواست	دارچینی	دندان آفرین
زشت باد	دوستگانی	دارآفرین
زراوند	رودا برد	دراکوان
زندواف	رامشگر	دستارخوان
زادشم	رودداور	دلجویان
زرمین	رسن باز	دربرو
زربان	روی تاس	دندان کاو

سراسیمه	سردار	زنکه شاوران
سرجاره	سهپهکش	زادخو
سوزپیره	سرزنش	زبان بره
سد پایه	л.336	زورگوی
سرپوشه	سه کوهک	زیره پیچی
سرا پرده	سرمامک	سبیل با
سیه چرده	سایه برگ	سرخاب
سیرباده	سرهنگ	سرگشت
سنگدانه	سرا انجام	سهن دخت
شیربها	سپنددم	سرای سهنج
شب تاب	سویدم	سواغوج
شناور	سرمام	سنگ لاخ
شکرخار	سرما یان	سرشاخ
شهریار	سیدچین	سوسهند
شب یار	سگاهن	سیلاب کند
شقرغاز	سکبستان	سرای جاوید
л.34a	سنجد میلان	سگ انگور
شبدیز	سکزن	سنگسار
شیرانداز	سرای جاودان	سوسمار
شب پوش	سک انگبین	سنگسار
شبان فریوک	سپنجی خانه	سیهسار

کامگار	شترپای	شب چراغک
کارزار	غرلور	شب اهنک
کنده پیر	غزاله فلك	شفت رنگ
کمرسار	غاوسنگ	شالهنک
کین سیاوش	غرادرنگ	شبرنگ
کفجلیزک	غله دان	شوا زبان
کارگاه فلك	غرگاو	شبستان
کلا سنگ	فرسنگسار	شارستان
کردنکل	п.346	شیراوزن
کفچه تول	فراك	شعرگاو
کمان رستم	فرومایه	شب انگاه
کوفجان	کهربا	شب گاه
کهکشان	کشکاب	شب غاره
کوردین	کشکاسپ	شادگونه
کلاه زمین	کوشاسپ	شیرزنه
کدبانو	کرزاسپ	شترگره
کارنامه	کردگار	شاهدانه
کندامویه	کفشیر	شاه تره
کمرکوه	کبک انجیر	شب بره
کدونیمه	کند آور	شب بوی
کوها موی	کتخشیر	شاه بوی

مهندس فلك	گورشگاونه	کر نای
مشتاسنگ	گذرنامه	کاسموی
مجا جنگ	گلوبنده	گورآب
مردریگ	گاودوشه	گنگدرهج
مرواسنگ	گرگیزه	گوشت اهنج
مرغزن	گوشخبه	گر به بید
ماءمیران	گلگونه	گرداوزند
مرغ سلیمان	گردنای	گردباد
مهرگاه	گشج نشتی	گواشیر
ماهی ابه	گوشماهی	گندناگوهر
مهرگیاه	لهراسب	گلنار
مارماهی	لورکند	п.35a
نره آب	لوداور	گودرز
نوش اذر	ماخولیا	گاومشتک
نشخوار	مشکپشت	گاوچشم
نوروز	ماری سفید	گاواهن
نیمروز	منوچهر	گاوویرن
ناخن خوش	مرزن گوش	گلگون
نایموش	ماناف	گل انگبین
نیم لنگ	مری زبانه	گره گردان
نغن خوالان	п.35b	گورخان

همداستان	ورز رود	نوشین روان
هاماوران	ولارجوجه	نوا یچین
هفتدهان	هماورد	نارخو
هزارخشان	همراد	نای گلو
هوشازده	л.36a	نوباوه
هزارچشمه	هیرمند	نانخواه
هرروزه	هنگامیگر	نوگواره
هفت نه	هفت اورنگ	نواخته
هزارخانه	هفت رنگ	نافریخته
هزارپای	هزارستان	نبرده
	هفتخوان	ناداشتی

Ба ғ ш III
 ПЕРСИДСКИЕ СЛОВА
 (ИНФИНИТИВЫ)

انگيختن	اندخسیدن	اندودن
استيميدن	افراختن	انداييدن
ازباريدن	افشاندن	آگندن
آمادن	افشردن	п.366
آزنديدن	آمودن	آهنجیدن
п.37a	انباشتن	انجیدن
آورديدن	آشفتن	الفنجیدن
آفريدن	الفغدن	آغازيدن
آوردنديدن	آراميدن	اندوختن
آفرونديدن	افراشتن	آغاليدن
آفنديدن	افشاردن	الفختن
انديدن	آزیدن	انوييدن
آبادانيدن	آزيريدن	افزوليدن
انبريدن	انباريدن	آهختن
انگاشتн	آرستن	آختن
اوژنديدن		

جستن	پندا شتن	بتا پیدن
جستن	پیسودن	بسپهچیدن
چه پیدن	پژوهیدن	برازیدن
چرویدن	پیراستن	براشیدن
چفریدن	п.376	براختن
چوخیدن	پاشیدن	بشکولیدن
چرنگیدن	پالودن	بیوگندن
چسپیدن	پالیدن	بخسیدن
خفتن	پنگاشتن	بنگاشتن
خزیدن	پوسیدن	بسفد پدن
خراشیدن	پژولیدن	بشوریدن
خنیدن	پوستیدن	بتکندن
خسیدن	پخشیدن	بپختن
خستن	پند پدن	برمخیدن
خسودن	ترا پیدن	بسودن
خل پدن	توختن	بتشکلیدن
خا پیدن	تر پدن	برد پدن
درفشیدن	ترنجیدن	پرداختن
دوشیدن	تراشیدن	پریشیدن
دامیدن	تناسا نیدن	پالا پیدن
داخیدن	تنبیدن	پسند پدن

شکو خیدن	سفتن	دیده ورشدن
شفتن	سختن	دندیدن
شخولیدن	سنجیدن	л.38a
شخیدن	سکریدن	دوختن
شاشیدن	سکذنجیدن	رکیدن
شولیدن	سرفیدن	ریهیدن
شاهیدن	سنبیدن	رمیدن
شخلیدن	ستردن	رندیدن
شکبهیدن	سازیدن	رنجیدن
شکافتن	سجیدن	رهیدن
شخالیدن	شسخیدن	زدودن
شهیلیدن	شگرفیدن	زرا نیدن
شولیدن	شکردن	زهیدن
غرشیدن	شمیدن	زمودن
غنودن	شومزیدن	ژفیدن
غرنبیدن	شیاریدن	ستودن
غار تیدن	شد یاریدن	سجاییدن
فتردن	شفتن	سگالیدن
فرسودن	л.386	سستن
فرغاریدن	شاریدن	سوختن
فنودن	شکوهیدن	سراییدن

مجیدن	کنبوریدن	فتالیدن
موییدن	کراشیدن	فرسا پیدن
مانیدن	کفیدن	فیریدن
مولیدن	کفتن	فاتولیدن
نازیدن	کراجیدن	فلخیدن
نشاختن	کیبیدن	فلخودن
نشکنجیدن	کزیدن	فروهختن
نوردن	کلندیدن	فسردن
نوا پیدن	گستردن	فلخمیدن
نهاریدن	گزیدن	فسا پیدن
نانمشیدن	گریفتن	فروهلیدن
نیوشیدن	گرویدن	کاشتن
نفوشالیدن	گنجیدن	کافتن
نوالیدن	گزردن	کاستن
نوانیدن	لوسیدن	کرازیدن
л.39б	لغزیدن	کوالیدن
نزیدن	لخشیدن	л.39a
نسیدن	مزیدن	کشتن
نهفتن	مانستن	کستن
نکوهیدن	مکیدن	کویستن
نواختن	مخیدن	کالیدن

هوختن	ورزیدن	نهشتن
هازویدن	وشکریدن	نوفیدن
هوشازیدن	ویدیدن	نهیدن
یاریدن	هشتن	نوازیدن
یارستن	هازیدن	وشکولیدن
یازیدن	هلیدن	واخیدن

Бағш 1У
 АРАВСКИЕ СЛОВА

امرط	اخذ	ابو غلسا
املط	اشقر	اصابع العذارى
اسروع	احقر	استان لازيب
اكسع	اوفر	اظفار الطيب
اجلع	اذفر	افواه الطيب
الثغ	اذن العمار	اشهب
اخيف	ايام العجوز	الفت
احتف	п.40a	اصابع الفتيات
ابلق	اغبس	ابريج
اكليل الملك	ادبس	اترج
اختاسهيل	ابرش	انجوج
ارجل	اصابع العوص	ابوالمليح
اديم	امفاء الارض	ابزخ
ادهم	اسد الارض	ارخ
ام غيلان	الط	ام القلايد

دم الاخوين	جنبد	اقحوان
ذنب الحليم	جزد	بقلة الحمقاء
رجل العراد	حريب	بدر قطلونا
رعى الابل	حوصلت	بردا
رطل	حريف	بطن الحوت
رغم	خصى لاكلب	بدرقة
زبدة البحر	خبث الحديد	بدرالينج
زرق	خطر	بصل العار
زريق	خس	بصل القمر
سوت	خواتم الملك	بقلة القدس
سكت	خروج	بلوط الملك
سعد	خرف	بقلة الملك
سفو	حصل	بقل
ساباط	ختل	بقلة اليهوديه
سنبل	خدلان	بقلة الحينيه
سجل	خرامى	ترجمان
سللول	خطمى	تخمين
سرطان	دارالمقامة	ثيل
شولة	ديوث	п.406
п.41a	دب الاكبر	جلاب
شهرفت	ديرف	جوريش

علاج	صليب الفلك	شيخ
п.416	صن	عمر الخنزير
عميد	صحو	شوير
عرعر	صيرفي	شحم الارض
عين التور	صيدلاني	شطط
عين البقر	ضيمران	شوع
عيار	طوت	شريف
عرار	طوي	شفتاف
عصير	طنقه	شارف
عسر	ظرافت	شرف
عيق	ظريف	شولق
عينوق	ظري	شقايق
عراق	عنب الثعلب	شقوالقول
عراق	عود الصليب	شحم الرمل
عرووق	عندليب	شره
عمق	عبارت	صما
علك	علنت	صيت
عدل	عانت	صومعة
عدول	عصيدة	صفار
عندم	عجبت	صدف الارض
علقم	عزادة	صندوق

لهنة	غضن	عنوان
لهيفت	غشى	عربين
لوفة	فهم الكلب	عشله
لقارة	فاغية	عكه
لقالة	فقتة	عصافير الراعى
لقلة	فراست	عادى
لقضاعة	п.42a	عمارى
لقناوة	فلكة	غراء
لقيلولة	فويج	غاب
لقحبة	فطر	غرامت
لقايد	فيضى	غصة
لقند	فسق	غالية
لقواد	فروق	غضنفر
لقنفذ	فراقى	غور
لقناء الحمام	فوه	غمر
لقطمبر	قطا	غطيط
لقطار	قاي الكلب	غليظ
لقواص	قصب	غواله فلك
لقسط	قواب	غوال
لقوط	قنب	غول
لقط	قلاحت	غبين

لاهی	کروان	قہراط
مہیا	کاهن	قواع
مطرا	کسری	قاع
مہرا	لالا	قلق
مدارا	لدوب	قیقال
منصب	п.426	قائم
منقب	لجہ	قون
مضراب	لاحہ	قطان
موکب	لہسہ	قوة العین
مبہوت	لہاء	قوان
مطبخت	لطیطة	قواض
مزدات	لحمہ	قلعہ
مسافت	لخلخہ	قبیلہ
معوت	لوزنج	قلسی
محفہ	لمح	کساد
مشاطہ	لحیة التیس	کبد
مشابہہ	لقہ	کور
منزلت	لسان الجمل	کر
ملعقہ	لمراقم	کالکل
مساحت	لسن	کعدل
مکانت	لعن	کفین

مكفى الطمن	محترف	مرجية
مومنه	منصف	مخاطرة
موسره	مطلق	مارست
منطاه	مزراق	منفت
معركه	ملاك	مراسلة
منانه	منقل	مشايعة
مومه	منال	مضرة
مقدمه	محمل	مارج
مشافه	منجل	مسنج
مصطبه	محمل	منشار
معرفه	منوال	محضر
مقراضه	مندل	منقار
نجيب	مسعول	مضار
نهمت	п.43a	منشور
نكهت	مس	مسر
نكبت	مدهن	مسار
نخوست	مسمن	موتمر
نمرقة	مسمن	مصوص
نيم بالشت	محان	محوض
نباعة	مايل الحزين	مبضع
نارماج	مكن	مصاف

ولی	ولایت	نعوذ
هلب	وقاحت	نقییر
هیخته	وعونت	نخاس
هراوت	وسیطه	نعش
هدیت	ودج	نغناع
هزبر	وساح	نغنغ
هزبر	وارد	نبی
л.436 همز	وقار	نحیی
هاتف	وتر	نوك
هذف	ویس	نحل
هتك	وطواط	نعل
هدیل	وضیع	نقل
هول	وسع	نسیم
هدل	وهق	ندیم
همام	وحل	نظام
هدم	وبال	وفا
هجران	وصال	وبا
یدببضا	وهم	وجا
یرنا	وحیه	وغا
یلب	وادى	وسمت
یر	وردی	وثیقت
یرع		

Баҳш У
 АРАБСКИЕ, ПЕРСИДСКИЕ
 И НАБАТЕЙСКИЕ СЛОВА

аскандрос	асфнаҷ	айрса
л.44a	асфанах	ақайа
асамис	ақлид	амиа
айағош	ажбод	ақлимия
актош	ағйар	айлия
ашқ	асфнқор	аба
айнқ	аксир	асطرلاب
артанг	айо	арнб
анг	анбр	асрб
асфил	асطر	анзрот
ам	амр	абурит
армақан	арзизгр	ағафт
асарон	абиз	анмोज
афион	алмас	айнҷ
афстим	атлс	асфнҷ

بو قلمون	بنج	ابنيون
بلون	п.44б	الكن
بلطاون	بريد	اسقورديون
بلسان	بكير	ابتين
بلسن	بلس	ارمن
بيفظون	بدس	اشنان
بان	برمس	افتيمون
بيد طبرى	برطاس	افاريقون
تافسيا	باسوس	اسلان
ترهات	بربط	آبخره
ترمس	بلوط	افاويه
ترقين	بندق	ارومه
ونگوشا	بوق	افرنجه
ونگ	بيرق	ابره
ثومون	بغلطاق	آوازه
جوزهر	بهق	باخورا
جذر	بورق	برنجاسپ
п.45a	براجيل	برنج
جاورس	بقم	بسبانج
جفت بلوط	بخور مريم	بابونج
جزع	برصام	بنفسج

دهقان	خوط	جرموق
دهگان	خودنق	جلاهق
دلفين	خفجاي	جلنجبين
درقه	خوبق	جاويدن
دادى	خاقان	جلبان
ذب	خراطين	جمازه
ذراريح	خنديقون	چهارطاقى
ذرى	خاما لاون	چقاچى
ذبل	خلدبرين	حندوقا
رئينا	ختو	حاما
وعادة	خوشكاره	حرام مغز
رائينج	ديه عوريا	خصص
ريباج	دستخطر	حوامل
رواصير	دهليز	حلزون
ريباس	دلى	حردون
رقاع	درىاقى	حمدان
رواقى	دال	حلقه زن
زردسطينا	دغل	حمدون
زفونيا	درغم	خطا
زرقا	دوم	خرابات
زوفا		خندروس

شواد	سنفور	زیرباج
شہور	سکر	زرنہق
شق	ساجور	زیبال
شق	سوس	زہم
شقاقل	سالوس	زاقدان
شروان	سنجوق	زرفین
π.466	سفرای	زقہ
شین	سدرق	π.46a
شماسیان	سک	زوبعی
شمسہ	سقلاطون	سقمونیا
شوشہ	سکنجبین	سمانا
شفریہ	سارقین	سہا
صلا	سمو	سنا
صلیب	ستوقہ	سقلاب
صفدر	سکنجہ	سرداب
صنوبر	سقوطری	سلت
صبر	شب	سعت
صبار	شلاجت	سبیج
صنبر	شاہ ترچ	سارج
صولجان	شورباج	سمار
صلا یہ	شبطرح	ساطور

عاقرة حوا	طالخشقوق	صاحبی
عاطنیثا	طامطراق	صنابی
عملج	طاق	ضحاک
عوسج	طلق	طیمولیا
عمود	طبک	طفرا
عید	طم	طلب
عالمیرد	طالم	طاماست
عنجد	طاقتم	طرنوث
عیار	طلم	طهمورث
عزیز	طفان	طعماج
عروس	طبرخون	طبرزد
عفس	طرخون	طبر
عیداق	طرخان	طنبور
عمق	طرنجبین	طباشیر
عرك	طرازگاه	طرار
عروسك	طباهجه	طراز
п.476	طراره	п.47a
عنصل	طبنون	طناز
عوام	طیان	طاوس
عمان	عزقا	طاقدیس
عفن	عذرا	طوس

قباد	فريش	عوان
قلدقنطار	فطيوش	عو
قمطر	فلفل	عفه
قند هار	فرفيون	عطه
قندر	فيلاغيان	عود قمارى
قار	فرلادان	عتابى
قير	قليما	غرا
قندز	قفا	غلب
قلدقنديس	قودمانا	غار
قندس	قمرأ	غنداى
قيلموس	قليلأ	غدرک
قنلادس	قورقوب	غزاله فلک
قنفس	п.48a	غاريفون
قنفسوس	قلا ب	فاشرا
قفس	قنچ	فخت
قربوس	قنچ	فرج
قلاس	قوچ	فيلوهرج
قويس	قنوح	فقاح
قواط	قوس قنوح	فرخ
قان	قلغند	فابيد
قنق	قواغند	فريبرز

کوھان	کونب	قراق
کروان	کسب	ققک
کرطرخون	کعات	قنبیل
کتایون	کورات	قابول
کرت اتشین	کبریت	قلقل
کودن	کلت	قاقم
کرهه	کموت	قهرمان
کعلی	کارت	قیطلون
گھلاب	کپوموت	قلعبان
لفت	کسوت	قپروان
لپلنج	کوت	قطان
لجلاج	کشنج	قیدافه
لفاچ	کپقباد	قمره
لال	کافور	قافلہ
لخفتان	کلك الجبار	п.486
لہقان	کپکاوس	قابله
لبان	کرفس	قواره
لاوباتی	کسف	قواره قواره
مامیشا	کورمایل	قلی
مارقشینا	کعدل	قروتانی
مرقتا	کرکم	کیلا

وزیر	موقان	п.49а
وبر	مرزمان	معاش
ودع	مو	مهرج
وناق	مصطکی	مازیارچ
وامق	مرغ عیسی	ملواح
وشاق	نکیا	مرخ
وشق	نشا	مرمار
وتواق	ناموس	مغیر
ورل	نطاق	ماحور
وسمه	نارجیل	موسیقار
هندبا	نظرون	محور
هازیا	نفسی	ماتورس
هودج	وفا	مقناطیس
هویدیک	والا	مرزنجوش
هیطال	وبا	مرغش
هال	وجا	ملمع
هطمان	وعا	منجوی
هیوفاریقون	п.49б	میاریک
یلدا	وا	مفصل
یشب	ولایت	مانم
یعقوب	وسمت	ملحم

ياخلق

يلمق

يشم

يبروج

يافوخ

يتوع

يرنداق

يعسوب

ينبوت

يبروج

يمدوج

Бағш У1
 "РУМИЙСКИЕ" СЛОВА

عنصر	بلیناس	л.50а
فہلا قوس	بطریق	آب
فردوس	تشرین	اسطوانات
فہلسوف	جنطہانا	آذار
قسطا	جا ولیق	ایار
قسیمس	л.50б	اسطاقس
قانون	جنطین	اسقف
قسطنطین	حزیران	ایلول
کشیش	سکوبا	ازرع
لوشا	سوکہ	اقلیم
لوقا	سوفسطا ئیہ	افلاطون
ملکا	شلیخا	ارغنون
مار یعقوب	شماس	اکسون
محیط	شباط	بریس
مخران	طورسید قوس	بطالیموس

نيسان	مجسطى	مطران
هبلج	نا تور	مولو
هرمس	نسطور	مياسطو
هرقل	نا قوس	л.51a

Баҳш УІІ
ТЮРКСКИЕ СЛОВА

аир	аокт	ана
ажер	аодт	ана
аوير	аит	арфа
аокдар	аокаж	ана
айغر	аокнж	ардка
аор	агаж	аба
аоар	азтож	ала
аојар	аорлуж	амға
аийр	ашеј	аға
айлндер	аој	аот
агр	аодој	аит
айлдр	ајмаж	азмет
ағз	армд	ат
Аз	аоккр	анкт
аокз	аир	алт

ارك	آرولى	ارىغمز
ارك	اشى	اسپرز
اودغل	آياى	آس
ال	اونتارق	آش
اونكل	ارتوق	اوزنش
اوغل	احساق	اوكوش
ايل	اوجفلاق	أورش
انكال	ابرى	آلتمش
امكال	اقى	ارقش
ايل	افى	اولش
اويوغل	ارمك	آجغ
ال	انكك	الغ
ايل	п.516	اوقضغ
ايچكل	اوزاك	ارسارغ
اردم	الك	ايغ
اونم	اركلك	اويغوغ
اوم	اوكدريمك	ارىغ
اومم	اكسوك	اوتاغ
الغ بيمم	انك	اوجارلغ
ايلتكان	اتمك	اغرغ
الن	اتوك	ارتودى

اینی	اورده	این
ارتی	اسرقه	اکن
اوکری	ایدی	اون
اشجی	ای	ایران
ایمکچی	انجی	ایمن
اتجی	ایچی	اوشتان
التونجی	اینی	اکن
اتی	اکاجی	التن
ایکجی	اوردنی کلنی	اویغن
اتماجی	ایردادی	ایالو
اسی	اویغدی	اجاکو
بلکا	امدی	اغو
بغرا	اسری	اولکو
بودوا	ارنوری	اجکو
بیات	اوی	اویغنو
بوت	لنی	اوبه
بشنج	الاشتی	اوجه
برس	ایکی	الکسه
بر	آلتی	اوکره
بغور	اغری	اوخیشه
بود	اغدی	المه

تت	بنم	بیخ
تهج	л.52a	بجنای
توانکر	بتودکان	بشماق
تبر	بالدن	بوتای
تر	بوین	بیاقلی
توز	برمن	بشو
توانکز	بلبن	بسق
تیش	بلی فسن	بلای
تاغ	بلدرجن	بق
تفسغ	بوکردن	بوکرک
تولاغ	باتمن	بلک
تبغ	بوکن	بمک
ترلغ	بزاغو	بیمک
تودغ	بغه	بودک
توزلغ	بلته	بک
تمودقزی	باقوی	بیمک
تهرای	بکنی	بک
ترنای	بغدی	بلنک
توینق	بودی	بیلازگ
تلشق	بیغوی	بیلعوگ
تغماق	تورت	بل

جولى	تولمىكن	تيرغى
جانى	توزكىن	تيتىك
جركلك	تغن	توشك
جودك	تقسىن	ترك
جلك	توشه	ترنجك
جرك	توبه	توشك
جوليين	توه	تيرك
جكن	تكه	تواك
جىقلقن	توقوه	تنك
جىغان	توزنه	تونك
جىبون	توقه	تنك
جىكره	تونكه	تل
جىنكه	تىنكرى	توردىم
جىغره	توشى	تولوم
جىرىر	ترغجىسى	تورىمىكان
جلىق	تىشى	تىپىن
جىچاك	ترغى	تىن
خودى	تركى	تون
خاتون	تغدى	تخازن
п.526	تىنكى	تىزغىن
دىلىست	جادر	تىكان

سنکو	سفشق	دور
سپرغو	سرمسق	روت
سو	سرمق	روغان
سفو	سفلق	ريوك
سولكنجه	سفاق	سنجاب
سرحه	سفرق	سوت
سمره	سفرای	سوكت
سریچله	ستمق	سج
ساوچی	سقال	سونج
سوسفری	سنکین	سا قنج
سفری	سن	سمور
سفرجی	سفاق	سوجمر
ستفجی	سامن	سفر
سهری	سرمدان	سفسار
شطو	سجغان	سفر
صفو	سفن	سوز
صنبی	سفقان	سوكلمش
طمفا	سواکن	سنجش
طرر	سکسن	سیغ
طلاقی	سن	ستغ
طفرل	سیلکو	سارغ

قولی	قندز	طہم
قشق	п.53a	طایین
قوی	قیز	طغای
قوی	قویز	طرمطلی
قفللی	قاز	قلا
قلاق	قلاوز	قوا
قل	قویز	قوغایب
قزل	قیاش	قب
قون	قواقش	قت
قائین، قان	قلاش	قوت
قفتن	قلاوی	قونج
قاغون	قوی	قولغاچ
قوره غورشین	قللی	قنج
قلن	قویوق	قلج
قهلن	قوللی	قلاج
قویین	قباق	قواغند
قلقن	قونلی	قادر
قولساقن	قوی	قو
قولن	قورداق	قتر
قار	قورسق	قوجضر
قاون	قورنغشقی	قونکر

منك	كوكل	قادن
منكو	كل	قوغره
يونجقا	كجا بيم	قويجغه
يفرب	كپشه	قسغه
يت	كيجه	قوه
پتست	كشى	كبت
پلاوج	كلفى	كروپمچ
پج	كركى	كجار
پاج	كلارجى	كريبو
پر	كلدى	كورمس
پغر	كجنى	كس
پكسر	كجكى	كيش
پلدز	كبتجى	كوش
پوز	لغر	كمش
پاش	لاجين	كوك
پتمش	لربه	ككمك
پسغ	لاحي	كروپك
پاشلغ	مسق	كنداك
п.536	مسنجق	كندرک
پرتغان	منى	كپك
پرلفان	موسن	كلالك

يکسره	پلان	پتدکان
پنجکه	يوغن	پورون
پولجی	پوکان	پغرن
پاقوی	پون	پلمین
پتی	پارن	پرلقان
پوری	پنجو	پورقان
پکرمی	پجفو	پرخان
پزی	پنکه	پلمن

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРЕДИСЛОВИЕ БАДР АД-ДЙНА ИБРĀХЙМА
К СЛОВАРЮ "ФАРХАНГ-И ЗАФĀНГŪЙĀ ВА
ДЖАХĀНПŪЙĀ"

(из индийской рукописи, опубликовано
Сайидом Хасаном, ук. статья, стр.82-84)

سپاس هزار افزون از شمار و ستایش بی اندازه و
بسیار برون از گردش روزگار و نیاز بهمن و آفرین...
جان و کشاینده دل با شاد همه بیک (کذا) زفانان با
نهاد... پایان نامش گویان و دلها همه آفریدگان نشانش
جویان سخن و آواز گونه گونه و... هر نمونه از توانایی
او پیدا و بخواست او هویدا است زفان سخنگویی را از
سخن او آراستگی و توزفان شناس را بسخن او دل بستگی
و خجستگی بر زفان مردمان از نام فرخنده او شگفتگی
در سخن... روان و سخن در نهاد افکنده اوست و درود
برترین و ستود بهترین بر مہین پیام آوران و بہین
مہتران و پیشین سروران و بسین پیغامبران برگزین
آفریدگار و برگزیده کردگار کہ بفر و فرهنگ یکتا
است و در سخنوری و مہتری ناہمنا است تازی زبان ترک

تاز گنگ زبانان گویا جهان برده (کذا) کن جهانبانان
 جهاندار سخن کیش و جهانگیر خرد و فرعیش فراوان از...
 دل و روان بر یاران و یاوران... او از آغاز روز
 آفرینش تا پایان روز رستخیز و از نخستین شب گیتی
 تا شب بخش زیر پیاپی و دمام رسان باد
 آغاز فرهنگ نامه: در چستی بر بستن و چگونگی آراستن
 پس از ستایش خدای بی نیاز و ستود محمد کیش نواز
 چنین گوید بنده خوارترین چون خاک زمین دل بر بستم
 (کذا) بدر ابراهیم ایزد درکار و گفتار او را یسار
 و از اهو و دزبرازان نگاهدار باد که فرهنگنامه
 بزبان پهلوی و دری و پارسی و جز آن پراکنده و هر
 یکی با اهو آکنده بود از بی زبری زیر و زبر و در
 پس و پستی (کذا) بیشتر نه کنی (کذا) دامنش بکشنی
 می کشید و نه چندان بر بستگی می رسید از آنک زفان
 ها همه یکسان و نام کردان (کذا) بی هیچ نشان بوده
 سخن افراز پارسی و تازی آمیخته و جداگانه در کالبد
 برشته ریخته و در پیوند و بر بست چنانکه بایست توسن
 نباخته چنچ شایست نساخته تا گروهی از... سخن سرایان
 ... و بند بدیران (کذا) پیشینان و پسینان روز شب
 می آرند و شب را چون روز می گذارند و در همه
 سخنان بسیار میخوانند و تر زفان آن نمی دانند و

بفرهنگنامها می بینند و در بیرون آوردن آن در می نشینند و لیکن بسود نمی پیوست و جوئنده بجسته نمیرسید و نیز گروهی را خرد بدان رسید و منش بر آن کشید که آنرا خوانند و هر سخنی را چنچ اوست بدانند پس هوش و گوش بر آن آرزو بگذاشتند و دل بر آن کام و بست داشتند و بسوی یکدیگر میدویدند و بر ... آن می پرسیدند کسی از در باز نمی کشاد و داد آن سخن ها بسزا نمیداد جوخی از دوستان همدل و هم از ... و غم پرداز بودند و این غمگین را در بیکار (کذا) گمان می بردند و خستو می کردند و بدانچ میرسیدند می پرسیدند چون پاسخ می یافتند رسن می گرفتند که برای آسانی مردمان فرهنگنامه پردازید و بر هنجار که سودمند گردد بسبازید چنانکه از هر زفانی بهری ... و سخنان هر زفانی را جداگانه ترزفانی بود و اندیشه بر درستی هر سخن بگمارید بخشها و گونهها پیدا آرید تا جهانیان ازین بهره برند و خوش منشان زیرک (کذا) ترند و برهم نشینان بزرگان و هم رازان زیر دستان چون پاسخ ناچار و انبوهی بسیار شده و خواهش بسیی افزوده در خواست ایشان را پذیرفتم و خامه بر گرفتم و در استوه را بر خود بستم و سخن را در سخن

پیوستم و منشی بر آن داشتم و آز بدان گماشتم که فرهنگنامه ها را با هم و سخنان پراکنده را فراهم کنم و هر چه در زبان تازی و پارسی و پهلوی و دری و یونانسی و ترکی و جز آن بود همه زفرد نگریستم و یگان یگان در خانه نگار آوردم و بدانچه رسیدم و توانستم و شنیدم و دیدم درست گردانیدم و ترزفانی جداگانه بیاراستم و آنرا بخش بخش و گونه گونه و بهر بهر کردم و هر یکی را بدان جای که سزاوار ترست بیاوردم و بکوتاهی کوشیدم نه بدرازی و بسود گردانیدم نه ببازی و نام این فرهنگنامه "زفان گویان جهان بویان" نهادم برین هنجار یزدان دانا ترست و بر درستی و نا درستی آن از گمراهی و بی آگاهی نگاهداراد و به نبشتن تواناشی دهاد اندازه فرهنگنامه بر هفت بخش

ТЕКСТОВАЯ РАСШИФРОВКА

Баҳш Ҷ

Персидские слова (инфинитивы)

گونه نخست که در آغاز آن الف است آندودن л.36а
 بجیزی گرفتن چنانک زراندود و گل اندود آنداشیدن که
 گل کردن و مالیدن گویند گل اندای یعنی گل مالیده
آگندن پر کردن گویند آگند // پر کرد پنبه آگنده یعنی л.36б
 پنبه پر کرده و بیاگم یعنی پر کنم آهنجیدن انداختن
 گویند آهنجیدن و آهنجید آنجیدن بیرون کشیدن الفنجیدن
 حاصل کردن و جمع آوردن گویند الفنجیدن و الفنجید
 آغاز آغازیدن فروشدن نم بسر زمین و نیک سرشتن و
 حرکت کردن آندوختن الفختن و گرد کردن در اصل
 اندوزیدن بود آغالیدن تر کردن بود (۱) آغلانیدن سخت
 برشورانیدن گویند هر دو آغال کرده اند یعنی یک دیگر
 شوریدند و تنگ فرا گرفتند الفختن گرد کردن
الفاختن نیز گویند آنویدن بانگ کردن بنالش و زاری

افزولیدن و اوژولیدن نیز گویند آهختن بهرون کشیدن و برداشتن در بنیاد آهازیدن بود آختن بمعنی آهختن است در بنیاد آزیدن بود اندخسیدن پناه گرفتن افراختن بسر آوردن و برکشیدن و بالاتر بردن که در بنیاد افرازیدن بود افزودن اگر همزه حذف کنند بکسر فا گویند افشاندن پرتاب کردن چنانک استمین و دامن و چون همزه حذف کنند بکسر فا گویند بیت: اگر دستم دهد روزی که انصاف از تو بستانم * قضاء عهد ماضی را شبی نستی بر افشانم افشردن شنیدن و اگر همزه حذف کنند بکسر فا گویند روا بود فتح دهند آمودن پر کردن بنیاد آموییدن بود انباشتن پسر کردن در بنیاد انبازیدن بود آشفتن دیوانه شدن در بنیاد آشوبیدن بود الفقدن کسب کردن آرامیدن قرار گرفتن و آرمیدن هم گویند افراشتن بمعنی افراختن است در بنیاد افرازیدن بود و نیز همزه از هر دو حذف کنند وفا را کسر دهند افرازیدن آراستن و خوش کردن و آلاشیدن افشاردن شپلیدن و فشاردن نیز گویند آزیدن رنگ کردن آزیریدن هشیار کردن و بانگ زدن انبازیدن پر کردن بنیاد انبازیدن بود آرستن توانستن بنیاد آریدن بود انگیختن پیدا کردن و دور کردن و کشیدن بنیاد انگیزیدن استیهیدن لجاج و ستیزه کردن و بغیر همزه نیز گویند از باریدن افکندن آمادن ساختن و پر کردن بنیاد

آمایدن آزندیدن // میان دو خشت کردن آوردیدن حمله
 کردن آفریدن شکفتنی کردن آوردیدن فریب کردن
 آفرندیدن زیب دادن آفندیدن خصومت کردن آندیدن سخن
 بشك گفتن آبادانیدن ستوده آمدن انبریدن پر کردن
 انگاشتن دانستن و گمان بردن بنیاد انگاریدن بسود
 آوزندیدن افکندن و از اینجاست که پارسیا[ن] نام نهند
 گرد اوزند و شیر اوزن

گونه دوم که در آغاز آن با است بقاییدن بگذاشتن
 بسجیدن قعد و اهنگ کردن و آراستن برآزیدن زیبیدن
 برآشیدن فرو نشاندن براختن گذاختن در بنیاد بزاریدن
 بود چنانك گذاختن آگازیدن بود بشکولیدن بشدن برفتن
 بپوگندن بپفکندن جلدی نمودن بخشیدن گرازیدن بخصانیدن هم
 گرازانیدن است بنگشتن فرو بردن در بنیاد بنگشیدن
 بود بسفدیدن ساخته شدن بشوریدن لعنت کردن بتکندن سر
 باز زدن از خوردن بتکندیدن بود بیختن درماندن در
 بنیاد بیختیدن بود بر مخیدن بیفرمانی فرزند مر مادر
 و پدر را بسودن دست زدن بشکلیدن رخته در افکندن
 بردیدن از راه دور شدن

گونه سوم که در آغاز آن با است پرداختن انگیختن
 و ترك دادن و آراستن و ساختن و دور کردن پردازشان
 یعنی دور کردن ایشان را در بنیاد پردازیدن بسود

پرشیدن فرو نشاندن و پاشیدن یعنی پر کردن و بهخود
گشتن و بد حال گردانیدن پالایدن افزودن و زیادت شدن
پسندیدن ستودن و خوش آمدن پنداشتن کبر کردن و
دانستن و گمان بردن در بنیاد پنداریدن بود پیسودن
میل کردن پڑویدن باز جست کردن و در تفحص شدن و
نصیحت کردن پیراستن دباغت دادن و آراسته کردن بدانچ
باشد خواه پوشیدن خواه بریدن و از اینجاست که ناخن
پیرایه را ناخن بردی گویند و نیز گویند فلان سببت
نه پیراید یعنی نه براند // پاشیدن ریختن و پر کردن
پالودن خلاصه چیزی کردن پالیدن افزودن پنگاشتن نقش
کردن پوسیدن ستوده شدن و آماسیدن پڑولیدن بسودن و
پڑمرده شدن پرستیدن خدمتکاری کردن و صاحب چیزی
پخشیدن و اندوه کردن و گداختن گویند پخشان یعنی
گدازان بروا شدن پندیدن نصیحت کردن

л.376

گونه چهارم که در آغاز آن لفظ تا است تراپیدن
رفتن است ببالا اندک اندک و گویند نم چکیدن است
و تراویدن نیز گویند توختن رنج از کسی بکسی رسیده
باشد بار بدو رسانیدن بنیاد توزدیدن یعنی دوختن تریدن
بیرون کشیدن ترنجیدن گرفته شدن و درشت گشتن تراشیدن
هموار کردن و درشت گشتن تراشیدن هموار کردن و خراشیدن
و انگیختن و نگاشتن تناسانیدن خوش شدن تنبیدن جنبیدن

گونه پنجم که در آغاز آن جیم است جستن طلب
کردن بنیاد جویدن جستن جهیدن در بنیاد همان جهیدن

بود بر جستن بر جستن جسم

گونه ششم که در آغاز آن جیم پاری است جهیدن
میل کردن یعنی جانبی غلغیدن چرویدن چاره جستن و دویدن
چزیدن ترسیدن و التفات کردن چوخیدن لغزیدن و افتادن
چرنگیدن آواز کردن چخیدن ستیزه کردن و سرزنش

گونه هفتم که در آغاز آن خاست خفتن بیاسودن و
خواب کردن خزیدن در چیزی در آمدن خراشیدن تراشیدن و
پوست بر شدن خنیدن بضم و فتح خابر جستن و جنبیدن
نیز گویند خسیدن بفتح و کسر خا خاییدن خستن زخم کردن
و خزیدن خسودن دروند خلیدن جستن و در رفتن خاییدن
بدندان رمش کردن

گونه هشتم که در آغاز آن دال است درفشیدن

درخشیدن روشن و تابان شدن دوشیدن جنسیدن و بضم دال
نیز گویند دامیدن برزود چیزی شدن و برابر چیزی شدن
داخیدن از هم جدا کردن دیده و در شدن نظر بر چیزی
انداختن دندیدن از خشم میجوشد و بتندی میگوید //

л.38a

دوختن دوزیدن و گزاردن و ادا کردن بنیاد دوزیدن بود
گونه نهم در آغاز آن را است رکیدن از خشم

آلودگی نم نم با خود سخن گفتن ریپیدن بکسر را

افتادن رهمیدن گریختن رندهیدن رستن و تراشیدن رنجهیدن
 ساختن و الفختن و ناخوش شدن رهمیدن خلاص یافتن
 گونه دهم که در آغاز آن زا است زده ودن رنگ
دور کردن و پاک گردانیدن زرانیدن صاف کردن زهمیدن
 افتادن زمودن نگار کردن
 گونه بازدهم که در آغاز آن زا پارسی است زفیدن
 تر شدن و بتازی ترشف گویند و خمیدن
 گونه دوازدهم که در آغاز آن سین است ستودن وصف
 کردن در بنیاد ستاپیدن سجاییدن نیک سرد شدن سگالیدن
اندیشیدن و خواستن ستن جستن بنیاد ستیدن بود سوختن
گرد کردن یعنی در آوردن چیزی بنیاد سوزیدن بود و بها
پارسی نیز گویند سراییدن آواز کردن و سرود گفتن و
حکایت و نوازیدن مرغ و خواندن بآواز سفتن تراویدن
 و سوراخ کردن بنیاد سفتیدن بود سختن وزن کردن بنیاد
سختیدن و سنجیدن بود سنجهیدن بترازو وزن کردن سکریدن
برجستن ستوران سکنجیدن تراشیدن و گزیدن سرفیدن یعنی
آواز بگلو کردن که بتازی سهال گویند سنجیدن زیر پای
آوردن ستردن تراشیدن و دور کردن سازیدن ساختن و راست
کردن و در خور آمدن سجیدن سرمايه سخت شدن سجاییدن
 و سجاییدن هم از این است و بعضی بشپن معجمه گویند
 گونه سیزدهم که در آغاز آن شین است شخیدن لفزیدن

و از جای فرو خزیدن و گناه کردن گویند فلان شخید
 یعنی از خویش فرو خزید و بلغزید شگرفیدن اسپ و ستور
 در سر آمدن شگردن شکستن بنیاد شکردیدن بود شمیدن
بیهوش شدن و رمیدن است شومزیدن زراعت کردن است
شیاریدن زمین پاره کردن شدیاریدن نیز در زمین جفت
 راندن شفتن چکیدن و تراویدن // جراحت و جزان بنیاد п.38
شفتیدن بود شاریدن تراویدن شکوهیدن زیبا شدن بزرگ و
ترسیدن شکوخیدن سر آمدن و هیبت زدن شفتن شنیدن
شخولیدن بانگ و آواز کردن که بتازی صغیر گویند یعنی
سپیلک شخیدن از جای فرو خزیدن شاشیدن بآب شولیدن
شورانیدن گویند میشولید یعنی شورانید شاهیدن بزرگ
 شدن و پارسایی کردن شخلیدن سپیلک زدن شکبیدن صبر
 کردن بنیاد شکباییدن بود شکافتن بریدن بنیاد شکافیدن
 بود شخالیدن خلیدن بود شپیلیدن شفتن و دیوانه شدن
شولیدن متحیر شدن و درمانده گشتن
گونه چهاردهم که در آغاز آن غین است غرشیدن
خشمگین شدن غنون خواب کردن غرنبیدن بانگ سخت بخشم
 زدن و از درون بجوشیدن غارتیدن غارت آوردن
گونه پانزدهم که در آغاز آن فا است فتردن دریدن
فرسودن سخت سوده و کهنه شدن و کاهیدن و خلل پذیرفتن
فرغاریدن چیزی بآب نیک تر کردن فنون غره و فریفته

شدن فتالیدن و بفتح فانیز آمده است فرساییدن مانند
 شدن فتالیدن فشاندن و ریختن فیریدن فوس و استهزا
 کردن فاتولیدن راستر شدن یعنی دورتر شدن فلخیدن پنبه
 از دانه جدا کردن فلخودن همان فلخیدن است فرهپختن
نیکو و با ادب شدن فسردن بسته شدن است در حیران
فلخمیدن پنبه زدن فساییدن مالیدن و اسپ کردن و رام
 گردانیدن چنانک گویند مارفاسایی یعنی افسون گری و
 بهمزه و مفتوح نیز گویند فرو هلیدن گذاشتن و
 بیفکندن

گونه شانزدهم که در آغاز آن کاف است گاشتن
 گردانیدن و تخم ریختن گافتن شکافتن و کاویدن بنیاد
 همان کاویدن گافتن گاستن کم و بر کم شدن و نقصانی
 پذیرفتن بنیاد کاهیدن بود کرازیدن خرامیدن کرازانیدن
 همان خرامانیدن کوالیدن بالیدن هر چیزی از نهال و
 درخت و کشت // و بعضی کاف پارسی و مفتوح گویند п.39a
کشتن زراعت کردن کستن کشادن و شکستن و این در تارها
 گویند گویستن بیا پارسی و عربی غله کوفتن بنیاد
کویستیدن بود کالیدن موی درهم شدن کنبوریدن فریفتن
کراشیدن تباه کار و پریشان شدن کفیدن ترقیدن یعنی
 از هم جدا شدن گفتن از هم باز شدن بنیاد کفیدن بود
کراجیدن بانگ کردن ماکیان وقت بیضه کردن یعنی انک

كاك كاك كند كيبیدن از جایی بجایی کشیدن گزیدن
 پهراستن گویند کرد شاخی تا گشته که پهرایند کلندیدن
 کافتن

گونه هفدهم که در آغاز آن کاف پارسی است گستردن
 فراز کردن بنیاد گستریدن بود گزیدن نیش و بدنان
 گرفتن گرفتن گریختن بنیاد گریزیدن بود گرویدن پذیرفتن و
 سر نهادن و بدل گره بستن و استوار داشتن گنجیدن
 راست در در آمدن گنجانیدن نیز گویند گزدن چاره
 بستن بنیاد گزیدن بود

گونه هوزدهم که در آغاز آن لام است لوسیدن فریب
 دادن و فروتنی کردن لغزیدن دوشیدن و آشامیدن بعبارت
 ماورا النهر و بواو پارسی نیز گویند لخشیدن لیزیدن
آمیختن لخشیدن افتادن

گونه نوزدهم که در آغاز آن میم است مزیدن جوشیدن
مانستن بافته چیزی چیزی شدن مانیدن بود مکیدن
جوشیدن مخیدن خزیدن و جنبیدن مجیدن دیدن و خرامیدن
موییدن گریستن مانیدن بسان چیزی گشتن و گذاشتن و
 رها کردن مولیدن خزیدن و باز کردن

گونه بیستم که در آغاز آن نون است نازیدن فخر
 کردن و بمعنی توسیدن نیز باشد نشاختن نشانیدن بنیاد
نشاختیدن بود نشکنجیدن نیلك زدن نوردن پیچیدن و نه

کردن و گذشتن بنیاد نوردیدن بود نواییدن نالیدن و
 آگاه شدن نهاریدن خوف کردن نانمشیدن از جهان چیزی
 ندیدن نیوشیدن سخن در گوش کردن یعنی شنیدن گوبنیوش
 یعنی بشنو و شناییدن و بکسر نون نیز گویند نفوشالیدن
 از کیش بکیش شدن نوالیدن نالیدن و جنبیدن نوانیدن // л.396
 بانگ زدن نزدن بیرون کشیدن نسیدن نهادن نهفتن
 پنهان کردن نکوهیدن ناپسندیدن و زشت گفتن و سرزنش
 کردن نواختن سرائیدن و بانگ زدن و خوش کردن و برادر
 رسانیدن (بنیاد) نوازیدن بود نهشتن نهادن بنیاد نهیدن
 بود نوفیدن جنبیدن نهیدن اندیشه کردن و غم خوردن
 نوازیدن نواختن و خوش گردانیدن و سرود گفتن
 گونه بیست (و) یکم که در آغاز آن واو است وشکولیدن
 جلدی در کار نمودن واخیدن از هم جدا کردن ورزیدن اختیار
 کردن وشکریدن چیست کردن ویدیدن چاره جستن
 گونه بیست (و) دوم که در آغاز آن هاست هشتن
 گذشتن و اویختن بنیاد هشیدن بود هازیدن گریستن و در
 بعضی فرهنگنامه نگریستن هلیدن فرو گذاشتن و ترك دادن
 و فرو انداختن هوختن بیرون کشیدن و آمدن و پیدا شدن
 بنیاد هوخیدن بود هازوییدن فرومان و چیزی حیران شدن
 هوشازیدن چاروا بغایت تشنه شدن
 گونه بیست (و) سوم که در آغاز آن یا است یاریدن

توانستن پارستن توانستن بنیاد یاریدن شود پازیدن قد
 کردن و زدن و انداختن و بهرون کشیدن و اشکارا کردن
 و پرسیدن

Баҳш VII

Тюркские слова

بخش هفتم در سخنان ترکی بر چهارده گونه نخست که
 در آغاز آن الف است آنا پدر آنا مادر آرقا حجامتگاه
آنا کف دست آردگا شن آبا تلخه آابلق آمفا بز کوهی
آغا برادر بزرگ آوت ت آوت گاه و دارو آیت گوشت
آزمت امروز آت اسپ آنکت سرخاب آلت گوجه آوکت پند
آورت غول آیت گوشت و سنگ آو کاج آو خلق آوکنج پشیمانی
آغاج درخت آزئوج سبزه آورلوج کوهان آشیج دیگ گلین
آوج سه آوروج روزه آخ آجماخ بهشت (د) آرمد آذر و کبک
آوری ر آوکر پروین آیر مرد آیر سرود آجر کمرانسی
آویر ارزان آوکر بیاموزایغر آس آورد خر آمسج آوار آوم
آوجار بازار آییر زمین آییلندر نماز دیگر آغر آگران
آییلدر رازی و انجنان آغز آگران آز آندک آوکز آوگاو
 و میمون آریضمز آناپاک آسهرز میان آفرج آس آس و آن
 پوستینی است معروفش آش خوردنی آوزنش جان و تن و
آوگوش روستا آورش جنگ آلتمش شست آرفش کاروان
آولش روستا آجغ تلخ و شور و توش آغ بزرگ

او قتلغ هوشمند آرسارغ زرد آيغ خوس گير اويغوغ بهداري
 اربغ باك اوتاغ خرگاه اوجارلغ بازرگان اغوغ در دق
 ارتودق جوزا آرولق ساق اشق شتالنگ آهاي هاي اونتارق
 فراموش كردن ارتوق زهاده احساق كند اوجغلاق سه برگ
 ابرق كهيل آي شهيد آق وحشي ك آرمك پشمينه است
 مهنتراز صوف آنك رخساره // اوزاك رگ جان الك دست آركلك п.516
 انگشت اوكدرمك اموغتن اكسوك كمر آنك رنجوري و شهر و
 ولايت اتمك نان اتوك موزه اتك دامن آرك زردالو ل
 اورغل لب گردان آل بودست اونكل وقت نماز پيشمين
 اوغل پسر ايل فرزند انكال زنبندان امكال زنج ايل
 ولايت اويوغل در خواب شو آل بستان و رنگ لعل و اسپ
 بور ايل شكل برايچگل بخورم اردم هنر اوزم انگور
 اوزم محلت اويوم چنگ كه آن سازيست الغ بهم عيد فطر
 ن ايلعكان پروردگار آلن پيشاني آن لب آكن كف اون
 اواز ايران سرود ميگويد ايسن دوغ اوشتان ازار آكن
 كشت آلن نبشتن اويغن بيدار شو و ايالو پهلو اجاكو
 شكينه اغو رهن اولكو ترازو اجكو ايچكو نيز گويند اويغو
 خواب ه اوبه خواهر اوجه پشت الكسه پس قفا اوكره
 رشته اوخيشه سماخچه الهه سيب اورقه توت اسرقه حلقه
 گوش ي ايدى خداوند آي ماهتاب انجى زن ايچى برادر
 مهتر اينى برادر كهتر آكاجى خواهر مهتر اورنى كلنسى

دایه اپردادی سرود گفت اویغدی بیدار شو آمدی رهزه
 آسری نور ارنوری گفتار اوی گاو آنسی اشکنبه الاشتی
 صلح کردن ایکی دوا آلتی شن اغری دزدک اغدی ایسن
 لحظه آهنی پس فردا ارنی گذشت اوکری مرد اشجی رواش
 ایکی طباخ آتجی قصاب التونجی زرگر آتی دمید ایکی
 خواهر اتماجی دلال آسی طبیب

گونه دوم که در آغاز آن با است الف بلکه دانا
 بغرا شتر نو بود وا شتر بچه تا بیات ایزد تبارک و
 تعالی بوت ران ج بشنج پنجه س برس شیر ر بر بده
 بغور کلور بود الت جنگ غ بیغ فروشدن ق بجانا سلف
 انکه خواهر زن در خانه او باشد بشماق کفش بوتاق شاخ
 دوخت بیافلقی بوم ماده بشق پیکار بسق سنان بلاق چاک
 و سوراخ ونیز در بینی استعمال کند بق بنگرک بوکرک
 کرده بلک دانش بیک خط بیک خام بوکرک کلاه بک همیشه
 بیک دیو بک امیر بلنک استین گ بیلازگ دست و رنجن
 بیلتوک مقوس ل بل رنگین م بزم عهد ن بتورکان // پیدا
 آرنده بالدن خازنه بوین گردن بومن بودنه بلبسن
 چرخ بلی فسن جغد بلدرجن ولج بوکردن زمین باتمن
 سنگ وزن بوکن امروز و بزاغو ماد گاو ه بغه گوساله
 بلکه تبر ی بالقوی پیر بکنی معروف بغدی گندم بوری
 گرگ بیغوی بردن طوی حرجال

п.52a

گونه سیوم که در آغاز آن تا است ت قورت چهار
 تت بگیوج تیج طیفه ر توانکر خرابجی تبر یک تر بایست
 ز توز نمک توانکز خوک ش تیش غ تاغ کوه تغسغ بسر
 آمدن تولاغ پای تابه تیغ خدمت ترلغ کشاورزی تودغ
 اسپ کمیت توزلغ با نمک و تمور قزوق ستاره قطب تبرای
 خاک ترناق ناخن توینق سوم تلتق کمان نم تغماق زادن
 تیرغی جرنگ ک تیتک خلیش و خردمند ترشک ارنج ترک
 رود ترنجک جادر توشک جامخواب تیرک درخت توآک شفتالو
 تنک تیز تونک بی ردم تنک بامداد ل تل زبان م تودم
 سه خام تولوم اسلحه ن توریکان پدید آرنده تین شنوده
 تن کل سر تون جامه و شب ودی تخازن خیار ترغن برنج
 تکان خار تولتکن بغلیواژ تزکین عنان تغن نه تقین نود
 ه توشه سینه تربه ترب توه شتر تکه کفان توقوه ابرش
 سیاه توزنه کلند توقه کمر سیاه تونکه شب تاریک ی
 تنکری خدای تبارک و تعالی توشی اشتر ترغجی کشاورز تشی
 ماده ترغی گنجشک ترکی خوان تغدی بزاد تنکی دریا
 گونه چهارم که در آغاز آن جیم است ا جادر
 خیمه ی جولق شک جانق کاسه ک جرکک لشکری جورک قوص
 جلک سربجه جرک لشکر ن جولمین سهیل جکن شاماخ
 جنقلقن پیرگاو جیفان دنبه جیبون پشه ه جگر که ملسخ
 جنگه کمند جغره سازست که آنرا چهار تاره گویند

گونه پنجم که در آغاز آن حا است ر حریر موی
 و حلق افسار ك حجاج كل

گونه ششم که در آغاز آن خا است فی خودق خرکره
 ن خاتون عروس خوب و نازك

گونه هفتم که در آغاز آن دالست ت // دلست
 کشنیز ر دور شتر

گونه هشتم که در آغاز آن را است ت روت آتش
 ن روغان توان توانا ك ریوك بلندی

گونه نهم که در آغاز آن سین است ب سنجاب
 پوستینهی است تا سوت شیر سوکت بید ج سج موی سونح

شادی ساقنچ اندیشه ار سمور پوستینهی است سوچمر شراب
 سفر گاو سفار دله جانوریست سفر جانوریست معروف ز

سوز سخن ش سوکلمش کباب سنجش مقابل شدن لشکر غ
 سیغ بوریا سفغ سودا سارغ زرد فی سفشق سفال سرمسق

سیر سرمق شلغم سفلق میش سلقی شکل سفوق کاسه سفراق
 نیز گویند ستمق فروختن ل سفال ریش سکال ن سنکین پی

سن شمار بلا سفان پیاز سامن کاه حبوب سمردان کفتار
 جانور سچفان موش سفن گوزن سفغان علفق سواکن تزرو

سکسن هشتاد سن ناپاک و سیلکو پاک سنکو تیزه سیرغو
 نای سو سفروآب سفوق پیمان ه سولکنجه برنایی سرجسه

آب کینه سمره سرمایی سریجقه ملخ ی ساوجی پیغامبر

سوسفری گاو میش سفری کیمخت سفرچی پاسبان ستفجسی
سوداگر سهری ولایت

گونه دم که در آغاز آن شین است شطو نردبان
گونه یازدهم که در آغاز آن صادست و صفو رود آب
ی صنبی رود آب

گونه دوازدهم که در آغاز آن طاست ا طمغا مجلس
خانه ر طر رگ و طلاق سپرزل طنول جانوری از پرنده گان
درنده یعنی شاه باز م طم باشد ن طاین فروغانجی
طغای طرمطی جانوری معروف

گونه سیزدهم که در آغاز آن قاف است ا قلا اسپ
که زرد رنگ بود و بر پشت او خطی سیاه بود قرا
سیاه ب قوغایب دلو ورسن قب برخیزت قت نجس قوت
رخمین ج قونج ساق موزه قولفاج فراشتک قنچ کضچه لیز
ج قلیج شمشیر قلاج رش و گام دراز د قواغند لحاف
ر قدر دیگ درشت قو کمر قتر استر قوجفر مخ قونکر
اسپ فلاکه بزردی زند ز قندز پوستینی است سیاه // قیز

л. 53

دختر قوبز خربزه یسحک قاز بط قلاوز راهبری و بلغتی
قلاوزد گویند قویز هشیار س قیاش آفتاب قواش عقاب
قلاش رش و قلاقی گوش قوی دیده قلی خوی قویرو دنبسه
و دم قورلی بندی قباقی کدو قونق کال قوی مادبان و
قورداق سیاه گوش قوسق فنک جانوریست که پوستینش سپید

است قونفق شیر گنجشك قولى آتش زنه يعنى جمعى قشوق
 كفسجه قوق جهل قوق ريش قفلق حوض قلاق مشك ل قل
 بازو قزل سپاه ن قون شكم قاین قان خون و پادشاه را
 نیز گویند قفقز قنا قاغون خربزه قوه غورشین سرب قلن
 کره قهلن پلنگ قوین خرگوش قلقن قولسفن باردم قولسن
 تنك که در زمین باشد قار عروك و عارعار و کارعسان
 قاون ارجشو قادن اندخس قوغره زاغ قویجغه مورچه
 خرد قصفه کوتاه قوه سپاه

گونه چهاردهم که در آغاز آن کاف است ت کبت
 دوکان ج کوبیج خشت ر کجار میگردد کریر بر گیر س
 کورمس نابینا کس پرش کیش نمود کرش زه کمان کمش
 مسکس ك كوك آسمان كسك كلوخ كرك مژه كندك نساق
 كنكرك دماغ كيك شكاری كلالك كبك ل كوكل حك سار كل
 پیام کجا بیم عید اضحی ه کیشه ویرکستوان کیجه
 بیگاه ی کشتی مردم گلغنی شه عروس کرکی تیشه کلارجسی
 نگاهبان کلدی آمد کجتی گشت کجکی بگذرد کبتجی دوکاندار
 گونه پانزدهم که در آغاز آن لامست ر لغر جگرن
 لاجین شاهین کوهی ه لربه جو ی لاحی گاو میش
 گونه شانزدهم که در آغاز آن میم است ن مسق
 سیلت مسنجق مهره منق جام مویسن شاخ منك هزار و منکو
 جاوید

گونه هفدم که در آغاز آن یا است الف پونجلا
 سبب یغرب جمعرات بت بخت یتست دروس ج یلواج
 و یلواج نیز گویند و آن رسول است بیج دیر پاج تابه
 ر یر زمین یغر گریبان یکسر بدوز یلدز ستاره پوز روی
 بندش پاش سبزه و جراحت یتمش هفتاد غ یسغ وقت نماز
خفتن پاشلغ جراحت دار // ن پورقان افریدگار پرلفسان л.536
امرزار بتدکان بنات نعش پورون بینی یغرن شانه یقین
نزدیک یرلقان فرمان ده پورقان لحاف پرخان بت پلمن
موش بدان پلان مار یوغن ستبر پوکان لگام یون ضد
پارن فردا ینجو مروارید یجفو اره ه ینکه زن برادر
مهر یکسره سجد ینجکه باریک ی بولجی خرپوزه یاقوی
پیه یتی هفت پوری ر یکرمی بیست پزی دشت بانان

Авторское приложение
 к словарю "Зафāнгūyā ва джахāнпūyā"
 "О некоторых персидских словах,
 которые имеют иносказательное значение"

در چند سخنی از پارسی که کنایت از چیزی دارد آب
 عرشت و جاه افکند نهاد و دور کرد آتش شد در خشم
 و تیزی شد آب شده شرمنده شد آب آتش شده در شور
 و غضب شد آب در جگر هستی و توانگری گویند فلان آب
 در جگر ندارد یعنی فقیر و مقل حالت از برآمده گیر
 با دست آمدن او بپذیر و از دل قبول کن آب دندان

مفت و غالب كفايت از هر دوست بقوينه يعنى گویند و
 بیشتر عبارت از زبون گرفتن است آزادی جدائی است
 گویند این يعنى جدا ب بی سر و پا سراسیمه بدریا
 داد پشت و دور کرد بدر نیاید در مانده نگردد باد
 شد ناپدید شد برافکندن دور کردن و فرستادن بردن یافتن
 است بدست کردن حاصل کردنست باز خریدن خلاص دادن
 بر گرفتن قبول کردن بی دندان همد تمام پ پایاب زور
 و تاب گویند فلان پایاب فلان ندارد يعنى زور تاب
 بر انداخت بساط کرد بیل افکند مات شد يعنى فلانرا
 بیل مات کرد بیسر متابع پهلو زدن برابری کردن پیش
 کش خدمتی پا بستن امحبوس شدن و منتظر ماندن پای
 گشادن باز آمدن پیه کبر گویند فلان در پیه خود میمیرد
 يعنى از کبر خود در اندوه است ت تن زدن حمل کردن
 چ چرب پهلو فربه چرب زبان چاپلوس و فریب ده چشم
 داشتن امید داشتن کردن و منتظر ماندن خ خیمه زد نصب
 کرد خاک و باد شد خوار و ناپدید شد خشت خشت شدن
 خراب گشتن است دختر آفتاب شراب در آتش کرد در
 مشت ضبط دندان سپید تبسم را گویند دریا کش بسیار
 خواران در ساختن موافق شدن با کسی دست فشاندن ترك
 دادن در پشم کشیدن پوشیدن دانه دانه شدن پراکنده
 گشتن است دندان // فرو بردن اقامت نمودن در کاری در

فلان گریختن پناه بدو ساختن ر روز روزگار گویند
 امروز روز فلان است رهبین مدقی و محقق ره آوردی
 آنچه کسی را از سفر آرند ز زود سیر تنگ آینه زهر
 تیشه سخره زنج زدن بیهوده گفتن است سر سیماب شدن
 ناپدید شدن و دریدن است سر گذشت قصه گذشت سرتافت
 بیرون آمد سر کشید بی فرمان شد سر بر کرد یاغی شد
 سر بر آورد خروج کرد سرد کاهل و سرد شد یعنی مرد
 سر گروه مهتر سگ جگر سخت جان ستم کش چراغ بسیار
 کننده سبک عجلت نمودن ساده دل نادان و کم دان سر
 آمدن افتادن و تمام شدن گویند سر انداختن عاجز شدن
 سرگران غضب گویند سر گران مکن یعنی در غضب مشو سر
 آمدن آخر شدن سال پیموده مرد جهان دیده سیه کاری
 بخل است سگ جان سخت جان ش شور سخت بد حال و پریشان و
 بی دولت شدن رفتن است گویند شد یعنی رفت شوری
 استعمال است گویند خاکستوری استعمال کردنست ف فتنه
 خفت فروست فر فر روزی است گویند فر فرو نیست و این در
 نبشتن و خواندن استعمال کنند فروشاندن دور کردن فرو
 کوفتن زدن سخت فرو گشتن ناپدید شدن فرو داشتن بیزبست
 ک کننده پیر سال خورده کشمکش تحمل است گرد گرد آوردن
 گویند غله در کند گرده یعنی گرد آورده کم گرفتن ترك
 دادن کله انداختن فریاد کردن گ گیر و دار بزرگی و

کرد فرست گم رو جالاک گاو ریش احمق گرانی استقامت
نمودن گرگ آشتی صلح که از دل نباشد م میل کشیدن محو
کردن و دور کردن نعل در آتش بیخواری است نمک بر آتش
افکندن شور غلبه است و هیناهین هجوم مردمان و آواز
اسپان و این در شور و روا رو استعمال کند هم سر
برابری ی یک چشم ظاهر بین و کم بین و منافق

СПИСОК ТОЛКУЕМЫХ СЛОВ БАХША 1,
ПО ИНДИЙСКОЙ РУКОПИСИ, ВОСПОЛНЯЮЩИЙ
ЛАКУНЫ ТАШКЕНТСКОЙ РУКОПИСИ:

гӯне алиф - гӯне дāl,
гӯне дāl - гӯне рā,
гӯне сйн - гӯне шйн.

آهنج	اندوب	آسا
آكج	افراسياب	آوا
الفنج	ارجاسپ	استا
اوج	ارماپ	л.5а
ارج	انفت	اشنا
ايرج	القت	انگروا
ارنج	الجهت	ازدها
آرج	آبافت	انوشا
اماچ	انگشت	آشكوب
آخبيج	л.5б	آگ
آخ	اولنج	آعوب
آنخ	آكنج	آسيب

ایدر	اشتود	ایزد
آور	اسفندمد	ازند
انگار	ارد	آورد
استر	اشتاد	п.6a
آخور	اورمزد	ایمد
افزار	п.6б	افد
آچار	ارجمند	اورند
اسفندار	اختر	افرند
آمار	آذر	آفند
آوار	اخگر	اند
اسپندیار	افسر	ایند
اردشیر	آذر	آباد
اندرز	آغار	اندود
اندوز	انبیر	امرود
انباز	آزیر	الوند
افروز	افدر	آزاد
آز	انبیر	استاد
ارز	آگور	انگزد
البرز	اوبار	اراوند
آغاز	اهار	اروند
اورمز	п.7a	اهنود

آخال	آك	اسپروز
آجل	п.8a	آبيژ
آغال	اشك	п.76
اسپفول	اسك	الماس
آامل	اسپرك	آبنوس
آازم	آاشك	اسپريس
آاستيم	انا بك	آس
اوستام	انديك	اندايش
انجام	اوردهاك	آغالش
استم	آزيراك	آگوش
ابرم	آونگ	آگنش
ادم	آدرنگ	آرش
آبين	آهنگ	آزرخش
آبان	آزنگ	آزغ
انگان	آزنگ	آميغ
انجين	اورنگ	آمرغ
اهرمن	اوشنگ	آروغ
آرمان	اوزنگ	انباغ
ايرمان	استرنگ	آزيغ
آهون	اوژول	انجوغ
ايوان	п.86	اکماک

л. 10а	آسگون	л. 9а
ایشه	انبان	ایران
اسفده	اخشیجان	امون
استوه	آشهان	ارغنون
انیسه	آذرهما یون	اذین
آسمانه	افغان	ایدون
آسیمه	اوغاو	آفرین
آکنده	اشتو	آردن
اوسه	انزرو	انگلیون
انبره	آهو	ارغوان
آهیانه	اوسو	ارزن
آفگانه	آرزو	آبشتن
آشفته	انگشتو	اسالیون
انوشه	آلو	ایذون
л. 10б	آمه	اکمون
ایفده	ایارده	آویشن
آواره	آنسته	آرون
آماره	آسه	л. 9б
ارزه	آشتینه	افسون
آماده	آگشته	انیران
آموده	آغشته	اران

بست	اخته	ازده
بت	انجیده	امنه
برگست	اوره	اخچه
بخست	انداوه	اخکوزنه
بت	اشنه	انگله
برغست	انبوه	آزینه
بهشت	п. 116	انگشته
بخت	اسعانه	آغازه
برنجاست	آره	п. 11a
п. 12a	انداخسواره	اغرده
بوغنج	آبی	آهنجه
بنانج	النی	اساسه
باج	اسهری	آگاه
بشنج	آحوی	آرغده
بلوج	آستی	ارغنده
برخفج	بسا	افروشه
بفج	بنا	انباشته
بلوج	بلباسا	الفغده
بوانج	بوب	انگارہ
بلنج	بیدخت	آرامیده
بسج	بیخت	ایوره

باور	بالاد	بورنج
بدر	بید	بنج
برور	باورد	بسپج
بناور	ببرود	برخج
п. 136	بسد	بازنیچ
بشتر	п. 13a	بلنج
بلغفور	بسد	بلخ
باستار	بنیاد	п. 126
بر	بشکلید	بوخ
بار	باد	بوخ
بور	بشد	بزند
باهار	بیدکند	بنداد
بلغار	باختر	بیجاد
п. 14a	برخود	بند
بربر	بختور	برد
بورز	ببر	بردا برد
باز	بشتر	بدرود
بورز	بالار	بخرد
بندرز	بهار	بلکفد
بگماز	بادیر	بیهود
برخوز	بخار	برازد

بلسك	بزارش	برواز
بساك	بريشش	بجيز
بجسك	برخاش	بروز
بلونك	بش	بشنيز
بنجك	بش	п. 146
باك	بالش	بز
بنجسك	بناغ	بيواز
بيدك	برغ	بز
بهوك	بزغ	برجيس
بندك	بشترغ	بلكس
بوک	بالغ	بالوس
п. 16a	بوарغ	бамс
بدك	بالغ	بخس
باسك	بك	بسباس
برجك	بسك	بوس
برك	п. 156	بلوس
برگ	بردك	بوش
بشنك	بوک	بريش
باجنك	برندك	п. 15a
بيناسك	بسك	بندش
برنگ	بشك	بخس

л. 17б	برما یون	بشکول
بزمان	برمکان	بسل
بریزن	بهمن	بجال
باژیان	л. 17a	بال
برشجان	بنوان	بشول
بسخران	برزن	بستکل
بارمان	بکهوجتان	بیل
بشیون	بابزن	л. 16б
برین	برغمان	بل
بکتوسان	بیژن	بلکل
بیابان	بریون	بافدم
بون	باستان	باددم
بان	بخشان	بهرام
л. 18a	بهین	بلخم
بنو	بهگن	بوم
بابنو	بتکن	بنم
برمو	بوگان	بشتم
بانو	بلکن	بخم
بالو	بروسان	بشتالم
بروازه	بومهین	بام
برواره	ببر بیان	بم

л. 196	بازہ	بیلہ
بہنہ	بخیدہ	بخنوه
بجرہ	بوزمہ	باشامہ
بریزہ	بشنجہ	بلادہ
بزہ	بوندہ	بلا یہ
برمہ	برکنہ	بسفدہ
بختہ	л. 19a	بیخستہ
بیشہ	برہ	л. 186
بسبجیدہ	بویہ	بنہ
بادرہ	بتیارہ	بنگاہ
باخہ	بالوانہ	بنفشہ
بتہ	بستہ	باسرہ
بنوہ	بسودہ	بابونہ
برخی	باشگونہ	برغہ
بفتری	بنجرہ	بارہ
بارگی	بزرہ	بلمہ
باکی	بشمہ	برمخیدہ
بادی	بشیمہ	باخسہ
л. 20a	بشکلہ	بورہ
پروا	برادہ	بندغہ
پتکوب	باغرہ	بیلہ

بدواز	بغار	بلفت
برواز	برمر	بردخت
п.216	بروار	بخت
برپوز	п.21a	بست
پایز	پیلور	پازاج
پژ	پندار	پسخ
پیس	پیور	پاسخ
پخس	پرکر	پهخ
پرواس	پرگار	پازند
پلاس	پنیور	پراوند
پش	پار	п.206
پش	پیرار	پرند
پاداش	پرپر	پند
پوزش	پدندر	پسند
پژوهش	پاسار	پانید
پراش	پوز	پولاد
پخش	پالیز	پرغند
پیغوش	پشیز	پرهود
پزداغ	پیروز	پسندر
پیوک	پتفوز	پیکر
پکوک	پتواز	بور

پروين	پالهننگ	л.22a
پلندين	پرغول	پلنك
پاركهن	پلپل	پشك
پيكان	پدرام	پتك
پوشگان	پيام	پلاك
پايون	پرجم	پلارك
پرمون	پرن	پك
پژهان	پيشن	پوپك
پوپو	پوزن	پوشك
پينو	پرچين	پچواك
پهلو	پايندان	پيازك
л.23б	پرويزن	پيك
پرنو	پريزن	پشلنك
پاره	л.23a	پلك
پنجه	پرنيان	پاهنگ
پذيره	پرنون	پاشنگ
پوزه	پيغون	پالنگ
پيلسته	پالاوان	پگ
پيغاره	پيمان	پلنگ
پالكانه	پرپهن	л.22б
پالانه	پاينان	پاچنگ

پرستنده	پریشده	بیغوله
پیرایه	л.24б	پیوسته
л.25a	پالوایه	پدرزه
پیمانه	پهنانه	پده
پشته	پلمه	л.24a
پالوده	پاینده	برگنه
پرزه	پایه	باغنده
پوشنه	پیروزه	پهنه
پی	پژولیده	پدمه
پیوستگی	باشنه	پیله
پیروزی	پرونده	پیله
پیوگانی	پیواره	پیماله
پیروزی	پیوه	پاره
پری	پده	پیسه
پایندانی	پروازه	پژوه
پژوی	پاتله	پیرایه
ترا	پاخره	پروانه
تیلا	پرستانه	پالونه
توتیا	پشیزه	پاده
تاب	پژه	پژوهنده
л.25б	پنجره	پراشیده

توش	تربد	توب
توخش	تير	تواب
تراش	تلدر	توب
توغ	تبر	تبت
п.27a	تار	تمليت
تيمغ	توار	تلاج
تاغ	تمار	تنج
تف	تند يور	تينج
توف	تقار	ترنج
تبوك	تكار	تورفنج
تابوك	تور	تاراج
تبك	п.266	تيماج
توك	تورمشير	п.26a
تينبوك	تباشير	تشليخ
تاك	توز	تاخ
تكوك	تؤ	ترخ
تموك	تكثر	تورفند
تلك	تلس	توركند
п.276	توس	تكند
تلك	تش	تند
تورندك	تاش	توبد

تهمتن	تکل	تورتک
تاران	تاؤل	توردهک
تکو	تویسل	توریاک
تیبو	تنبل	تورداک
ترنگو	تیم	تورسک
تیپو	تهم	تاراک
تتو	تتم	تباک
تذرو	توربن	تازیک
تکاو	ترن	تسمیک
п.29a	تسرین	تگرگ
تسو	تان	تگ
تربو	توسکان	تورنگ
تانگو	توشکان	ترنگ
تراره	تریان	تارگ
تواره	п.286	ولنگ
تنوره	ترنیان	تنگ
ترغده	تویان	п.28a
تروه	ترذفان	ترتگ
تووہ	توران	ترزگ
تبیره	توسن	تزوآل
تریوه	ترکمان	تاپال

جفتوت	تفسيله	تنده
جست	ترانه	تلوسه
جوست	ترينه	توره
جفت	п.30a	п.29б
جوج	تروشه	تنديسه
جوخ	تازه	تخمه
جلوند	تواهجه (تباهجه)	تاخره
جاورد	تاه	تزه
جمشيد	تهپشه	تابه
جدر	تتارچه	تفته
جبرور	ترباره	توانچه
جمزپور	تبخاله	تشه
جلويز	توده	تلنه
جخش	تلی	تفشيله
п.31a	تلنگی	تغله
جماش	تهی	تفسه
جاش	تتری	تالواسه
جغ	تودری	تلواسه
جناغ	تالکی	توده
جاف	п.30б	ترنجیده
جلف	جلب	ترفنده

جفته	л.32a	جوشك
جدكاره	جردره	جوسك
جادوى	جفلسنه	جدانك
جابكى	جيوه	جبلك
جالى	جبيوه	جنكلوك
چليبيا	جله	л.316
چوخا	جنبنده	جوال
چاروا	جكاشه	جسم
چرخشت	جوره	جام
چشت	جمجمه	جيلان
چلوج	جرمه	جوشن
چج	جده	جيتمن
چاچ	جوزينه	جمهلو
چچاخ		جو
چرخ	جفته	جوجو
л.33a	جرده	جئينه
چكار	جوبنه	چفاله
چندا	چلفوزه	جوشه
چرغندا	جبه	جشه
چندا	л.326	جهودانه
چود	جوانه	جربه

چىشاك	چفتك	چنار
چىنگ	چفوك	چىفر
چىنگال	п.34a	چىنبر
چال	چىزك	چىهار
چىگل	چىرك	چىنكار
چىم	چالاك	چىكىندر
چىمىم	چا بك	п.336
چىستان	چىرمك	چىنبور
چىمن	چىچىك	چىپىر
چىندان	چىنك	چىفر
چىرغون	چىك	چىرز
چىپىن	چىكاچىك (چىكاچاك)	چا پىلوس
п.35a	چىكاك	چىوس
چىندان	چىلوك	چىغىش
چىوبان	چىروك	چالغى
چىوبكىن	چاك	چاوش
چىپىزو	چىكك	چىغ
چا مە	چىلونك	چىباغ
چىوبىنە	چىروك	چىرغ
چىلباسە	چىلك	چىكاوك
چىفانە	п.346	چىكوك

خوید	خوست	چفته
خورد	خفوج	چوزه
п.366	خفج	چمانه
خور	خنج	چرویده
خاور	п.36a	چیره
خشناسار	خلنج	چرغله
خنیور	خروج	چفرنده
ختنبر	خوج	چاره
خنود	خلج	چفزواره
خنبر	خجج	چهره
خوار	خلخ	چبچرغه
п.37a	خردان	п.356
خسنجیر	خرد	چاپانی
خیفرا	خاد	چریوی
ختار	خزند	چاشنی
خر	خود	چکی
خستر	خرد	خنیا
خواستار	خجند	خارا
خوار	خرسند	خلولیا
خزر	خرند	خنб
خسر	خوند	خست

خلم	خورمك	خاز
خواستان	л.38a	خوز
خزان	خنك	حس
خان	خايسك	خدیس
خرمن	خپك	خلاوش
خستن	خاشاك	خراش
л.39a	خرك	л.376
خندان	خمك	خوش
خندستان	خراك	خليش
خنودن	خرك	خروش
خرغون	خنك	خيш
خداپگان	خپك	خف
خماهن	خدنگ	خروك
خفتان	خنك	خبك
خيزران	خول	خنجك
ختن	л.386	خارجيك
خنيان	خوهل	خلشك
ختلان (ختل)	خيم	خروك
خسرو	خام	خنوك
خد يو	خم	خپاك
خو	خرام	خلشك

خواستہ	خروہ (خرہ)	خستو
خستہ	خنبہ	л.39б
خروده	خشینه	خدو
خورده	خوجه	ختو
خیره	خرہ	خیرو
л.41a	خسته	خرگاو
خربزہ	خاتوله	خجسته
خیازنه	خروهہ	خشنجه
خرخشہ	خبیره	خلہ
خروسہ	خارہ	خستوانہ
خواجہ	خفہ	خشته
خورہ	خیزیدہ	خامہ
خوارہ	л.40б	خبہ
خانی	خزیدہ	خازہ
خوی	خبرہ	خردہ
خوانی	خبیره	خارہ
خوی	خجارہ	خرہ
خسروانی	خدرہ	л.40a
خدای	خنبہ	خاشہ
л.41б	خوارہ	خرغہ
خیری	خفدہ	خشارہ

دوره	دورن	خشی
دوړسبه	دورغان	دارا
دنه	داستان	دروا
دغداغه	درفشان	دربا
دوره	п.44a	دلوا
دوده	دوستان	دغا
دبيلك	دمان	دندا
دسته	دین	داب
دبیره	داو	п.43б
درسه	داه	دل
درغاله	دایه	دغل
دریوزه	دهقنه	دیهیم
п.45a	درنه	دهیم
درمنه	دسته	داهیم
درفشنده	دوشنده	دیم
دبدبه	دوزه	دام
درپه	دیوچه	دیم
دهره	دریزه	درغم
دوشه	دخمه	دالان
دودله (دوداله)	دیده	دستان
دادواله ، دادله	п.44б	دودمان

راش	راود	د پره
رامش	رد	د مسوچه
راغ	راد	دی
راف	رود	د زخی
رف	ریوند	درای
п.47a	رند	п.456
رك	رشناو	دورای
راك	رامر	د شتگی
رموك	روار	دولې
رشك	راویز	داوری
رشك	رز	د پلمې
رهدك	رستخیز	رخفا
رهدك	ریماز	روهینا
رنگ	راز	رباب
رچگ	п.466	رشت
رسيل	ریز	رست
دزم	رس	رخت
رام	روس	رماست
п.556	رخش	رونج
سروش	رخش	دیواج
سرويش	رش	п.46a
		دخ

سيكل	л.56б	سورش
سيام	سروتك (سرموتك)	سريش
ستيم (استيم)	سريشك	ستايش
л.57б	سكلك	سماروغ (زماروغ)
سقام	سباروك	سپريغ
سونام	سيلك	ستاغ
سم	سنگك	л.56a
سنگم	سپيك	سغ
سيم	سيامك	ستيغ
سرسام	سمك	سوف
سه	سوسك	سنگك
سلم	سورتك	سيك
سان	سوگ	سنولك
سترون (استرون)	سيخول	سارخك
ستودان	سندل	سترك
سفتين	سفال	سونانك
سوزيان	л.57a	سسجك
سمان	سگال	سنگوك
سوين	سبل	سپيتاك
ساوين	سنبل	سرك
سرشكوان	سل	ستاك

سراينده	سنگچه	п.58a
سخره	سرويسه	ساربان (ساروان)
سرپوشنه	سلمه	سامان
п.596	سفرنه	سرغهن
سکيزنده	سماخچه	سرون
سباده	سفسجه	سرين
سرواله	سفته	سوهان
ستوه (استوه)	سپاسه	سالهون
سوکه	п.59a	سمنگان
سپاه	سکيله	ساکهين
سوده	سوخته	سندان
سزه	سنبه	ساو
سکاچه	سنيزه	سکاليو
سکته	سندره	سکارو
سنجه	سنتبه	п.586
ستاره	سفته	سکو
سنبه	سيله	ساسو
سريچه	ساوه	سرو
ستاه	ساره	سندو
سبوسه	سنه	سامه
п.60a	سوسه	سده

شهد	شوب	سته
شکرد	شيب	ستوده
شخود	п.60б	سفته
شخيد	شاداب	سمانه
شايورد	شترب	سارچه
شاهورد	شکيب	ساسی
شند	شرب	سماری
شمشاد	شفتت	سای
شاکمند	شفت	سری
شمليد	شويست	سودی
п.61б	شبت	سپرگی
شکند	شست	سپکی
شگاد (شفاد)	ششخانج	ساپری
شاکار	شکنج	سگری
شبگیر	شخ	سرناي
شهریود	شکوخ	سودی
شمشار	п.61a	شفا
شکر	شوخ	شکيبا
شفر	شخ	شیدا
شيار	شاماخ	شوا

SUMMARY

Only unique monuments preserved in rare manuscripts have come down to us from Persian lexicographical literature of the earlier period from the eleventh to fourteenth century.

The dictionary entitled *Zafāngūyā wa jahānpūyā* was compiled by a certain Badr ad-Dīn Ibrāhīm in the fourteenth century in India and has been quoted frequently since in the works of Persian lexicographers of the fifteenth and latter centuries. It is named as a source in the following dictionaries: *Farhang-i Ibrāhīmī* (1473), *Tuḥfat as-sa'ādat* (1510); *Mu'ayyid al-fuḍalā* (1519), *Madār al-afāzil* (1593), *Majma' al-furs* (1599-1600), *Farhang-i Jahāngīrī* (1608-9), etc.

Up to the latest years the dictionary, *Zafāngūyā wa jahānpūyā*, has been considered lost, and the information about it was limited to quotations extracted from Persian medieval *farhangs*. In 1964 the editor of the monument identified this dictionary in a defective codex in the Tashkent University Library (B 09/292) under a flat title of *Farhang-namah*. The discovery of the manuscript and its general characteristics were covered in an article in 1965 (see С.И. Баевский, Уникальная рукопись персидского толкового словаря "Фарханг-и Зафангуйа ва джаханпуйа", — "Народы Азии и Африки", М., 1965, № 3, стр. 118-121).

The present, also the first, edition of the dictionary is based on the Tashkent codex dated (fol. 54a) the 21st of Jumada II, 1123, i.e. August 6, 1711. The copyist names himself as 'an Arab Nasafi from Khitay' (fol. 54a). The text of the dictionary itself

covers fols. 1a-54a in a convolute volume. Each folio contains 18 black-ink lines in a running-hand *nasta'lik*. The manuscript is defective: initial folios with the author's introduction and beginning of the first part (*bakhsh*) including seven chapters are missing. The text on several folios has been affected by time and sun-rays, as well as by humidity. Diacritical marks are not consecutively used.

After the work on the present edition had been practically finished, a new manuscript was discovered in the Indian town of Patna. This codex is also defective, many lines are destroyed by wormes. A photostat of the Indian manuscript was used to restore lacunae of the Tashkent one.

A study of the dictionary proved its importance in the development of the early Persian lexicographical tradition.

The *Zafāngūyā wa jahānpūyā* was evidently one of the first experiments in Persian lexicography to create comprehensive dictionaries using wide-range lexics. It includes about 5.170 vocabulary entries. The dictionary distinguishes itself among the early Persian *farhangs* by its originality of composition. The whole bulk of the lexicographical material is divided into seven major parts (*bakhsh*), which are subdivided into chapters (*gūnah*), while the latter are segmented into *bahrs*.

Each of the *bakhshes* represents a separate dictionary entitled by the author.

Bakhsh I (fols. 1a - 286) is a kind of defining dictionary with a wide-range lexicon. It defines separate one-stemmed words with the meaning of familial terms, utensils, clothes, and ornaments, also names of sicknesses and medicines, agricultural tools, months, measures of weight, etc.

Bakhsh II (fols. 286 - 36a) includes two-stemmed Persian words. The range of its lexicon is similar to that of *Bakhsh* I, adding names of countries and territories, specimens of flora and fauna, minerals, proper names of literary heroes, etc.

Bakhsh III (fols. 36a - 396) defines simple (mono) infinitives exclusively, with preference to archaic ones.

Bakhsh IV (fols. 396 - 436) defines Arabic words used in Persian, they are mostly agricultural terms, geographical and astronomical names, measures of weight and volume, also some accessories, etc.

Bakhsh V (fols. 436 - 50a) defines Arabic and Aramaic words incorporated into Persian to denominate accessories and utensils clothes, ornaments, musical instruments. There are also treated several ethnical terms, names of diseases, medicines, animals, plants, minerals, etc.

Bakhsh VI (fols. 50a - 51a) is a concise dictionary of Greek, Latin, and Syriac words; it gives appellation of the Church hierarchy and names of prominent Christian figures. There are also denominated Christian temples and monasteries, the Christian cult accessories, months of the Syriac calendar, accessories and meanings related to Ancient Greece and Byzantium.

Bakhsh VII (fols. 51a - 536) defines elementary Turk lexicon consisting mainly of familial terms, numbers, utensils, names of plants and animals, selected verbs.

The last folios of the dictionary (fols. 536 - 54a) contain a small addendum entitled 'About Some Persian Words with Metaphoric Meaning'. It explains meanings of several Persian words and word-combinations of allegorical nature.

The ample range of the lexicon including borrowings from other languages and their respective subdivision observable in the inner structure of the *Zafāngūyā* are most interesting since it is one of the earliest attempts in the history of Persian lexicography to classify dictionary lexics, and at the same time to select into separate dictionaries Arabic, Turk, and Greek borrowings used in Persian. It is also remarkable that the author classifies the proper Persian lexics in three divisions. One- and two-stemmed Persian words are selected on the wordformation

principle. Persian infinitives form a separate chapter. The preceding lexicographers had usually given verbs in their derivative forms. The *Zafāngūyā* tends to give mostly archaic verbs in their main and derivative forms, sometimes the compiler marked the former one. Phraseological elements of the Persian language had never been treated in special divisions of the preceding lexicographical works, which was done in later ones.

The separate vocabulary of the *Rumi* lexics included in the Persian *farhang* may be, too, regarded as a novelty. Although single Greek words had been incorporated in a eleventh-century dictionary, *Luġat-i furs*, the author of the *Zafāngūyā* considerably enlarged the lexicon and thus created a kind of first *Rumi*-Persian dictionary.

Bakhsh VII of the *Zafāngūyā* seems to be the first attempt to define the Turk lexics within the frame of a Persian *farhang*. Nothing similar had been recorded in earlier dictionaries, while later lexicographers steadily included the Turk lexics into Persian dictionaries. This part of the *Zafāngūyā* is of special value since it may be interpreted as the earliest experience in creating Turk-Persian dictionaries.

The author of the *Zafāngūyā* fairly often gives Indian equivalents of this or that word naming them *hindawī*.

Thus our dictionary presents itself in a new quality, that of the first attempt to create a multilanguage dictionary in Persian lexicography.

Judging by the data available to us, we may conclude that the *Zafāngūyā* was the first Persian defining dictionary to break away from the traditional composition in accordance with the last letter, and to use the first letter. Later on this structural principle, a more practical one, too, became widely used in Persian lexicography.

The *Zafāngūyā* gives a larger variety of dialectal lexics.

Pronunciation is given in description, and sometimes even its variants are marked.

Business and colloquial terms besides words of literary usage permit a judgement that the author of the *Zafāngūyā* principally bypass the usual intention of earlier Persian *farhangs* which were limited to be a tool in reading Persian poetry, i.e. a dictionary of rhythms. The author of the *Zafāngūyā* has wider intents, that is to adapt his dictionary in some parts as a tool of communication with foreign-speaking neighbours.

There is also no doubt that this *farhang* pays more attention to the linguistic and lexicological aspects.

The present edition of the dictionary, *Zafāngūyā wa jahānpūyā*, contains a phototypographic part of the text in manuscript, an introduction to the study of the monument, a complete list of the vocabulary entries, a textual decipherment of two *bakhshes*, which were novelties in Persian lexicography: *Bakhsh* III: 'Persian Infinitives', and *Bakhsh* VII: 'Turk Words', and of the author's Introduction on metaphorical elements of the Persian language. The text of *Bakhsh* VI: 'Rumi Words' has been published in a special article (see С.И. Баевский, "Румийские" слова в персидском толковом словаре "Зафангуя", — "Палестинский сборник", Вып. 21 (84), Ближний Восток и Иран, Л., 1970, стр. 91-99).

In Addendum to the edition the text of Badr ad-Din Ibrahim's introduction to the *Zafāngūyā* in the Indian MS together with the list of vocabulary entries of *Bakhsh* I in the Indian MS are given. The latter restores the lacunae of the Tashkent MS.

Т Е К С Т

فرمودن اوقات نمودن در کار سه روز فلان که خفتن بنا به بد و سختی روز روز کار گویند او
 روز فلان است از بین مدتی و فلان زده آوردی آنچه کسی را از سفر آرد زود و سیرنگ آید
 زودتر شده بخود زودن پیوسته است بسیار بسیار تا بدید شدن و در بدن است سرگشته
 نفعه کونست سرتافت برون آمد کشیده غافلانه شد بگرد و باجی شد بیدار آورد و خروج کرد و کمال
 و سردند بنده مرد مرگده هر یک جگر سخت جان سیم کشی جراح بسیار کننده سبک
 نمودن ساده دل نادان و کم دین سزادن افتاد و تمام شدن گویند سیرانه اخراج
 سیرانی عصب گویند سر کران مکن یعنی در غضب مشغول آمدن از فرزند سال سیروده مرد و جهان
 سیرده است بکار بجالت سنگ جان سخت جان شورش سخت بد حال و بریشان و بد دوستی
 از ختن اسب گویند شد بخود رفت شوری استعمال است گویند خاکسوزی استعمال گویند قفسه
 خنثت فروت فروزنی است که در فرو رفت و این در نشستن و خواندن استعمال کنند فرو
 و در کردن فرو گویند زودن سخت فرو کشیدن باید بد شدن فرو داشتن بیزیت سکنه بهر سال
 خورده کش مکنی عمل است که در آوردن گویند غله در گنده که به معنی که در آورد کم گرفتن بزرگ دانند
 کله انداختن زیاد کردن سگ کبر و در بزرگ و کبر و فرست کم زد جالاک کا و ریش اجن کر است
 استقامت نمودن کرگ استخه صلی که از دل نباشند میل کشیدن بخوردن و دور کردن
 فعل در آتش بجز است نگر بر آتش آنگندن شور غلیظ است هاشمین بجم مردمان و از اسب
 و این در خوردن و در استعمال کنند هم سر براری بی یک چشم ظاهرین او کم بین و منافق تمام

کتاب فرهنگنامه زمانه که با همان بود

پست یک ماه جماد الثانی ۱۳۳۱
 بخط بنده مخیر بنیضت و بی نشانی
 در تاریخ ۱۳۳۱

مشق

یرتخان از دید کار و یار خان از کار قیدگان بتات نقش درون بینی یون نشانه تعیین نزد
 یرتخان فرمان ده پورقان طایف یرخان بت یمن موش بدان یلان مار یون سبب یون کلام
 یون ضد یارن ذوال پنجور وارید پنجواره ۴۰ یکنه زن برادر مهر یکسره مسجد یکجکه بار یک یون
 خرغوزه باقری سببی همت پوری بر یکرمی پست بری دشت بانان در جسمه سفنج از بارسی که
 کنایت از چیزی وارد آب عشرت و جاه افکنند نهاد و دور کرد آتش شد در خشم سری شد
 آب شده شرمند نهاد آتش شده در شور و غضب شد آب در جگر هسته و تونگی گویند فلان
 آب در جگر نزار یعنی تغییر و نقل حالت از بر آمده گیر مادت آمدن او بیدر دارد اول قبول کن
 ابدندان هفت و غالب کسایت از هر دو دست بغیر نه میخ گویند و بیشتر عبارت از زبون کردن است
 از اوی جدای است گویند ای یعنی جدا بی سرو یا سر اسیمه بدر یاد او پشت و دور کرد بر
 در مانده نکر و باد شد تا بدید شد با فکندن دور کردن و فرستادن بودن یافتن است
 کون حاصل کردن است در بر سر نه ۱۱ هـ و او این بر کندن قبول کردن معادن قصد تمام
 پایاب زور و تاب گویند قبول کردن معده فلان پایاب فلان نذر و پینه زور و تاب
 بر آهت بسا کار در یک افکنند مکتب شد یعنی فلان از ایل مات کرد بر متاج بهلوزدن بر ابر
 کردن پیش کش خدمت باستن طوبی شدن و مسطرماندن بای کشدن باز آمدن بس
 گیر گویند فلان در بره خودی میرد یعنی از بر خود درانده است ن تازدن کلر کردن جز ماکلو
 خیر و بر زبان چالپوشی از بد و خشم و داشتن امید داشتن کردن و مسطرماندن خ خیمه و عقب
 کرد و در وقت ضبط دندان سسید بنیم را گویند در پاکش بسیار خواران در ساقش نموده شدن
 با کس دست نشان از که و او در چشم کشیدن نمیشدند و از دانه شدن بر گفته کشش است فلان
 ذو

دلت گنیزد و در شتر نهستم که در آغاز آن رات روت آتش روغن توان توان
 ریوک لبندی نم که در آغاز سین است ب سنجاب بویستنی است تا سوخت
 سوخت بدین سبج موی سوج شادی ساقچ اندیشه رمور بویستنی است هر چه شراب
 کا دستار دله جانوریت سحر جانوریت معروف ز سوز سخن سوکله کتاب
 سخنش مقابل شدن لشکر سیخ بور با سنج سودا سارخ زروف ستم سفال مرستی بر
 سرق غلغ سعلق مینش سفاق شکال سرق کاسه سفراق نرکو بند سق فروختن ل
 سفال ریش سگال سنگین بنا سن شمار بلا سفان بیاز سامنه گاه جوب سردان گفتار
 جانور سجان موش سفن کوزن سفغان عقق سوکن تذر و سکین شتاد سن ناباک
 سیکو باک سنگو تیزه سیر عونای سوسفرواب سفو پمانه سوکلیه رمابی سره آب کینه
 سمدو رمایی رححه ملح ساوجی سفابره سوسوی کاوش سفری کیمخت سفری بان
 سسج سو که سهری ولایت منه دهم که در آغاز آن زمین است شطو فرد بان کونه یازم
 که در آغاز آن صادست ضغور و آب جنبی رود آب کونه دوازدهم که در آغاز آن
 طاست طما مجلس خانه ز نظر زک ق طلاق سبزل طغول جانوری اثر پنده کان درنده
 یعنی شاه بازه طرم باشه ن طامن فرعای طما طماطی جانوری معروف کونه
 سیزدهم که در آغاز آن قاف است اقله اسب که زرد رنگ بود در پشت او خطی سیاه
 بود قرآسیاه ب توغایب دلوورین قب رخصتت قمت کس قمت رخصتت قمت رخصتت
 موزه توغایب فرشتگی کچنه لیزه قلیغ شمشیر لاج رش کام درازد فرغند طایر
 قدر و یک درشت قرقر کتر کتر جو ج و کمر اسب تلا که بزودی زند زنده بویستنی است

بتورگان پیدا آورده بالادن خازنه بوین کردن برین بودند بلین مرغ می فسن جعد بلدر حین
 و بچ بو کردن زین با متن سنک و زن بوکن امر و زور بر آغو ماد کا و فله کوساله پله
 بتر با تری سپه بکنی معروف بعدی کندم بوری اگرک بجنوی بزوزن طوی خر جال کوسه
 سپوم که در آغاز آن است تورت چهارت با بکیر تیج طیبه تو انگر خرابی تبر که
 تو با بست تو زنگ تو انگر خوک بکش تاغ کوه نغض بر آمدن تو باغ بای تا به تیغ
 خدمت ترک کنش در زری تو رخ اسپ بکیت تو رخ بانگ توفیق ستار و طب تبران
 خاک ترمان ناخن توفیق سم تلمش کمان زم تفاق راون تیز تیج جریک ک تینگ خلبش
 و خردمند ترنگ ارج ترک رود ترنگ جادو تو شک جا بخواب تبرک درخت توک
 شفا لو تک تیر تو تک بیدوم تک با در اول نل زبان تو روم سه خام بولوم اسلحه
 تو ریکان بدیدارنده تین شونده تن کل سر تو ن جامه و شب و دی تخازن چهار ترغن
 برنج نکان خار تو لکن غلوار تر کین عنان تفتن نه تفتن نود تو شسته تیره تر ب
 تو شتر که کمان تو قره ابرش سپاه تو زنه کلند تو فله کمر سپاه تو نکه شب نار یک
 بی تنگری خدای تبرک و تبار تو بی نشت رعی کتافه نشت ماده تو رعی کتفنگ ترگی خوان
 نعدی زاو تنگ در نا کوشه چهارم که در آغاز آن هم هست ابعاد خیدو جوق تنگ جانن کا
 ک جبر کلک لشکری جبرک تو من جبرک سر یک جبرک لشکران جبرین سپیل جبرن غلغله جفتان
 بر کا و جبرقان و بنه حیون بشه جبر که ملج جنگه کند جفوسازیت که از چهار تاره کوبند
 کوشه پنج که در آغاز آن حاست رحر بوی و حلی افسارک جاک کل کوشه ششم که در آغاز
 آن حاست ق حردی خر که در خاوند عروس خوب و نازک کوبه پنجم که در آغاز آن حاست

اوزاک رک جان الک دست ار کلک گشت او کز رک او خن کسوک کرانک رب بخوری دست
 امک نان اتوک موزه امک دامن ارک زر والول اورغل لب کردن ال بودست او نکل
 وقت نماز شبین او غل بر ایل فرزند انکال زرخدان امکال ریج ایل ولایت او بوغل در حرا
 سوال بستان درنگ لعل و آب بویر ایل کل بر ایجکل بخورم ادم هنراوزم انکور او غم
 اورم جنگ که ان سازست الح سرم عید فطرت امسکان پروردگار اتن پشانه ارن لب
 انک گفت اون او از ایران سرود بگوید ایسن دوغ اوشتان از ارالن گشت الین بنش تن اوین
 بدار نشود ایالو هملو جا کوشکنه اغزهن اولکو ترازو اچکورا اچکوز کوزیند او بغو خواب
 اوسه خواب او وجه بنش الکسیه قفا او کوره رشده و خیشنه سما خچه الهه سببا در مدیت افسر
 حلقه کوش ایدی خداوندای ماهتاب ایچی زن ایچی برادر مهتر ایچی برادر کتر کاشی خواهر مهتر
 اورنی کمنی دایه اردادی سرود گفت او فندی بیدار شودی رره آسری پور آسری کتار ادی
 کا و ایی شکنه الانی صلح کردن ایکی روالا الی شمش اغزی دزدک اعدی این لفظ ایی پس فرا
 ارتق کذشت او کرمی مرد و شبی روش ایکی طباح ایچی قصاب البویچی زر کراتی دمسد ایچی خواهر
 اماخی دلال اسطیب کونه دوم که ویا غازان باست الف بلاکا وانا اغزاشیر زود و اشتر که
 تا بیات از دوتارک و تعالی بوت ران چ شنج بخته س برس سرای سرده بغور کلور بوست
 جنگ شنج و شمشدن نه بجان سلفه امک خواهر زن در خانه او باشد شماق کنش بوتاق
 شیاخ درخت بیاتلق یوم ماده شیق بکار یق سنان بلاق جاکا و سورنخ و نورد برین استعمال
 کندین بکرک بوگر که ده بکات انش بیک خط بک خام بودک کلاه یک مشه سکت دو بک اسر
 بنگ استین ک بیلارک دست و یجن بیلنوک فوس ک بل رنگین م برم عهدن سوکان

و محبتی نام کنده است در علم اشکال ساخته افلندس حکیم نه بازویم که در آغاز آن است
 تا قورنای بزرگ که بهندی بهیگر گویند منظور نام مردی که صاحب ترسایمی بود و ساقوی
 جزئی است که ترسایان برای غار زدن ایشان افتاد بر محل کوز شازویم که در آغاز
 آن است و پنج سال عمرش هرمن نام حکیمی بزرگ است و گویند که یونان او درین سال
 را گفتندی که جباب منع کرده بود که هر مل با دشت شاه بخشس بنفتم در مخنان
 بر چهارده کودخت که در آغاز آن است اما بد را تا مادر آرقاچا متکاه اما کف است
 او و کاشی ابانکه الابلیغ امغانر که ہی غار او در بزرگ است او تکاه و داروایت گوشت
 از دست او و دوات اسپانکت سرخا است کوبه او کت بند اوزن حول ایت گوشت و یک
 ح او کاج خلق او که پشمانه اعاج درخت از توچ سبز او روح کویان اشج و یک کلین اوج
 سا و روح ر و روح اجماع بهشت و او مد او و کک دری او و کک روین او بر مرد او بر او
 ایجو که ان او از آن او کدر بیاموز ایجو کس او در خر سبج او از بوم او حار بازار ایبر زین
 ایسدر غار و دیگر آخر کران ایلدرازی و ایچنان او کران از اندک او کوز کاه و حمون از تر
 نایک اسپر زیبان فرح س آس مان بوسینی است مودف س اش خوردنه اوزنش جان و نیا
 و سر او کوش رو ستا و رس حک التمش است ارض کاروان او نش رو ستاع اجم تلخ و شور
 و ترش غ الف بزرگ او قلع او شمشند اسارع زرد و ابع خر س کیر او موع پیداری اربع
 یک او باغ حواک او حار تلخ نارریان اغرض در دق او مودق چورا او دق سانی اش
 شتا کنگ ایاق بای او سارق فراموش کردن ارنوق زیاده احسان کمد او حفلاق
 سه بزرگ ارق کبیل ارق سمد افق و خنک که ارنگ شمشینه است مبین بر او صوفی لگات او

خطین نام ملکه که از یونانیان بود و حران اول ماست از تابستان کونستانتینم که در آغاز آن
 سن است از سگوبانام مروی از رویان که در او مودت است و سگوبانام فیض زن ^{نظر}
 قومی است از حکما از تفریق کونستانتینم که در آغاز آن سن است الف شیخا صاحب ترسیان
 شمس مهر ترسیان و شباط ماه رو میان و آن آخرین ماه زمستان کونستانتینم که در
 آغاز آن است سطر سیفوس بزرگ ترسیان کونستانتینم که در آغاز آن سن است رکن
 بنیاد دشت چون خاک و باد و آب و آتش ایشان را عناصر اربع گویند کونستانتینم که در آغاز آن
 سن است فیلاخوس نام پادشاه یونان بدر سکنند و فیلیق لشکر اوس نیز گویند گفته اند
 اوس میرست و فیلیق لشکر یعنی امیر لشکر و سپاه سالار و فرودس باغ بسیار درخت که انواع میوه
 و گل و سبزه و آب باشد فیلسوف حکیم و مجرب و گویند فیلسوف در دست و دست و میند سوخته است
 یعنی دو ستار حرکت و جمع فلاسفه آید بنیاد فیلاخوس بود نسبت فلسفی آید کونستانتینم که در آغاز
 آن سن است الف قسطنطین نام حکیمی است و نام کتابی که از ابراهیم بدو باز خوانند س قیس امام و عالم
 ترسیان قانون ساریت از آن بغدادیان و اصل هر چیزی در س قسطنطین نام پادشاهی
 شهر قسطنطینیه ساریت که دار الملک روم کونستانتینم که در آغاز آن سن است کونستانتین
 محمد ترسیان کونستانتینم که در آغاز آن سن است الف کونستانتین نام حکیمی کونستانتینم که در
 چهاردهم که در آغاز آن سن است الف ملک نام مروی که صاحب از پیشوایان ترسیان ب
 مار عبوب نام مروی که صاحب ندهب ترسیایی بود و طوطی نام حکیمی است آن نام ترسیان
 در اقله معروف مطران حکام ترسیان و مولا حلقه این گویند که نافعوس است و آن نایب ارباب
 که زاهد ترسیان از اردوان و یبرند و حلقه این جنبانده سلطان مبعودی از آن ترسیان

سیزدهمین سازند و دفع برق بنام ششم در سخنان درین سازنده کرده است و در نخت که در آغاز
 است آب آخرین ماه تابستان است و اهلکات ارکان بیخه طبع باربعه از اول
 ماه است از روح اما از آخرین ماه است از روح است طقس ماوه هر جزیری استنق انجل خانی
 در ایدز نجیر نوش و پیشوال انول ماه در میان از آخرین ماهها در حریف است از روح مونس
 اقلیم و ان هضم حصه از ربع مسکون جمع اوقالی اندون هفت کو اکب هر کشوری بگوئی منسوب است
 چنانکه بلاد هند کشور زحل و بلاد چین کشور مشتری و بلاد ترکستان کشور مریخ و بلاد
 خراسان کشور شمس و بلاد روم کشور عطارد و بلاد کشور قمر است افلاطون نام
 حکیمی یونانی از عنوان سازیت و میان را گویند جمع فرامیر چون رباب و بربط و جنک
 طنبور و از غیر گویند اکسون جامه بریشی چون الکس دوم که در آغازان است
 بریس کلیم ترسایان بطلمیوس نام حکیمی در کتابی نام بادشاهی بلیسان نام حکیمی که حساب
 طلسمات بود بطریق زاهد ترسایان که سیوم که در آغازان است نثرین نام
 ماهیت و نثرین داند نثرین الا و نثرین الاخر و جمیع ماهها اینها را نظم کرده اند
 درین دو نثرین دو دکانون و بیست و شش ماه و از آن و بیست و چهار است و آخرین و نوزده
 آب و ابلول و نگهدارش که از من یادگار است و سماه ازین حرف است ابلول و نثرین
 و نثرین الاول و نثرین الاخر و سه ماه زمستان کانون الاول و کانون الاخر و شباط و
 ربیع است از آن و بیسان و ایار و سه ماه تابستان است حران و غور و اب غور میا کانی
 ماهها تابستان است کونه چهارم که در آغازان است الف خطیما نایب است که اول
 اورا حطین ملک شناخته بود کونه پنجم که در آغازان است قی خاندیق عالم و عابد ترسایان

و اعبارت از بازت که لفظ دایمی بار استعمال کنند و ایک ای باز کند و لفظ فایز بجای
 و نیز فایز یاوت افتد گویند فاداکشن ای بازگشتن است و لایب زمین ایاوان و رویسی
 کار و دست داغ و در بر آن پروا عتماد کنند بجاری و بر سوم روز از ایام عبور و بشمار
 و دوع خسته که بینه و بی کوده گویند و شاق سل و امن نام مردی عاشق غمناک و شاق
 خدمتکاری در پیشان عشق بوسینه است از جانوری مودف در ترکستان دان جانور صورت
 رو باست و تواق نام مقامی گویند نام درختی که بارش بصورت آدمی بنظر آید و درک جانوری
 در ترکستان و آن جانور از خشرات مانند سوسمان است و اطلاق او منقش است و شمع نفع و او حنا
 که بدان خفا کشند و گویند که سنگ است ابدیدان کشند و بگرداو دارویی است که بر کبک
 خوانند و هفت شتم که در آغاز آن است اینها بکنند و کبک نیز گویند و ما نوعی از ما
 خردست و باها بسیار دارد و بر پشت او خار است و بود ج عاری شترک بود بیک نام نفع
 از ملحدان بیطال مرض بزرگ و بزبان بخار مردی یا بزود و بیاطله نام قوی و ولایتی است
 مال قافله سلطان نوعی از جنس است هوقار فون مرده و شتی کلیت سرخ گوشت است نه که در غار
 است ایلد اثب یا زدهم بود آفتاب جدی و در عات نخوت و گویند آن آخرین درجه است
 از قوس و در آن در ازین شبهاست و تا یک شب که از سنگهاست یعقوب سنگ
 ز عینوش شاه ز نمودن و پنجهون بک شخاش و کوه شراب بود و ج سایه بر ک بدو ج
 و بر و دیگر گویند و گویند آن مردم کیاست یا فوج تارک سرخ و ج دارویی از جنس گاه گویند
 بیوعات هفت است مادر و بی سرم عشق لاغیه عطشنا حله نه ماهودانه تی بر ذاق بر
 و قیمت و بسکون نون دود کاغذ و دوال کفشگر یا خلق روشنایی بلق قیام بنم سنگ است
 بزرگ

و در آشفته کران کران زنده معاش سحرانار گشته و بیغی سنبل را گویند و معاد گویند و مرغ
 علقی است که بای راگز می گرداند و نام جامه است مازیدج مار باره و ملوچ کهنک که بدن
 حیدر توان گرفت بر سردام بنده مرغ درختی است که بر کاه و در تگادی کار آید و فرار
 اولدوش از مطربان منبر غیر آنچه ما حور زبات موسیقار سازیت که شبانان زنده حور
 قطب نعل حوب که مرغ بود که دو دناف نبات و حط حور خطی است در فلک از شمال با جنوب
 مفرس شمار مدار اهودی بای و سالی که بر زو بان پروانند گویند زو بان پایه و کلاه است
 مقناطیس سنگی است این ربا و مقناطیس نیز گویند بند ویی کاسلش مرز خوش در زکوشش
 نام معانی در حد و در عیب مع مرغ زر اندود و اندود و جیزی و جمله که از هر لونه بر کاله وصل
 کرده باشند و میجو قنک در کینه و خیمه باشد که بسیار کبوتر ل مغل کرزین کوبال
 و درخت کلک که آن گونه از کندر است مام مصیبت مرک علم حایه است افریشی گویند علم حینه
 ن موغان نام خندست در مان دو ستاره اند و موکدر دستای مصطکای نوعی از عکس روی
 است و پنج بلون سیاهت کلک بنطی است و ببری مرغ عیسی شبرک کونس برت ششم کم
 در آغاز آن نوز است الف نکیا باو کثر و بادی که از هر چهار سوی بزومینه کرد با و نشانسته
 س ناموس کانه میاد و دروغ و نام و ننگ و راز و در جنگ جبرئیل ناموس اگر گویند
 و سطاق کنل نار حجل جو رندی ن نظرون پوره سرخت یعنی گویند ننگ در پاست
 سمندرک گویند تون دولت بزبان بغدادی کی نطقی دیگری که سیر باشد و بسیار زنده کونه
 بست هنرم که در آغاز آن واد است ان و قایمان نگاه داشتن و حق چیزی تمام گزاردن
 و الا جمله جاها را فریشی اند و یا عکس شدن و جاسوده بای شدن و عا او ند و جا بجا و طاهام

کزک قلاب و قلاب هم گویند قبح گویند و ناز و خود را کشیدن - پنج دینبر نزننده و در فرنگستانه گویند
 گو دکان بر او سواری کنند و بیاموزند و او را خرج و قبح نبر گویند - قبح شکل گمان در کله آسمان بر آید
 آرزو قوس قزح گویند و آمده است که قزح در باست بس قوس قزح فایده نکت بلکه قوس الله تعالی گویند
 و قلمند زاک بنز قدامه طاق و این زبان تبطیبت قباد و درختی است یا برشته او را بخورد و مکران سگ
 باران بنبار دو کتر جمع است - قلع طرازاک زرد و قطر خنجر قند نار نام شهرت قدر رو
 سیاه قار سیاه بیت و گویند تار سبید است و قیر سیاه است - قنذر جانوری است کوتا
 ار سگ در زرگستان و از وی بگویند است عروف - قلعند بس زاک سرخ قندس قران که بند
 کنسوی گویند قیلو پیش شپاری قنلا و س نام مردی قنفس بضم قاف و وزن و بعضی نقاف و او قنفس
 گویند و بلیغ قنفس است نفع فاجانوری است خوش اواز که اول هزار را از نر گویند و آمده است
 او جیت ندارد و هزار سال بزید چوب وقت مردن آید او از گردن کیر و بنویا اگو ناگون
 انگاه مست کرد و دواز مستی با کوفتن کیر و چند آنکه از وجودش آتش خیزد و سوخته کرد و در خاکتر او
 پیدا شود و از این بقیه مثل او جانوری دیگر بدید آید بفرمان پروردگار حکما علم موسی از و گرفته آید
 قنفس کنش ز بوس پیش گویند زین قنلاش لوند و بی شکس قنفس تخم آخرد و قنلا تخم بند
 قنفس زنده و نذق قنفس همان قنای دید بان ک قنک کمر کیت با نا و فاسه هردو جا
 معنی آنت که همان می ماید و در فر هنگستانه قنک مانون یعنی می باید ل قنیل که میند و بی کنبه گویند
 قنابول برین داشت در عمارت قنلس هم انگلیم قائم اسن قنرمان فرمان و کاک گاهی قنیلون نام مرد
 قنلبان قواده قرسان نبر گویند قران نام شهری در موزب قطران کتران وان واروی است
 قنیلو نام زنگه که ملکه برود و اندلس بود قره قنار قنله تیغ سبندان مانده تخم و غلاف

شب بانگ کند اعنصل میانش عوام او باشن عگان درماکه دران مرواریدی شود عنف عنت
 عوان سخت گیر عو بانگ شیر و بانگ سگ عقه بوستین بره عط جاه بانگ که از جاه بر آید
 عود نماری عودی است عتاب و جاه است مخططا و در خار عثمانی نیز گویند که در آغاز
 است غار سرش مصنوعست نوعی از عیار اسباب و نوعی از پوست گل و نوعی ماهی که از آن
 الیک گویند غلب درختی است مانند نبات عظم فارگیاهی است که دانه او مقدار کویس
 برزدی مایل سرت او سرخ زرب عیار یا و چهار شراب بد بو شند تا با جادوت او غراب
 خوشبوی شود و بجا نکرده عندان نام مقامی است که تیر آنجایی سخت نیکو شود
 عدرک سلاحی که غازیان پوشند غزاله فلک انتاب غار یعون کیاهی است چون
 چون او را بشکنند جرم او هموار بر روی آید و کرانها هموار شود بست یکم که در آغاز آن
 است فاشتر ایشان با غلب است فرج جوزه ماکیان نیکو هرج در حفض کویس
 ببل و آن بر انواع است در آن کوه فجاج کیا هیست و یو یکی فلفل یعنی کل او حررا کویس
 فرج جوزه برنده قابید مانند فریر نام مردی و عورتی است فرش جنر فلیوس تک
 یعنی هشوره فلفل ببل و آن بر انواع است در آن کوه و یک فلفل اسپن گویند فلفل تخم سهند
 و ببل مربع ببل است فرفنون نام دارویی است فسلان قوم اندازگان صحرا
 نشین که از علف گاه بعلف گاه روند فرقد آن دو ستاره شین نیات معش کبری کوه بست دوم
 که در آغاز آن قانی است قلمناخ بزوز و سپهر کد اخن یا بست از جهت قفا سکا کور
 قرد ما جوب بارما باریک است یعنی زود و بعضی که دو اتم قر اشعار انساب تیلدانا زینع بط
 ب قریب نام مقامی است چنانکه قریب و شوشتری هر دو جاه اند که درین دو موضع می یابند

تلاب

استن و نام شهرت که آنجا جاها منتش بافند در ترکستان و اینس و نگار و طراز کوه طراز
 جریب کوی و فسوس کند - طلاس جانور موردی طاقدیس صفا بادشایان غنچه شکل
 طاق طوس ولایتی است و نام مردی - طاقسوق کشتیج و شسته طمطاق طاق روم کوه کوه و طم
 چیزی بر کرده و طلاق او از بی که سبب فرخ بماند و مجمع عبادت از کوه فرست طاق صبر
 از معدنیات که بهند ویی ابهرنگ و مالک گویند - طبلک پوست خریه طرم مسکه طاروم خیرگاه
 و خانه و کنبه و سر برده و بام طاقرم تکلف و داب و خوشین نمای طلم حکمتی ساختن
 در چیزی و تعبیه اینکند و تعبیه طغان نام بادشاهی طرخون جو بد است سخت سرخ و گویند
 که سر خردست و بعضی گویند تره است طرخون بفتح را درختی است بعضی گویند تا قر حاج
 طرخون کوهی طرخان نام بادشاهی طرخین ترکین طارگاه و بیابان طبایع آینه
 طاره جاه که بر سرستان می بندند لعل و سبز نیف و سسارجه علم شهر و هم که در آغازان
 طاسن طینون انگولن طلیان یا سیمین دشنه کوه نوزدهم که در آغازان عین است
 عنقا سمیع و یک غنچه اشکارا دو شیر و سنبله و انگ زرد بان که بتجربت برود و مکابره
 مشهوره و امق عا و قر حاج طرخون نبات او را کلیبی بنام چون شست طوم او زبان مسوز و
 عطیشا بخور مرغان علی حیره سرخ میانه که سبید و سنج که بهست چون خنک شود از ارض
 گویند و عود کوشش عید نام سردی و انوش نده و کت است عا لکه و جزیت که بهند وی
 سحکه گویند و غنچه و بعضی تخم موز را گویند عیار رازوی و کوه هر و رسک و اسپه هر
 رود از شا طراز عزیز بادشاه معوار بچندین عروس بانوس عفتش و دونق عداق نام
 مقامیت عمق نده ک عرک سازیت گویند که طنبورت عروسک برنده است موز که

نام ولایتی مشین با معروف است و آنکه او پیچد مانند بعضی گویند درختی است خار بسیار دارد و در کما
 قوی انداخته است $\frac{1}{2}$ شمه هر دوری که منقش باشد در سقما و با شها و بسترا
 و آب که با وازنجا از کمل گویند شوش بسته و علاقه که سرگرد نهند شقریه دارویی است در
 رد که بزرگت ربایند $\frac{1}{2}$ بانزد هم که در آغاز آن سادست اصلا ازو فتنش
 برای زرع سرما پز عامه و اوازی که برای طعام کندب صلیب کینه دزنار که از اجلیبا
 گویند و وجوب که در رفعت میدارند و آن چهار گوش است که بتازی عصا فیله
 گویند $\frac{1}{2}$ صفه در نده صنوبر درخت جلفوزه صبر کبابی که بهند و بی کنوار گویند
 صبار میوه درختی است طعم او برشی خرمایند و بی ماله صنبور دوم روز ایام مجوز
 مویجان جوگان $\frac{1}{2}$ صلابه سنگی که بدان آتش کنند صابجی جا به با خطاه و چون شتری
 صنبالی آسیامی کون گویند صلابه است که اندام او سیاه بود و سروی او سفید و پنجه
 نزدیک بود و شازدهم که در آغاز آن شاد و خفاک نام بادشاهی که مغز
 گویند هم که در آغاز آن است طبر لیا کمل خاد است طغران نشان بادشاهی است
 طلب کردی از مردمان است طام است سخنان از جبهه در است شب طغران کلبه است
 مانند فطر سیرخی مایل بعضی تلخ و بعضی شیرین گویند و بعضی گویند از جنس کاس مرغ است
 طهمورث نام بادشاهی از باستانیان که دیو بند نر گویند طحاج نام بادشاهی
 و طرز گیاهی را گویند و آن شکر معروف است در طبر نام زمینی و بلاد است گویند طرستان
 چنانکه ترکستان طنبور که و طور است و آن ساریت که گنگره گویند طلیانیه دارویی است
 هندوی ترا که طراز که بر طراز نقش حکم استین و نام شهر است که آنجا جاها منقش و علم

اسنین

در وی که در خداع و فریب است سبز و دم که در آغاز آن است از سقویا که یک است
 ترش بر کما از شیر بر روی آید مستهل سفوات سما سلهوی یعنی دلچ سما سناز هر دو
 اندوهم بپوسته استاره میا که نبات نقش کبری که در دمان روشن جنم بران امتحان
 کند سنا جوید است که از ان موک سازند او را بلکه در حرم نسبت کند و گویند سنا که
 و سنا موسی مشهور است ب سفای لاتی در ترکستان و دمان ان سبید اندر و این خانه
 نیریز بین سست که بوست نادر ضعف شیر نیر و ان نوعی از علت است سبز
 سیاه که نشه گویند سارج و اروی است که بهند وی گویند نیز گویند سمار کما هم
 مسبت او در کشتزار ما باشد هر جوانه که بخورد و بمیرد سا کوه کار گوشت بره
 سفور جامه است از منشی سگر طبرزد مصنوعات ساجور کردن بند سگ س سوس کما هم
 هند وی هندی گویند سالوس نام و بانک در زرق در بان سقویا علم سنجی نیز گویند سقویا
 می سدی سده و ان روز بیت معروف مغازاک سگ و اروی است که بهند وی سلهما کما
 گویند سقلا طون جامه است بشن لیکن از اسقلاط و سقورا نیز گویند سگچین سکنگین
 سار قینی نام و اروی است که سوما ک طاس ۴ سقویا سوباری موزیت که ظاهر انقوه
 بارر باشد در میان غشی بود سکنیز و سقویا از در جنسی سقویا کما هم است کون
 جمادوم در انکس آغاز شین است شب زاک سبید که بهند وی بتگری گویند
 سلاجت دارد صیت شاه ترچ ترمیره شور کج شور با شیطیح کما هم است که بهند
 جته گویند و شواد جبارر شهور لره ز سبابان از سازماق شق شکاف شق طغی
 از بیزی مینه بخش ل شقالی بخ درخت که ز دشمنی و سبابی بود و مال هم گویند شروان

و چنان مهرکش در زان و اصل زرد و بهمان است و لفتین حیوانیت آبی که چشم ندارد و گردن
 دارد و آب تیره و دشوار تر از کبر و دندان بزرگ دارد و بهندوی بود که گویند در قره زره
 دادی نوعی از حیوان است و هم که در اغازان است و ذب نفع ذلال نکاهت است
 در پنج حیوان است مقدار زرد و بزرگ زرد نقطهها و سرخ چون او را بگرند به تو تف
 اندازد و در قیاس باهی است مانند کندی ناگویی و نبات رو و ذیل ثبت باخ بوی است
 یازدهم که در اغازان است رتیب جری است جرم شکل نطفها
 مقدار عسل دارد از اشباح نیز گویند رعاده ماهی است در بلاد مصر چون گوشت
 او بر عضوی هندی خیر کند و حسن او بیرون در دم افند کشتی را از رفتن باز دارد
 اگر چه ملاجان مبالغت کنند و اسیح سدر و روح رساح و رطله لطف است راجله
 نیز گویند هندی بوی گویند و او صیر جاس و ریاس در وی که بهندوی جلوی گویند
 رفاع مویه است مانند جورالی باشد مگر آنکه سراق شکافه باشد و لون او بر سفید
 مایل و رواق بالودن شراب و اوق و اودق بالونه کوسه دوازدهم که در اغازان
 راست از قطن ناسبول زرقوبنا درختی معروف و نفع سیهند و تهر نیز گویند
 زرقا در وی است گویند زرقاش ریم چشم کوسبندان که در ارینه حاصل میشود و زرقا
 حکم یک از کوزن میشود و تولد او بر دینه میش و کوسبند باشد و زرقا مور بهندوی
 ق زرقا زرنج که بهندوی هر تال گویند زرقا زرنج زرقا زرنج زرقا زرنج
 شود از حیوانی که او را بباد گویند زرقا زرنج زرقا زرنج زرقا زرنج
 گویند زرقا زرنج که بر در زرنج و خلقه بر آن افکنند زرقا زرنج است که بجا زاد بهند

از آن جدرست هشم حد ام سر جا و سر کلاوس حمت منظر است بطوراکویند
 جرع مده یگانا جرموق حلال جلالی کان کرده جلجمن کلنکلبین کاوین کازین
 ماش سبز جازه شتر باقوت که بران قاصد کند نشتم که در آغازان
 جیم باری است چهار طاق خیمه است جغایق اورا تبر است هشم که در آغازان
 حد قو قادیون ما میوه ایست شکل خوشه خرما و شاخها در هم بافته بوی مانند
 دارد و حرام مغز نجاع را کویند حصص بفتح صا و دارویی است که کهنه وی
 کویند حواصل برنده است حلزون صدق سخاک یعنی کنگه خردون جوان
 است مشابه کرش حد آن ران مرد حلقه زن طالب کویند حدون بوزنه
 هشم که در آغازان حاست خطا نام شهری و ولایتی در ترکستان آنجا مشک خیز
 خرابات طرب آباد را کویند خندروس کندی رومی خط مهر دینه خورانی
 نام قهر بهرام کور که سمنار بنا کرده به خجاق نام ولایتی است ترکان را که ترکان صحرائین
 بنام خرقی سبندان دانند خاقان بادشاه چین و محمد و هر بادشاهی که در ترکستان
 بزرگ تر بود خراطین کرعی است از کل بیدای آید بتبازی امعاء الارض و تخمه الارض نیز کویند
 خندقیون قندلیت و بعضی کویند مجموعا است از ادویه معدوده خامالون سبند
 خامالون و خامالکون نیز کویند خلد بن یعنی بالاندین و خوش شاخ افویا یا ماهی که اورا زال
 خوش گلاره خوش کار و کرسه هشم که در آغازان ال هت الف دیه عوریا کیا هی است که
 هندیه و ان کویند دست خط دارویی را کویند که در آخر بود و بهلینق و لقی زنده
 در یاقی تریاکدان وال زینت و غل آنج بیامیزد با جیزی م در عم نام مقامی دوم درخت مثل

در بر بدبیک - بکبر خیار چیز که بهند وی کند گویند بس بسم با و لام هر دو
 داروی که بهند وی بس گویند بر س کیا می است مانند صبر رطاس و لاتی است از کستان
 روباہ انجایی بوستین خوب دارد با سوس پنج لر و می ط رطاس ازت بلوط
 درخت است گویند کمال ازون بار آر و سال دیگر بلوط است سدق جلعوره بهند وی
 جاروی بون کر نای یعنی بهر برقی مودف بطلطای کدر برکتوان بهی نقاط سبید
 که برتن مردم پیدا شود بوق بور و شور و ل برا جیل و دو جوانم بتم جو بیت لعل بهند وی
 بکم گویند بخور و هم کیا می است مودف بر صام چاری است که م زبان بسوزد از غایت که
 و سینه اما س کنند بوقلون انقباب بست و جاب است که رنگ رنگ غایر و گویند که
 هفت رنگ دارد بون در روم بافند و این دیبا، شغش است که هر زمان رنگ دیگر با
 بلطاون کیا می که بنازی بقله پمانه گویند بهند وی جولای لبسان میدا بخیر بلس بفتح با
 انجیر بطلون نام مروی بان درختی که بهند وی سه پنجه گویند بید طری نوعی از هندو بیت
 کوس سبوم که در غازان تا است الف تا فیاصع بیداب و شش ت نوزات
 سخنان بهوده س زمس تور یعنی با قله مورس و از او شکل مهر با است ن زقین ضلع که خرا
 میان دو خط دراز میکشد و این زبان بطلطای است کوس چهارم که در غازان تا است
 الف تکلوت کتاب علم خانه است علم خازان کوشاک سک نام کتاب است در علم خانه
 رویان و اصل ننگ نش و ننگار ستانست ن شومون کیا می عربان او را حاشاک گویند
 وان بودند کوسه پنجم که در غازان جیم است - جوز هر عقده راست و ونب را گویند
 جوز اصل چیز ام حسابیت که کشتادن ان نکلینست و گویند تخمه خاک ندر تبه وار و پنجم

خود و س کیاهی که طعنت سدر مانوده کونیند تخم او رساق باشد چون بالدر بکله
 خوش آید اساسیس مانود و بی خشایا خوش کدر کوشن اکثرش فرزند ی را کونیند سر کبا
 بیخار و دوشس که تبری کونیند قبا اشق صم اشع عارست و بعضی عصاره خشخاش
 را کونیند اسق دارویی که بران موی ریزانند صم کف فرغ و هر دورا کجا استعمال میکنند
 فرغ واسق = اربک نام کتابیست ازان مافی تقاض و انک مس روی کدر خسته کونیند
 سرب که بهند و نیس کار سمار کونیند اسفیل سازوشتی بهند و می سد مکر کونیند
 ام ایم نام دردی و بوستان شد او بن عاون ارمقان نخه ارجامی بیارند سانی کونیند
 اسارون دارویی است سد مکر کونیند عصاره خشخاش افستین مسار و بار
 مرده کونیند بیون مخ و الا ان رزک الکن کک و بسته زبان است و دیون سیر و بسته
 ابین نام بدر فریدون ارمن نام موضعی است شهنان کباهی از جنس شوره گیاه ازو
 سازند اقیمنی زره رومی سرخ و تیرت افاریون تخم زیتون و شسته اسکان
 کبابیست که بهند و بی بودر کبها کونیند آنچه تخم انکن افادیه عطر باء بنائی چون قنطر
 و دارچینی و خالنجان و مانندان آرد و درخت شخار افریج نام زمینی است در بلاد
 مغرب آره او آزه کونیند دوم کور آغازان بابت الغبا خورا آن بازده روز که در
 سال حمت کرمت و یا فریزر کونیند بر کاست بر مادران مدحاست سیر کونیند بیخ
 بزنگ وان دارویی است بسبب نخ است ره حر و لر است همه جانوری است که
 ادرانه را بای کونیند یا بیخ با بود بیخ بکر بیخ و ان کلیت بیخ بنگ انک مسی ارد

هر که گرفتند یا قاضی او از کسند هفت ایاج که بر زمین نهند همگی درین دل کسند
 کردن بول بانک ترسی هم بدل لب سیکل صورت چیزی تمام متهر هم تخت پر بجان
 بر بدکی کردن است پست ششم که در آغازان با است خدیو پنهان دست متهر موسی علیه السلام
 که سوخته بود و او را بچو شمره و آن بسید روشن بود برنا خازن ب طبع خوش ر قراع
 برع پنجم در سخنان اینگونه از تازی وسط و دری بر پست نه کوز کوز
 است که در آغازان الف است الف ابر سابع ششم اقا قاسم لگر ایما اهلک ناکو بند
 اقلیم نقل جدر زرقه و حاس کرد که افتن باج ایلک بیت المقدس و نام حضرت سالت
 علیه السلام ابانا خوردن ب اصطلاب ترازوی اقباب وان تا است است که بدان موازنه
 بشناسد ریب واری که از ابر مین گویند اسرب که بند وی سید گویند ابروی
 سلم رخ و بسید که او را کتفه خوانند مانند کدر است عمر دت نیز گویند او در بودت اقا
 کیا هیست که بند وی کاس بل گویند انجور خودار مانند و جاشنخ انجور که انجور مرده
 استنلاح بسیده استغناح سناح که بند وی بالک گویند سبز است موفد الکلید
 اجمود جوانی زرک که جرابی فرا سپان گویند ر اغیار حج غیر کنیت از غیر دست
 انک پیضه همسک رنگ سدا زوماهی باریک متولد شود مستغفور نیز گویند آکبر روی ساخته که
 بدان زرقه شود آو قتل مرد آنبر و از وی است یعنی نارس زرک اصطلاح نام شهرت
 در بلاد بارس بلخ امر تمام روز از ایام عجز از زرگر طبع و نام بلام تر علیه السلام
 که آتش که بر رنگ آسمان است و اناجن نیز گویند آکاس گوهری که بند وی نیز گویند
 اطلس کرک و ره و کرک رنگ وان جامه برینم است و درم نقش و کمانه اسکندروس
 کلاس

هم فریشتگان در این اسان کبر کار دین مسکن نشان سخن بر در محان رایگان مال المون بویبار
 و مسحوق جرح علیه کن کین گاه مکل الطمن انعم روز و نیمه رات لشکر میسر و چشکر
 بنطقه کمر بند میگر که حرب گاه مانند کیزدان در صراست کردن مقدمه پیش لشکر کشاف
 رواروی سخن گفتن مصطفی خوار خانه معروفه کفلیز مقراضه تیر و دوشافه در دست بیت
 پنجم که در آغازان زنت ب پنجب کمرت ناراج انار باد نمود زردان شدن رفیق کرک
 که در خسته فرما بنام س نخاس زده فروشش نفس محب و جازه و نفعان بورنه
 ن نغنی زمین خالی ق سق کنار ختیق در نقش ک لوگ جماع کردن ل محل مکنشند
 ن فصل بکان نقل جیره کهستان بنگه خورند خارج طام و کباب بران م نسیم یاد نرم و خوش
 که از افر شب تا طلوع انبواب رود بوی خوش اید ندیم هم قرح نظام پیوستگی که در
 پست ستم که ها آغازان واد است و فایمان نگاه داشتن و حق چیزی بیام کر اردن
 و با عتق شدن دجا و سود سخن و خا و او ند و جایگاه طعامت و سمت داغ و نیت
 عهد و لایب خداوندی که در ذقاحت تحت ردی شدن و عونت بانگ کردن سک و نظ
 محل دشواری و جاهد اهل کج و درج شاه رکح و ساح عقد یعنی نارد و آرد اینده در
 و قار بزرگ و تر تار که در ساز باشد و پس برند بهت از درند کان ط و طواظ فرا نشنا
 ع و ضیح فرود مایه و فرد و سق قوت و طاقت ق و این کنند و محل خواب بال بر حله
 وصال پیوستن م و هم خیال و اندیشه و جیره و شناسی و اوای رود و روی آب کلون
 و کل فروش و آبی بار و دست و خداوند گو سنه پست مهم که در آغازان با است ب
 بلب کاسموات آینه پدیدار شدن به اوت جو بسته هدایت ریشم ریز بر ریز زهر نیکو فرغ

بخت میان دریا یا خسته تنج لسته نهای لغاة ملازاة لطیطة خوش مره طخیر بود که باس و گوشت که بزرگ
 دیند طخیر کوی غزری با خوشبوکی امر خود نمود قاری و مشک داری و غزرا شیب و کافور را مصلح
 نوزج کوزین طخیر کستن طمیه التیس بنا بست که در زمین در هم بافته باشد و گویند که یک است که
 پیشتر خند نما باشد آنها را و میان تهمی برخی بعضی مایل ف لفت زود فرود خوردن یعنی زیبا شدن
 لسان بچکل زبان بره مراغ فرود بر دهن کنی زبان او در طین او از او دیو بازی ظاهر بازی
 کننده است چهارم که در آغاز آن بیم است همیاساخته و موجود باغ مطرا تازه
 و اشکارا هر آنیک خسته در آن است یک ب شیب صد در دو جای لقب کردن منتسب برده مغرب
 رجه موکب باره لشکر و سوارگان خاصکست بهوت خیر کرده شده مطح کوشتابه فردات
 خردی پماران یعنی طعام بر بهتری مسافت مفاصله یعنی عرصه که میان دو حد باشد معرب کلخ
 و ششونتر گویند محله محل مشط آرا بنده عروس مشابهت مانند منزلت و مرتبت طلقه کعبه
 مساحت نبودن مکانت با جاها شدن مرجیه تا غیر کنندگان خاطر که در بستن مهارت بکشیدن
 مسعت قوت و مسله نام در سوزن رساندن مشایقه بلاغه کردن مفسره دو عشا
 مشراج آتش بدو و مسیح منکر منشا راه مخفر حکم نام منقار خایک استیا تقار صدان
 و جای گرفتن مفسور فرمان باد شاه مسر کلمه مار بیخ اهتین موخر بنجم و در از ایام عجز مصطنع
 اللهم ششم روز از ایام عجز حسی مصوصی فرغ با بر که بر ورده و حوصی مجمع مبضغ نیزه مصطنع
 جای صف و بیغ میم با یکدیگر صفت کشیدن مخترق بنده در منصف و اد کرف مطلق اسب یک دست
 و یکبار سیل مراد او زمین ملاک سنگ سلاهی ل منقل ز بنیر یعنی گفت دان مثال همیاس
 و یافتن دستگیر محمل کرده و منقل و اسب محفل اسب یک دست و یکبار سیل منوال طریق منقل عود در سوال

بنین

کان نزد فلک بدره فوج بودند فطر اسالیب و لن نوعی از صاعون است بر بعضی
 و ابرو بخشش فسی بسته فرق جدا کردی جدایی فوه رومی و از افوه الصاعون نیز
 کوشه پست یکم که در آغاز آن کافی است قطاسنگ خارکن قابل العلب کرب
 نصبند و جاره بار یک از افروشم و گویند کما است قراب بنام نمبر دکار و قتب شاهانه است
 نداشت سنگ حمان قینه که کما قطنه ادم لعل قره پوست درخت که طعم او محو و نقل باشد بعضی
 گویند پوست درخت که بدار چنین ماند فعاله بد رفتار کردن قلدر کرده و سیورزک و می که در
 موازیه دولت و سیرت آب بکنجه تضاعه سنگ است یعنی قدر قاده خار مغیلا ن قبله نیم روز
 خفتن خفته دوستی شد بد گوشت خشک شد خار نواد نلبان از تنغذ جگانه غله خار
 قنار و طیار جبار است فطیر پست سنگ که غلاف خسته فرامی باشد قناری بوی دیگر است
 و اصل کیا هست ربان بگرد و بعضی نانوچ را گویند فسطار و بی که گوته گویند قوط که نوله
 فسطار و قیرا طین و انگع قراع که ه قاع زمین قعلق با آرام و خایان قنار کن
 قون میناد و جنگ قستان کسان قره العین مردم دیده و کرنی ابو تران پیوستن دو ستاره بر سر
 گویند صاحب قران انگ در سال ولادت او اصل و شتری را قران بوده باشد و قوافه بر نادر
 قنار صاعون قیلد جاعته از یک بدی قنار کوشه پست دوم که در آغاز آن کافی است
 دگس و نار و ای که حکر گویند شش و ستاره کرده و انگه از کل کل رسیده کعدال زمین
 ان کویی دو ستاره انگه کف اللصیب و کف الخما که در آن کیا همی که در افوه مغری است غنیمت
 که بیطماند شها خنجه کانی نال کوی که از فوشه روان و جزا و باد شملان و دیگر اهرام گویند
 ۳۰ گاه سر و جگر گوته پست سیرم که در آغاز آن لام است الف لا افروشنده با لاد و جگر شش

کا برتنی دارو - عمید خواجہ - عرعر و عین النور دریں کہ یکی از منازل است عین البقر
 چشم بعضی کو بند نوعی از کور کو است و عین البخل نیز گویند عیارنا باک و شب رو عرار کسوت
 عیسیر و شراب عسر آنها که شب که دند ف عیوق سساره بر کنار گاه کفن سس
 راست عینوق السمر و عراق ولایتی معروف وان ابوان زمین است و عراقین عراقی العربی
 از آن ذوال است یعنی دجله بغداد و عراق عم که این سوی است یعنی شیز و عراقی اتخوان
 خاشه راینر گویند عوق مار درخت بسته خون معدوم و بیانشه عنق رزق - علقن کند و
 علق برابری عدد و کشتن عدم بر یک علقم حرره ن عنوان نشان و سرنامه عری پیشه
 یعنی جمل و بیستان عسته کیا می که از الیلا گویند چون از وی جیرین بریند و ان سرت
 وان گناه بر درخت سجد و تنه که بر درخت سجد درخت را خشک کند و طرادت و تازک بر در
 زر و کرده اند و اورا جل المس لکن کرید عک جانور که تازی عشق گویند و بعضی گفته اند که ان زراغ
 و شتر است ی عصا فر اراجی کیا می که اورا صد بوند گویند عادی پیدا و کرماری کرده
 کوسه نوزوم که در انخان عین است الف غوا و روشن ب غاب سبت غوا
 تا وان دانشدن غصه افور عالیته رو غنیت خوشبوی و سیاه و گویند مجمع خوشبوی
 از شک و عود و روغن که بان یک کنند - غصنفر شتر زوغ و شیب عر کارا از مود
 ط غلیظ حرک زون ط غلیظ و شت - غراظک اقباب ل غرال اهوره غزل
 معاشقه و حکایت جوانان عین فریقین غضن شکیج بی عنی غامل کوسه سیم که در
 اغاند آن فلاست ب غم الکلب نام ستاره است فاعیه کل خابجی خوشبوی
 آید و کلهای شکسته فاعیت گویند غنسه شتر و غوغا و به قرار و شیبند شد از است

کاخ

چشم که در آغازن چشم است ب جلاش کرایت جوت مار مای د جبتند کنبد
 جز که در چشم که در آغازن عاست و بسکیا هیست که برک او بریان آدم هندوم
 او شلت حرصلت زاغ که بهندوی بوت کویندز حرفه روی بیست کون هم که در آغاز
 ان خاست ب صلا کلبخ بتا نیت با هم دیگر فرام آمده د جبت اللیدیرم این
 خطر قدر و اندازه و دشواری س خس کوک - خواص الملک کلبک در روم - فروغ بید خجبر
 ف حرف نخت سر ل فصل بهمان ویر انداختن و زود و قار باختن خلک و فتنن خلان
 بی بهروی فراخی نایت خوشبوی و اورا جبری کشتی و کل زده غظم ضرو و غیره
 هشتم که در آغازن دالت داراللقاء عبادة خار معان ت دیوت پد رنگ
 نیت نش کرمی ز در ساس دره ن دم الاحوی خون سیاوشان کت نیم که در
 آغازن دالت ذنب الخلیل کرنی کوهی است داین را دنته النری کویند و بعضی کویند طبعه العیس
 دوم که در آغازن راست رجل الما در بنا کول رعی الابل کیا هیست حون شیر خور
 زهر کزندگان اورا کارکنند رطل عامه و نیم موم رع خاک الوه کشتند کویند رع آنف خاک لود
 شد بینی اورعی الحار کا و مشک کون بازوم که در آغازن راست زلفه البوکف در باب
 زرق جره نفع بازو زرقی ربا کون و و ازوم که در آغازن بین است سموم ررکت
 درم و این اصل است و اما بادشا مان که برنج زنند د سده شنگ بهند و نیو تا کویند
 سقر و ویس که جو می کویند حد سابعط بوشن که بزور او را کز برینج ل ستنل کیا هیست کویند
 جهر کویند و در ماس بز کویند بجل حکم نامه سلول حکم کن بر طانخ باید و نام غلقت و ان دلی
 میان دوشانه بیرون آید که نه سبز و هم که در آغازن بین است شرت مثل ماه و سبزه بود

و دنب

چهارم روز اول ماه از اوزت - اغبرس بی که از اعمد کند بوسه ای که نه بود و نه کیت ملک
 نس ابرش سبزه رنگی که باغ بروی نقطه بود ص اصابع المصوم کیا بهت که انگه گویند ص اغفاد
 خراطین اسد الارض غم زیتون دشته الط دندان افتاده و پنج مانده ام ط تیر ریخته بود مرد
 سبک بنش - امظ سبید لبغ اسر و عظمها که در کمان پیدا آید و کرک مسخ که در ریه
 کسب که که از خردوش سبید باشد - انگ لبهاش نیم ساید وقت سخن گفتن - السخ انگ سبب بر
 تا گوید و رار الام گویدف اخیف رانغ جنم اخف انگ برشت بای رودف ابلق اسبب غم دور
 اورنگ سب که رنگ سنجاب باشد - اکلیل ملک نام دارویی است اسپرک و بعضی گویند کیا
 بهندوی گوی گویند اختا سهیل شوی عیضا و ستاره اندیکه راشوی سلیه گویند و یک شوی
 یا نازدیک سرطان بر ایند اجل است کما یسبید ام پوست گو سبند وان صومیت لعل
 اسپماه ان ام غندان بهندوی جانوا سه که خار و کز باشد انجان سرخ و بابونه برغوث لک
 کونسه دوم که در اغازان با اسپب بقلة الحقا و خرقة و اور بقلة زهر نکو بند بر قطن و اسفل
 باقلی از جمله حبیبست پر و انج بویجی ملک الموت بطن الموت رشاکه از منازل ماه رفته
 راهبج بدرالینج و باوره بصصل العارینیا ز دشته بصصل العفر کیا بهت در زمین عرب
 وقتی که ماه نقصان بناخ از کله بکنند و براق القوساق و در مایه نیز گویند بقلة العبد
 بودند دشته ک ملوط الملك جور بقلة الملك شاه زره بقلة زره و گویند تره که ناخنده نوا
 خور و بقلة اليهودیه اسنان الزنبق بقلة العینیه کیا بهت ماند سیر گویند و سه سوم
 که در اغازان تا امت ن تر جان بیان کننده زبان زبانه و دیگر تخمین گمان کونسه چهارم که
 اغازان تا امت ن شلی کیا بهت که او را الحیه العیس نیز گویند وان بنایت که در زمین دریم ناقص

بانگ نون بر من پرون کشیدن نمیدان نهادن نهتن پنهان کردن نگو سدن ناسبند
 وزشت گفتن دسز نش کردن نواختن سر آمدن و بانگ زدن و خوش کردن و بگردانیدن
 نواید نیز بداهتن نهادن بنیاد نمیدن بود نودن جنبیدن نمیدن اندیشه کردن و غم خوردن
 نوازیدن نواختن و خوش کردن و ایندن و سس و گفتن کوسه بست بکم که در آغازان
 و اوست و شکو کردن جلدی در کار نمودن و آخیدن از هم جدا کردن و زبیدن اختیار کردن
 و شکر بیز حست کردن و دید بدن جاربستن کوسه بست دوم که در آغازان باست تشنه
 که شستن و اوختن بنیاد آسیدن بود و نازیدن کرسن و در بعضی فرهنگها مکرستن آیدن زودگلا
 و ترک دادن و در انداختن هر خن پرون کشید و آمدن و دید اشدر بنیاد هر خیت بود
 بازویدن فرومان و جبر جبر از شدن هوشیاریدن جاد و ابخایت نشسته شدن کوسه
 پست سیوم که در آغازان یا است یا زیدن توانستن باستن توانستن بنیاد بازیدن شود
 یازیدن تصد کردن و زدن و انداختن پرون کشیدن و شکار کردن و پرسیدن مختس
 چهارم در سخنان تازی یعنی عربی بر پشت پشت کوندا است کوسه تخت که در آغاز
 ان الفاست الف ایو حلسا گو دوک که خس بخورد اصابع العالار از انواع انکور با گوشت
 ب استان لازیب کبای مالوف ملک اطهار الطیب ماسن خوش که بهندوی جنبین که گویند
 انواه الطیب کم گاه را گویند انهب است و سرت ^{اصابع} التماس فلجمین را گویند ابوالمح جکاو
 زه د ام القلابد سارستان زین ل اشق اسب سنج اسب سنج بزودی و سیاه
 زدن و قش دم هم رنگ بود و احقر اسب ریزه او فرکنده بفر او فر رنگ بر بوی اذن الحار
 سخاو چون که ز شرین باخه او را مخورند نه ایام همچوز هفت روز است سه روز از او ماه شباط

و هجا

جواحت و جزان بنیاد شنیدن بود شاریدن ترا و بدن شکو ایدن زیبا شنیدن بزرگ و در
 شکو خیدن سرا میدن و بهیبت زدن شغفتن شنیدن تخوکیدن بانگ و او از کردن که بتاز
 صغیر که بند یعنی سبیلک نخیدن از جای خود فریزنا شنیدن باب شوکیدن شود ایدن که بته
 ن شوکیدن یعنی شود ایدن شنیدن بزرگ شدن و بار سایه کردن تخکیدن سبیلک زدن
 شکبیدن مبر کردن بنیاد شکبیا میدن بود شکافتن بریدن بنیاد سکا فیدن بود شکالیدن
 خیدن بود شکبیدن شغفتن و دیوانه شدن شوکیدن متعجب شدن و در مانده کشتن کوشه
 چهار دم که در آغاز لغت است غرضیدن خنکیدن شدن غنودن خواب کردن غرضیدن
 بانگ تخت بخت زدن و از درون بختیدن غارت اوردن کوشه باز دم که
 در آغاز آن فاست فزون هر بزرگ سودا سخت سوده و گفته شدن دکا میدن فضل
 پذیرفتن فرغ ایدن چیز باب بانگ تر کردن فزون غره و فرقیه شدن فمالیدن و بیغ
 فایز آمد است فرسایدن مانند شدن فمالیدن نشادن و رختن فزیدن فوسل اول
 کردن فالتکیدن را رسیدن دور تر شدن فظیدن بنیاد روانه جدا کردن فلتخون همان
 فظیدن است فرختن بگو و با او ب شدن فزیدن است و دیران فظیدن بنیاد
 فسایدن مالیدن و آب کردن و رام کردن ایدن چنانک گویند مار فسا یعنی افسوس
 گری و بهره و منتوج نر گویند فزومکیدن کدکشتن و بیکندن کوشه شانزدهم که در آغاز
 آن کاف است کاشتن که ایدن و تخ و ختن کافتن شکافتن و کا و بدن بنیاد همان
 کا و بدن کافتن کاشتن کم و بر کم شدن و نقصانده بر رفتن بنیاد کا ایدن بود که از
 فرامیدن که از ایدن همان فرامانیدن که ایدن بالیدن هر چیز از نهال و درخت کشت
 و بیغ

دوختن و در نیک و گزاردن و اد کردن نیاید و وز زمین بود رسنه نم که در آغاز آن را بست
 از خرم آلودگی نرم زرع با خود سخن گفتن را بهرید بگردانند و زمین را که چنانست در زمین
 را بگردانند ساختن و الحظ و ناخوش شدن زمین را بهریدن خلاص یافتن کورسه و هم که در آغاز آن را
 است زدودن رنگ دور کردن و پاک کردن ایندن زراعتن صاف کردن زمین اینها
 ز نمودن نگار کردن کورسه یا زدهم که در آغاز آن را با سبب زرفیدن تر شدن و بنابر
 و شرف گویند و جنبیدن کورسه و او زدهم که در آغاز آن سبب است ستودن و صف کردن
 در بنیاد ستابیدن سجا سیدن نیک سرد شدن سکا لیدین اندر شنیدن و خواستن
 جستن بنیاد ستابیدن بود سوختن کرد کردن یعنی در آوردن چهره بنیاد سوریون بود
 بار سبب نیکو بند رساندن او از کردن در سوختن و حکایت و لواوردن مرغ و خواندن
 با و از ستنن تراویدن و سوراخ کردن بنیاد ستابیدن بود سختی وزن کردن بنیاد ستابیدن
 و سنجیدن بود سنجیدن نیز از وزن کردن سنگرون چنانست بر آن سنجیدن تر شنیدن و
 سر فیدین یعنی او از بگلو کردن که تبار سوال گویند سنجیدن بر بای آوردن سر وزن ز سنجیدن
 و دور کردن سازیدن ساختن در است کردن و در خوردن سنجیدن بر بای سنجیدن
 سجا سیدن و سجا سیدن هم ازین است و بعضی شبین معجم گویند کورسه نیز دهم که در
 آن شبین است سنجیدن نیز بدین و از جای زود خوردن و گناه کردن گویند فلان سنجیدن
 از خوش زود خرید و بلوغ سنجیدن اسب است و سوراخ کردن سنجیدن بنیاد
 سنجیدن بود سنجیدن پهوش شدن و زمین است سنجیدن زراعت کردن آن
 سنجیدن زمین باره کردن شد یا سنجیدن نیز در زمین چمت راندن سنجیدن چکیدن و زراعت

بشبیدن رختن بر کردن با بدن خوار جزئی کردن با بدن افزودن بنگاشتن نقش کردن
 بوسیدن سوزن و امسیدن بزولیدن بسودن و پزحروه شدن برستیدن خدنگار
 کردن و صاحب چیزی غشیدن و اندوه کردن و کد اختن کوبند بخشان یعنی کد از آن برود
 حدس نصیحت کردن کونس جهلم که در آغاز آن لغت است تراشیدن رختن است
 ببالا اندک اندک و کوبند نرم جکیدن است و تراویدن نمر کوبند نوختن ریح از کسب
 رسیده پنج بار بدور سایندن بنیاد و نوزودن بود یعنی دوختن تریدن پرون کشیدن
 زنجیر کردن گرفته شدن و درشت گشتن تراشیدن عوار کردن و درشت گشتن تراشیدن
 عوار کردن و خراشیدن و اکسختن و نگاشتن تا ساسیدن عوار شدن تبیدن جنبیدن
 کونس پنجم که در آغاز آن جیم است جستن طلب کردن بنیاد جویندن بود جستن هبیدن
 در بنیاد همان جویندن بود جستن جیم کونس ششم که در آغاز آن جیم بار است
 جویندن سر کردن یعنی جابجایی علمیدن جرویدن جاست و دویدن جویندن تراشیدن
 و التفات کردن و حتمدن جویندن و افتادن چهر نکیدن او از گردنما جویندن سینه کردن
 و سر زدن کونس هفتم که در آغاز در جبر در آمدن خراشیدن تراشیدن و پوست برشیدن
 خنیدن یعنی دفعه خارج جستن و جنبیدن نیز کوبند خنیدن یعنی دفعه که خا خابدن حتمدن
 زخم کردن و خریج خنودن و درودن خنیدن جستن دور رفتن خابند بر نوزان رختن کردن
 کونس هشتم که در آغاز آن دالت در شبیدن در خنیدن روشن و تابان شدن و خنیدن
 جنبیدن و بیخ دلی نیز کوبند و آسیدن و در وجهی شدن و برابر چیزی شدن و آسیدن
 از هم جدا کردن دیده و رشتن نظر بر چیزی انداختن و ندیدن از خنم می شود و بتندی میگوید

روضن

میان دوخت کردن او رو بدین جهت که کردن از زمین شکفته کردن او زودتر فریب کردن
 از فریب زمین زیب دادن افتد بدین خصوصیت که در آن زمین سخن بشک گفتن اباد آمدن
 شود و آمدن از زمین بر کردن انگاشتن دانستن و کان برودن بنیاد و انکار بدین بود و از زمین
 افکندن و از اینجا است که با بسیار نام نهند که او زود و شیر او زنی که سه دو دم در آغاز
 آن با است بنا بدین بلکه انگاشتن بجهت قصد و اینک کردن و از استن بر زمین زمین
 بر کشیدن فرو نشاندن بر اخن که اخن در بنا و بر زمین بود چنانکه که اخن که در
 بود بشکولید بجهت بشدن بر رفتن بپوکیدن سنگیدن جلدی خودن کشیدن که بر زمین چنان
 سم که این است بنگاشتن فروردن در بنیاد ساکنیدن بود بجهت بدین ساخته شدن
 بشور بدین لغت کردن بشکندن سر باز زدن از خوردن سکه بدین بود بجهت در
 در بنیاد بجهت بدین بود بر چندان بیغمانه فرزند مادر و پدر را بسودن دست زدن
 بشکلی که در خانه در افکندن رو بدین از راه دور شدن کون سه سوم در آغاز
 با است بر و چنان که گفتن ترک دادن و از استن و ساختن و دور کردن سردگشان
 بجهت دور کردن ایشان را در بنیاد بر دازیدن بود بر کشیدن فرو نشاندن و پاشیدن
 بجهت بر کردن و خود کشیدن به حال که دانیدن بالابیدن اخفودن و زیادت شدن
 بستمدیدن ستودن و خوش آمدن بند آشتن که بر کردن و دانستن و کان برودن
 بنیاد بسیار بزرگ بود ستودن میل کردن بزرگ و بدین بار جهت کردن و در تخص شدن بجهت
 کردن بر استن و بافت دادن و از استن که در بواج باشد خواه بکشیدن خواه بریدن و از
 بجهت هم ناخن براد را ناخن بر روی کوبیدن و نر کوبند فلان سبب است نه سر این بجهت بر

بر گردن بنده گنده یعنی بنده رکوده و بنا کنم یعنی بر کتیم اینجیدن (انداختن) گویند اینجید و اینجید
 اینجیدن بیرون کشیدن الفنجیدن حاصل کردن و جمع آوردن گویند الفنجید و الفنجید آغاز
 اغاریدن فرو شدن نیم بر زمین و ننگ بر شقی و ولکت که در انداختن الفنجیدن و گرد کردن
 در اصل انوریدن بود و اغالیدن ترک کردن بود علاوه بر سحت بر شتر ایندن گویند و
 اغال کرده اند یعنی یکدیگر شتر را بریند و سنگ فرا کنند الفنجیدن که در کتیم الفنجیدن ترک گویند اینگونه
 بانگ که در بناش بزاری آوردن و او ز کتیم ترک گویند اینجیدن بیرون کشیدن در برداشتن
 در بنیاد اها زدن بود و اختن یعنی اینجیدن است در بنیاد اها زدن بود و اینجیدن بناه گرفتن
 افراختن بر آوردن و بر کشیدن و بالاتر بردن که در بنیاد افرا زدن بود افردن الکفره حذف
 کنند مگر فا گویند افشاندن بر تاب کردن چنانکه استی و دانه چون نمزه حذف کنند مگر
 فا گویند اگر دستم و هر روزی که انصاف از بوستانم قضا و عهد ما صحیح را بنج
 دستم را قشامم آنزرون شنیدن و الکفره حذف کنند مگر فا گویند روا بود فتح دهند بودند
 بر کردن بنیاد امور میدن بود اینباشتن بر کردن در بنیاد و بنا زینج بود استغنی و بود شنیدن
 در بنیاد اها نمودن بود الفعدن کسب کردن ارا میدن و ارا گرفتن دار میدن هم گویند ارا شنیدن
 یعنی افراختن است در بنیاد افرا زدن بود و نیز نمزه از هر دو حذف کنند و ارا گویند افرا
 ارا استی و خوش کردن و الا میدن افشاردن شبیلیج و فسادن ترک گویند از بدن انگ کردن از
 برینج اها شنیدن کردن و بانگ زدن انا زینج بر کردن بنیاد و بنا زینج بود ارا شنیدن توانستن
 بنیاد و ارا زینج بود الفنجیدن پیدا کردن و دور کردن و کشیدن بنیاد الکفره زدن استی زینج طعام
 دستیزه کردن و نیز نمزه نیز گویند از بار زینج افکندن اما در ساختن دور کردن بنیاد اما صلح ارا زینج

کوش و در فردوسی است هم راه دوم کوش هنرمندانم کیباید است کم در سیستان و در بل
 بسکامیکر با زنگر هفت اوزنگ بنات نقش وان درواست هفت اوزنگ همین هفت اوزنگ
 زنگ کین یعنی بنات نقش کبر و صخری و اوزنگ یک است و او از هفت ستاره هفت
 گرفته است هفت رنگ از این زمان حالک سره و سرخر و مانند آنست هزارستان بلبل
 یعنی گویند فاخند و صحیح است که از این هفت که هر یکی گویند هفتخوان را می است در هفت منزل
 میان ایران زمین و توران زمین در آرزاه جزو کس زنده اند یکی رسم دوم هفت بار و
 را هفتخوان عجم گویند و هفتخوان از آن گویند در آرزاه هفت عقیده بود هر عقیده در هر کس
 مهمان کرده بود و بیغی می نشسته است در دراز هفت منزل چندان مردم بگشتند
 برای دوکان کوی خولگر کزنده آمد استمان فرسند با مادر از نام باشا هفت دان
 در بنار خطم و باره خبری و غیره نیز گویند هزار خشان کیا به است مانند خوشه انور موهو است
 گوان دار و در و باغنت بکار بر بند بازی از افانرا گویند هوش از و اسب بغایت نشسته
 هزار چشمه مثل در و زحمی است و گویند هزار چشمه سر طان است و در نوعی از و مله اسب در میان
 دو شان به رون آید و سوراخ کند نفوذ باقیه متنا هر روزه بیوست هفت اسباب سبب
 عروس هزار خانه انگ میان شکسته بازی هزار بای که نیست معروف بجای کت گویند
 بخش سیوم در سخنان به دوری در از آن که لاتا بارون آید و شاخ شود و این انگ بر بخا
 مصاوت بر پست که گویند و این بهر یک هزار و از آنکه در افانهم چون است یعنی یک حرف و آن شد
 گویند سخت در در افان الف الف الف و آن چیزی که نفس چنانک زرانند و در کل
 اند و آنرا آیدن در کل کوف و مالیدن گویند کل اندای یعنی کل مالیده آکنه نیز بر کون گویند آکنه

ز که در زمان بهلوانی که بنده کاوه آستک بود کادوشنگ از جویت جون بخت او در کشته
 بدش مقرر ماند و او را بدوشنگ نیز گویند مسکاو چشم کلکت زرد گویند بوسه که جوک که ^{شمال}
 دم کاو بودن کاو این سمار کاو وزن جبریت که تبازی جا و وزن بهندوی روی او ^{کشته}
 میان زهره کاو و بنج کلون کلنگ و آبسه که رنگ تن او سرخ بود و سر سوی او سفید بعضی را سرخ
 پشتر بود و بعضی را سفیدی کل انگین بستی مروف کرده گردان بازی خراسان که از اهرام
 و هیسکو گویند کورخان نام پادشایان در خراسان که کورسکا و نه کنن درود که تبازی بنان
 گویند که در نامه جواز نام کلون بنده بنده بزرگ بر تبه کاو و دوشه او ندی که در دوشه و دوشه که در
 کرک رنگ را گویند و جامه که از اطلس گویند که کوشخه کوشخه که جنانک قابل گویند
 بیت که چه صد با پیش وارد ای برادر کوش خرا یک اندر کوش کن یک بانتر اند نه
 کلکونه سرخ سفید است که در نامی باز بجه است که میرکان بگردانند یعنی لتو و اک سرخ و
 که در نامی آنج که در کا زبیران رضن اموزن و از اضر کبر نیز گویند و نه رای است که می زنند
 تبازی دو امه گویند کسب دشته گیاهی که از نالک گویند که نمای صدف کوسه اند هم که
 در آغازان لام است ب که نام پادشاهی بدر کتاب د که در کشته که از اسل
 و لب آب که پاره بانج و زمین بگردان کوشده و از اسباب نیز گویند که او در و به
 رحمت بزرگ گویند و به روحی کوسه نرد هم که در آغاز از نیم است الف ما خو کیا خنل
 و سواد خام و ما نیز لیانیز گویندت مشکلت باضه د آری سفید پشتم روز از ماه
 منو بهر نه فرید و دان پادشاه مس در نکوس کیا است بهندوی بوسا کنه گویند که او
 کیو و صفات تبازی سرخوش گویند ف ماناف و ایشیر مری زبانک خوب کلان

شده نشان فرسنگ و سر راه نهند فراخک سر کردن فرومایه نادان و گسسته بازدم
 که در آغازان کاف است سکر با بهره که برقان دور کند و بو خرب آید بکتاب اشامی
 مودف بکتاب نام بادشاهی بدر سپید بار گوش اجیت سلام و خواب کز این نام
 مردی ر کرد کار تک همه از دست کشتیرلات رو بنه و مسینه و مانند آن که باز نیز
 لحام بر بندگیک انجیر و اج سپید کند و در مرد و دانه و دانه و در فرد و سپه است بسیار
 و مبارز و دلاور کتبخ طعناست که در جنوات تک و سپهر و عجم بانا زنده و بخزند و کا کار و دم
 کام رانند و کار زار جنگ کتبه پسر فرات و حرف کز سار بند کزس کین سپاوش نام
 مردی کتبخیز کی مودف و جانویت ابی بهند وی بنین کوبند کار گاه فلک مغه کارخانه
 فلک اینمان را کوبند کلاسنک فلاخن ل گردنکل دیوس و ابله و بده اند لم نیز کوبند
 و بعضی بکاف بار کوبند کتبخ تول نام برنده است کان رسم انگه او را قوس الله کوبند
 ن کوخان فغض یعنی بود با سپهر کوبند کتبخان طره کور وین کلم کلاه زمین ماهتاب
 که بانو عروس خانه که بزرگ و صاحب خانه باشند کار نامه جنگ نام صابیح کتبخ
 موسی دوزاده که گو آفتاب که و نمه تینه که بدان شراب خوردی کوباموی نام باز است
 کونای بون که هند وین سپهر کوبند کاسموی موی خوک کونست سش از دم که در آغازان کاف
 بار می است کور آیین سپید مغه سورستان یا یگستان سپید که از در آب نماید و بنیشت
 بیاد مراب کوبند و بعضی بکاف عشا کوبند کنگه ره هج بیت المقدس کونست اجم هاج کوبند
 بریان کتبخ کوبند چنانچه سپهر که دوزند نام مردی که و باد بادی که بر مثال اسپا که دو
 ز کوشیر نام ولایتی کند ما کوه کینا هیبت و کوبند که علفست که پنج بشیر بشیر پنج کلان کلان که سرخ

شتران بخورند و اثر غازی بغم مزه نیز گویند بهند و بی جانانسه گویند شبید ریخته است از آب
 و علم سبب شیر اندازن در سبستان است شب نوش جام خواب کشان فروک فرود آمدن
 و در وحشی است که این جانور دیگر است شبان فریب نیز گویند شب جواغک که شب تابا
 و فراتنگ است شب استگ شب نگاه یعنی شب شفت رنگ غنقلو و در فرنگ نام مثل
 شتالو سرخ و سپید باشد شاتنگ که و کان که قن است و شاتنگ نیز گویند شنگ
 اسب سباه و نام کله است در بیابان سیاه دام پوی ندارد و سوزبان مرد فصح
 و بیشتر فرنگیانی شرا گویند شبستان اینجا که شب کنند و خوابگاه را گویند
 من ناله کن زغم شب یا او خفته باز در شبستان یا شارسان شه و گویند نیز از آن
 نام مردی و شتر کا و زرافه و شتر گاو همه مفهوم نیز گویند شب نگاه شب ناره نیز
 شب گاه اینجا که شب کنند خانه و غیر خانه شب عاره جای که سبند آن برداری و
 بر آنچه گویند شاد کونه نماسا جام خواب نیز زنه آنچه حیوانات ابدان و غوغ کنند و نیز از آن گویند
 شتر کوب یعنی ترکیب مخالف شاهانه مودف یعنی پنج تنگ شاه تره مودف یعنی ترمیره
 ناره شب بره خفاش که در شب بروی شب بوی کلیت زرد و شاه بود عین شتر نای کی است
 که رک او بیای شتر ماند بهند و بی کوسه سیزدهم که در اغازان عین است غرور
 او دره رحمن غرور را یک نیز گویند که غزاله فلک انقباسک غا و سنگ حوله که بدان
 کاورا بر اند غرور کن کس زرک ن غرور انجا که اهل دوکان هم نهند و غرگا و
 کونه از گاو دان و حش و ان در زمین بر حش و مکان بسیار بود و غرگا و نیز گویند کوسه
 جلدوم که در اغازان فاست و فرسنگار علامتی که از آن گروه معلوم شود یعنی میل که از

سه کوهک یکا که به بند ویر کو کمر و کوبند سرماک با زبیری که بجان بر یکدیگر سوار میشوند
 سه برک یکا همی است چون کوسبند و شتر از و بخورد و خواب بر وی سکو لا شود و از رکب پنج
 او آید بیرون آید در آفتاب سهند منعقد شود و بازی از الفاح کوبند سر تنگ فاند و سر شکر
 سر انجام عاقبت کار یعنی اخرو غایت سسدم یعنی وال دوم سر حر و آب یکا همی است
 سببدم صبح یعنی وقت با باد و سر سام زحمت است که در سری شود سر با بان عمارت منفرد
 و خود او همین و جران سر جین بافتات المور باشد که بیاع مانده بود و سکا هین سر که کوشش و فرا
 که از این وقت از نو بدان حر و اسب ماه کند سکتان و سوهن سسدم لان عتاب
 و از اسب حر و حلان نیز کوبند سکن پری است جنانک مک انداز و سیر و کس برای جاودان
 انجمنان سکا کبیر کوشش است معروفی سسجی خاد سسلی و عاریتی سر اسب پیفته و سر
 یعنی آشنده سسدم سر نیز کوبند سر جاره سوزن که بدانشه کرد روی زند یعنی سوزنا بود
 زرین با سبب که زنان مقننه سران زند با مقننه حکم ماند سر سره کیا هیبت خوشبو
 سد بایه کرنی هر طرف یعنی هزار بایه را کوبند سر سوس سر بوش چون دامنی و جران را کرده
 رده و سر الجب سیر سیر سید لم یعنی رنگ او بیا سیر زنده سیر باوه کیا هیبت شامرج
 برک او کرد و تفرقی سنگ اندر حوصله غ و نام غله که بهند و سیه کلنگی کوبند سر
 دوازدهم که در آغازان شبین است الف نیز بها هست و چنان ب شب ما کبیت
 خود سب کونی نیت بار یک چون انکارش نماید و با باد کان او را حرا عکه خوانند
 شتا و اشنا کشته شکر خار در خبیت خار با سبار دار و دویوه که در سر فرودان
 انجیر تاز سحر کوبند شهر یار با شاه شب یاد جبر را کوبند شتر خاز کیا هیبت مؤلف
 شتران

ی روغن خوشی روغنی نان در میان روغن بریزند رها و روی نوشه و آج از سونباز
 برای دوستان گرسنه و هم که در آغاز آن زمان است الفزیر با طعم است تنه
 زربفت که زاده خوست بیست سال خورده در نشت با دعیت کردن زراوند نام دارد و بی
 ن زرد اف لبل دور است و زوی است که هزاره استان باشد نام و در
 زرمین را و سباه زربانی روز زمان رنگه شان نام که وی از گردان و مویدان و محض
 بهلوانه فرود سی کوبید و زراوند بیست سال خورده هر زبان سه نام دارد و بی است و کونید که
 استبول است بتاری لان لبل کونیدی زور کوی انفر کنند بر خلق و بهتان نموده رره
 سخی جا است سبزه زنبی مثل ابافت یعنی آرا و او گرسنه یا زو هم که در آغاز آن است
 الف سبیل با طعمه مروف یعنی شور با برنج سب سرخاب رنده است و ماهی بادام
 است سرگشت سراس بیخ نمنت انجان سین وحت نام زرافح سراسی سبج خار عار
 و این جهان سراسعوج سریش که بنارس غفارت کوبندح سنگ لای زمین سنگ
 شاخ جره با که بدان نام خانه پیشد و سرایشان پرون بود سوکسند که است
 کند آب گیر را کوبند یعنی جای که راه سیل برده باشد و کنده و آب استاده سراسی جا وید انجان
 سنگ انکور کجایی انکور دست به سوره کوبند و بعضی کوبند سنگ انکور کجایی است که
 بتاز عیب الثعلب کوبند هندوی کاوره کتوایی و بعضی هندوی پوی و بعضی انکور کوبند
 رجم که در سوما جانور است از فندکان سده اهو که بر آن طران در زمان از بهر زنجیر خورند
 و او را هوس نیز کوبند و بهندوی که سنگ نام زمینی است سبیر جانور است در آب که
 نهنگ کوبند در سرور و هترش سبکنی سپه در ننگه کشد سباه سر زرش طامت و عیاب

مکر و ازل و در حال درخت و نهال نونش نند ^{میچید} نیش سستف بود در خیم بد خوچه و کوبند نندیا
 و جدا و در آسمان بزم که بدان جامه راز نک سنج کسند و س من مت کسیم روز از راه
 در آسمان راه ملکشان و ندان افزین خلخال و آرا فرین یکده گاه و نام دارویی در الکوان در س
 دستار خون سفه که بدان طعام خورند و لغومان دارویی است در بر و خیم و ندان گاو
 و نیک لاله ای که از نلوان ما فرین آرزو ما سفند و دو الیه بار بی است و ان کور کشتنست در بیار
 و این را دو دل نیز کوبند و بان در ناره وال پوره نوع از فرشتک است و در فرسکتل است
 وال پوره با عسک کوبند و رخت کسینه زنبور سیاه که خوب و سنا را سوراخ کند بپندوی معنور
 در کاهه خواجه و زاهد را کاه منر کوبند و اس کاله عصاره کن و واس در سر اید و بعضی کوبند
 تر کشی در آگاه بداندیش و خیم الوده و مداکه و دراکه نیز کوبند دست انبوه به غلظه عطریات
 مرکب که بدست مبدارند بنار شامه کوبند و مغزه تنه دم و بنیاد و مهره اسباب و بان
 بی دو مای عنکبوت و آریوی عود و حالص یعنی حلاصه و آرجینی و آریوی صوف و دست کانه
 بیاله نر که دوسم از دور خود بدست ایشار کند و در فرهنکانه این را مرده کانه نام
 گفته اند که ستمیم که در آغازان راست در رو آورده و حاد را نش کر بود و کور و مطرب
 رو و او را نام رو کست زرسن باز طایفه باز بیکان س روی تاس رو من نش رنگ فروشی
 ابریشم کور ابریشم فروش رو و کشف نام معاصرت ک ریخی حوک خنبر بر که در ملک برون اید
 م رو و زم نام لب ایستف راه ملکشان زای است که در آسمان شب نماید از اجرب
 مجره خوانند و بار سپیان مسمان دره و ره روسالک کوبند و را و ماده انگر و کسار حلت
 کوبند و بعضی بکر و او کوبند بدان خواه کما در یو و زهره بدایخ و در نبر زانند که شجر بر من مو نغز غنچه

هندوی کونند کلهماوان سرخ می باشد خواخزه آنج بدان روز بگذرانند خاکبسته خایه زرا
 کونند خربشته بلندی را کونند خرمده ستون بند و خربان خرمه جوی که ازواب باز
 گیرند و در عش بر بندند نگاه ازین ان بندگاه خوار خور می بالا آید و خوار بود و خرمه
 مهره کم بها خاچینه التي بنیک زون که بناری مقاس کونند خا بباره فازه خراکه رخمه
 خیش خانه فانه از چاه خیش راست کنند سر و باشد خرمه زنبیل و ماجول زر که که
 درانی هر چیزی باندازند و خرمه نیر کونند بتازی صبح کونند کونند هشتم که در آغاز ان
 دالت الف ده کیا و هقان و مقدم و خط و بیغی رانه که کتر از رای باشد در هوا و بخینه
 بیغی معلقی و دیگر باکیا بیغی معروف پنج او میخورند ب و معنی خوب نام بازی و دلا
 دولت و دوستی کیا بیغی بنارس خند نوفا کونند و در هیچ بیت المقدس بیغی بخانه
 را کونند و یوکلوج بچه و یو بدل کرده بهند در بی جا بره و کونند و یو لاج جا بیغی دور از آبادان
 که آنجا اوضی نباشند و کونند چراگاه موشی و مسکن دیوان باشد و در آبا و چشم الوده
 در و فاصله و مکر میان دو ولایت باشند دام و دو مرکب خشرات زمین را کونند بعضی
 فرق کنند و هر چه دوست و دام هر خشرات است و دو بیکر جزا که یکی از بروج است
 و یو کار کیا بیغی است که طیب کار بند و یک افرار و رادی همسر با بن و نیم از ماه ر و در
 عبیب و خشم الوده کونند در رانند بدان بیغی کران دندان افر بوزار دال بود بیغی
 کونند از فراموشک است س و اس و لوس ابناء عهد چونه لایب ماس و فخر ان فاشی فاش
 باشد و ساس سببا که بدست گرداندس دندان برش خلال و دندان بر بر نیر کونند
 و و و اینک دو و کش دم کر یک صبح نخستین بیغی صبح کا ذب دوم گم کونند و اینک

که بتازی تفهیم گویند خرمن زنگی از زنگها است خود خروج تاج خروس در خانه
 مرد خانه تابستانه خار سپیدارویی که با او در نیز گویند بتازی قامت و بلند و
 و همسایه گویند خشک اردار و خشک در شنبه شتاب رنگار از سفاهت آوار تاراج
 خوردند و گندم مرد و نام حظاری جینا که مطرب نظر اندیشه بسر و در حرکت نام بازی است
 که از الوها گویند حوالیکر مطبخ یعنی طبایخ و خوان سالار خیار مردارویی که بلند و
 کد گویند خر سوار همان شب تیره حرکت که جو بدستی بار یک که خراز تمه خانه بردار یعنی خانه
 مدادار و خانه سازنده خر ضرر و لایمی است در ترکستان که آنجا خشک نیز دو
 مردمان جابک و زیبا و جوانان سر خانه در این چهار رخس خنده خرش نخود و فسوس
 یعنی حنده بانوس دشمن بود بر کس خرکش خارکش خر گوش نگاری مودف خر خلیج
 پهنه خر حوک کبا یکی از آنها هم گویند خبر دوک که می است که از اسر کین غلطانک گویند
 و بعضی هزار باره را گویند خر گوشک زبان بره و آن یکا است اطلاق باز دار و خاکها
 نام بازی است که ترا حر که کو ناموی و دو داله در زنده و مرده نیز گویند که خر جنگ
 پنج باید ل حر غول زبان بره خر حال و رغبت که بتازی کری گویند سر بالا کرده بدار دم حله
 چشم جیم حکم چشم بنجال چشم خوش دامن خوشی خر خنجر نام دیوی از دره شیبانی
 و بلند حاد و مضموم است خر ب کلان نام دارد و سی است خار میلمان در خفت لگر خون
 سیاه و شلوان دارد و سی که بتازی دم الا خون مادر و گویند و بعضی ترکان از گویند که
 سانش را گشته خون ریخته بودند و آنجا درخت برآمده خر کلان اینک نام سلاجی است
 خود خر و تاج خروس در بستانان افزون و آن کلیت سرخ خر زهره مصطلق است

تیر ماهی نام دارد بی است کونست بنجم که در آغازان چیم است الف جوز بویا پیوه مودف که
 بهند ویر حاحم کوبند با ماب نام مردی ذریکناست و اورا حام لب نر کو بند
 د چکر الد عیب حاکو سبار و نام کشده و راست جند بند سر خانه جوانست که کوس
 او مانند موی دولت در جره بر وار صورت کوش حوشن جوبت کزست ندر و جوز
 بز کوبند سبید و سرخ باشد تباری سلب کوبند جامه غوک کیا هست در میان
 باغ تباری طلب و بهند و بی سوال کوبند حوشن سره طاعت مودف با دوان
 سرای انجمن جها بخوی با و شاه جوانی نام مردی کونست ششم که در آغازان چیم
 الف حوزة نو اغلیوار یعنی حوره رباب جلوه جوب سب کباب و بیغ چیم اول غرض گفته اند
 جکال خست مالیده یعنی طاعت کونان بر فن و شکر مخلط کنده چهار خست چهار
 طبع جوبه ایش و با و آب خاک کوز این ش ایشان موالید بکانه بیدامی آید بر و کشته
 و جنبند یعنی جمال و نبات و حیوان رجور در دروز جاه کور خاک آهن یعنی کوزک این
 بدان و لواز جاه کشد چهار مود حوشن چهار بالشت تخت از است و سبند جوب کشی آخ
 و انه بنیه کشند جکیز که در طکان ک حرکت ان حک کوسویان سازندل جنم اول
 بکونست ششم که از جنم کمرده جنم اعدال کونز جنم کز بسن م جنم سام مود و چهار و اناخ
 بر بام و در باغ برای جنم زخم نمند یعنی زخم جنم ح جوب ماره مال کبر کز کت مالند و کوبند کونه
 دیگرست از سازه بز کرب که مکه کوبند هر دو پسه انگ ترنگه کرده و حکر لوی کبرند تبار
 صهارب کوبندی جلاله علیوار و بیغ عشا نر کوبند چاه حوی خار و لوکش یعنی حارس
 از این کوبدن و لوکش کونست ششم که در آغازان خاستت خارتت جانور

> باینکه فردا درون کبخته را گویند یعنی چمن و از آن سنگریزه گویند بیل مرو و حنظل از آن در
 کلافت - بیشتر دلیل که بر طبیب برنده این پیشانی است که بشبته کنند روزی در پنج
 کوهر هار بستار که بزک یعنی خدشکار بای از نخلین و کفش هر دو در بای بوشند
 بر عکس ملاک را گویند بیل کوشن کلا است بعضی گویند نیلوفروش کنی خدمت بیاموش
 پنجمی است که بتازی عنقه گویند هیچ نوش شربت که هیچ تو بک در آن می افزود بای باق جلا
 بار سال سال که پیش از سال گذشته بود باسل بیاله است معبری که در صورت بای
 بیل باشد سلاجی است در زکبارم بیل هم نام مروی است بجز مرم که باهی است
 مرم رضنی است نهادت وضع حمل است در آن گیاه زوده بود مانند نخ اگشت شده باروم
 و دلال که زیر دم در ارندن بسیار در آن استینه است مانند گریز شکوفه و میوه ندارد
 برک مانند کفش نزدیک جاه بود بتاز شعله لپبار گویند ما شتاه انگ اورا بنه گویند
 با جامه همان با شتاه پنجاه جامه باشد که در پنجاه خانه بار کز ندرج باید سلطان که بنده
 لگه گویند پیش کاره خدمتکار بوست کاله جبریت که بناوی از اصره گویند ثبت ماره
 صلب بروده ریخته شده با جامه جولا مان که در وی بای میکنند و می شینند
 کوسه چهارم که در آغاران تا است ریخته سپار جنت که اند و بی رود گویند
 ع تار میخ نیر که او را تا یک کندن ترکبین کونه از نون است هو تب ماره تب لوزه
 که از بزرگ شدن بسر زاده تر زده قنانه مگر دانه علقان دانه یعنی دانه علاف و جز آن
 کرم خانه دان خانه است که شسته میکنند یعنی خانه که با ششک بود دوران ششها
 می اند ما شعاع اقباب در وزندی شکر بیان دو که مخدوره کوه و کج و کج و کج
 نیر

آتش کاهیت بر شوهای نسیا بور و از رزین و اور رزنی نیز گویند با و خون جای با و کز کار
 با و میان پیش و پس کربان با همان نیز گویند بو کاوران نام دارویی و بو ماران نیز گویند
 با و دان اوندی که مصل و سومی اند از نمدار و آن او ندر شرب و بچه که چهار مزاده و با و در مجاز
 با و روح گویند بند و بی جری با و افزاه با و اش نیز جز او مضمونست و این را با و افزاه نیز گویند و
 با و افزایر با نیز استعمال کرده اند با و افزه فرزه را گویند که چکان بازند و آن جو یک بود و در شتر
 در میان کرده و از اناب می دهند و می گردانند کنند و می کسرا گویند و نیز چکان با آن بدو
 و او از زخم با و بگرد و بچینه اول روز از بهمن ماه و آن عجم را موسمی است درین روز حیث
 کردند می دور طحاها بسپرد و سرخ در انداختندی و در فر هنگناهاست که آن موسم
 دوم روزت از بهمن ماه در آن روز طحاها کردندی و این درست ترست و در غلج است
 پنجم روزت از بهمن ماه بر روه شاخ بر نامه عنوان یعنی نشان که در مکاتبه کند بر سینه
 بر رسته نشات یعنی گیاه با و ابله ابله هلاک کننده که بکند و بیس لوت گویند با و روه
 جامه کتد و آنک مردم بکل دارد بدای با و اوله همان با و ابله با و ریس آنج بر جو خیمه
 کنند و آنج زنان بر دوک کنند و آن حریت بنازی ننگ گویند بر مانه کلچه یعنی قرص بیکر
 بنا بلند را گویند بزبان بهودی ما و در بکس کاهیت رگما شکافه و بوی ترنج دارد و
 شاه تبه و این را ما و روح بو نیز گویند بر حنده در هم امه بود یعنی رمرده با و هرزه
 افسوس که وزوان برای خواب صاحب خانه کند رحمن گاه که سبب روحی کنی
 پنجم که در اغازان ما بار است ب نایاب طاق ابن اب و حوض لگویند و در روزه
 نایاب طاق گویند فلان با یا ب فلان نذر و بوفه طاقت پ سوار است نام سخا که ماست

چون در آب اندازند در خورد و بتازد شش کوبندار و مال نام طعامت مروف که بتازد شش
 کوبند ایگامه شش است مروف و نام دارد و بی است که سه دوم که در آغار آن باد است
 باد پورار و زنگنه بر رخ باد نهند تا باد در آید از باد کوبند که بی شش باد است
 که اخته وید خشان را بدخش و بدخش نیز کوبند است بو عادت یعنی نیک که بیو شش کوبند
 باد او در کباب که بشمار شش کوبند و بهند وی و میسها هر بر مند توانا و بر خود او در خورم
 و کباب و صاحب مروه افروند نام و شکر کشت است مار بد نام مطرب خرم و بو پز
 باد و مرفعی را کوبند که در آن عادت باد از هر جانب رسد و از باد و رس نیز خوانند یعنی باد
 کوبند و بعضی باد عد با دال کوبند باد و سبک سبک سبک کوبند که شاد و زید یعنی مراع
 باد و سرفره که بهند وی هر که کوبند بلا در موه مروف که مهند وی بی هسلاده کوبند بو تجماع
 سبیل که ماهی خوار کوبند بو آفرار بو زار یعنی و یک اوز که بتازی نامل کوبند باد و بحر
 مروف بید آجر در خفه مروف که کونه از مدست با یکبار انگ با بخانه راست کنند
 بوستان افروز کل است سنج شکل ناح خردس و کوبند که ان ضم است شک با و کش سب
 مد موش سب است که اوزا که کوبند بو فوش عطار یکیش بد کردار و بد کشت نیز کوبند که
 سلاح است که بنگ شک سبیل و قنصل لبتان و زه که به و بعضی بنگ مشک و بیابا به
 و کاف پارسی دگر با کوبند که باد رنگ ترنج و چنار و هلاک سب است که شافل بر خول کب
 باد و نام سر خار و صفرا که بهند بی نابت کوبند بر نه کام مراد و بی لایه دیان با کوبند
 بهند وی بکه کوبند باد و زین باد عرنه را کوبند چنانکه قابل کوبند مفسر باد و زین
 کش ها در عیب رح الدبوره با درین باد و شیره که از باد و صبا کوبند بزین اشکده

آتش

گفتند اندستان بیکو ترین ستایش خدای خود جل و کلور کب با همند کیند
 آهین بر با سنگی است مودف بتازی مقناطیس بهندوی کاسک کوبند ^{اور کیند} ^{اور کیند}
 که لراب بر آورده بود و مخان ^{بر} بستند ^{ار} و پچشت ^{وسوم} روز از ماه ^{ما}
 افتاب در نور بود انتاب برست کل نیلو فرو بوقلون اینجغرت انگ بدان مین را
 شنید یار کند ^د کند بگیر کوبند استخوان زنده جانوری است از برندگان و همای ^{لر} کوبند
 اسر و سنبل بنه ^{چهر} سازید کار بدیدارنده باشد آمانه کیر محاسب یعنی کمر و دیگر
 نیز کوبند آرزو کمر گاه کلک اندر آتش کمر گاه کلک یعنی حاله کرا ادا شکر کوبند اسکند ^{الان}
 و اسب و توشه ^{مهی} کرده دارد یعنی رید که از مهر شباب وی ^{مهر} ^{مهر} ^{مهر}
 اسپه و توشه در راهش دارند تا زیکه فرود آید و بر اسب دوم سوار شود و بهند و ^د
 کوبند آهون بر کس را کوبند که در دیواره یا زمین نقب رد یعنی نقب زن بگیر آید ان ^{را}
 کوبند ^{اشتر} خاریه است که بتازی حاج کوبند از مان خور خرمن خلد را در آفر ^{خا}
 آتش از زنده و بد آنچه آتش از زنده کوبند که نام مرغیت ^{اشتر} غار کباب است که هند ^و
 جواسه کوبند که ^{اهو} پره فلک آفتاب استخوان رنگ استخوان زردست وان ^{ما}
 است ن ^{آید} ستان افتاب ^{اور} کون نام کلاست بر شکل آتش در سرخه و اورا ^{اور} ^{اور} ^{اور}
 کوبند ^{اسور} کان نلم برنده است که بتازی شور کوبند ایکستان ^{کان} ^{کان} ^{کان}
 کوه است اور مار کان نام و لایبی است نزدیک تبریز که آتش کرده مخان آنجا بود و ^{اور} ^{اور}
 نیز کوبند ^{آمر} مواین کار سبار ایکانی خانه اجمان و خانه مستعار ابنته ^{کا} ^م
 جای و خلوتخانه استین رفته ^ش ^ش ^ش استمان دره راه ^{کیش} ^{ان} ^{امر} ^و ^و ^و

کوهنند

خود را گویند که چون کبک در سوراخ نشود اندر فرسبند تا بکبک را از سوراخ بدرارند و از آن فرود
 و در فرهنگ نام نامه لفظ لفظی نیز برای کبک آمده است یا مقصد بجز رنگ است موقوف
 بر سه نام در آنک غین است بویغ آن خوب که برگردن کا و در جنت و گردون بندند هند و سب
 از جو که گویند بر سه و هم در آنک کاف است جنگ چهار دیدن بر منی سه و آن دندان بزرگ
 ترین بند که پیش پاشند از آن مار دوده و مانند آن حاندران بکبک آنچه بر و نان نهند و در
 یورک کبک بجه که در سوراخی که در آن کبک در آمد در رود بکبک بزرگ چند سوراخ کجاست خردند
 از لشکر و روند بکبک کلاه باد و شاهان دان کلاه است ما بعد و گوش بر سه باز و هم در آنک کاف
 باری است بکبک کل بر سه و از و هم در آنک لام است یا آن که در آن اسب و گویند که در هر که باشد
 و در سب را گویند بلبلان و مبارز و شیر بر سه بر و هم در آنک هم اسب بر سه سنگیت معروف
 و افع بزق حکم خانه تابستانه و نام زرستان نیز که در کوه و هر چه گویند بر سه چهارم
 در آنک نون است نیز دان خدای عزوجل چون ندرین یا سیمین نام کلی است یونان کلم
 مقامی است که در حکمتناک و صاحب این باشند و خیزند مکران اسب که عجم اشتر بود
 اما دنب و قش از بود و اگر بسید بود بود و در مان شهر سمرقند را گویند بر سه باز و هم
 در آنک یا اسب نجیب زالد یا و هر کم و کم گشته بود و بخش ششم جرم خامند جبرنا چون بر سه
 یونان از و زبده را باشد و کم ما کرده و هر زو یا ف هر زه و در میان پینه پهلو ده یان هر زه
 و دست زنجیر منی و ستون و طوق یا خنجر و خمره کرده کیما هیدت که از اسب بر سه گویند
 و تباری پر و چو اندر سب شازدهم در آنک ما است بار که توانایی باوری یاری
 کس در سب شازده که در ی بر هفت یک گویند است کوه نخت که در اغان

الف

یعنی عواره باینه تا حسن مال خرمن ماه و انساب یعنی دور که بگردان باشد هرزه بخایند
 و پهلو ده دروان گفتن گویند هرزه طایفه پهلو ده مگوی هر سه است ترسانند
 بدایخ کبک را بنامند و مانند و ازاد کشتها نصب کنند بازی مجدد اینهاست
 سنگ زین کشند هر سه شبینه که بچین کنند برای زنجیر اینها که جای جمع شدن خلق هرینه
 قطع و پیشک بخرانگ کویسی با جارجین بود هر سه درانگ با است هکر گفتی که
 از باران آب خورد و هیلوی کران که بازی خواسانت و بعضی بیابار سه و او با رسی گویند
 و بلغی یا منقوحت هیلوی جبران هواری بارگاههای نام عورتیت و نام جانور است که
 مبارک گرفته اند گویند است سپیدم در سخنانی که آغاز آن با است بر شا زده است
 بهر سخت درانگ گفت لغات عمارت و نام شهر در ولایت ترکستان بکنا یکتوی بار
 زهره و قوت بهر و دم درانگ با است یب سر باشد بهر سپیدم درانگ چشم
 منسج ماریت زرد که در باغها بود و بزرگ و زهر ندارد و منسج نیز گویند بوج جانور است
 از خرندگان حلقه نظیرت که بر زانو از نو گویند جوج و کوهی گویند که منسج باغ که
 نهانی گویند یعنی مردم عام جوج میکنند هر سه درانگ جوج بار سه است تفع اقا
 دان یا منسج سرد و بعضی بنام زمین گویند بهر منسج درانگ خاص است جوج افنگ درستان
 بهر ششم درانگ وال است یا رویند تواند یا کند یا قوت و بعضی بنام کاف گویند بهر
 بهنق درانگ راست بلور ماری که و میتوان باشد یا در دم روز از ماه بهر ششم درانگ
 چتر و داه است معروف که بهند و می خسته گویند و حسن یعنی که خشن جانک بزرگ گویند
 است یمن از چشم اهلان او؛ که کند عاشق بود او؛ در جوی ولایت بارسی کویان

و بعضی بیابرسه گویند هرک بیلد و گایا و نادانی کراسان زخفته شود هواک کردن ماری وان با
 در خراسان است هنگ بد و فخت غله افشان که بهند و بی جیح گویند و بعضی بکمر با گویند
 و بکونر سبب برآمده است هرک شترخ جنگ ره گویند که هک دم بالا زدن بر
 دو از دم درانک کاف بار است هک زیر که در کام و در قبا و سپاه هوشنگ نام با و
 از با سبسان بر سیر دم درانک لام است مال آرام و در حال انبار و همتا است شکل
 جت یعنی بیکر چیزی و بخانه ز سایان و بهار خانه به چهار دم درانک میم است هر دم
 نام شتر هک نام دقت هر تو دم نیم اسبول و بعضی ما نیز گویند بر باز دم در
 فونت نامون دشت ز زمین عوار و گویند زمین سخت که باران قبول کنند بیون است
 و گویند شتر خازه یعنی تند که بسیار رود و هندوی ساده گویند یا رون نیز فاق
 همن بد و فخت زمین کنت با کلرخ و بکلن و او نیز گویند این سبب است و سبب
 و بکدر هرمان هر زمان را حذف کرده اند عمیدون و وقتی از اوقات جنگ که گویند
 درن میان ناکاه و تمدون هم اکنون است مان هر شتر در و اکنون هر آن او از هر قان
 نام مردی از بملولان زکان که بر جا برد در بران بود و هر شتر او هم درانک است
 هر دم و زرد آب هک سببها ز فر و مانده و حیران است و مقر هر دم و لیر هر دم
 درانک با است هر که کف یعنی دوش و حمایت و بعضی بنم با گویند هده حق و نفع و فایده
 بود و نر گویند بهوده یعنی باطل و ناصح و لا شیخ هر و آنه بهارستان هر کاره و یک این
 که در و حلا کنند بنازی طغر و هندوی تر و گاهی گویند هر دم هر دم و بعضی بیابرسه گویند
 و بعضی با نفع است هر سه نفع یعنی بدای روز گذارند و روز کار بگذرانند هاز همیشه

و سه مانج یعنی بایست هر سوم در انگ باست و سخی اباغ و نفع و او و نفع و کسب نیکو کند
 بر سه چمت دوم که در آغازان باست بر نژده بهرت بهر سخت در انگ الف
 ساخت زین و او از دکانا نیز ترا گویند هویدا اشکارا در روشن بنایت شجاعت
 امانا بنداری و مانند بهر سوم در انگ تا است سنگنت جاده شفت و نفع نفع گویند
 حکمت بای افزیز بهرت نام شهری از فراسان که از اهلی و هر یو گویند بهر سوم
 در انگ جم باری است هیچ نفع و فتح با است مار کردن جیب علم و نیزه یعنی نصب نژده علم
 و مانند ان گویند یعنی هیچ کرد و اگر چیزی بر زمین انگنی راست و بر زمین راست باستند
 گویند هیچ کرد و بهر جمله در انگ و است هر فرد شتری شماره نکل هو فرد همان هو
 هر فردت سه کار و صدی هر بد حاوم آتش کرده و قاضی کیران هبده مال که بدان گشت را بکار
 کنند و بعضی بابا کسب گویند بهر سوم در انگ را است هر افتاب هر آتش مله و
 کروان نام دارویی است بهتر باز با کسب نیکو و فرخه هو در زشت یعنی قبیح و نفع نیکو
 و نفعی وال سجد و او باری سبک یا که کسب نیکو و فرخه نام مردی بنجار راه و گویند که
 راه نکلارد و در اران راه ای رود بهر ششم در انگ را است هر فرد نام شتر به ملک بهر شش
 و نیزه اکنون فریادت بهر ششم در انگ را باری است مار حیران و فرد مانده و در مانده
 به ششم در انگ سبب است هر کسب و در سبب نهم در انگ شین است هر شش تا پیش مالک
 و این بملوی است و خود یعنی عقل هر کس که پند و هو ششم یعنی مجز و شش مفرد او گویند شش
 پنج روز از فروردین هر سوم در انگ فاست هفت بنتری یعنی کارگاه با فنده و فرود اس
 گویند هفد جو به است که در بافتن بر جامه زنده بهر یازدهم در انگ کاف است بهک تارک

در روش

۱- سینه دم در آنک کاف باری است و تنگ آنج بدو خوش است اما انگور اندازند و تنگ کلاه
 و تنگ باز باری و ضم و فتح آن هم سوند جاده و در فرمکنانه و در تنگ آرایش پستین که در واقع در
 استین و کربان و در زبانه و دیگر دوزند از قدر و محور و بران بسر چهار دم در آنک نام است
 و آل ماهی در مرداد میل فرصت یافتن بکاری با مرد و نظیر زولک بار باری شور و بیغم و او نیز گویند
 و تنگ و چنگ در کار نمودن و بیغم و او نیز آمده است و بیضه و او دو دم باری گویند و کمال آنست
 مرد که اینک در کوره اندازند بسر بانزدیم در آنک هم است و ششم بخار و آم مانند و درین
 و صفت و تنگ درم آماش بسر نشانزدیم در آنک نون است و داستان بدو فحمت است
 و از آن اینج و بند است آنک جان دست و بازوست و زرقان بر فحمت و را خراش ضعیف
 و ازین برخی و کنش بخت و شوم و باز کونه و ملان و از و نه به اینر گویند و الا ان دارد
 دو کونه و الا ان بزرگ که بتاری از ادرماح و مهندوی سوسی گویند و او بیان کبایه است بو
 و گویند که او الا نیت و در خین جا در بست لبه چشم نازد و کون دراز باریک و دندان دارد
 و در آب تیره و شور قرار گیرد و بندوی بود گویند بسر هندی در آنک است و سگله و اند انگور
 و لانه رفتن یعنی براجت و بعضی نفع و او گویند در کوشش نه موش چون دانی و جادو
 عودت مرد یعنی کیم و سنگ کوه بگرد و صبری با جادو کوشش گویند ماکوشش و نوشی کیم کوشش
 و توانایی و سینه چوین و ان کونه از کوشش سلاح و لغونه سرخ و سبید زنان و لغونه همان
 و لغونه است و زه باز باری خالص و خاص را گویند و بعضی بیاعضا گویند و بره جادو
 برنج و کله و بعضی تشدید لام گویند و سه درخت حزن و در و آره عود یعنی محو و سینه سر
 سبید وقت بهار در باغها نشسته و لوله کشید و در کیم که در ناگوش و سطران خانه

دکتر

پنجه که را گویند و آن کجا هست سر رک او که در وان رک هر جانب که افتاب کرد و از آن سوی
 افتاب کند و اوج چیزی که بر آن کور می اندازند جایی که آن کور رسیده باشد و گویند جای او خشن و بیض
 بجم بار می گویند و بیج داروی است که هند و بی بی زواج گویند و بیج برنده است از اوج خود بیج
 و گویند بیج است بنابر سخای گویند و از بیج آنک و خمرکان او بر نذر ریمان را و در آن باری کند
 در رخ زشت و بیج بر نده معروف که بهند و بی بی گویند بنابر سلسله بیج گویند بیج در آن است
 و الا و او کل بیج عمارت کل و رسناده و طلعه در اسناد و سر گویند و پیدا بعد از بزرگ و بسیار
 و هویدا ازین گرفته اند و گویند و پیدا و هویدا و سواد بسیار و بیض بیخ و او گویند و در و شکر
 درخت به سر ششم در آن است و آن کس که سیدین و وزه و حشور و مغایر هذا و غیره و جل
 و زرزو چه و بازی و ستور گویند بیج آنک بار ملک و غلگت کند و آرمند و صفت
 به منم در آنک ز است و زرزو رده و لایب ماورا الهی ز منم بیخ در آنک سیدین
 و رس بد و رسته ریمان و بیض بد و فحش گویند و بیس همان رنده به سر منم در آنک شین است
 و غیش بسیار و انبوه و بلغته و او منوع و با باز است و بیض با غرض گویند و این لفظ بر مال
 و غم خضر یا که به جنبش بود زبان گفت و بر جهانندان استعمال کردن نشاید و بیس مانند و نهاله و ستار
 بهر و هم در آنک غین است و رخ ارون و بیض بیخ و او گویند و رخ شعله آتش و لاغ بد بیخ
 سر را بندند به سر یا زو هم در آنک فاست و آف هزار و ستان به سر و دوازدهم
 در آنک کاف است در کاک شکر کشتک و در و ک جهر و بیضه دال و بعد وی و او هر دو مفتوح گویند
 و شکر جام در آنک و بیض بیخ را گویند و سندانگ ناخه و بلغته و مدانگ آمده است و یک این سخن
 در خطا با گویند بیخ است جفاک بازی و جفاک گویند و روک لهر رنگ بای افوار حرمین و جفاک

خسته زده یعنی کمر خسته و بعضی بیخ گویند و بسین میگویند نبرده و مبارزه و در این نوشته
 کوشش داشتن بود یعنی در کوشش بگردد و در فرهنگ نامه بوسه زویا گوید و جلوه با پنج نوشته
 بنام گویند زیادت با شکسته زده سخت و درست کردن کوش و کد ای شیخ و زده بت شد بر
 هم گویند جمع مکان آید نبرده بار با میخه کوزه و شراب و بعضی کاف بارست گویند ناره زبانه بکبان
 نوزده تنه پراهن دور اسدی است نوزده قباله نهاله کاره صبا و بعضی کینگاه صبا و آن سلبه
 کلمه اسب و ستور و بغم و فتح نم گویند نمونه نابکار و باز کوزه نخله کوش سخت انگ معاود را جز منز
 گویند نوحه سیلاب نامه کتاب و نوشته نوشته جنگ اور و سپندنده درشت رود و بعضی سپین ممله
 گویند نشکرده انگ بنامی شغره و خرا گویند نغایه درم ناسره نوشته نقش سرج و زرد
 کنند ز که انگ کل در سقف و دیوار نوشتن سازند نازه ار سار جولان است نواخته
 باغ نوظفانده نوشته وای که نشکنن هم گویند دل کچه نسکین کردن زموده کل کین کردن و بهین با برت
 یعنی کرک و فندق بزرگ **سپت دوم در انگ با است نوی تازه که نسی سبابه و بدو**
توان نوی سبز که پند ناری شکر دناست ایرنه نام نام دارد نام اور نای ساز معرف است و صلتم نرسه
سابک است نام بادشاهی **سپت یکم در اغاران و پوست بر نبرده بهر سخت در**
انگ لغت و الا ز پوست و بزرگ جاه و بلند یعنی ندر و مرتبت و جاهه ابریشمی که از او الا گویند و دیگر
نقصان یعنی کم باشد در او را گویند مغز حذف کرده اند و او مفتوح و ستماست با شیخ خدای فردا
بهر دوم در انگ با است و در سبب که بعضی خواص به سبب هم در انگ با است و رت برهنه
یعنی تمی از پیشش در عفت برند و آن کیا هبست بهاری خوشت چهارم روز از ماه فروردیان
چهارم در انگ چهارم **سپت ورتاج نیلوفر گویند و رتاج کیا هبست هم در آب رود و بهدی گویند**
 به نزل

نود نهال درخت نشانده است. هر دو هم انگ پیم با کسیت نرم فزه که هو تا یک کند و آن
 بخاریت که چون ابر بود به بد آید و زمین نزدیک باشد و از آن مار میخ نیز گویند نعام نیز
 کون و زنت نسیم بغم و نوح را چای که افتاب بقدر نسیم نرم زبازا گویند و آن بدر اسم
 و فرج در سم جسم نوزدهم در انگ نون است نشترن کلیدت سپید و بعضی گویند کلید
 را که نشترن است و در بعضی فرسنگنامه کلزار را و بعضی گویند باغ را نشترن گویند زکان بتشدید
 را و سه فمخت که در بیان شیخ تفتین نشنگاه و معامی که کسی مدام باشد و ایشان مرغ را نیز
 گویند نغزنی لغت نون در حال دهنه درخت نوان نالیدن و جنبیدن رخ و مانند
 جهودان روز شنبه و گویند نوان میدان لرزان و خمان و اکاهی باشد ناران
 درختی است بلند و راست و این را بقدر نسبت کند نمین سرخوش چیزی نیاکان حیدر
 و مهران نشان سه نخچران نام و لایحه نشترن کلید موقوف ناردین سنبل رومی است زرد
 نگون خمیده و زرد و افکنده که گویا گویند سه سر بیسم در انگ و او است نود و چهارم
 نون نیز گویند نیرو قوت یعنی توانایی و زور گویند نیز و مند یعنی مرد باز و ریشو به بلوان و در
 نشترن و طشان یعنی انگ هر چه بر او نهند بفتند و بر او مانند و بعضی بود بار کس گویند
 و بعضی بگر نون و سیب همگانه نشتر جام که بران رک زنند سه سر بیت یکم در انگ
 یا است نوشته نون سه غر و جل که نادانان گمان رستم گویند و بعضی نود و عینا گویند ناده چوبیک
 در نسبت است آدمی بود و آن چیز که در آن نمیر کند یعنی نغز و نام معامی و جادو سرکنه زبان
 نیسا بوریان و برج بنبره نیز یعنی فرزند در اصطلاح بنبره از جانب و ضرر بنبره از جانب
 نوده فرزند غر نوده امیل یعنی حرف و حالص بنوعه نالشی و نوده خروشی نزه تیر سف نوده

کوهش سرش میزد در آن غین است فغاخ پمانه ز رگ مینه محس که بدان نخرزند
 یعنی قمع ففتح فخر لغه پمانه غله - چهاردهم در آنک فاست نوب بانک صد که گو
 اند نکاف هوزه دست یعنی دستوانه که شکره داران میسوزند ناف میانه جزای
 بازدهم در آنک کانت شک جری است از کباب اخبار کبران و گویند که
 ان نام کتابت ایشانرا و ان راست سرت و جزو جزو خوانند و غلبت موز
 بتازی عدس خوانند و بعضی اول را بضم فون گویند نفوشاک از کیش بکیش شونده شدن
 شک درخت نازک دراز جو سرو بود و در آنک نام است شک بضم فون درخت است موز
 شک چیزی سرخ مانند مرجان یعنی سد ناک بیخمال چشم نلشک قرص دار و در بعضی نلشک
 نلشک قرص دار و بعضی مین هم که گویند نلشک بر و انگشت و بدو ناخن بگردانند و هر چنان گویند
 نلشک نام غنچه مین موی گویند ناک مشک با نافر معسوس گویند و گویند که مشک
 معسوس کند حکم سوخته و صاحب چیزی که لفظ ناک در افراد آید جناسک خشناک
 غنناک نلشک آرد که و در آن حله یعنی غنیت نلشک که شیر ناوک آنک در و تیر فرد مینرستند
 نلشک و بیخ و سنان و تروم سلاهما نلشک ایله بود و کوهی حرا و ادره و گویند
 بهر شانزدهم در آنک کاف باری است نلشک جاثوس و طلسم و سحر و امنون کوهی
 نلشک کاف باری را جمیع عرب بدیل کرده اند و در قافیه سنج نیز خه گویند کوهی سهندم در آنک
 لاسپت نالی میانه تیر و نام برنده یعنی گویند از تویی گویند نلشک و در جز باشد که بر یکدیگر
 یعنی در او زیند نخل نلشک بانگت گویند یعنی نلشک که بتیاری و صنفی کوشش نوبان و نلشک
 بهانه گویند نلشک نلشک و باغ نلشک مای که نلشک باری است گویند نلشک نلشک نلشک نلشک

نام از ناشناخته گرسنه از اغاز بر زینهار کاش و کد اخن و کد ارش و ناشناخته گویند
 نگار فنش نجیب شکاری و شکار و شکار کننده و شکار گاه نوری نور برآمده بنیلوفر کشت
 در آب و افتاب دست بز گویند بهندوی کنول بنور و کرم مردم یعنی کبر خناک سورا گویند
 — میان بنور خود را وقف کردم :: علی صباکنم یا ایها الناس نور رسنه نشتر راج
 رک کشا بنده تو که جا گرد نام باد شاه بی بر نهم در امک را است نهاد گویند که
 پیش دورم بود و گویند گویند ز که بهندوی بی بوک گویند و معتد این به استمارت این
 نام من روان نهد و بلیغ بکیر نون گویند نجیب ز ما خا می کین ناز بر بستش و خد شکار
 و بار بود شاه حاجت و احتیاج و دوست و فقط و این را نواران نر گویند نغز خراب
 و بصری با کیزه و جابک و نیکو و طایفه و عجیب نازکش نواز نواختن بهر و هم در کس
 ز ابار است ناز نام در خنی است و گویند که ان صنوبر است و بلیغ راعی گویند نوز
 در خنی است معروف و ان درخت بر شنبه سدره است و بار او چون زنجبیل باشد
 و چون عسی خوش و بلیغ راعنه و او با سیه هنوز گویند میس بنیا و هنوز همان نوز است
 و باز ایده بهر سرازوم در انگ سینی نس کرد و بان یعنی بوز که بیرون دورن
 و بان است فناس و بود گویند و یوستینه هندوس انهاره و اجماهه گویند نکلس در بار
 زکی کل اسب سپید میان زرد خود کرد و این را نجیب نسبت کنند ما اوس عبادت است
 معان ستار خوشی گویند عمر تاسان یعنی خوشی که را نیدم صبر و از و هم دانگ
 نشین است شس سایه کلاه نیایش زاری کردن و وعاد افزین کردن نایش از صبر ک
 نخس تو پاک و باز هر آب حیات و شیرین و نوز بنون بکیر و هم نون کوشی کردن سخن

میبازی ناب اشک را گویند یعنی دندان پیش که هر چه می گویند نمیب ترس و هیبت
 قشربست فرو رنده بهر سیوم در انگ نامست ناخت یعنی نشاند و اجدر فرو
 نت جو شس ناخت است این باشد که سای گویند باشد جسم جسام در انگ جسم
 نشانی نیک بود که بانگت گیرند و بد و ناخن گیرند و گویند نیک زدن و فلک گویند و بیانش
 و بعضی بگویند بهر بیخ در انگ جسم باری است بیخ حور و رمانه بیخ یعنی تری بیخ
 لبلاب دان کیما می است که بر درخت پیدا چون جز این بود بر نذر روان شود و صفتش
 آنست که چون بر درخت اندر پیدا درخت را خشک کند آتش بخورد و طرادت و تاز
 پیر و بر کاش زرد لک و از آن پسته گویند و بیازی عشته و لبلاب گویند و بعضی نون
 مگسور و بیاباری بهر شش در انگ خاست نخ شطرنجی و ابریشم و نهالجه و گویند بخ
 جاد است و در اسدی مار ریسی زانج گویند نایج نام سلاجی است بهر بیخ و انگ
 دل نام پند زهره که از سیارات فلک است تر و تنه درخت و نام بازاری معروف نارد
 کنه که در گوش تک گیر و نارد و کارزار و نور و نیز گویند نون سب و یک خبر برنده و خبر
 و نام مقامی نبرد جنگ یعنی کارزار زنده باز ابارسی فرو و افکنده یعنی خوار و بعضی مگر
 گویند زنده باز ابارسی نکلین و ضد بلند یعنی قشربست و سم و بنیاد و تن نورد و زنده
 و بسندیده و پوشانی و پشمیند نون بیخ نون نالنده و آگاهی نهارید بر سید
 و نیز بر ایتمه گویند نون آگاهی داد و د و عده عظیم بکران و توان گشته باشد نون
 نام شهرت نیند با ابارسی سر و در آواصل و تخم و نیک بجه اشتم در انگ را که
 گاه و بعضی بود و نون نهار سبب و نون آوازه و عظیم کار سبب ناکوار نون

و خوشتر مینماید نام دختر از اسباب عشیقه بزنی محرمه آسمان و ره منته همان ماه است ماز
 و آیه و مادر خوانده ماز باره چیزست خورونی است که خلاصه شیر که بتازی زنده گویند
 همیشه ممتد ماله سمه جولا مان باشد تار جامه بدان امار کنند و در مالک از لیف کرده کرده
 مایه ماوه و بنیاد چیزی سر باره و دستگاه مخنده فرزند عاق ربی فرمان
 برست یکم در انگ یا است شکوی بخانه و نام قمر شیرین و گویند کنگک مطلق است دور
 رسالیه شسته است هم باد شاه مانی بیابارسی نام نقاش چین که در روم است و بود
 نسبت بدو مانوی اید گویند از ملک مانو در ان کتابی نقش است که مانسا خسته بود و فرزند
 انک شراب نوبت خویش بدیکه ایشار کند و خبر خوش و بشارت که بر کسی برسانند و زود
 چیزی خواهد از امر و کانا گویند میثاتی کیسای است که بتازی از اجمالی العالم گویند موری نادر
 ماچی بسبب گزارنده که بتازی بر ون گویند و ان سبب بار پس و گویند که خنکی و بیخه است
 هندی که ماکوب باشد موسیابی در وی است نافع و واقع خون زیادت یعنی خون چین مری
 داروی که الکام گویند کونسر بهیم که در آغاز آن نوبت برست و در هر سه نوبت در
 انک العنت نیخال و جدینیه پدر پدر و بدر مادر و بدرک و قدر چیزی گویند تا انک
 ان روز هنوز چیزی نخورده باشند نفوسا مذهب کران نوا نام برده و رود و نواختن
 یعنی نواختن کران و بسیار یعنی اسباب و سبب و نام مثل و انک که را در بر کسی را در بر کسی
 مکر و او که در حکم بندگان نواست یعنی نواست ما خدا که بتازی از او سگ گویند بهسر
 دوم در انک یا است بیاب چیزی خالص یعنی صافست و صرف یعنی و به عیب گویند شکست
 و زهر نایب و خوش نایب و گو که درشت است از فرجه افتد و اسب یک بیکرنگ که هیچ رنگی بر او بار
 خود

بعضی مودوز در اگویند بعضی سبیده و آنم گویند ماریون نام علی است مان مال کبوتر
 یعنی امر بگذشتن و اسباب رخت و توابع و درین معنی این کلمه را با خان استعمال
 کند گویند خان مان — نندویم در آنک اوست مانشو تکبیر کلم مازو جو یکی که در
 میان نبت بود و جو یکی که بدان گشت را مال و دهند و نام وارویی که بدان چاه را رنگ کند
 پیوسته نبت ماکو از سانه چایکلن است که بتازی علمم گویند مرد کل گوید دست بر سر شاخ
 بنات دان و دبسته شکوفت — پیتم در آنک ماست خوش زنبور و پیغم میم
 نیز گویند مخنده خریده یعنی خشرات زمین کلازه بازا بار باسی گوشت اندرون
 حلق او یخته یعنی کام و هین و گویند که این زبان و بعضی بکرم گویند میره خواجه و میر گویند
 مرزه جرائندان و بعضی هرزه را دم جمعه گویند متطعمه شکره یعنی خورش شکره سیلاوه
 جوهر بزرگش گردانه و مروکانه و دودارانی میان جوهر بزرگ که از ابا تازی او
 المعقد رسید گویند مانت اینر اشکان و زرگران که همان انگشت بر دارندند و
 سنداسی مانشوره پور همان که بدوک رسیده باشند و مانند سفینه کرده بهند و یکی که
 گویند و نام بازی دو دیگر چیزی بهم در او یخته بود و فرنده نام بازی که از ابا خرد و خرد
 و خاک ننگ نیز گویند و کرده هم گویند در حشش یعنی شوم موسیجه عنایت مشخسته حلو
 باشد صانع دست بتازی از امانت گویند مخنده چیزی بود که بر اندام در گوشت
 چون دخیل بر او مشخده فریاد و فتنه و فغان ماهه بره در و در آن مراغه غلطیدن فرود
 ماه معروف سناره فلک ناره جو یک نبت که از ابا نبت ماره گویند یعنی ملبسته
 موسی ملک که حج مرکان اید مسز لذت مویه نوحه و زاری گویند مویه که یعنی نوحه که فرود نبت
 و فر

بنگ گیاه جاروب مانند کرده و آن رنده است صوف مانوک نیز کوبند شکلی که از دست نر
 و در فرنگخانه بکبریم جانوری خود مانند بنگ مک زوینی و کوبند کونه ارغین و یکمیدن یعنی در
 خاک کوزمین و هر چه در کوفند جنالک سیند و جران معالجه کوبند در کوبند بود
 باز در هم در انگ کاف باری است تا انگ ماه یعنی ماهتاب سنگ اندام سنگ تن فزانه
 و عمار و دوز در این در سنگ و سنگ بسیار نیز کوبند فاره اندام سنگ نش بود که باز بکران چون
 قلم از دوات و سنگ از طامس بدو بر جهاند بزرگ بیکار بود و در حقیقت سفار و در حقیقت
 بهتر و چه خوب شمع رنگ ره در دراه زن و بیغم میم نیز کوبند سنگ غلایت بهند وی کلا و کوبند
 سنگ قلم و کوبند بار باشد و کوبند در دراه زن و درند بهر شمشاز و هم در انگ لام است
 مثل تراب بنید منگل در دراه زن سنگ کل در دراه زن ماکول اعلام بزرگ بر تبه یعنی کلو بنید
 سنگ از خط که موگشده یعنی خط غلایت مرعول زلفه بچیده و نشاط منسل بد اعتقاد کوبند
 من او را منبلم یعنی معتقد نیستم چه در اندک هم است تلخ مزه هم مرهم خسته
 بی که بر شکسته بندند مرهم جزئی که بناری عزا و کوبند صبر نر و هم در انگ نوزت هرگاه
 شاتر و هم روزار هر ماه یعنی اثناب در میزان و آن روز جنبت خانست بتو بیت مهرگان
 کوبند موزان چشمی خوب و نیکو که بلطافت اندک اندک محوک بود و جواب الوده باشد
 و زبایان زمین و در و شهر دار که شهر بار کوبند زمین بهر و خانان و جای زاو بود و خوش خبر
 انگ از آن روغن شود و در فرنگخانه است بشیر مینان کلند و آن تبر است که بدان جاها
 و زمینها کند و کلند خوانند و سیل از نیز مینان کوبند مایگان مرغ خاکش من اینابر چرت که
 بهند میمان کوبند و آن میوه درخت کمرست نادر تون کیا هبت که اطبا کار بندند و آن

دو هزار دو حاکم منان میسر و مجلس خانه و عشر نگاه و مهمانان دور فرود است همان خانه
 مستمند حاجتمند و گلشن مانند معنی ماند مورد در خنق است هندوی بود که پند شد ششم
 روز از ماه بهر هشتم در انگ راست همسر آفتاب و آفتاب در میزان و از اهرام
 گویند و شفق و عقی و سنگ سرخ و هشتم روز از ماه هم حساب و گویند هم حساب که ششم
 گویند و در گلشن مناور شد است نزدیک ختن هر غزال آنجا که سینه بسته باشد هفتاد
 بیستی بند ششم تا خور خرابات مستار دارد و بیست و از اهرامه سر گویند ما و نذر زن در
 بهر هم در انگ راست مستند زمین و کشت و آبادان فرز خنق آدمی و بران معنی
 کون مازش کاف که در و چیزی افتد از جوب در دیوار و مانند آن همکام مع آهمن بود که
 درون جناح حکم کند با جون رکاب زنت اسیب برون جمد و روان شود و این را تقییر
 نیز گویند نیز اسباب مهمان میزان یعنی همان دارند و موز میوه معروف بنام طلوع و
 بهندوی سیکه مهوره کیسه که بنامی براق انگ گویند هم در انگ را بار است
 مزار آینه تار میخ را گویند یعنی انگ هو را تا یک کند و موزه چشمه و ارماسح که نشت گویند هم
 هزار کفر که دو هزار فرم کس بهر یازدهم در انگ سین است منس بای بند بجزی که
 از آن جای بسبب آن وقت هر اس با آن کس نام معنی است شمس چیز که
 در حصار بای بندند در وقت جنگ بهر دو از هم ششم است پیش طبع و نشت
 پیش ششم مشوب بهر سیزدهم در انگ غن است میخ از ماغ مرغیت سیاه و ام پیش
 در آب شبنم مع طایفه آتش برست و عجم خواجه و شراب نوری مشوب سینه در سینه گویند
 هر غزال مع سینه زار مع گویند و در انگ کاف است مشک مع گویند

جو نه سرخ لغونه از این لادن کیا هست که بهندوی رسی گویند لاغیمه درختی است که آب او بالا
 بندر رخ فرود آید و جمع شود لوزینه طعمیست معروف است و باید که آب را کنند به سر
 پشم در آنک با است لای خلاب و خلبش و آب باران که در کوچه چاروان شود و جا
 جینی از این پشم تنگ و رنگین لایسی جامه سوزند که در درختان و صوفیان را باشد لوری
 بیست و هفت جدام و بود و بارسی نیز گویند لوی مطرب که کوه کرد لویسی کردن بازی لوزینه
 نوزدهم در انفاق که آغازان میست بر پست یک هر بهر سنج در آنک از می
 فال نیک زن مرغها فال بردن ماما بنداری و کربینا شنبه به سر دوم در آنک
 یکب باز داشتن از راه کز کردن یعنی از راه کردن جناح کوی از راسته بگری چا
 دیگر فلان یکب یعنی مکن سیم در آنک تا است ماست جعرات و کونیناخ
 جزات بدان بشود و در سنگ رومی را ماست گویند قست مشک زیز زمین که بهند
 موم گویند و بعضی بس می گویند مفت ابرو زبردست سیم چهارم در آنک چیم است
 سنج مکن که بر کوشش نشیند و تباہ کند و بقم میم نیز گویند سنج کل انگبین و گویند سوز
 در پوندوان دارویی است سنج راوی یعنی آنک روایت کند و نام روایت به سر
 پنجم در آنک چیم بارسی است سنج در پوندوان کیا هست مستی احوال علاج کوی بازی و گویند
 گویند در و جورماند یعنی حطن و بلفغ جمع عنده است به سر ششم در آنک خاست
 سنج زنبور و لکامی که بر آب سرکش نهند نازم شود و گویند لکامی است سنگین که از
 و شیرانی بی زمانی را مایع مرد آهن و مسافقی و سیم به بهره بلخ سنگ فلاخن
 روز و ماه مقد خداوند چیزی که با او مرکب شود جن دولت مند و جا جتند موبد

لک غلوله دانک که فرب خورود و در درجه برافند و نیز لک نشی معروف است ^{و این}
 است که به آن هر چیزی رنگ کنند و گویند رنگ کنی و در آن لک بن لاک و لاکا باشد که
 آن پس مانده باشد در بنی دست و مانند آن نشانند یا همین را سخت گیر و لور که گمان
 نذاف و بو او عیب نیر گویند و سره نیز مراد باشد لاک همان لک است که به آن هر چیزی
 مار رنگ کند و گاه رنگ باز باره لک ضعف است لک نام مردی که سقا بود و
 نشان زدیم در آنکاف باره است لک بند و ریخ و لک لکک برنده معروف
 است هندی در آنک لام است او که آورد و بازی هر دو گویند بهر شهر و هم در آنک
 نوشت لبان تابش و فروع دهنده بود که از بس بیکدیگر همی در شد لکن مثل
 طبعی است بزرگ راست میکند دیوانش بلند از سیم و یا از زر و جبران و طشت و سح
 از هر چه باشد لاون جنبه از سحر بات عطریات مانند دو ساب سیاه و سوس
 و گویند که آن عبر علی است جنبه از عنبر است گویند لاون شکیت نشن نشان
 نشان لبست و خزان لوتین آنج بدان بلبک نشن لان گوی باشد در زمین و در چهر
 افتد لمعان نام شهرت نزدیک عنبرین است نوزدهم در آنک با است لب
 مردم فریب نوشته غله کوفته لکانه عیب زوح کوره سیلاب کند و زمین کوشنده لشره
 در دیده و باره باره و کینه لاسم چیزی که از بلاستادم زلف به سجد و این نوشتن
 لاک نشن گویند لاس بازی کردن و جالبوس و خوشه و چیز است که از بلاستادم چندان
 لاس لانه کاهل و سکار طشت شعله آتش و شکر آن نوشتن جرب و شیرین و زعفران
 و فروتنی کردن و میوه بو او باره گویند و بلفق سبب لاس کلکت در کوه ساراج
 حشر

سنگ لاج زمین سنگستان لاج گاه بوریا که بهند و بی شیر بهد و کوند گویند
 پنجم در انگ و الت لاد و بیاد تنگ و نرم و نیاد و دیوار و کونید و دیواری که از کل بر هم
 نمانده باشد یعنی نویی از دیوار لادی باشد کوند بیس رو بطفیل نویی نفع و کرام
 و یک حسین بزرگ یعنی لاج و در یکی معروف که از سنگ سازند که بهند و بی
 گویند لاز و در همان لاج و در دست جب نیم در انگ راست لاسره کوسند و
 دشتی و سرره کوهی را گویند و کام شهری و در فرهنک نامه است لسه توان و کام
 و از سیلاب که زمین کوشده باشد کوریم یعنی لره است و جکیده یعنی اینج از جبر
 بعد جکیدن بماند و نام زمین نشیب و زمین نشیب لنتی و بسیار خوار و گاه ل کور آورد
 بر زمین بزرگ لرز بزرگ و برهن کار لرز زمین نشیب و جوی خود لنگر بدایح کشند
 و در هر چیزی بنا برین خانقاه را لنگر بلیج کشند گویند بهر و هم در انگ ز است
 لغز فرو خردن باشد لیز از منته و دست ازار کشیدن چیزی بهر بار و هم در انگ
 سین است کوس فریب و هشده و فرو تنی کند و لاس ابرینیم بهر و از هم در انگ
 شین است گوش خلیش و زمین خلاب و بعضی بر او عربا گویند لاش کم خود بی آب
 بجز سیر و هم در انگ چین است لغ بی موی گویند لغز یعنی سر کل لغز تو او بار س
 ووشیدن و اش میدان و دوشنده و اشامنده سه چهار و هم در انگ فاست
 لاف کلام فضول و عبارت کثاده خوشن سناهی بتازی صلف گویند بجز
 بازو هم در انگ کافیت لکتر حاجق و خام در رای و یاده کوی و صد هزار و یک بیار س
 در ابتاع اوست یعنی هر چیزی گویند لک و یک آورده است و بی هنری و نکابوی لنگر کج

یعنی قی و خورشید که از جهت سناه سارند کاوه نام آهنگری که در سپاسان بود و بر ضحاک
 ماران خرمج کور جانز معروف و سرکیا هی باشد که بخورند کوسال کاوه
 بهمن در انک یا است گیتی روزگار و جهان کنی رفتار بانار یعنی فراموش و بنابر سخن
 که سنکل رود خشک و بیخ بعضی بکاف عرقه که لون کوبند که امی عزیز و محبوب و بزرگ کسی نام
 خایضه از ترکانست گیتی کیا هی معروف است بسنج نر کونید و بتازی هند ما که برای وقت هند
 که سسی نام کردی یعنی بملوانی نرکان کشده سپاسش کوسال شهر دوم در الفاظ که ان
 ان لامل است بر پیت بهر سخت در انک لغت لغت افش و کوبند سوزده لکاستختیان
 سیاه واک سرخ لا لا وانه مانند کجخت دوم در انک باست لبلاب معظم که
 عظیم خوانند و کیا هیت که عشقه کونید بهر سیوم در انک با باری است لکرا
 نام بادشاهی بدر کشاب لکرا است نیز کونید بهر چهارم در انک تا است لیرغ
 عداره اربنس و اینست تخت عمودی که بدان چوب کنند و جرم سوزده و کفش است قطعه
 و باره کونید است یعنی باره کونید و ملت یعنی عجم و وزدن لطفت نان و طعام
 بهنیم در انک جیم است آنج بیرون روی چون سنی و رخ و رخ و مردم و سکا
 لبع بعضی و فتح لام سان کار یعنی حراب که بکازران تعلق دارد لچ لکد باشد که بزینند
 آنج بیرون کشیدن لبع بسکون فافو هشت لب و کیسه که بخنم باشند و بعضی بدینجه کونند
 و بلنجه جیم باری است لچ بسکون جیم زاک سیاه که رنگ ریزان دارند و بعضی بدین
 کونید و بلنجه جیم باری است بهر ششم در انک جیم باری است لچ احوال لچ کاز لچ
 سرخ بهر ششم در انک خاست لآخ جای کونید و لآخ یعنی جای دیو تخت و سیاه کونند

سک

پنجم در آنک نوزت که همان انجمن کرمان عنشی و این بار بسیار گونید و در
 سویمان کردگان جز کون صنت و مثل کرمان فدا و این بیان رستان است بگاف
 عنده نیز گونید و فرخ فراس گوید که برمان فداست کز رون جار بشدن کوزن بشارت
 شایخ بسیار دارد و بهند دین همسگهار گونید و در فردوس کا و کله است کوان بسیار
 کردون جرخ کشن بسیار و انبوه پست ماهم بجمع خویش یککش لشکریم اسک سو
 پیاده و اسک فرج سوز کفن انون باشد اجا که در حمام نجاست سوزند بس نوزدم
 و اوست که مغاک و بهلوان و مبارز کلو بزرگ بریان شیرازی کپو بهلوان و نام جودی
 بیکو درز و اما در تخم و بعضی شوهر خواهر هم گفته اند کیتو سوی یافته بس نوزدم در آنک
 است که توه و ک پلید را گونید و دگی که جوی و لب آب باره میکند و بیرون می آید گازه
 بزاعنه و باره آبخ صیادان از شاخها در صفت و گاه سازد و پس این شیند و دم
 اندازد تا مرغانی او رانه بینند و گویند گازه نوعی از دم صیاد است و گویند که اقباب
 خانه صیاد و گانه صیاد هم گویند که از در بس او بنهان شده کجنگ صید کنند و نیز
 گازه جای و صومعه بر سر کوه و نشسته گاه جوین و بعضی بکاف عنده گویند و در بعضی
 فرهنک نام داشته گازه بز باره سی جای باشد و باقی بزاعنه است گاه جای و وقت
 و تخت آری شده و کس زین کرته گیاهی است که آره بیخه آنک ترک ماخته بقیق نهند کله
 کلا که مو بکنی کمواره همد که آنجه بجان خرد و اغلتانند که و به غلوه کل و جوان کل که کرده
 در ره گیاهی است خوشبوی کوله غلوه بزرگ سنگین که برای مجنبن سازند کوره و توانا
 کال غلوه بنبه کوزنه طعمیت کرده نان سبزه و قرص گو که آنک ازید بان و سایر گیاه

نوزد ماگوزان کوزی و بیضه بغم کاف دو او باری و بدین لقب نیز با وی مراحت کز
 دبر سر باشد کوزیش دندان دومی جنبه کوز چوب دستی باریک که بدان خزانه برانند
 دکاو و چهار پای کش نیز کیا ای است خوشبوی و هندی گویند کز جنهار و عود کز درخت
 که بزند وی جنهار گویند کوز نام اهلوان — دوم درانک سبب است کاورس کال گویند
 یعنی جنبه بتازی جادرس گویند — یازدهم درانک درانک شبن است کش رفتار یاباز
 و کبروش و مانگ کش بلغم و بیضه کاف عرب گویند کزیش جانوری است کوناه و لیکن دست با
 دار ذکر این چشم و درو خود و بیضه نیز گویند و بلغم کاف عرب است — یازدهم درانک
 غنیم است کز بیخ کوز — دوازدهم درانک فالست کراف پهوده و دروغ و غیر معلوم
 کز بیضه سوسخت انگ بالا کار و کار و بدوانند — سیزدهم درانک کاف است
 که بیخک در نمک است که بتازی عصفور گویند گلک که کز حرم مان گویند بو او باری
 ماده جوز که کلنگ ماری در — چهاردهم درانک کاف باری است کلنگ نام است
 گویند ان پت اقدس است شرفنامه ابد نام رودی درهند و نام بهار خانه تبرکستان و نام
 کوشک است که یکاوس ساخت و بیضه بخانه را گویند کلنگ ل بود که سخن ندارد کز شنگ
 منگک یعنی کوز — پانزدهم درانک لام است کوز بال زدوسه و سدی بو او باری کز زانو
 و غیر این تخت همین و جوین باشد کز سیل وضع گویند کسبل و بیخه کز کسل بیخه وضع کی کوز
 احمق کال اوله موردف که بزند و سبب گویند — شانزدهم درانک میم است کوز
 کیا هیبت مثل کسبل خوشبوی گویند کزان کیا هاسک است درسد بار کارند و تنش جوین
 نه باشد بو او باری نیز گویند و بلغم کرم آمده است کسرم درختی است که بنا هیس گویند

باشد کورت و سپین خوب و این بازی است و در نرسنگنامه گوشت بکاف عرب و شیخ
 و کرا افاده است کثرت حرم **جھام در انگ چیم است** کسرخ برنج یعنی از رز گوشت
 کج بشر یعنی غیر مرغ **جیم در انگ چیم** است کج احمق و عود است **جیم**
 ششم در انگ فاست کسناخ و لیر و تند و شوخ **جیم** هضم در انگ و انگه
 کلوبندی که زمان از این خبر دو سکنه کند و بدلوان کرید چیزی که از رعیت بستانند
 یعنی فواج و هیز و رشوت و هریه که زنده است کولاد نام مرد است **جیم** در انگ است
 کسرخ و و خندان و این بران مانده از این دنام کیا هست در خواست آن مانده کسرخ
 از زمین بیرون می آید و برای سردی بخورند و بعضی سکون با کوبند و بعضی کاف عرب
 کوبند کسرخ بدین و خندان که کر نام حدای عزوجل زبان چینیان که کسرتاج را کوبند
 و کور کسرخ کوبند کسرخ سیاه و بعضی کاف نیز کوبند که در بسینه یعنی باخ بدان بازه کسرخ
 و جوان سوراخ کند کسرخ خارن کسرخ چاره کوه اصل دوزاد و جبت یعنی که در کسرخ کوبند
 یعنی پیشگی که کسرخ کاف و بعضی کاف عسک کوبند کور قرو خود شتی که کور کسرخ کوبند
 کسرخه چیزی که کسرخه میره که بازی جبر چهر کوبند **جیم** در انگ است
 که از حرکت نرو در اصطلاح مرد و لاور و بیلی از خوب که برورشند بسته باشند و کسرخ
 بکشند زمین راست کند و کوز آب سرنک و کوبند جز در خوشک کاف عرب است آن
 رین کوبند که از کسرخ کاف بیل است کلاب در کسرخ است که از کسرخ کاف کوزه سرنک
 و کسرخ کاف کسرخ بیل سخت بود در تن رنان را وقت ملاوت منزه کوز کج و کوش و خانه
 که کسرخ و لیر و زبرک و مکاره و بکاف عرب نیز کوبند کوز جرد و ملاز نجاست که کوبند با نگران

جزا آن بود که ریحان برونند تا از و بکار برند که مصحف جامع کشته در وی که بنام
 کتبخ گویند و بعضی گویند نوعی از سجاد و سنت کسره بجای آب و کون کشته میوه کلیتر
 چغری نادرست و بویگر ریایی را نیز گویند که از غلگما در وی است بعضی گویند مستطیل کمانه
 است سوراخ کندالک بگ فزیه با کسینه مرغی که از اسرک گویند بعضی بین سحر گویند که بنا
 باشد از جو و کندم و باغی و لیده کرده کوسار و پنج کوب کسره مار در کاله که در سیکه
 کلیه قوس و انتاب کینه کمتر کینه کتر کانه آشفته کانه آنک که با کسی سر و بندگی کند
 و مایه نگر گوشتند گویند کانه شده است گنگ و شرف دیوار و مطرما و کوشکها بر جهان
 حصار است دوم در آنک یاست کتیه زنار و آن ریحانه که کتیه کیران قرآ
 در گویند از آنرا میگویند در عرف و نراک تر سایان می دارند که آری حجام بجاف
 باری نیز گویند کاغوری اخوان یعنی کل لعل کی بادشاه جبار را گویند که از همه بادشاهان او
 بزرگ باشد ستانده خراج هفت کشته کز نای بوق که بهند ویس مهر گویند کی کمی بوزره و گویند
 روسباه گماهی جباری و کبان نسبت بدست کسی چنکل یعنی درخت انبه کا نونی گیاه است
 که تباری سحر گویند که در کانه را بجز سخندان و بلنجه کاف و او باری دراهم که کوسه
 هندی که در آغاز آن کاف باری است بر پشت بهر تعبیر نخت در آنک الهنت که از کج
 کران کرده با کرده و آنک رباب گیاه و هتان و خرمار را گویند و بزمان و پلیمان مبلوان و در بار است
 گیاه را گویند که بسیار نماز باری جامه باشد که و نا با بز را گویند یعنی سینه کباب گدما
 بیست چون سیر و نیاز و گویند بر در نیاز کارند بجهت دوم در آنک با است که در آب
 طعم است کورب موزه غنیمت بمعنی سیم در آنک ناست کتیه رای کوشه و بعضی
 بند

کلبدان و کوبند که این دست ترست گریه دوکان و بعضی بفتح کاف کوبند کلابه دیر خود
 نیز کوبند و سنج بلند و مبت کعبته کوزه بر آب یعنی تالب بر بعضی بسین می کوبند کوبند
 دلیده و در رسمه بعضی با دفعه ماکونند کسره مداره که سازی اماه کوبند کاس کوزه
 یکسو کرد و یکسو بسین و بعضی کاف کوبند کید و کید و یعنی غله دان کلبند که کوانتمه دان بعضی
 کاف باری کوبند و یکسو بسین کفاسان و بعضی مشد و کوبند و بفتح کاف نیز
 کشته مشد و شکننده بالان دیگر کاف نیز کوفشانه جولا هر کعبته ماشوره یعنی ریمان
 که بر دو کوبند باشند بید و بی لکری کوبند کبش شیشه حجام کلبوره فریبند
 گزاشنده کار بنیاد و بر نشان کامه خاکسته و سر کامه طعمای است که بتازی کامه کوبند که
 فنج کوبنده از هم بار شده کعبه تر قنده کوزه بعضی و فتح و غلبت که در آب شنبند کوزه
 بو او باری سیلاب کنده و زمین کوشده و کل در و مانده و نیز آنجا که اینتران
 آتش کنند کابله یا وان کابینه امر کردن بد آنجه از و چشم مکروان کوبند کیه کیه است
 شیرین میخورند کواره بعضی و فتح کاف سبد که بران خاک و مپوه و جزان بر
 و خانه زنبور کشته خط و بعضی مشد و کوبند کاه و ته عروسک گرمی است برنده که
 کاغذ کوبند کوزه و کوبند یعنی از ان اوی کوبند آوند و وع کواسه کوبند یعنی صنعت
 کدنگه جونی که بدان جامه را کوبند کوازه خوب زیر در کلبه برشش جای که بر کلبه خانه کوبند
 کداهه محل کمانه نیز کوبند کشته ریشه کالمه زنه که یک شوی کرده باشند کوبش اینک زنه
 و بس اینک کتانه کتانه کتانه کتانه کتانه کتانه کتانه کتانه کتانه کتانه کتانه کتانه
 جانوری که در گوش سگ چند بید و بی کلنی کوبند کلابه علولله ریمان و فرد و سپه کوبند چرخ

دویم گوید است نمائند کار زن گفتا نام کوتی است در خراسان و بجای نغز نخلچاه
 بازی که از ارسوی بار که هم گویند و بفتح کاف نیز آمده است کارته شنبلید نغز ثلثت
 و بعضی را ساکن گویند و نامفتوح کارزیه دانه معصفه کجده بغم و فتح جیم غزوت دان
 و ارسوی است و در فرهنکند کجده بکسر جیم باز هر گویند که آن اندر دست است کار کوزه عاق
 قر یا گفته آنج در و دانه بود گو الیده و بعضی بکاف مفتوح گویند غله نالیده و بفتح کینت
 بالیده و کول غله کوفته و با باریسی نیز گویند که آن اشتراک نغز جوار و کجابه جاد و کباب
 مرغی است سبب کلا ره بزا باریسی عله نغز بزرک و بزاعرب عله دان نیز بریده است
 و گویند عله همان عله است بغم کاف هم گفته اند کاغذ عروسک دان که می است رخ
 و با شمشه سبید و سیاه که شنبه گوش خوک گرفته و کر با نه که فتن است گفته جوان دم
 بریده کلوته حله دام و دوا که در جامها باشد و بکاف باریسی گویند کار لیده موی در هم
 کلندره بفتح و بغم لام مرد و زنت کالیده احق و دیوانه و سر اسبه و سر شسته و بازی عن
 گویند و تا زنت اور غنار کجیم و بفتح جیم باری نیز گویند بنشوا و بعضی بکسر جیم و ویا باریسی گویند
 گفته نام دان مزاج و احق کاتوزه سر کاسه و سر شسته کوازه باز باریسی مرد و مزاج و طبیب
 کننده و طعمه زن و طعام نحه و بکاف باریسی نیز گویند کله بغم و فتح کاف کسه باشد که بالکسه
 نبود و یادگیری شود کوماره کله بغم ربه و فرجه خرد و سوزگر زیر و هانش بیاماسیده بود
 و بعضی گویند خرد و سوز دم بریده و کج نیز گویند کسه باره جوب و غول بیابان و مرد قوی
 کده خانه و کلیدان کاشانه خانه رسانه و گویند خانه گویدله نمون کده خندق کرده
 کلید نغز جوب که بکلید نغز و دانه دارد نمون کشاد و بعضی بر اسم گویند کسه و خانه

همان کودن است کندر و دپلید طبع، بالان کبان تراروی نوزک که دران بار پانجند
 و بتشید بانزله است و بتازی کعدل گویند و ان چیز است چون گفته تراز و از حوس
 بانته بزرگ قطاس گویند گوین ازالت روغنگران که بتازی عصاران اس کرده درو
 و در تک نذر عصاران یا روغن ارو ساد کون همان کوبن است کما یون نام عور سقا
 دنام مروی کران کساره و حد کران روغن درختی است مانند عر بعضی گویند از درخت
 صنوبر منولد میشود و بتازی قطران گویند و ان دارویی سیاه است اندام شکر آن است
 گرمی مانند وان قاطع زخم است که کدن جانوری است معروف بعضی گویند سیل آب که کبان
 نام دارویی است لیکن بیابارسی مل کونیا ن خواب باشد کویان بسته که بالا و دوم
 کیمس نام مروی لیکن بازنگ کران روستایه است که روز عاشورا آنجا خلق بسیار جمع
 میشود و بس پشم و رانگ و اوست گیلو خرناب کشتی که از و ریمان بتابند یعنی
 از پوست تنه او رشته سازند کشتو انکو خام و در فرهنک که کشتو کون نون و خم نشین
 بغیر تا کتوبا و دخت سنگ خوارک و ان مرغی است معروف و بفتح کاف نیز آید است
 کتوبا خدشتی که ازان ریمان سازند کلا و غوک که کتوبا کشتی که مانشو همان کشتی است
 کیبو و بنار سر عک است که در هوا بر و کند و غول بیا بانه گاهو جنازه مغان
 و کبودک بینه گیاه خواب ارنده کار و گیاه هی است بنورند و کوند بار خوار است
 و بعضی بکاف بارسی گویند کندر و طلکی دان هخت که بنیابند بتازی عک گویند
 کتو کز کاد و ان طعمیت معروف بسیار است یک درانگ هاست کاخه یاران
 و برغان کتو کله هر دو کتو کله بود و بارسی شکوفه کتو کله سرکان آید و موی کله و گویند که ان

گویند کجبال نقل سر مغزی که روغنش بیرون آید و این را کبخاره گویند و بعضی بجم باری گویند
 کل سر سزده و بجمی کابل نام دلاینی کول شکوفه نبرد هم در آنک هم است گرم اندو
 و غم و دل کوفتگی و زخم درخ و سبزه که بوسه جوی او بد گرم زحمت و زنج و قوی است نه
 و بکاف باری هم گویند کام هر دو گویند کامرانی یعنی مراد از آن و جاره گویند ناکام ای
 ناچاره و رنج درون و همت که بهند و بی ناکام پیش سباع و وحوش و طيور گرم
 درختی است گلکم اواز کاودن و مکام دارویی که بتازی ضرع گویند و بعضی افواه
 الطیب گویند بس نوزدهم در آنک نونست کیوان زحل که ان فلک هفتیم است
 گوید ان شاه وانه و بیخ نون نر گویند که آن غله در مد که همد و بی او می گویند و کاف
 دوم مضموم و مکسوره آمده است و بلفی بهر دو کاف است باری و بعضی گویند گویند
 کلان بزرگ و بلند و افزون کشخان قلیان یعنی کران خزان که کسان ضمه عرب
 و کزد و طایفه اند کون محنت که ستون ترازوی حکمت یعنی کسان که زدن نیم تاج از دنیا
 مانده و جوهر نشانده و گویند تاجی که اسار و گویند پیرایه فرق که همد و بی مانک گویند
 و بکاف باری نیز کشکین طعمی است از باقلی و خود و کندم و جو یکجا کرده بپزند کهن
 بیخ و غم لام باغزه و ان زحمتی است که آزون در دو که بخت را اواره کند و بکاف باری
 و رابجه گویند کدین جو ب کازر که بران جامه گویند گوکان ساز کارست و بوا و بکار
 هم گویند کماخن استوار و حکم و گویند استیک و زمی در کار و استوار کادی و بکاف
 باری و ضم خاکنده کانون انش و ان آهین و مردی که مردمانی کران دارند و قست حدیث
 و ماه دی گویند بجه کوراپن همان چه است کلان بازوی در کاپن مهر زمان و اجود

فخر نس کتینک کرده است کورک بود و باری سنگ کازر کردک افسانه و کوبند زنگ
 برنده است چون فاخته سبید باشد و رنگها خوب دارد انکت منجور و در قنار
 دارد بگ دری در دره که هسا باشد گلک موی و بیشتر زخم مشرد و دندان گلک که خیم
 یعنی کار گلک سفیدی قلم و تیر گلک شی که از تابنده گلک جانوری ابی که مشک در کس
 کنج شیر که با جغرافات میکند و بعضی بین بچه کوبند گلک جانوری است خود بهندی تپو
 کیانک آنج از خرماریست سازند و بعضی بلام آخرین کوبند کورک خند متکار و پنده
 دک کی بلاغت نرسیده باشد و از او بود بر سیل زخم ویرا کورک کوبند کورک
 تکب تازی عصفوف کوبند کورک قلاب کینک شیمین است معروف کورک کل و خود
 که نوک او کشته باشد کار یک خیار باد رنگ که سبز بود و بنود کلونک کورک
 بیجک شکم کورک نوک باز باری بره کلید ان کورک شاز و هم در انک کاف
 باری است کلنگ کلند یعنی متین و بعضی یکاف عرغ کوبند کورک کار و بعضی کورک
 بر احمد کوبند کورک حسن و جربت و بلفه کاف مضموم آمده است کورک
 کازر که بدان جامه می کوبند کنار یک میزمان و ششم ولایت کورک
 لام است کورک خزینه آب و جید یعنی بوم و دوش یعنی کف کورک یکاف و نفع و او
 و او باری نیز کوبند کتاشل نوعی از غله و کوبند که این همان شاحل است کابل کلبا
 در میان آب روند بهند و بی کافش کوبند و بلفه کاف دوم مضموم است کلال
 تیارک سرباز بالا پشته و در بعضی فرهنگها آنها آخرین حرف کاف است کاجال متاع یعنی
 الات خانه از هر لونه و بعضی بجم باری کوبند کیل از زو و میل کول و لوند و بعضی کاف

دارد و سبکد و دوشتر بویارنما بنخ هر که اگر دو دندان او در زم کاه مانند کد با نسی
 که اوش هیچ دو غشکران گوش چهاردهم روز از ماه از ماه سیزدهم در لنگ غشکران
 کینج بخال چشم یعنی آب و بخار چشم که بخال بند دکنه بقم کاف نار برنیم و بعضی گویند
 اصل اینیم یعنی بیلد و گویند کاغذی نار بر همان و بقم کاف هم گویند که او شده کبابی که کنکران
 پر بازوی فرود آمده بندند بیازی لشن گویند در نطفه اش کلاغ زلف سیاه کاغذ آزاری
 که در جنبها بندن کله کاو براید میند وی چکال گویند بس چهاردهم انگ فاست کوف
 جضیع از مرغان واضح انگ جف دست کشف باشد کد فیم سوخت بعضی کاف بارسی گویند
 کاف شکاف بس بازدهم در انگ کاف است کاواک مسانه تنی یعنی خایه و بعضی کاف
 بارسی گویند کاک بلنت ماوراء النهر رود قرص و مردم جمیم گابگ خانه کبوتر و جای مرغ
 خاکیر دان مانند زینبیل که آو میان در خانه بیاورند تا کبوتر اندر و بچ کند کا کوک همان کاکبیت
 کلنگ کا ز چشم یعنی احوال کوک بواو بارسی ره است که از خوردن آن خواب آید چنانکه از
 خوردن خشخاش سازی از احوال میند وی بهیل گویند کوک بواو عینه کان و بعضی کاف بارسی
 گویند کلنگ که که خرمن دار یعنی جای نگاهبان خرمن و آن خانه است که در خرمن کاه اندازند
 کلنگ تخم جمع یعنی کوک که اگر جانوری است از مرغان سیاه و سبید و از دم که
 بر کتاره آب نشیند و دم بلز اند مقدار فرود شک است که رنگ عمده چیزی در فرود هنگام
 پیش بر رنگ مرد و چنگ و پهلوان کشیک شیبی معجزه خود کی منتش که که غلغولی یعنی سر کل
 و بعضی نفع کاف گویند مردم چشم ملک بقل یعنی کاف مضموم یعنی است که جگ بواو بارسی
 و عینه گویند کشیک سبید تر کردن سیاه و بعضی نفع کاف در کما گویند و در فرود هنگام

در سینه نفع آنک بر طریق صحیح کاوند و در اسدی است آبی باشند بزیر زمین بجایها و
 برند کا ز صومعه بر سر کوه و صبح گویند کان کاف باری است کوز گوشه خانه کراز
 کوره سرنگ و بت و لیکن بنی که زبان را وقت ولادت مفر باشد کیز غده کشاوند
 مزاج کروز طرب و نشاط و بواو باری نیز گویند کا نازنی خوشه رطب کا نازها
 کا نازت لیکیز کیا هیت و در فرنگها که لیکیز بیرو کاف کسوره و یا اول
 باری است رستنی است زیبا کز بر رختن مار و مبتلا و فریبه و منی فریبه باصفا
 مهله آفت که دستهار از پر باها بندد و ماد است پابند کوز دو تا کنیز بر سنا
 کراز بیلی باشد بدور شده بسته فوکس کتند و زمین راست میکند و هم در انگ
 زا باری است کز سرخ درخت هر چیزی کار نفعه احوال کز خوهل زو راست
 یا زو هم در انگ سین است کرس موی پیچیده و بر عین و جامه و بعضی کاف مضموم
 گویند بلفغه کاف باری است کا کرس مردم بلفغه مسخره و مشهور و مستند کوس طبل
 دو تن بر هم رسند یعنی فراهم رسند و هلمو و دوش در یکدیگر تخت گیرند کا بوس دیونیه
 کما س کوزها و همین پرنال انف جاز خوب و جاز سفال جنانک خواهند لدا ز زیر نخل در
 او بزند کبھی کز کسب کیا بی که بدان کوه بولا و بید آید کز کس و از خوار کس فرج عورت
 بجز دو زو هم در انگ شین است کیش دین و ندهب و آنچه دران بتراندند
 مثل زبان بلفه ترکش و موی و زلف کواش صفت بضم کاف نفعه است و بعضی کاف باک
 گویند کاوش نیز گویند کدش بضم و فتح وال باغند و بعضی کس وال گفته اند و بعضی نفعه گفته
 گویند کزوش نظم و بعضی کاف باری گویند کزوش جانوری است کوتاه و لیکن دست و پا

ویلی باشد سراندر خفته بزرگ از ایود و در ماوراءالنهر می رود و کند طناب که در کنت نشانی
 در کار میله نام قوی که در جایی که آب از او به شوری کشند گند مرتین یعنی سر
 هشتم در آنک راست که توان و مراد کسود گرمی خردست در غیب باشد و گویند گرمی
 خردست در شب باشد و گویند گرمی خردست که ماهی خورد و در اسد بیت گرمی باشد که
 بخورد از آب رود کوار سبدی که بدن خاک و موه و حزان بر دارند که از آریا پارسی
 حوصله که بر کشتا و زرد هقان کوی زمین سراب گفته گر آب وان زمین شوره است
 و بیابان که به آب به نبات باشد و بعضی فرنگان کوی یکاف و باباری گویند کفر
 سنگی که بزرگتر حصار نمند و پشمای و باوش یعنی جزاوشک دوغ و گویند ای
 بود و غیاز که اندر دوغ و ماست کشند مانند تغاری بزرگ باشد لیکن در پارس
 ازان برتر باشد و نازره دارد چون نازره بلبه و بعضی یکاف پارسی گویند و در فردوس
 کفر حیف تشه که تو بر بزرگ تو و هقان و باغبان و خانه کتور اعلیم یعنی گرمی بخش
 از زمین وان هفت است ماف هفت ستاره پس کشور هفت حصه زمین از پنج مسکن
 که کتار خشتخاش کتار سیاه و بعضی یکاف باری گویند که اگر کلاغ و بعضی ضحیت
 هر دو کاف گویند کتار مار بوست افکنده و بلخ کاف مفتوح است کتار کاهل و کتار
 باشد که برای کار یعنی سکار کتور کند و غله وان چیز نیست که مجموع و کاتور نیز گویند
 کتار کوه که میوه است کلا و در خاک کاشف نام شهری در ترکستان و کار غزنی گویند
 درختی است او را میوه و تخم نباشد بتازی لبان که گرانام ولایتی است که خور و قبا
 که در دشت کوه و گویند دره کوه بجز سرهم و آنک را است کار بزی جوی سر خورید

کلنج سبد که با به مانان و کوبند سبد گناس و بعضی بکبر کاف و فتح لام کوبند و در اسدی کلیم با
 کفش که قلاب آهنین بر سر جوبی کرده که بدان کلنج کشند کلنج پهنوله یعنی گوشه از جای بود
 کلنج همان علوا که لاپه کوبند و بکاف و جیم باری کوبند که کلنج زهر و خرما ابو جمل غم در انگ
 جیم باری است کلنج کا جک یعنی تارک سر و سیله که بس تفازند کلنج بر آکنده و جا
 بود کوچ مالکون یعنی کوچ و بکون مرکب و در هر دو او باری در وان را کوبند و بزرگ
 احوال باشد و جود و بیاده در و ورنه و بعضی کلیم عربی کوبند کلنج احوال باشد و محمد
 فردا کشتن فردای یعنی کبیر انگشت بای کلنج احمق و موجب خوشنشین ستا بود کوچ
 رحلت یعنی روان شدن از منزل و خوامیدان و کوف یعنی جود کلنج خانه کوچک
 و خانه خرمن بان که خرمن سازد و گوشه خانه و کلنج کلنج نان ریزه کلنج بدل
 کلنج پس باشد نشسته در انگ خاست کلنج ریشی شیر مثل نمبر که خجرت را
 با نیزه میکنند و کوبند کشتک یعنی نمبر کلنج که کیا اهریت و در فرزندک نامه خر قواس کا کون
 بد و کاف است کسیرخ ان تخمه جوب که مصوف کتاب بران نمند و بخوانند بتازی رطل
 کوبند کلنج آنچه کوه کا زایدان تیر ساند یعنی کوه کوه کوچ کرده و یوار را کوبند کلنج کوه
 و خانه و روزن و بعضی کوبند کلنج خانه نار و راست کلنج بوا و عریه و باری خانه به روزن
 کوچ گوش زن کلنج باره کل خنک کرده به انقم در انگ و الت کبیر موده نشین
 از زما و در میانان و در اسدی است و در فردوسی کبیر و معان کبیر در کسری با و
 باشد یعنی نافه سیم و زر سلطان بد و سبازند و او بخزانه سباز و کرا و جا که کند و باره باره
 کبیر گوشه او یعنی فرزند کلونه مرسد باشد ار لود و انجیر و لود و آنچه بدین ماند که مندرشتا کاف

که بدان کت کشند که آجام و بعضی بکاف عرب و بعضی بکاف پارسی گویند و این دست
 و بکاف پارسی غلام هندی یعنی کت که گیسو زبان شیر از زبان عصبیب را گویند گیسو بکاف
 و با باربچه خوب کت را در معنی زمین کوا و جوب زبر در کت سید و اردوی هندی وی کت سید
 کونیا سازیت از آن در در کران و دوم در آنک باست کت بشی که از و رمان
 سازند و بکنج با باربچه است کت خواب جامه معروف و آن کت است کت بقار مرغ
 و بکنج بی باربچه کت اندرون سرخ و با باربچه است سیوم در آنک باست
 کت بشی بر شش جای جوان و کمر آن و جای بطن خوگان کت بشی بر شش و خیزه
 تنگ یعنی خنطل و در فرود بچه خنطل است اضافه است که است بکیت یعنی بکیت
 تباری شیر خوانند و بکیر و ال نیز گویند کت کت کت و بعضی بکاف پارسی گویند کت
 نخل انگبین یعنی مکتس و بعضی فرنگیان بدو گویند کلات و بی باشد که بالا و بلند
 و کوهی اگر چه بر آن بود و بعضی گفته اند کلات و بهمهء کوچک کت شکا از هم باز
 کاشت کرد و ایندن کت شکا کت سر کین و سرین کت تاج و کت و در کت
 فخر و است کت کت هند و آن باشد میان بافته نفر است کت بر کم شده
 و کین پذیرفته کت کت است تر بچیده و گویند که و آنه او را کت گویند یعنی بکیت
 چهارم در آنک چم است کوچ سیاهدانه کلوج نادان رره کتچ پرو کت
 و احمق و خود ستایه و فرنگیان بکاف و جیم پارسی گویند کتچ قونج و آن علی است از با
 کتچ خود بدیده و چهار پارسی که زیر و افش بیامد آنک گویند کتچ شده است و بعضی بکیم
 پارسی گویند کتچ حلای که از بالا پرو و لا برن گویند کتچ زرخه کتچ و بکم کاف نیز گویند

برتت باره کردن برای انکس کافه و در فرسنگناها که فانه است که جوبه در
 میخلائند تا کسی در را سنجیم تواند کشاد و اسدی گوید فانه فخاست بینه جوبه که
 در شکاف جوبی شکافته نمند تا محکم کند فکانه بجه که از شکم برود و از آومی و یا از دوا
 فرسوده کنند و خلل بپذیرند فراسوده فرومایه نادان باشد فرسوده بینه فانه است
 فله شکار و در اسد است رها ایب و گویند کلا سب و سوز زشته روحانی
 علوی زبسته نر گویند فرسوده شکاری فلخوده بینه وانه فاعسره نوعی از عطر است
 وانه مقدار خود دست شکافته و سخت فاخته کل ضایع می گویند حنا چون خوشهها بر
 آرد کهها بشکند فاخته هم گویند فینه نام عورسته بهر جهت یکم در انکس است
 فیروزی روای چابخت فرحانی یعنی بخت شوی و در مانا و بسته کردی کورسته
 خاخر دوم در انکس آغازان کافست بر پست بهر جهت در انکس گفت کنند
 حکیم و پنجم یعنی ستاره شمره کاهن که اخری از خویش تن گوید فیلسوف یعنی دانا و اگاه
 باشد که با بیابا باری کیا می گویند و بعضی بیاعرب گفته اند کیا نوعی از عکله
 رومی و کسه نر گویند کانا ماره خوشه انگور و فرما و درست تر است که کانا جوبی بر جوبه
 فرما و ابله و نادان و کلیک بپوشش جای کبران یعنی معبد معان مگر جای کوه سندان و
 دیوار کیشستان ماطف وان نانی باشد که از کجند و شکر روند و آن شری است
 جابه نقش و ساده و حرک زنگش بسته کفایتی و رنج بمانا که یکس رسد گردنا
 مرغ و ما جری کبرانش بر بان کند و بگردانند و بلنجه کاف باری و بعضی بیکر کاف
 و ال گویند کیا تا بتابع بریان فلاسفه کارا یعنی ترشی و گویند جای تری کید انجام را گویند

از دوازده ماه بنمزد فشان سنگ است که بدان کار و نیز کند فزونی جوهر فزانی حکمت
فغان نفیر بانک و نحوه و زیاد فلاح معروف که سنگ اندازند هندوی گوهر گوهر
فزان کشف فشان ریدان خوردین همان خوردین است و نوزدهم روز از ماه فروردین
کیا هبست که او را کند تا گوهر نر گویند و بنازی صدف الارض خوانند و بعضی گویند این
عقده است فزونی صمغ نادرون که بهند وری الحروت فوادان افزون و بسیار فزونی
مهره که در شعل است فزیدون نام بادشاهی فغان بخانه خوردن زیادت و بسیار
فاسرین سبندان و نمون نام مروی بسیار نوزدهم در انگ و اوست فزونی
فراشنگ بسیار در انگ ماست فرسته پیغامبر یعنی رسانده و رسول فزید که
اسب فرخته نیکو کرد و مویب فرآخته نیز گویند فزانی حکیم و انا فره باز با بسیار
و بیل یعنی عند لبب فداده پیوده یعنی بی فایده و بلغ یعنی بغم فاست فداده فداده
جوبی که بس در بند ناما بنمزد کنند کرد و در فزنیکنان بر امهلا است و آن صح است
فواره کداره چهار بیلو که در عمارت نهند و کتختنه فزختنه ناهنایی که از نشسته
بجهد نوزید بر سنگ می بزند و انا بزبان ماوراء النهر قطایف گویند فزانی حلو
سیر و نفع فانیز گویند فزیدون جوهر انگ در کشتهها مایه یعنی فزنیکنان نفع فاکویند
فزیه لمنت و فزنی فزنده مبارک فزیره بیل و صدف و غالب شدن و زیادت
فلسه یعنی فاما است یعنی جز آنکه که رو و بند و دارویی که بهند و بی بهلی گویند
و تله لیا و بعضی نفع فاکویند فزیره انگ بچکان بازند و آن جوهری بود رسته
در میان کرده و بهند و بهر یک گویند فانه جوهر بود که در میان جوهر نهند و بار بسیار

معروف پنجه سموم زین فواشوک فراشنگ است فدرونک مرس انک در چهار باد
 جنگ میکنند و می بندند نیک تیر خشانه دوست اخ فرموک کردانک بهندوی
 کوبند فلجک فرغل سبتانه بهندوی سلسه کوبند فرانک نام مادر فریدون
 بازو هم در انک کاف بارسی است فلا نیک جوب باشد که بس در نهند جبت شکل و
 رانر کوبند و فتح وال آمده است فرانک اودیش کوبند فرنگنان یعنی اویسان بود
 فلدرنگ انک جاه یا ازار بند کرده بند و فرسنگ کرده بهندوی کوس کربند و دست
 ترانست که فرسنگ سه گروه زمین است ... شازو هم در انک لام فرخال
 سوی راس فرود شده فرغول تا خرمند تقدیم یعنی خلاف در کار وین زودن قنار که
 بتازی درع کوبند و از هم شکستن چهری کوبند ره قنار و مردم قنار و این هم باز کشن
 و بروریدن و انهم بش گفتن چهر بود و فلجوب درخت ابی بیضی سخ نیلوفر کوبند
 بهند هم در انک هم است فرم و ننگ و فرودمانه کی قام مانند و رنگ فرجام
 عاقبت کار غم جادی که باز بکران در هوا کمره تا شمار دران افتد ... فرود هم در انک
 نونست فرودین نام مای که افساب در حمل بود ... فرود وین جو بکشد شت
 ماردی بهشت آید ... مان خرد او و گتیر انکه که مرداوت همی آید
 بس از شهر یور و مهر و ابان اورودی دان ... جو بر هم حال سفندار مدیا
 پیغراید ... فرور وین برسی دار باشد مورش وانکه ... ز مهرش تا با سفنداران
 جمله از حرفش دان ... فرور و بان سخ روزست اخرین از انکین ماه یعنی افساب در عقوب
 دان روزها و جشن میغانست که معروف فرور و بان کوبند و ان ایام مغز است که افساب

بنوع نادیا باری و در نسخه راجحه و باری است فرادیده بودند جامه و جبران دارین بو
 که دامن و سر استین و کربان و در زمان دیگر دزنده و زوز نیز گویند فرادیده و شیب
 و بین دکش و ن و کزدن و بالا چری و نزد یک فلسر ز چری خود نه که در جامه و از ایند
 مادر کوی که بند در استان این را بدرزه و سرزه گویند و در ماوراء النهر فلز و فندک
 گویند فریب ز نام عورته و نام مردی فرابر ز نام مردی فرامر ز نام بر سرستم
 و هم در آنک ز باری است فرز کیا است تلخ که در دوشکم را بر و ب یا ز دم در آنک
 سبن است فسوس سحر و حرمت و بهزه مفتوح نر گویند یعنی افسوس جواب بانج مرد و غافل
 و نادان طبع و دوازدهم در آنک شین است فر عیش پوی که از دامن بو استین
 بیرون آید فر ش بریان فاش بر آکنده مشهور شده فاش نور است و حران و مانده و نیاله
 و ستار فاش و م آنک بتازی و بب خوانند و بعضی گویند موی کردن آب و بیابا است
 هم آمده است بر عیش فریش کا اهل و ملتوی شدن کاری فر تلیت نام عورته
 ستر و هم در آنک غین است فتح دوست و مشوق و بت تراشیده و فر و سپه
 بت رنگن را فتح گوید و بزبان فرغانه صنم و بت باشد فر افع مادر و مهر و فرصت
 فر و غ ماب یعنی روشنایی و خشنا که بهند و بی جهلک گویند بهر چهاردهم در آنک
 کاف است فحاک ابله و حرامزاده و فرنجک بو خانه و بنوع جیم نیز گفته اند و فر زنگنه
 فرنجک و کوسبند است و بد و ضحمت و بنجر کاف هم گفته اند یعنی مستند است فرنجک
 بنوع و کفر و بو خانه و در پوسته فر شمشک مرغیت سیاه و سبیده و جانها خانه کند و بانگ
 و بجز در میان مردم کند بتازی حطاف گویند بهند و بی حکر فر آخر اک گوشنا به فر آن

فردوز بهر ششم درانگ خاست فرام فرخ مبارک بنیاد فرخ بود یعنی زیبا
 فرخ نامش که ر خوروی برزند بهر ششم درانگ دالی است فرود بزه که منتر میان
 آب باشد و هم وقت تازه باشد فرزند گیاه عشقه و آن یکا است که بوی ناخوش
 دهد و چون بر درخت پیچد درخت رازر که داند و خشک و پراغنده نیز گویند
 نسر و ماسین همله شکری و بعضی بسین میگویند فرزند گیاه کدز آب جبر و دیوار جبر
 نغشند بر چین یعنی خار نیست که گرد باغ و گرد کار باشد و بعضی نفع غین گویند نغشند بود
 نعت و دلفنی بد و کرم ز غند زدن یعنی بر جستن فنود بفر فریفته و عه شده فلج و
 بنیه و انه فلجند بنیه کشنده باشد فرود در بد و در بد و روانه جو به که از بس در نغشند فرسود
 سوده و کشته شده فرود و نغشند و انا و نغشند بهر ششم درانگ راست
 قرزب و زیبای مشکوه و و قی را نغشند دهند چون رو و کو و فر فرز زمین سکا
 یعنی زمینی که در آب رود آب او کم شود و جای آب نماند فرخار جبری را باب تر کو
 دینک نغشند باشد و سرشته کشنده فرخار است و نام بیت و بخانه و نام شهر که
 در آن خوبان بسیارند قبا و اشغل و بعضی بگر نماند فرود خانه تاب نماند که باله
 فریزر که باهی خوش بود و بعضی را اول پیوسته آن گرمی و رزنده و بعضی روانه گویند قی
 فریزر انک راه راست دارد در دین فروری و فروری کش و فرور دین فرور لب
 باوشاه هندی نغشور نام باد شاه چین فر فرکه روان جسم درانگ راست
 نغشاز فرود کاغذ و شاکر و انه و عطاء شعری این چیزها که بکسی دهند و از امر و او
 نیز گویند و بعضی بر اهمله گویند فرز کدزه جهان بیلو و بعضی بر اهمله گویند فریزر نغشند

بانگ بشتنج و بخت زون غواشه کجا هی که نقش کران و جولایان در کتف اند ^{غوغه}
 سراچی فروردن و بتازی غوطه و غوصه کوبند غناوه سازت و نام و لایتنی و بازگی
 که بتازی لدر بوج کوبند غر بخت و نادان غنوده خسته غیبه میان حلقه
 نیز و هم در انک یا است غوشای سر کین ستوران که درست خشک کرد و یعنی با ^{حک}
 و شسته غاوه جی صبو جی و در بعضی فر هنگت به عار جی بر اهله جیوه غوغی سر مارا کوبند
 در طاق باز و هم در الفاظ که آغاز آن قاست بر بیت بهر
 تخت در انک الفت نادا اجل فراخا فراخ و کت و کی فنجی دم که ان زحمتی است
 فرا بالادیش کوبند فرا ز یعنی بالاز و شتر در میان کوبند فرا لب ده یعنی در میان آب
 پند از کبج کوبند فرا خانه یعنی سخانه و یعنی بود در مز باشد جنانک کوبند فرا هم از نش
 در هم آرد و بر هم آرد و مختصر فراع باشد کوبند فرا کن یعنی فراع کن بخذف خا و بر کوبند
 افتد و کوبند ز آب شیده و کوبند این کلمه یعنی بر دور و نزدیک و دور آمده است
 دوم در انک باست فرسب جا به باشد که بدان بام و آب بپوشند و بعضی سا بارسی کوبند
 سوم در انک تا است فرمت جا و بی فرتوت بر سال خورد یعنی
 یعنی تخت بر تخت ماهتاب فرتاب که مناسب بود و بعضی بغم فا کوبند بهر
 چهارم در انک چیم است فرنج بر امون و بان یعنی که در کرد و در بعضی فر هنگت فرنج
 بد و فخت و جهم بارسی بر امون و بان فنج در خایه و زشت یعنی قبیح فلج کلکن
 در یعنی علف در فنج فروداش اب فرنج دیو سینه بهر رنج در انک جهم باست
 فرنج شاخ بزرگ که در و شاخ دیگر کند ما شاخ دیگر و هر فرنج کفن آید فرعانج ما کاد

گویند قره انکور بود که خیره و دانه اندر میان وی باشد غم پیش و کوسند کوهی و
 کوه کان بر دسوار می کنند و بی ار که گویند باز دهم در آنک نون است غلگن
 دری چون پنجه و با جعفر در دهر که باشد بنامید و در آمد کیت دری باشد
 جوب یافته بود چون پنجه مشکب که در در نگاه کنند هر که در سراسی در آید و در زنگنه
 کاف بارسی است و کسور و غن مضموم کرده است غوزن غزال و خلاب و غوزن
 بز بارسی خلاش سیاه غسن جوب بزرگ عصاران مننه مک عصاران غلگون کل
 سیاه که در زرباب بود و بهر شانزدهم در آنک و است غر و خالا و غوزینه
 نصب آنک میان نمی بود غر و زباید و کره با دوازدهم غلبه جو یا بارسی غلبه خاکو که
 کان و گویند کان به هفتم در آنک ما است غننه غلگن غننه کیا هست که
 بتابند و اران جوال یافتند غوش کیا هست که از تیری بوزند و خشک است نان
 یعنی دست شوم گویند غوش نه نوعی از ساروغ است غوز و بار نبه غلبه بزرگ که
 بتازی عله گویند و عمق نر گویند غنده عکوبت بزرگ و با غنده یعنی کاله غننه قره
 و چشم برهم زون نیاز دان چشمک است و اصل سن و کث و ن چشم را گویند غننه
 بلند طبع یعنی ابله و عجز را گویند غاشبیده چشم الوده غذاره بکان بزرگ و این را
 خاوه و غزازه هم گویند و گویند دیر روشن و در فرغ سنگناه فرخ و اس غزازه بزایچه
 شرسط است غباره جوب که بدان حرزارانند و ان بار یکت بود یعنی جوب یکت بار یک
 و از اواره نر گویند و بعضی بیغم غن گویند غازه کلکونه بود که زمان در روی مانند
 یعنی سخی و سبیدی زنان غنم کل ما سنگنه غوزه انکور خام یعنی ترش تا بجه غننه

آرند نخوده بناخن کندیده و کلیده و شکر فیده اسب که در بر آید شیرین نوعی است
 که تازی شغفه گویند شیرازه معروف نمند و نرمنده و پوکش شادیه داروی است
 نشا ما که سینه بند و شاماجه نر گویند ^{پشم در انگ ماست شوی و الا ان خود که}
 هند و بی سویی گویند شینی نوعی از پوستینهاست و گویند کونه از جامه پوستین است و نوع
 شین نر گویند شگبوی شگ شگ بای و دونه شگل خار گیاه و سنج کپاست بی روی نام دارد
 کون ^{در انگ} چهاردهم در الفاظ که آغاز آن عین است بر نر و بهر ^{در انگ} خصت
 الفت غوغا اشوب بود و ملخ که برش برآمده باشد ^{دوم در انگ با است غیب}
 خوشه انگور و گویند انگورست و عشره فیهکیان بز باری گویند غایب حدیث پیوده و آج از
 کار باز مانده باشد و از بازی سقط و پیشه جانک گویند شیران غایب غنیف سما
 زنج غیب ^{سیوم در انگ ناست} غوغت برهنه ماورزاده غلبه ^{علتین}
 غوغت او از اسب ^{چهارم در انگ} جیم است غنج سندان جیم باری هم آمده است
 غنج قنج یعنی کرشمه و سرن مردم و جبران و چهار بای و گویند انگ مراد کرشمه دارند بیغم عین
 غنج کرشمه ناز کردن غایب نر اسب که بوقت با مد و خورند و بتازی صبح گویند غلبه
 انگ بهلوی نازکس یعنی بغل که را بر انگشت بگیرند و بدان بخندند بهند و بی که کند
 گویند بعضی هر دو عین را کرت دهند و بعضی عین دوم را بیهم بدل کنند یعنی غلبه دور
 فرنگنامه جیم باری گفته اند غریب خلایب و خلش غلبه و اوج غلبه از بیغم مرغ گوشت را
 بهر ^{پشم در انگ} جیم باری سبت غلبه که ای که آسان نکشاید و بعضی جیم عربی
 گویند ^{پشم در انگ} و الت غوغت شاد و درخت بلند و جایگاه کاروان و

ششکاسه زاله شده انگور و شنبینه را نرسیده که نرسیده مملکت نرسیده انه عنایا
 میوه است که فندق گویند شکو حنجره اسپچه که در سر برید و از چهار بابیان و شکو حنجره
 نیز گویند و این درست ترست شده او اراست و شنبینه نرسیده گویند شنبینه که در
 بای لغت شنبینه بوی ناک و نفع عین نیز گویند و بوی که از اندام آدمی آید پیش آید
 صالح شمیده هم زوده و پوشش شده شنبینه چاهه که در شرکاه عورت باشد و کفن
 دان و جای خاک دپلمیدی بود و در گو به شنبینه دیوانه مرآه شانه کاشانه گویند
 کافی حذف کرده اند و شانه خانه زنبوران شده و چیزی که میوه را از یکدیگر جدا کند
 بنامی مشط گویند شنبینه جرنه که بالا شبر باشد و بی ملایمی خوانند شنبینه شنبینه
 دامن و خوشه شنبینه بکسر زابکاف و زابا سر و انه انگور انک در میان عرم باشد
 حرم خوشه انگور بعضی گویند صبره انگور که شنبینه و دانه انگور در و بود یعنی و از انگور شنبینه
 چاه لعل و ننگ که در شمع کنند تا با و نکت شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه
 شنبینه سونش در بز شنبینه چنبه از دو کان و گویند شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه
 او مار باشد شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه
 شکو شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه
 شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه
 و از سبب است که جهاندار و جهانیا از بادشاه گویند و همه مهین شنبینه شنبینه شنبینه
 و راه کشاد که بسیار را هم از و بکشاید و عام خلق در آن بگذرد و شاه راه گویند
 دو اما و از آن که در اعزیز و بزرگ دارند شاه گویند و شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه شنبینه

لاست ~~شکل~~ در دهان زین و عظم کاف نر کوبند شاخل نوعی از عذ که به بندوی نر
 شل بای افزاز جوبین شکل جلدی شال کیم خود و خر قواس کو بد شال جل مذ که در زیر
 رکستوان کنند به شاز و هم در انگ هم است گابی اوزار و رمیده بقیه دم جویند
 و در فر شکناه شتم بقم شین بای ازار سا فان شجام آفت سر ما که پیوه رسد و
 سخت نیم ماهی است بیگون بینه نقره کون و نام رودی است و بعضی شین مهله
 کیا هیست که بیازی لنت کوبند و بهندوی کونکلو بیهند هم در انگ لنت
 رشران یاران سد و را شد و نیز آمده است شان زینور خانه شایگان مال بسیا
 و کبج فراوان اسگاه علم کشت کبج خود بر و نیز از معایب اشعار انگ حج آرد
 برای قافیه جنانک در قافیه ایمان و زمان مردمان ارند شش شنی که ارد سیانه
 شیون ماتم و نله می شمن بت پرست شاهین جانوری معروف که صید کبر دو
 دسته نراز و شیان جزاد مکافات شگون جانوری از جنس شکالان و بعضی
 بفتح شین کوبند شروان نام مردی ساگران نام ولاتی شادردان بساط و پرده
 بزرگ باشد بهر پرده هم در انگ داوست شکلیش یهوشا شو کیا هیست بخم اد
 بدارو کار آید بجز نوز و هم در انگ با است شکافه زخم که بدان رود و زنند
 شفا نه مر غیبت مفدا غلبه نوز چهار رنگ دارد و شو لیده بزمده شکوه خست بقیه
 بزرگ بسیار و بکل و زیب و قوت و مهابت شکوه حملت خود را کوبند و بقیه شکوه
 و پر بت را کوبند حاکم کلانه ویر یلند را کوبند شوده جمل و بقیه شین نر کوبند
 بیشه است شوره عظمه بقیه شین دوم مهله آمده است سر کشد از غناب

کاد که بران جنگ کنند و بلندی سین است و شفته بهمانیز که بند شمع آن پوست بود که
 برتن سخت شده باشد از کار کردن دو و از دم درانگ فاست شکر
 که کم گشت خوار در رنگی معروف که بتازس ز بخوف و شجوق گویند شفت شب کوی بابنا
 بدل کرده اند شکر بزرگ و با حمت و لطافت هر چیزی بود خواهی نگاه مردم
 و شکست و زیبارا بر شندف دهرل و طبل شکان رخنه و شکافه بس برین دوام
 درانگ کاف است شکر کلی سیاه و ام و خلاب که از وی بای پشواری توان
 کشتنیک نابکار و حلی یعنی نمی و نادان را نیز گویند شنگ دوک و در فر هنگ شنگ
 بفتح ماکرده است شکر کرده دوک شنگ انگ بیازی لکد بر کس نیز شکر ربا
 چهارده تاره و هر عکله که از اینهور گویند شنگ همان شکر است شکانگ سنگله
 مرغ و بعضی بکیر شین گویند شاک بز شنگاک نا و دان و بعضی فر تنگیان بد و کاف
 در آخر گویند شاک سینه بند شنگ که یعنی هملک و بکیر شین نیز گویند شکر حصه که
 از اینند و بکیر شیک گویند و بعضی بفتح شین گویند شنگ بزرگ یعنی عکله و در فر هنگ
 شنگ بهوست شکر و ام شنگ خوشه شنگ شاخ نوک از ریاحین و درخت
 براید نازک و تازه بوده خوردستان نیز گویند شوالک برنده است سرخ و گویند که
 هر زمان رنگ بگرداند و بنیازی از ابوراش گویند شرفاک او از دم شکر و اسب و جان
 در رفتن شکر مرغی معروف بهر چهار دم درانگ کاف باری است شکر زهره
 کیا خیره تلخک بفتح شین شنگ درخت سر و شمع و در راه زن و مکاره
 و خوب شنگ بتازی کس خوانند شنگ رنگ تابا بسر بلزده هم درانگ

نین مشهورست مگر نکلن بینه شکسته گویند و نل شکرت بینه و نل شکرت و از نین بیهت که
 بر نده در نده را شکله گویند و صیدرا اشکار شغز گزه که در اندام سبب بار کار کردن
 شیار زمین باره باره کرده بکار و این و شکافتن گویند فلان و شت و فلان که
 شیار رده است نشا و غز و لاتی است بر کنار ماوراءالنهر و اذان سوی کافرت
 و در جو لایان بسیارند شمر حوض خرد بینه ازان آب که از آب کبر و ابدان خوانند
 شد یار زمین زراعت که بهند و بی هلوته گویند شمر قول صعد شام و زنب بره
 شمر نوعی از بومی و شمر نیز گویند شام بنا بلند و خوب و ناموشلو از ازار شمر
 موضع است در ترکستان شمر نیز گویند و شمری جاهاست که آنجا می مانند شخار
 کللی باشد که گازر و صابونگر نگاه دارد و ان غیرت که بهند و بی سچی گویند و ازان
 است شکار نیز گویند شمر استون و غوغاشا بوز نام بادشاهی شهر مصر جامع است
 هشتم در انگلستان شمر نیز مزارع گویند شمر زمین پاک کرده و رانده بینه سدی
 شمر در همان شهر است و نام دارویی است شنگو نیز دارویی که بهند و بی سندی
 گویند و ماعولا نیز گویند شیار نیز که برود خ می و دشند بهند و بی گوهر میگویند
 و نام شهر است در بار سبب نام در انگلستان است شندوس نام مرد است
 بهر هم در انگلستان شمش شاد اف که بدان بنیه کرده کند شمش شاد اف
 هر در خ که بجهت شمش بنم شین و سکون فانیز گویند و شمش بهمان آمده است که شمش
 در خت را گویند شمش خرد و رانده بود بینه لغزیده و بر سبب این و جاها که شمش سبب
 است و نام عضوی مورف است که بسیار در انگلستان است شمش

زمین که آب او تنگ بود و بکلی نزدیک و کشتی را بگیرد و بایستد ساسک را که سار
 مانند و حامی و سارک را نیز گویند تمد مال خود ایا سگور یا در سیه و دوک و در سیه
 است که مرغیت سمندر مرغی و یا انوری که در آتش باشد و نوزد و گویند موش افکنده
 و از پوست او و مال سازند ریم او نوزد و او سلامت ماند و سمندر و نیز گویند
 بسیار جریخ انکور مال و این که بدان زمین زرعی باره کنند بهند و بی همباله گویند
 و بعضی فرمینگیان بکسین گویند سیرید قوس آند که نادان گمان رستم گویند و سیر
 عربی تخت و کربلی است سفر جانوریت که بر پشت سر بجا باشد سیر شش نیم در سنگ
 سیر منده که بسند و وزینت معین دان شش نیم در سنگ است در زمین پالاست
 دور بلاد ماهفتا و در سنگ سینه کل باشد مانند کوزه و گویند کجا می خوبوی
 که زهر کم فروار و سوفا معروف که در سر باشد سپید در خنی است مار زار و سوز
 اسب لاکین و بزرگ و سر قوم و صاحب ساعه بیاله سفر جانوریت چون سگ خارا
 برتن او بود چون تیر بانند و هر که قصد گرفتن او کند بسرنم در انگ ز است سینه
 عضوی از اعضا و در رفته بهند و بی تلی گویند سینه سینه بخند یا وان سمانه
 ستر ز مال پنهان باری تیر که از چمان بفرستند و بعضی با جود گویند بسرنم در انگ
 سینی است سوس بیاباری غفلت و سوسیت بنایر که بند سالوس فرمیده و خور سید
 رگش سباباری قوس بعد قحلا سینه سوس سینه سوس سینه منت و در استیال بفرمین
 سالوس خیزی که در وینب نهند بسینه سندر روس مهره معروف و از این روغن
 نیز سازند سوس در خنی است سراس طب باشد و آن محمودیت آلت جنگ بسرنم

چهارم در آنک جم است سارخ شادک سارخ مرغیت ضعیف و کولک سارخ
 مرغ کبند خوارک سارخ و در حصار سارخ سرن سارخ تنگی نفس و فتح سین ز کوبند
 و بعضی بجم ماری کوبند سفح خزه خود نارسیده که از آب کشند و در آن شراب
 خزند و سنگ و بعضی بجم ماری کوبند سارخ چیزی عاریت کوبند سارخ یعنی عاریت
 کبند پنجم در آنک بجم ماری است سارخ فلب یعنی حفزه کرده و سحر حفزه زده بز بر
 آکنده و چون خانه نریاخذ بر نشم در آنک غاست سارخ راست است
 یعنی چیزی راست لغد خون ستون و دفع قانت و مانند آن سارخ هفتم در آنک
 و است سرد او نیز کوبند و نظم بزبان عجم و لیدی بدال معجمه کوبند و سرد نیز کوبند
 سرنند گماهیست در از میان آب که در مای او زرد و رسیانند که در باز بهایای نریاخذ
 و فتح را نیز کوبند و بعضی سرد بیا کوبند سفرد و سنگ خوارک و آن مرغیت که سارخ و طوق
 ماه یعنی خرمن ماه استند حرام داده که از کوی ر کوبند سارخ پس از سارخ سرمای
 تا اگر کسی را سرد مازند کوبند سارخ شده است و سجد و کوبند روز می سارخ بد یعنی سنگ
 سرد میشود و بعضی بسین معجمه کوبند سارخ و در صف بلند سارخ میوه است بنازی عتاب
 کوبند طریق کنار باشد که در خود و سرخ چون آنکشت خود و از اسبند جیلان و سجد
 بینلان کوبند سرد سارخ در د و سرد محل و کونته نشین و فروتنی سارخ آنک
 که بسببای وزردی زند و قش و دم او سیاه باشد سارخ سارخیت شکل نای
 و نام حصاری در ولایت ایران سا و شاه و سارخ سارخ در آنک و است سارخ
 آسمان سارخ آنکست افزوده و در فرهنگ نام سارخ طعایت کوبند مالینده سارخ

دولت زرد بسیار خوردن زرد چیزهای عظیم و مسکوب و هم ازین پهل را زرد پیل گویند و با
 گویند زنده زنده یعنی باره باره حبس سیوم در آنک را است زرد گوشت
 یعنی نجس و مسموم و وز و بعضی را غرض گویند زغار بانک سمنگ زار هر سبز که
 باشد بجزه و پهلو و در اینز گویند حبس چهارم در آنک فاست زردی قمر و عقیق
 و غور در فرود می است عظیم دور اندر بود چون مغاک و جاهی و معنی باریک بسیار
 بنج در آنک نوزت زریان زرد و خنم الوده و مشر باشد که از دها و سل و دوده و ما
 ان را استعمال کند حبس ششم در آنک یا است ترا که سنگ باران یعنی نگرک
 و قطره باشد که با ما و از خشک بر چیز پاشند و مشک با دو مید که در وقت شنا
 کردن آب بر خود گیرند و از اسماخ خوانند زنده گن گشته و سبزه زو تبید و یکدیگر
 آینه و کوک و گوده حبس هفتم در آنک یا است زری ابگر و ابدان کون و وارده هم
 در الفاظی که آغازان سین است بر بیت یک بار حبس نخت در آنک لغت مرد و
 حدیث سینا سوراخ کننده و نام آن کوه که خدای عز و جل با هر موسی علیه السلام
 کلام کرد سوراخ و کند ستا ستایش و ستا بنده سو و اندیشه و خیال سکنا
 یعنی ناختوزش که گوشت ماس که میکنند بمیرا الب کرا استارایکهاست مثل بود در کوه
 عورات جاهله از جهت اسقاط دهند و نیز از اس کرده بالا ناخوزش می اندازند
 سبب مودف حبس سیوم در آنک تا است مرتب مایه طبع افزینش سبب سبز که
 تته ندارد و بتمازی رطب گویند و بعضی بکسر با باری گویند قوت فقر اک زین
 نوبت غفلت موغات راه او و سخت کف یعنی کوس سافت دو ال زین بهر

زیون شتر لک زن مرد و شده را و راعب و خریدار و گرفتار و خسیس و منت و زینت
 و چهاره زرفتن آهنی باشد که بر دریا زنند و حلقه در او افکنند در افتن نیز گویند
 ششازدهم در انگ و او است زنجرو ازوب و ان کیا میدت ^{مشتو}
 و بعضی بفتح جیم گویند زرو و دیوچه آید ز موکل تر و خشک بلفحه و او عر باز بلو
 شطخ ^{مشتو} هفتم در انگ یا است ز بود که کند تا وان میرست که میان
 میان کارند که که حی است که در که باها باشد و فریاد کند ز کانه به باه ز که
 خار اندازد و بلفحه ز ابارسی است و شین میچ و از اشکته و شعونه و سحر و نفی نیز
 گویند و بتاری مفید گویند و طازیت گویند ز نموده نگار و نقش ز خانه نان کاو
 سین و در شتر را میچ است ز نمونه ماشوره ز نگاره کران و میچ یعنی سینه و بعضی ^{مشتو}
 ز نگاره نیز ابارسی و مضموم گویند ز اولانه تحت بند و ان یک ناره آهنین که بر بدن
 و پای زندانیان زنند و اولانه نیز آمده ز نکل جرس خرد که بجان بندند بغیر یا ^{مشتو}
 زاره زاری کردن زرافه حج و بتندید را نیز آمده است زواله طعاعی است بتاز
 در ووه گویند ز روه رنگ اسپ و گویند انگ میان کیفیت بوبر بود و گویند انگ
 برنگ اوس و بیشتر ز روی کرایه ز خانه شاخ درخت باشد ز بهر ^{مشتو}
 غزه بچیم و گویند ابا که بچه باشد بلفحه البسته که ز بهان گویند و ان رحم است ز حبه
 تقاس زواره نام مردی ^{مشتو} ز نهم در انگ یا است ز ی سوی و زو یک
 و امر ز بقیع بلفحه زندگانه کون ^{مشتو} یا زو هم که در اخازان ز ابارسی است ^{مشتو}
 بهر سخت در انگ خاست زخ او از جرس و گویند اولان چون و با انگ زار ^{مشتو} دوم

زایش شتری و بعضی بسین مهند گویند تند و کرفته روی در تریجیده و زود خشم و سخت
 طبع دوم در انگ عین است زنج بوری باو مخ بلقحه باعرب است زانغ مود
 یازدهم در انگ کاف است واک زانغ و نام کیا هست ز غلب رنده ا

در هوا رود دوم در انگ کاف بارسی است ز رنگ خود ل که بهند وی
 را پی گویند رنگ ز نگر بهند وی کابی گویند در آهن و جران گیر و ولایتی است
 ننگبار گویند و خیال جنم که از بجار چشم خیزد و در شنج ماها تاب گویند ابی چون رنگت
 و جلا جل یعنی زنگه و بعضی گویند رنگ بز پارسی جلا جل ز غنک زانق یعنی هلمک
 و بعضی گویند ز غنک بکاف عرب و سکون عین ز زانغک زمین ریک و ز ران
 بغیر کاف نیز گویند سیر و هم در انگ کاف لامت ز کال انگشت سوخته که بتاز
 تخم گویند و بز اباری نیز گویند ز اویل از مغز برارنده عمارت زال سیر کن و نام
 پستم ز اول نام شهری ز نبل الت جنک و ان مبع باد و بار و و کلبی مشک
 ارد و سر چوب در بسته و بدان خاک و کل کشد و در تن یک در پیش و یکی در پس
 و ان زیر است ز داخل درخت که سراسر چهارم در انگ میم است ز م جم
 بود چنانک گوشت و بان از درون بیرون رود و جسر باز دوم در انگ نونت
 زینان ناخواه یعنی جوی و بعضی زینان بقدم با گویند زغن غلیظ و گویند که کفنگ
 سیاهت زینانک شب زینانک تمدید و بلقحه باعرب است و بعضی بفتح
 را گویند زگان از خود ریده و در فردوسی است زگان که گوید که در خود می رند
 زینان زینا کوی در زینان زینان زیادت کرد و با نیز زینان که گویند وی سیل گویند

رخ سول یعنی صریح معروف و آنجی بی تغیر بود و سقیم در آنک و است نندگی
 مغان دان تصنیف زرشن در آتش بر سنج و انرا زنده استا گویند و کسد آورده
 زنده تغیر زنده استا است و بعضی گویند زنده صحف ایرا بهم علیه السلام است و آتش
 زنده که انرا جتقی گویند زنده کنند با لیده و افزوده و بعضی او باری گویند
 ز غنچه بانگ سخت و چرتن زرباد دارد و بی است بنازی رحل المواد گویند بهند
 کجور گویند ز باد خایه که پیش کین ز آسما و پست ششم روز از ماه ششم در آنک
 راست زربهر کهن صند بر ناز بجا است که در استا ز نال زر گویند از بهر سوی
 سبید و ذهب ز فر کله و مان زوار خدمت کاران بندیان و زنده و زنده
 و بعضی بقم را گویند و در فرود و سب است ز اور چهار ز غار نوه و فریاد و زنبیل
 یعنی بدان کل شد و بتاری منتقل گویند و نیز ز نبر انگشت دان را گویند هر معی است
 یاد و باز و زاور زنده و نیز زهره را گویند و سباه زرب یعنی بر قان و دیگر
 بدان رنگ کنند و ان سبز و کبود است و بعضی گویند زربو به است و گویند بقم است
 زنجیر کله سنار زاغ و صله مرغ بهند و بی بوت گویند و بعضی گفته اند زاغ
 سکه زربعت و در اصطلاح غین مضموم است و بعضی ز ابارسی گویند زینهارا مان
 و عهد استر و او و زرب و یکسو زار جای چیری که خبر از آنجا خیزد و نالش در آرز
 ز غیر غنچه گنات و این تازیت بهند و بی است گویند زرب نام تاریت در رباب
 و ناله باریک ز جور پرایه دیگر انگ کسی یاد اندر و این افکن از بهر سوی دیگر
 است انگشتیان برای جای بادش زنده تا یاد برسد بر نیم در آنک نین است

باز دوم در آنکاف باری است رنگباز کوی و کوزن و آهوی و آنچه در دست نیا
 و جیده و مکر و کونه و شکل و در فرسنگنامه است جلاجل و بعضی بزایم که کوفته
 ر حک آرزو غ ... نشانزدیم در آنکاف لامت رسیدل سرو ... هضم در آنکاف
 میم است رام نبر و جای یعنی جای جنگ رام فر مان به ویزم کردن و نام عادی در این
 هندی و میت یکم و وزاز ما ... شرو هم در آنکاف نونست روان جان و بعضی
 پنخ را گفته اند برین سرکش رزین اسنور ر چنین بیابا رسد و غ سبزه
 پیروز یون ان سپه که پیش از فر و جزو در ان دهند و امر در ر یون پیغانه کوبند و
 روی ماس تاس باشد و ان کیا هیت که بدان جا به اول کند هندی و می خفته
 کوبند رختان روشن رهبان زاهد تر سایان راسن کیا می است و کوبند
 سبزه که در پهاز و سیر می کارند از راسن کوبند گش کزیدن و کزید که ران
 درخت انگر و دانگر در این رین و را و ماده کوبند ... نوز و هم در آنکاف است
 ر قوه موی ز بار ریگا ... خا رشت ان خنده است معروف و بشن مجیز
 کوبند ریوخه خوشی و ذوق در جماع تا هر که وقت جماع بوشی رسد کوبند ریوخه
 شده است و میده رفته و سنا که چشمه چشمه کند یعنی کبود و سبزه و سبزه
 راقه کیا می است کوی مجوسیر بیان کند بخورند زنده بدال میوه کوی ر فوشه
 پنخ را بر جیدن که و کیا و سخن تر به موی ز بار و بزبان هندی و بی آهن را کوبند
 از برای زمین کافتن کنند روه صفا و برج رنده کیا می است بهاری و انقی که بدان
 خوب را تر استند مشت رنده یعنی زنده است که در کار امت رندی و بهمان
 تراش

در بواس جویی که در نمد برای حکمی منعی نظیر که از جویب بود و در دیوار استوار کرده بود و
 زد و پسته گوید که اگر دو خانه را در بواس گویند داس و دهره و این ولایتی است مونس
 که بندوی درایتی گویند و پس مانند و صفت و شکل و سان ^{بواس} بازو هم در آنست
 و اش تیز خشت بخت و گفته دروش ایچ بران جمع را سوراخ کنند برای دو خشت
 و شبکی شده دروش غیر مقل حال و اصل مفیدش در خوبست
 در آنک عین است داغ بنشان و بانک داغ ابجاک موی بنا شد یعنی لغ گویند داغ
 اندوه و دسوار و این کلمه را تا ساف استمال کند ^{بواس} بندو هم در آنک فامنت
 در خف زانو بر سیاه ^{بواس} چهار دم در آنک کانت و سوک هم بر یک و بعضی
 بواسی گویند و فتح دال دروک همان د سوکت و بعضی بغم وال گویند و آن سخن
 بران میدانشود و از سختی بگیری و در یک جزو و منفش و شک رشته درزی که برای
 دو خشت سازد و بعضی سبن مهمه گویند و در که که در رشته افند دوک بدایخ
 زبمان تابند دیوک و بوجه ابی از زمین خیزد و بند بازو هم در آنک کانت
 یک لفظ و نشان و گویند که دکت و یوانیک است و بهوشه و شنگ بنداب و آن شنگ
 که فرما بر او باشد درنگ است که ^{بواس} شازو هم در آنک لامنت و اصل علامتایکی
 بر زمین اندازند و از بالا و ام اندازند و یکسند تا بخیر از لام ترسد و آنست که
 کند و بدام افند و در تا جین و اهدول وزن معمول بسته اند و نقل ایله و ناوان و
 نازک و حسن دل علولہ ہماری یعنی رسوب و عمل ایچ با میزند با چیزی و گویند که غسل

بدرالدین ابراهیم

فرهنگ زفان گویا و جهان پویا

مشترک برعکس نسخه

بامقدمه، صورت کلمات تفسیر شده و ملحقات

بقلم س. ا. بایفسکی

سلسلہ آثار ادبی

ملل خاور

۴۶

ادارہ انتشارات «دانش»

شعبہ ادبیات خاور

فرهنگستان علوم اتحاد شوروی
شعبه تاریخ

انستیتوی خاورشناسی

بدرالدین ابراهیم
فرهنگ زفان گویا و جهان پویا

БАДР АД-ДИН ИБРАХИМ
ФАРХАНГ-И ЗАФАНГУЙЯ
ВА ДЖАХАНПУЙЯ